14. GADA GĀJUMS

AIZSARGS

VALSTS PREZIDENTS Dr. K. ULMANIS, KAŖA MINISTRS ĢENERĀLIS J. BALODIS UN ARMIJAS KOMANDIERIS ĢENERĀLIS K. BERĶIS 15. MAIJA PARĀDĒ

1936. GADS

6. BURTNĪCA

SATURS

Uz vāka: R. Brieža uzņēmums — **Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, Kaŗa ministrs ģenerālis J. Balodis un armijas komandieris ģenerālis K. Berķis 15. maija parādē.**

„AIZSARGA" 7/8. burtnīca iznāks 15. augustā

Žurnāls „AIZSARGS" iznāk ik mēneša 15. dienā

Abonēšanas maksa gadā ar piesūtīšanu: iekšzemē — Ls 4,—; uz ārzemēm — Ls 8,— Naudas pārvedumi adresējami: Rīgā, Aizsargu štābs, „Žurnāls Aizsargs", pasta tekošs rēķins Nr. 10435. **Redakcija un izdevniecība** atrodas: Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 29/31, Aizsargu namā, 10. ist. Tālrunis 9-3-1-1-9. **Darba laiks:** darbdienās no plkst. 9—15 **Atbildīgais redaktors** runājams redakcijā trešdienās no pl. 17—18. Dzīv. tālr. 95315.

1936. GADS
14.
G. GĀJUMS

AIZSARGS

6. (156.)
BURTNĪCA
15. JŪNIJS

MĒNEŠRAKSTS VALSTS AIZSARDZĪBAI UN AIZSARGU DOMAI, LATVISKAI RAKSTNIECĪBAI UN KULTŪRAI

Pildi pienākumu šodien labāk, nekā vakar, un rītu vēl labāk, nekā šodien.

V. Upīša uzņēmums

Dr. phil. J. Students

Tauta, tās vadonis un valsts

3. Valsts ideja

Tauta, arvien vairāk attīstīdamās garīgi un saimnieciski, bet it sevišķi pieņemdamās nacionālajā apziņā, ko vispirms un visvairāk izkopj vadoņi, beidzot nonāk valsts stāvoklī. Valsts nodibināšanās tautas dzīvē ir ārkārtīgi svarīgs notikums. Lai redzētu, kādi tautas dzīves pavedieni saplūst valsts organismā un kādi apstākļi ļauj izveidoties valsts idejai, jāpakavējas pie jautājuma par valsts rašanos, attiecībām ar tautu, atsevišķu cilvēku, vadoni, politiski - militāro varu, valdīšanas formām, kultūrālo un saimniecisko dzīvi, otru valsti un valsts dziļāko jēgu.

Valsts, tāpat kā ikvienas citas parādības, rašanos un veidošanos noteic savi zināmi apstākļi. Kādi no šiem apstākļiem svarīgāki, par to valsts pētniekos nav vienādu ieskatu. Šai jautājumā parādījušās vairākas mācības. Natūrālisma jeb šaurākā sajēgumā ģeografijas teorija, ko aizstāv Templs, Monteskjē, Herders, Racels, Kjelēns u. c., — valsts izcelšanos izskaidro ar ģeografiski - klimatiskajiem apstākļiem. Šie apstākļi ir galvenie, kas noteic cilvēku saplūšanu kopā savas dabiskās eksistences uzturēšanai un nodrošināšanai. Tāpat ģeografiski - klimatiskie apstākļi noteic arī tautu rases īpatnības, raksturu, politisko, saimniecisko un militāro izturēšanos. Sociālantropoloģijas jeb politiskās rases teorija ar Gumplovīču, Openheimeru, Gobino, Racenhoferu, Vuntu u. c. priekšgalā, valsts rašanos redz iekarošanas apstākļos. Valstis rodas iekarojot un pakļaujot resp. verdzinot. Visskaidrāk valstu izcelšanās saknes vērojamas laikmetā starp priekšvēsturi un vēsturi, ko daži zinātnieki, piem., Vunts, dēvē par klejošanas un iekarošanas periodu. Tauta, kas uzvar otru, ir pārāka par pēdējo kā fiziski, tā garīgi un it īpaši bioloģiskās (rases) izturības ziņā. No tautām ar „stiprākām asinīm" rodas valdnieki un aristokratu šķira, kas uzsūc sevī pārējo tautas locekļu spēkus, izmantodami pēdējos arvienu vairāk savā labā. Visa kultūra un vēsture izskaidrojama ar nevienādu un dažādas vērtības rasu tipu sajaukšanos, pie kam, kā māca Gobino, stiprākās un augstvērtīgākās asinis gan palīdz vienai tautai iekarot un uzvarēt otru, bet sekas ir rasu sajaukšanās, kas noved pie uzvarētāju izvirtības (deģenerācijas), kā tas konstatējams visu valstu izmirstošajā aristokratijā. Psīcholoģijas teorija, ka pirmsākumi meklējami jau Aristoteļa filozofijā, valsts izcelšanos cenšas izskaidrot ar cilvēku dziņu savstarpēji biedroties, pie kam šai biedrošanās dziņai radniecīga dziņa pēc varas, pakļaušanās u. tml. No šā uzskata arī izveidojās sabiedriskā līguma („contract social") mācība sākumā ar Rusō, vēlāk Kantu, Fichti u. c. priekšgalā, kas valsti uzlūko kā tautas locekļu savstarpēja juridiska līguma produktu. Sociālisma un ekonomijas teorija, kam galvenie pārstāvji Markss un Engelss, valsti domā izskaidrot ar sabiedrības šķiru pretstatiem, ko savukārt noteic saimnieciski apstākļi. Valsts ir tikai sabiedrības produkts zināmā sabiedrības attīstības pakāpē. Valsti šī mācība neuzlūko par svarīgu tautas sasniegumu, jo pati tauta te nav nekas pirmatnīgs. Pats svarīgākais sociālisma un ekonomijas teorijā ir sabiedrības šķiru cīņa, kam jāturpinās līdz proletāriāta, t. i. nemantīgās šķiras diktātūrai. — Metot kritisku un salīdzinātāju skatu uz šām mācībām, jāatzīst, ka dažas no tām valsts izcelšanās jautājumā visai dziļas, it sevišķi sociālantropoloģijas jeb politiskās rases un tāpat arī psīcholoģijas teorija. Ka daudzas valstis radušās citu tautu un zemju iekarošanas apstāklī, tas tiesa. Tāpat ir patiesība, ka tautas locekļu savstarpējās biedrošanās dziņa viņus beidzot spiež radīt un izveidot sabiedrisku līgumu, kas, blakām citiem svarīgiem apstākļiem, guļ valstij pamatā. Un tomēr jāsaka, ka neviena no pieminētām teorijām, nerunājot jau nemaz par sociālisma mācību, visā pilnībā nespēj izskaidrot valsts rašanos. Neviena no tām nepasaka, kādēļ valsts parādās kā zināma politiska un darbīga vienība, kas visā savā struktūrā pastāvīgi, jā tā varētu izteikties, atjaunojas un nemitīgi veidojas. Kas ir tas centrālais spēks, kas valsti, kā pavisam īpatnēju cilvēku sadzīves veidu, uztur un tās svarīgākos elementus — galvenās tautas locekļus satur kopā? Kas ir valsts izcelšanās un reizē viņas veidošanās galvenais faktors? Kas ir tas zīmīgākais apstāklis, ko valstī iespējams vērot vienmēr, kamēr tā dzīvo? Šis galvenais spēks ir tautiskuma jeb nacionālā apziņa. Ir tiesa, ka viena otra valsts ir nodibinājusies bez tās locekļu nacionālās apziņas. Tā, piem., augšminētā iekarošanas mācība, saskaņā ar ko valstis rodas iekarojot un pakļaujot, it sevišķi grib iztikt bez tautiskuma principa. Jāsaka, ka par dažām valstīm vēsturē nav iespējams runāt kā par nacionālām valstīm. Lai minam tik huņņu valsti, tatāru jūgu, rīta un vakara gotu valsti u. tml. Šais valstīs nekā nacionāla nebija, kaut tās savā laikā, it sevišķi huņņi un tatāri, bija briesmīgs biedēklis visai Eiropai. Bet taisni tamdēļ, ka šās tautas locekļus nesaturēja kopā nacionālā apziņa, tās izšķīda tikpat ātri, cik ātri bija radušās. Kā huņņi, tā tatāri bija briesmīgi savos vajāšanas un laupīšanas skrējienos, bet viņiem trūka nacionālas un juridiskas organizācijas un tamdēļ pie pirmā nopietnākā organizētā pretspēka tie sabruka un atkāpās tikpat ātri, kā bija parādījušies. Bet ko varētu teikt par tādām senlaiku valstīm, kā Babilonija, Asirija, Ēģipte, Persija, Grieķija, Roma u. tml.? Vai to pamatā bija tautiskuma apziņa? Jādomā gan. Nacionālais elements ikvienā no tām, bet it sevišķi Ēģiptē, Grieķijā un Romā, bija stipri izkopts, pie kam tik ilgi, iekams šās valstis noteica stipra organizētāja vara, tās pastāvēja. Nacionālisms tikai kā teorija ir jaunlaiku parādība, kas pirmo reizi it sevišķi skaidri parādās pag. gadsimteņa vidū, bet kā kultūrtautu dzīves neatņemama sastāvdaļa tautiskā apziņa vēro-

jama arī senlaikos. Un pats zīmīgākais tas, kas vienīgi tik ilgi, iekams valsts galvenā tauta uztur skaidru savu nacionālo apziņu, viņa dod dzīvību savai valstij, bet kad nacionālā apziņa sāk tumšoties, arī valsts pamati grīļojas. Tā gluži dabīgi rodas šāda valsts dēfinīcija: valsts ir vienas augstākas piespiedējas varas tiesiski noteikts, iekārtots un vadīts cilvēku kopums, kā dzīvinātāji spēki saknojas valsts galvenās tautas nacionālajā apziņā.

Galvenā tauta valstī ir šās valsts stiprākais pamats. Ar vārdu „galvenā" apzīmējam tautu, kas savu valsti cēlusi. Ikvienā valstī, izņemot retus gadījumus, piem., Šveici, viena tauta ir galvenā, kam pieder lielākie nopelni savas valsts izcīnīšanā. Tā Latvijā galvenā tauta esam mēs, latvieši, kas, būdami apzinīgi, nedomājam noliegt arī citu mūsu valsts tautu nopelnus Latvijas celšanas darbā. Tomēr lai arī citi neiedomājas noliegt to, kas pieder tikai latviešiem un kas ir tikai viņu nopelns. Kādēļ gan tauta dibina valsti? Vai nevarētu dzīvot tāpat bez savas valsts? Vai valsts, uzlikdama tautai smagus pienākumus, nav tikai traucējums tautas brīvai attīstībai? Uz to jāatbild, ka bez valsts nav iespējama tautas radošu dāvanu un spēju izveidošana. Valsts ar savu juridisko, administrātīvo un saimniecisko iekārtu ir tā gultne, kur izvēršas visi tautas spēki. Valsts ir tautas dzīves forma. Valsts ir tautas, ne tauta valsts labad. Lai mierīgāk un labāk varētu strādāt, tauta izcīna un nodibina valsti. Valsts ir tautas sargātāja. Pilnīgs tautas iekšējo spēku attīstīšanās un izvēršanās iespējama tikai valstī. Valsts ir tautas organizētāja, audzinātāja un veidotāja. Bez savas valsts tautai trūkst vienotāja spēka. Ka tauta var pastāvēt arī bez valsts, tas tiesa, bet bez valsts tautai jādzīvo tikai no citu tautu un valstu žēlastības. Tāds stāvoklis ir smags un vēl vairāk nožēlojams. Tā tas ir, piem., ar žīdiem. Lai kā mēs uz viņiem raudzītos, bet vienā ziņā viņi ir neapskaužami, proti, ka viņiem nav savas valsts. Žīdi ir gan dažādu valstu pilsoņi, bet laikam nav tādas valsts, kur galvenā tauta tos uzlūkotu par sev līdzīgiem. Ievērojot vēl žīdu parazītisko dzīvi, kas parādās iekš tam, ka viņi tiecas iespiesties tirdzniecībā, rūpniecībā u. c. tml. naudas uzņēmumos, citas tautas viņus uzskata par savu nelaimi un tamdēļ tos neierauga. Tā patiešām ir nožēlojama parādība, no kā žīdi var brīvi kļūt, vienīgi nodibinādami savu valsti. Savā valstī tauta ir sevis noteicēja. Viņa ir kungs par sevi. Savā valstī tauta pati lemj un dara. Vai tas nav skaisti? Vai tas nenorāda uz valsts milzīgo nozīmi tautas dzīvē? Patiešām šī nozīme ir neaptverama. Apzināties, ka tu piederi savai tautai, kas izcīnījusi savu valsti, — tas ir tik skaisti! Tāpat kā sirdsapziņa ir cilvēka tikumiskās pašnoteikšanās forma, valsts ir tautas pašnoteikšanās veids. Valsts ir tautas autonomijas, citiem vārdiem, neatkarības izpaudums. Tieksme pēc neatkarības tautā kūsā jau ilgi pirms savas valsts nodibināšanas, bet gan izpausties lielākos darbos tā var tikai savā patstāvīgā valstī. Valsts tautai nenāk kā Dieva dāvana vai nejaušu apstākļu sagadīšanās sekas, bet gan kā neatlaidīgu brīvības ilgu cīņu un uzvaru rezultāts. Tikai tad, kad tauta pietiekoši uzaugusi savā nacionālajā krietnumā, viņa izcīna un nodibina savu valsti, kam arī pēc tam, kā liecina vēsture, nāk daudzi un smagi pārbaudījumi. Šos pārbaudījumus tauta spēj izturēt vienīgi ar savu valsti, kas kā bruņas sargā viņas dvēseli un miesu.

Tēvijas sargi,
Brīvības pieminekļa fragments

Sargādama un atbalstīdama tautu, valsts sargā un atbalsta ikvienu atsevišķu tās locekli. Tāpat kā atsevišķs cilvēks nevar visā pilnībā izvērst un veidot savus spēkus bez savas tautas, arī bez savas valsts tas nav iespējams. Ikviens tautas loceklis ir cilvēks ar pienākumiem un uzdevumiem pret savu tautu un valsti. Pareizi saprast ikviena atsevišķa individa nozīmi valstī un valsts nozīmi viņā iespējams, ieskatoties cilvēku sabiedrības būtībā. Te nu jāpasvītro, ka sabiedrība atkarīga no atsevišķiem cilvēkiem tāpat kā pēdējie no sabiedrības. Tamdēļ cilvēku savstarpējās attiecības sabiedrībā nav skaidrojamas ne no tīri t. s. atomisma, ne organisma teorijas viedokļa. Atomisma uzskats cilvēkus padara par pārāk savstarpēji norobežotiem un neatkarīgiem, kamēr organisma mācība cilvēku uzlūko par sabiedrības funkciju. Kā viens, tā otrs viedoklis nav pieņemams. Cilvēks un sabiedrība ir korrelātīvas pakārtošanās attiecībās: cilvēka garīgā pamošanās un attīstīšanās iespējama tikai sabiedrībā, bet sabiedrība savukārt ir cilvēka līdzdalības sekas. Ja nu domājam par sabiedrību, kas parādās ģimenes, cilts un tautas veidā, viegli saprast, ka šās iekšēji radniecīgās ļaužu kopas uztur ikvienu tās locekli, un ka pēdējais papildina kopu. Kopgars, kas pastāv ģimenē, ciltī un tautā, spēcina ikvienu tās locekli kā personīgo, tā sabiedrisko un valstisko pienākumu veikšanā. Šiem pienākumiem jābūt apzinīgi

Valsts Prezidents ar Kaŗa ministri un valdību 15. maijā Brāļu kapos.

ieguvums ne tikai darītājam pašam, bet arī otram cilvēkam, tautai, valstij un pat visai cilvēcei.

Valsts dzīves gaitas nosprauž valsts vadonis un valsti šai gaitā arī vada. Kāda ir vadoņa attiecība ar valsti? Vai valsts atkarīga no vadoņa vai vadonis no valsts? Kā iekļaujas valsts idejā vadoņa ideja? Valsts bez vadoņa nav ne domājama, ne reāli iespējama. Jau valsts dibināšanas faktā vadoņa lemšana un rīcība ar izšķīrēju nozīmi. Neviena valsts nav nodibinājusies bez vadoņa. Vadonis valsti vada un aicina visu tautu tās veidošanai un izkopšanai. Uzlūkojot vadoni par valsts dibinātāju, nebūt nav pārspīlēta viņa nozīme, bet tikai pasvītrots viņa lielais panākums. Vadoņa attiecība pret valsti iegūst savu īpatnējo spilgtumu taisni tad, ja ievēro, kā izpaužas vadoņa funkcija attiecībā pret tautas darbību, un šī attiecība izsakāma vārdos: vadonis nolemj, aicina un rāda ceļu, tauta uzklausa, seko un izpilda. Vadonis nāk ar gudrību, tauta dod savu reālo spēku. Līdzīgi tam, kā kaŗa vadonis izstrādā kaŗa darbības plānu un speŗ pirmo soli, bet kaŗaspēks viņam seko, tāpat arī valsts un tautas vadonis ir pirmais lietas apstākļu izpratējs un rīkotājs, kas darbā speŗ pirmo soli, un tauta viņam klausa. Valsts vadoņa mūžīgā nozīme pastāv sava un tautas uzdevuma pareizā izpratnē, savu un tautas spēku pareizā izvērtēšanā. Tamdēļ tautas vadonis nav ne vienpusīgs individuālists, ne arī vienpusīgs kollektīvists: viņš pareizi izsveŗ, ko spēj atsevišķs cilvēks un ko var veikt masa, un viņa nozīme pastāv iekš tam, ka viņš savu tautu pārkausē vienas kopības tautā. Tas ir darbs ar ļoti svarīgu nozīmi. Tauta, kas nonāk polītiskā patstāvībā, ne vienmēr jau ir kopības apziņā (Gemenschaftsbewusstsein). Tā, piemēram, visai droši var apgalvot, ka latviešu tauta strēlnieku cīņu laikā pasaules kaŗā un it sevišķi Latvijas atbrīvošanas cīņu laikā, tūliņ pēc valsts nodibināšanās, bija daudz ciešākā kopības apziņā, nekā polītisko partiju laikos, kad partiju aģitātori to bija gandrīz vai pilnīgi sakropļojuši. Jo kā gan lai tautā uzglabājas kopības apziņa, ja viņas locekļus kūda vienu pret otru?.. Un tomēr jāsaka, ka savos sirdsdziļumos tauta vēl nebija pazaudējusi attapšanās spēju, un līdz ar Vadoņa celšanos un mājienu tā gandrīz vai neticamā straujumā atgriezās kopības apziņā, tā ka tagad mūsu tauta ir visciešākās kopības saitēm vienota kā vēl nekad. Latvija tagad ir tautas kopības valsts un reizē vadoņa valsts. Vadonis pamodināja savu tautu atgriezties savstarpējās kopības stāvoklī, un tauta viņam, kā savas kopas izcilākajam loceklim, paklausīja. Līdzīga parādība vērojama tagadējā Vācijā un Italijā (protams, atstājot atklātu jautājumu

pildītiem, paturot sava gara acu priekšā tautas kopējās intereses un valsts objektīvās prasības. Kādas tad būtu šās intereses un prasības? Tautas kopējās intereses ir savu nacionālo īpatnību izkopšana un dabiskās eksistences nodrošināšana; valsts objektīvās prasības, turpretim, ir visi tie noteikumi, ko pildot vienīgi iespējams tautas kopējās intereses modināt, veicināt un piepildīt. Šai ziņā valsts prasības ir nenovēršamas un nenovirzāmas. Tās jāpilda bez ierunām. Lai minam tik kaŗaklausību, darbu pildīšanu valsts un pašvaldības iestādēs, nodokļus u. t. j. pr. Ikviens apzinīgs cilvēks kalpo valstij un valsts cilvēkam. Jo cilvēks savā apzinīgumā arvien vairāk pieaug, jo valstij un reizē visai tautai vieglāk. Visvairāk atsevišķa tautas locekļa apzinīgumam jāizpaužas darbā, un katrs apzinīgi pildīts godīgs darbs nāk par labu nevien pašam darītājam, bet arī otram cilvēkam, visai tautai un valstij. Tamdēļ valsts idejas pareiza izpratne no ikviena tautas dēla un meitas prasa čaklu darbu. Visai zīmīgi šai sakarībā izsakās filozofs Fichte: „Cilvēkam, kas, būdams veseliem locekļiem, valstij atsakās strādāt, nav tiesības prasīt, lai valsts viņam dotu maizi.“ Sliņķiem valstī nav vietas. Nav jāaizmirst, ka ikviena slinkums jāizpērk citiem. Ar sliņķi ir tāpat kā ar parazītu dzīvnieku, kas pārtiek no otra labuma. Valsts pienākums nav gādāt par nevīžīgajiem un laiskajiem. Vienīgi vecums, slimība, nelaime lai būtu tie apstākļi, kas liktu cerēt pēc palīdzības no valsts. Saprotams, ka valstij no savas puses par darba iespējām jāgādā. Tā no pienākuma pret darbu izaug tiesības pēc darba. Un ja šādas tiesības ir, tad katram jāstrādā. Jāstrādā ar prieku un patiku. Darbs nav jāuzlūko par slogu. Tas pats Fichte piemetina, ka „cilvēkam vajaga strādāt, tomēr nevis kā vezumu vilcējam zirgam, bet līksmībā un priekā, lai atlicinātu laiku sava gara un acu pacelšanai pret debesīm, jo šāds skatiens viņam pieder as“. Acīm redzot, darbam ir dievišķa puse. Ar prieku darīts darbs ir apgarots darbs, un tas ir liels

par Italijas agresiju pret Abesiniju). Dažas pazīmes norāda, ka vadonības valsts stāvoklī nonāks vēl arī citas valstis, jo no politisko partiju ķildas nav citas izejas kā kārtības nodibināšana nevien miera, bet arī tautas kopības atdzimšanas labā. Vadoņa celšanās un atgriešanās te, kā šķiet, vienīgais tautas patstāvības glābiņš. Tautas vadonis apvieno sevī visas valsts varas funkcijas. Tamdēļ viņam tiesība runāt tautas tāpat kā savā vārdā. Vadonis ir tautas sirdsbalss. Vadonī un caur vadoni tauta izteicas. Vadonis ir tautas spēku stiprinātājs valstī. Valsts ideja savu spožāko izteiksmi atrod savas tautas vadoņa idejā. Ja valsts nodibināšanā tautas vadonim ir galvenie nopelni, tad, protams, arī valsts attīstība atkarājas no vadoņa vadības un līdzdzīvošanas tautas gaitām priekos un ciešanās. Izrādās, tā tad, ka valsts idejas spožumu var uzturēt un uzglabāt tikai vadoņa ideja. Bez vadoņa valstij vienmēr draud bojā eja.

Vadoņa vadītā valsts nevar pastāvēt bez politiskās un militārās varas. Vispār jāsaka, ka neviena valsts nevar eksistēt bez varas. Vadoņa valstī šī vara ir stipri organizēta un centrālizēta. Bet kas ir vara? Vara ir reāls spēks, kas pavēl un piespiež paklausīt. Valsts politiskā vara, ja valsti saprotam kā tiesisku valsti, izpaužas taisnības sargāšanā. Militārā vara tautas tiesības sargā ar ieročiem. Kādēļ gan varas nozīme tā jāizceļ? Vai vara cilvēku nepadara rupju un varmācīgu? Vai valsts, kas varu kultivē, nav netaisnības valsts? Uz to jāatbild, ka valsts būtības tulkošana, nemeklējot un nesaprotot viņā varu, ir pilnīga valsts nesaprašana. Valsts bez varas ir vājuma un nevarības valsts, bet nevarības valsts, kā jau filozofs Kants savā laikā it zīmīgi izteicās, nav vairāk nekas kā valsts izķēmojums (Fratze). Tamdēļ arī nevarības politika nav īsta politika, bet politikas biedēklis. Neviena valsts, kā to liecina vēsture, nav varējusi pastāvēt bez politiskās un militārās varas. Bez šaubām, vara nav jāsaprot kā varmācība. Vara, īsti saprasta, izpaužas spēkā aizstāvēt tiesības, bet tiesības sargā tikumību resp. taisnību. Tiesības, matēmatikas valodā runājot, ir vidējais proporcionālais starp pienākumu un varu. Vara attiecas pret tiesībām kā tiesības pret pienākumu. Tamdēļ pareizi saprasta vara vienmēr pamatojas uz tiesībām, jo tikai ar tiesībām vara, kā tiesību aizstāvētāja un piepildītāja kļūst par tiesisku varu. Tāpat nav nepareizi apgalvot, ka nereti vara iet tiesībām pa priekšu, un tas notiek tad, kad tiesības jāizcīna ar ieročiem, kā tas ir, piem., ar tautu sveša jūga nokratīšanas gaitā. Saprotams, ka tā nav varmācība, bet gan cīņa pret varmācību brīvības sasniegšanas nolūkos. Un tāpat kā vara nav varmācība, arī brīvība nav patvaļa. Tamdēļ valsts dzīvē var nākt priekšā gadījumi, kur vara atbalsta un sekmē brīvību, it sevišķi noziegumu apkarošanas apstākļos. Šai un līdzīgos nolūkos valsts politikai vara jāizlieto. Ir daudz patiesības tiesību zinātnieka Jūlija Bindera pārliecībā, ka „vara ir viens no valsts darbības, t. i. politikas pamatiem". Tāds valsts stāvoklis, kur trūkst varas, nav nekas cits kā anarchija, citiem vārdiem, nekārtība jeb haoss, jo tur tad valda netaisnība un beztiesiski apstākļi. Valsts politika to nevar pielaist, jo pretējā gadījumā tai nebūs ne cieņas, ne nozīmes. Valsts politikai jāaizstāv un jāreālizē tiesības un taisnība, un ciktāl politika to dara, tā ir varas politika, un varas politika valsts tiesību politika ir tiktāl, ciktāl tā tiesību un taisnības politika. Kā redzams, politiskā un militārā vara ir nepieciešama tiesiskas un taisnības valsts sastāvdaļa. Pareizi saprasts varas princips nav jāiztulko kā valsts un tautas vadoņa godkārības sargāšana, bet gan kā tautas patstāvības balsts. Ja vēsture māca, ka tauta nav spējīga aizstāvēt savas tiesības, taisnību, patstāvību un godu bez stipras politiskas un militāras varas, tad tautai arvien jābūt pietiekoši sagatavotai varas līdzekļus izlietot. Vēsturē vēl līdz šim nav piemēra, kur mīkstčaulība būtu attaisnojusies, bet mīkstčaulības stāvoklis valstī ir tad, ja tai trūkst politiskas un militāras varas.

Valsts idejas pareizai izpratnei daudz var līdzēt skatiens valsts formās, to savstarpīgās priekšrocībās un trūkumos. Īsumā salīdzināsim monarchiju, aristokratiju, dēmokratiju un autoritāro resp. vadonības valsti. Monarchijas priekšrocības: valdīšanas un vadīšanas pastāvīgums; pretešķību iznīcināšanas iespējamība dažādos tautas slāņos (sal. Franča Jozefa nozīmi Austroungārijā); valdīšanas uzdevumu un tikumu mantošana; iespējamība labāk sagatavot un sagatavoties valdnieka uzdevumam jau no bērnības; kareiviskā gara, tēvijas mīlestības, pašaizliedzības un uzupurēšanās apziņas spēcīgāka nostiprināšanās; lie-

Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis 15. maija svinībās.

lāka vara pār pakļautiem un iespējamība tos labāk piespiest paklausībai. Trūkumi: monarcham dota iespēja patvaļīgi rīkoties; valdības krēslā iespējams nosēsties neapdāvinātiem un nepiemērotiem valdniekiem; tautas bezspēcība, bieži vien beztiesiskums valdnieka priekšā; nereti galmā ieviešas intriganti, pielīdēji, sievietes pavedinātājas u. tml. (sal. Krievijas galmu Nikolaja II laikā, Ludviķa XV un Ludviķa XVI galma aizkulises Francijā); bieži apmierināšanās tikai ar savu personīgo stāvokli, nerūpējoties par tautas un visas valsts labklājību; nav izslēgta tieksme pēc spožuma, ārišķībām; personīgu mīluļu atbalstīšana un protekcija; valdnieka mazgadības gadījumā valda aizbildņi, un tad ir tikai monarchijas ilūzija, šķietama monarchija. Aristokratijas priekšrocības: principā „labāko" valdība (V. Zauers); nepiemērotie, ja tikuši pie varas, spiesti to atstāt spējīgiem; iespēja izveidot vadoņa dāvanas un tikumus. tādējādi liekot pamatu vadoņa tradicijām; iespējamība pakļautajos viegli izskaust domstarpības un pretešķības (Romā: Sulla, Cēzars, Augusts u. c., Romas baznīca, pilsētu valstis Italijā, piem., Venēcijā, ministru stāvoklis Anglijā). Trūkumi: aristokratija maz redz tautas vajadzības; tā slēpj sevī tendenci norobežoties no zemākiem tautas slāņiem, vārdu sakot, slēpj sevī asociālu tendenci; labākos un gudrākos grūti atrast un iedabūt valdībā; aristokratija neredz pretešķības tautas slāņos; vislabāk, ja aristokratija ir gara aristokratija, nevis materiālās bagātības iemiesojums: ar retiem izņēmumiem visbīstamāka bagātnieku valdība, kas jāatšķir no gudrajiem Sokrata, Platona un Aristoteļa uzskatu nozīmē. Dēmokratijas priekšrocības: dēmokratiskā iekārta, sevišķi dēmokratiskā republika, ir Ruso izvirzītās tautas suverēnitātes idejas un reizē ar to kopuma, visas tautas izpaudums; tiesiskā iekārta, pie kam tiesības dēmokratiski, t. i. uz vienlīdzības un taisnības idejas fundētas, tā ka visi vienlīdzīgi valsts likuma priekšā; sociālo šķiru un stāvokļu pretešķību un priekšrocību iznīcināšana (bet tai vietā partijas!); katram pilsonim sava nozīme valstī un sakarā ar to valsts pilsoņa apziņas izkopšanās,; līdzcilvēka tiesību ievērošana un interešu respektēšana; ikvienam tiesība un iespējamība piedalīties valdīšanā un savas dzīves noteikšanā; darba nozīmes, personīgas iniciātīvas un enerģijas pacelšanās; sakarā ar preses brīvību, katram iespējamība un tiesība teikt savu vārdu; nedaudz pamats vadoņa izvēlei; iespējamība brīvībai un gara dāvanām. Trūkumi: dēmokratiskā iekārta devusi iespējamību izveidoties partijām, — vienai no visnejēdzīgākām parādībām vēsturē, tā ka var teikt, ka partijas lielāks ļaunums (nesen Vācijā, Latvijā, tagad Francijā u. c.), nekā agrāk šķiras vai klases; preses un tāpat arī citi brīvības veidi izvērtušies patvaļā; valda savstarpēja apkaŗošanās, apmelošana, aprunāšana u. c. zemiskas lietas; katrai partijai savs laikraksts, kas gandrīz vai nekad nav objektīvs un viscēlāko saucienu, pat valsts vārdā, aizstāv tikai šaurās, savtīgās interesēs; gatavojoties uz parlamenta un citām vēlēšanām, tiek izsviesti milzīgi līdzekļi ārkārtīgi zemiskai aģitācijai, kamēr tūkstoši, pat miljoni ļaužu cieš trūkumu; valda varizejisms; dēmokratiskā iekārta sekmē bezdarbnieku vairošanos, kas vairāk kā nožēlojama parādība; nāk pie varas vai nepiedzīvojuši, jauni cilvēki, vai arī sava labuma meklētāji, „mutes varoņi", kamēr spējīgie, gudrie un varoņi paliek nomaļus un pat tiek izstumti (sal. īsto varoņu, filozofu un patriotu stāvokli senajā Grieķijā); tautas vēlētie pārstāvji (deputāti, parlamenta locekļi) ne vienmēr izteic tautas, bet gan savu vai savas partijas gribu. Tauta pati nevar valdīt, tamdēļ „tautas griba" nereti ir tikai nedaudzu vadoņu vai partijas griba, tā ka dēmokratiskā doma nereti nav nekas cits kā meli un viltus. Šie un daudzi citi te neminēti apstākļi liecina, ka dēmokratijai ir gan laba ideja un skaisti mērķi, bet īstenībā tā glabā sevī lielus trūkumus. Tautas vietnieki dēmokratiskās republikās (izņemot Angliju) nenes nekādu atbildību, var patvaļīgi rīkoties, bet paši slēpjas aiz likuma (Fr. V. Jerūzālēms). Varbūt, ka dēmokratiskā iekārta būtu laba un piemērota tautai ar augstu kultūras līmeni, bet mūsu dienās tā, par nožēlošanu, ir grimstošas kultūras pazīme. „Dēmokratija ir ideālais un gala mērķis, bet faktiskais gals! Vienmēr dēmokratija nāk par agru, jo cilvēki tai vēl nav pietiekoši sagatavoti; un tā nāk par vēlu, kad tauta jūt savu bojā eju," saka V. Zauers. Autoritārajā jeb vadonības valstī vadonim piekrīt ne tikai noteikšana par visām tautas lietām, bet viņš tautu vieno, saista tās locekļus kopības garā, visas tautas intereses un vajadzības vienmēr lik-

Valsts Prezidents ar Kaŗa ministri un armijas vadību apstaigā kaŗavīru rindas.

dams pirmā vietā. Vadoņa valstī sākas strauja un līdz tam nekad nepiedzīvota tautas atdzimšana nacionālajā apziņā un visos tautiskajos centienos. To redzam tepat mūsu Latvijā, kas nacionālajā apziņā un valstiskuma izpratnē gājuši gandrīz vai neticami strauju soli uz priekšu. Par to ikviens patiess mūsu tautas draugs var priecāties, bet uz nepamatotām kritikām te nav jāklausās. Vadonības valsts, kaut gan tās mūžs vēl pavisam īss, tomēr jau pierādījusi savas priekšrocības, salīdzinot ar citām valstu formām. Lai kā apstākļi visas pasaules politikā grozītos, vadonības princips un vadonības valsts savu sasniegumu vērtību un nozīmi nezaudēs nekad.

Valsts Prezidents ar Kaŗa ministri 15. maija parādē.

Ja vērojam valsts attiecības ar kultūrālo un saimniecisko dzīvi, jāatzīst, ka tauta var celties un veidoties kā garīgi, tā miesīgi, kultūrāli un saimnieciski tikai valstī. Valstī ar drošu nacionālās politikas stāvokli uzplaukst māksla, zinātne, zeļ saimnieciskā dzīve. To skaidri apliecina vēsture: tiklīdz valstis politiski stiprākas, pieņemas visa garīgā un saimnieciskā dzīve. Uz tiesību un taisnības pamatiem dibinātā un vadītā valsts nekad neapspiež pilsoņu personīgo pašierosmi (iniciātīvu), bet gan to enerģiski atbalsta un veicina. Ikvienam, kas grib darboties vai nu tīri garīgajā vai saimniecības laukā, valsts pašķiŗ ceļu. Ir dzirdēts, — it sevišķi no privātsaimniecības principa piekritēju puses, — ka autoritārajā valstī valsts apspiežot privātsaimniecību. Šī doma nav pareiza un ir izskaidrojama ar to, ka privātsaimniecības dalībniekiem un piekritējiem grūti pierast apstākļim, kad valsts iejaucas privātsaimniecības interesēs. Bet šāda iejaukšanās dažreiz, — un it īpaši sarežģītākos valsts dzīves brīžos, — ne tikai vēlama, bet pat nepieciešama, lai pakalpotu visas tautas un reizē visas valsts spiedošajām vajadzībām. Tikai tad valsts ir savu uzdevumu augstumos, ja tā spēj, skatoties pēc apstākļiem, ikkatram tās pilsonim pavēlēt, un nevis — ja katrs pilsonis, kas iedomāsies, pavēlēs valstij. Valstij sava autoritāte nevien jāglabā un jāaizstāv, bet arī jāparāda, kur apstākļi to prasa.

Valsts autoritātes nozīme parādās nevien valsts iekšienē, bet arī attiecībās ar citām valstīm. Ikviena valsts izpelnīsies cieņu otras valsts acīs vienīgi tad, ja tā vispirms pratīs saglabāt un uzturēt cieņu sevī. Politiskās dzīves vērojumi rāda, ka valstis nekādu sevišķu savstarpēju žēlastības attiecību nepazīst. Valstu attiecībās valda cīņa, sacensība. Politika ne vienmēr ievēro morāles prasības. Tamdēļ ikvienai valstij jārūpējas un jāgādā par to, lai viņa no otras valsts puses nedabūtu ciest. Politika, kā valstu dzīves vadītāja zinātne un māksla, līdzcietību nepazīst. Bieži vien stiprais samin vājāko. Tamdēļ kā atsevišķam cilvēkam, tā valstij nedrīkst būt vājuma apziņas. Tārpa stāvoklis, kas izpaužas padevībā, viltībā, līšanā, — ar valsts godu nav savienojams, un ja kas kļūst kā tārps, tad lai tas nežēlojas, ka viņu kā tārpu otrs samin. Apzinoties valsts godu un autoritāti attiecībā pret otru valsti, ikvienam savas valsts loceklim jācenšas pēc tā, lai viņa valsts nebūtu mazāk vērtīga par otru valsti. Valstis var gan būt dažādas iedzīvotāju, zemes platības, saimnieciskā u. tml. ziņā, bet pastāvēšanas tiesībās tām jābūt vienādām. Šā tiesības paliks nesatricinātas un neparkāptas, ja ikviena valsts tās pratīs arvien par jaunu izcīnīt un aizsargāt.

Sacītais ļauj izlobīt valsts idejas dziļāko jēgu un nozīmi. Valsts ir tautas vēsturiskā uzdevuma pildīšanas svarīgākais nosacījums. Valsts ir lauks, kā robežās tauta piepilda pati sevi. Bez valsts un ārpus valsts cilvēks ir nožēlojams tekulis un bēgulis zemes virsū, un tāpat arī visa tauta bez valsts gādības un aizsardzības ir pakļauta visādām iznīcinātājām nejaušībām. Valsts nozīme un vērtība ir milzīga. Ne jau bez pamata filozofs Hēgelis valsti dēvē par „Dievu zemes virsū". Tas ir īpatnējs un patiess apzīmējums, jo valsts taču ir tautas dzīves vadītāja un kārtotāja pēc dievišķīgā satura un jēgas. Pildīdams valsts prasības, cilvēks dara darbu ar mūžīgu nozīmi. Vienīgi valstī kā individs, tā tauta spēj visā pilnībā atraisīt un izvērst sava gara dotības. Ir labi dzīvē cīnīties par cilvēcību, bet cilvēcībā var nonākt tikai caur savu nāciju, kas savukārt spilgtāko attīstības pakāpi sasniedz valstī. Neviens cilvēks nevar kaut cik vērtīgāku pakalpojumu izdarīt visai cilvēcei, ja viņš pirms tam nav kalpojis savai tautai, bet tautai vislabāk var kalpot, paklausot savai valstij, kas tautu sargā. Pie tam valsts nav jāsaprot kā cilvēku sadzīves sastingusi forma, bet gan kā uzdevums, kas prasa nemitīgu piepildīšanu. Valsts reizē ir un top. Saskaņā ar savu ideju valsts no ikkatra tautas locekļa

prasa nepārtrauktu iešanu lielākā pilnībā, nemitīgu atjaunošanos un gara modrību, un jo dzīvāka katra pilsoņa interese par valsts lietām un aktīvāka līdzdalība savas tautas kopējās gaitās, jo lielāks viņa pakalpojums valstij.

Tāds lai būtu domu gājiens tautas, tās vadoņa un valsts attiecību jautājumā. Tagad, kur nosvinējām savas valsts nacionālās atdzimšanas otros gada svētkus, gremdēsimies arvien no jauna pārdomās un izjūtās par savu tautu, mūsu Vadoni un valsti. Mūsu tauta, Vadonis un valsts lai ir ikviena latvieša tuvākās domas, svētākās un dārgākās mantas. Kopš divi gadiem Latvija ir iegājusi stāvoklī, kad ikviens tās pilsonis var nevien skaidrāk domāt, bet arī apzinīgi un aktīvi darboties līdzi tās tālākajā izkopšanā. Vienaldzībai nav vietas. Latvija nav vis nonākusi mijkrēslī, — kā dažs neticīgais, nesamierināmais vai skeptiķis domā un raksta, — bet viņa — mūsu Latvija — tagad ir gara skaidrības apmirdzētā spožumā. Katra latvieša pienākums un uzdevums ir rūpēties, strādāt, domāt un gādāt, lai šis Latvijas — mūsu valsts — spožums neaptumšotos. Neaizmirsīsim, ka tautas un valsts atdzimšana ir notikums, kas, varbūt, tās dzīvē nāk priekšā tikai reizi. Tamdēļ šis svētākais iegu-vums nav jāizlaiž no prāta un miesīgajām rokām. Valsts līdz ar tās struktūru, saturu un uzdevumu, nav tā vieta un lieta, kas pielaistu vieglprātīgu rīcību. Ja dzīve, kā mēdz izteikties, savos pamatos nepazīst jokus, tad, protams, vēl mazāk aizmiršanos pielaiž valsts. Valsts no katra sava pilsoņa prasa nosvērtību un noteiktību valstisku un tautisku uzdevumu veikšanā. Un par tik, par cik mēs, latvieši, būsim noteikti savā pārliecībā, ka mūsu tauta, Vadonis un valsts mums ir tas svētākais, Latvija droši un sekmīgi staigās to vēsturiskās un dievišķīgās misijas ceļu, ko tā ar skaidru skatu un cerībām sākusi.

Vec. doc. Dr. phil. Teodors Celms

Sabiedriskā iekārta un sabiedriskais noskaņojums

Zinātniskā cilvēces pagātnes pētniecībā mēdz izšķirt vēsturi (historiju) un tā sauc. aizvēsturi (prēhistoriju). Pēdējā attiecas uz to senāko laiku, par ko pētnieku rīcībā vairs nav ne mutisku, ne rakstveida ziņojumu, bet tikai tā sauc. „artefakti" (ieroči, dažādi daikti vispār, rotas lietas u. taml. senatnes darinājumi), pēc kuŗiem senatni var rekonstruēt.

Ņemot līdzšinējos vēstures un aizvēstures sasniegumus kopā, var kaut cik iegaismot apm. desmit gadu tūkstošus tālā cilvēces pagātnē. Starp citu, tad ir redzams arī, ka visā šai laikā cilvēks nekad nav eksistējis izolēti, kā absolūts Robinsons, bet gan vienmēr kautkādās sabiedriskās kopdzīves formās ar citiem cilvēkiem.

Sabiedriskās kopdzīves formas ir, starp citu, raksturotas ar to, ka tās ir relātīvi ilgstošas, pretēji, piem., kopdzīves formām pūlī, kas ir ļoti īslaicīgas, var ātri rasties un tāpat ātri sairt.

Taisni tāpēc, ka sabiedriskās kopdzīves veidi ir relātīvi ilgstoši, tie vienmēr ir noteikuši un noteiks kā cilvēka tapšanu un esamību, tā daudzējādā ziņā arī viņa atziņas, jūtas, gribu. Pie tam šie kopdzīves veidi var būt dažādi, kā, piem., kopdzīve pēc asinsradniecības ģimenēs, ciltīs, pēc tiesībām — valstīs, pēc ticības veidiem — reliģiskās draudzēs u. t. t. Jaunos laikos sevišķi bagātīgi ir radušās dažādas patvaļīgi veidotas un interešu kopības noteiktas sadzīves formas: dažādas biedrības, aroda organizācijas u. t. t. Patvaļīgo sadzīves formu veidošanā tagadnē nereti ir noiets līdz pārmērībām, tiktāl, ka — pēc kāda filozofa izteiciena — cilvēks nereti jau ir visādas organizēšanās nelga. Būdams reizē iepīts daudzās un dažādās organizācijās, viņš tiek it kā reizē dažādos virzienos raustīts, un tāpēc ne tikai nevar pietiekoši iekļauties, tā sakot, organiski ieaugt kādā vienā resp. nedaudzās vienībās, bet tiek vēl arī iekšēji sadrumstalots. Tāpēc nav jābrīnās, ka taisni tagadnē dažās valstīs ir mēģināts pārspēt ārkārtīgo sadrupinājumu dažādās organizāciju vienībās, kas nevis vairs apvieno, bet, kā jau aprādīts, skalda.

Kopdzīve vienmēr zināmā mērā ierobežo individa patvaļu, jo savā izturēšanās veidā — kā ārējā, tā iekšējā — viņš spiests rēķināties ar viņam pāri stāvošām kopējām interesēm. Tāpēc nav jābrīnās, ka individa stāvoklis sabiedriskā saistībā var novest pie tādas viņa apspiestības no sabiedrības puses, ka šis individs sāk protestēt pret sabiedriskām saistībām. Tāds laiku pa laikam cilvēces vēstures gaitā uzpeldošs protests pret sabiedriskām saistībām saucas anarchisms. Tas var būt vairāk vai mazāk radikālā formā. Tā sauc. politiskais anarchisms, ko parasti arī domā pie vārda „anarchisms", uzstājas tikai pret valsti kā īpatnēju, varas organizētu sabiedrības formu, neskaŗot savā protestā tādas sabiedriskās formas, kas nav valstiskas. Tā tas ir, piem., dziļi morāliski un reliģiski motīvētā Tolstoja anarchismā: ļoti asi vērsdamies pret valsti tāpēc, ka valsts bez varas nevarot būt, bet katra vara morāliski sabojājot cilvēkus, — viņš tiecās pēc sabiedrības, kuŗa izaugtu no iekšējā morāliski - reliģiskā noskaņojuma. — Bet anarchisms var nostāties pret katru sabiedrisku saistību vispār un prasīt cilvēka pilnīgu atdošanu sev pašam. Tāds galējs anarchisms ir atrodams, piem., vācu domātāja Kaspara Šmita (1806—1856) uzskatos, kuŗš rakstīja zem pseudonima Maksis Štirners un prasīja individa izraisīšanu ne tikai no politiskās varas saistībām, bet arī no katras garīgās varas, kas individam uzmācoties ar reliģiju, filozofiju un taml. Kaut kas esot vērtīgs tikai tiktāl, cik tas kalpojot individam. (Šinī ziņā ļoti zīmīgs ir jau pats nosaukums viņa galvenam darbam: „Vienīgais un viņa īpašums" — sk. Max Stirner, Der Einzige und sein Eigentum, 1845).

Anarchisms tomēr vienmēr ir palicis tikai ūtopisks uzskats: cilvēce līdz šim nav varējusi un, acīmredzot, nevarēs arī nākotnē izrauties no sabiedriskām formām, pat no valsts formas nē. Taisni otrādi: sakarā ar to, ka zemes lode pildās cilvēkiem (gada pieaugums, pēc dažiem aprēķiniem, ir apm. 20 miljonu!) un jau tagad neaizņemtu zemes gabalu vairs nav, un tā tad nav arī pilnīgi izolētas dzīves iespējamības atsevišķām tautām un valstīm, sabiedrisko saistījumu formas uzrāda tendenci pieaugt, vedot pie grandiozākiem saistījumiem — pāri atsevišķām valstīm — pie valstu blokiem u. t. t. Tai pašā laikā pieaug arī tādi sabiedriski saistījumi, kas šķērso atsevišķas valstis, kā, piem., starptautiskās zinātniskās biedrības, starptautiskā sporta organizācija, starptautiskās tuvināšanās biedrības u. taml. Pasaules karš, kas pirmo reizi ierāva reālā pretstatā vai visus zemes lodes iedzīvotājus (kāpēc to arī nosauca par „Pasaules karu"), — šis Pasaules karš ārkārtīgi kāpināja valsts varas vērtējumus visās zemēs. Cik zīmīgi, ka izņemot vai vienīgi tikai Spāniju, anarchisma problēmas, kas vēl pirms Pasaules kara tik ļoti saviļņoja prātus, ir nozudušas no dienas kārtības. Visdažādāko virzienu politiskām kustībām ir kopēja prasība pēc stipras valsts varas, izšķirības vērojamas tikai uzskatos par šīs varas organizācijas formām. Citādi sakot, diskutēts vairs netiek jautājums: būt vai nebūt valstij? bet gan: kādai jābūt valsts formai? Sakarā ar jau minēto zemes lodes pildīšanos cilvēkiem, nevar paredzēt valsts varas kritumu arī nākotnē: jo lielākas cilvēku masas nāk sakaros, jo stiprāka vajadzīga varas organizācija, kas varētu garantēt no sociālām katastrofām.

Visgrandiozākais veidojums, kas nevis šķērso atsevišķas valstis, bet gan ieslēdz tās sevī, ir pēc Pasaules kara izveidotā Tautu Savienība. Un lai cik tai arī būtu grūti, lai kādā krizes stāvoklī tā pašreiz arī atrastos, — bez tās vai kādas tai līdzīgas organizācijas zemes lodes iedzīvotāji vairs iztikt nevar, jo sakarā ar vairākkārt jau minēto zemes lodes piepildījumu (un tā tad izolētas eksistences neiespējamību) kaut kādam organizējošam virsslānim jābūt, ja negrib krist galīgā starptautisko attiecību chaosā, t. i. ja negrib uzturēt spēkā starptautiskā anarchisma principus, vai — vēl citādāk sakot — ja negrib galīgi zaudēt dažreiz jau tā apdraudēto starptautisko attiecību līdzsvaru. (Iebildumi pret Tautu Savienību parasti gan aizrāda uz tās bezspēcību, bet ne uz to, ka relātīvi spēcīga tā tomēr ir: bez tās būtu vēl sliktāk — tautu attiecībās par vienīgo rēgulātīvu kļūtu atkal tikai rupjā vara.).

Ieaugot kādā sabiedriskā vienībā, cilvēks ieaug arī tajos veidojumos, kas vai nu paši ir šīs vienības kollektīvs darinājums, vai, vismaz, šīs vienības robežās ir nozīmīgi (kaut arī pārņemti no citurienes). Tāpēc, piem., ieaugšana zināma laikmeta un vietas sabiedrībā ir arī ieaugšana šai sabiedrībā valdošos teorētiskos uzskatos, mākslinieciskā gaumē, morāliskā noskaņojumā, tiesiskā iekārtā u. t. t. Sabiedrībā cilvēks ne tikai atrodas citu vidū, bet arī aplīp ar to, ko šie citi vai nu paši darinājuši vai savukārt pārņēmuši. Viss tas rada īpatnējus pārdzīvojumus individa dvēseles dzīvē, t. i. rada īpatnēju dvēselisku noskaņojumu, kas ir iekšējais jeb subjektīvais korrelāts ārējai jeb objektīvai sabiedriskai iekārtai. Īsta, pilnīga iekļaušanās kādas sabiedrības kopībā, tā tad, nozīmē ne tikai ārēju iekļaušanos zināmā sabiedriskā iekārtā (ģimenē, valstī, kādā biedrībā u. t. t.), bet arī tāda dvēseliska noskaņojuma rašanos, kas šai ārējai iekārtai atbilst, kas individu it kā sabiedriski cementē no iekšienes. Tāpēc saprotams, ka piem., ārējās iekārtas rašanās vai sabrukums vēl nenozīmē attiecīgo pārmaiņu iekšējā dzīvē, un arī otrādi: ka sabiedriskā noskaņojuma maiņa vēl pati par sevi nenozīmē arī attiecīgu ārējās iekārtas maiņu. Ja nonāk līdz lielai nesaskaņai (diskrepancei) starp ārējo sabiedrisko iekārtu un iekšējo sabiedrisko noskaņojumu, sprieguma pārmērs var novest pie sociālām eksplozijām (revolūcijām, reakcijām u. taml.). Sociālā miera atgūšana tad nozīmē jauna līdzsvara radīšanu starp sabiedriskās norises ārpusi un iekšpusi. Normālā, parastās, mērenās līnijās risošā sabiedriskā dzīve ir raksturota ar to, ka ārējās iekārtas maiņas ir pietiekošā saskaņā ar iekšējā sabiedriskā noskaņojuma maiņām. Šī saskaņa normālos apstākļos tiek panākta savstarpīgas iedarbības ceļā starp ārējo iekārtu un iekšējo noskaņojumu.

Politisko emigrantu liktenis (runājot par emigrantu masām, nevis atsevišķiem gadījumiem) taisni tāpēc ir tik smags, ka tie vairs nevar pilnīgi ieaugt tās ārvalsts sabiedriskā noskaņojumā, kuras ārējā iekārtā tie dzīvo, bet nevar arī pietiekoši izveidot to sabiedrisko noskaņojumu, kas rodas viņu dzimtenē sakarā ar tur notiekošām dzīves maiņām. Tā viņi līdz ar ārēju dzimtenes zaudējumu pamazām to zaudē arī iekšēji un ar laiku it kā pilnīgi karājas gaisā. — Pretēji šiem, tā sakot, „ārējiem emigrantiem", kas dzīvo ārpus savas dzimtenes sabiedriskās iekārtas, varētu runāt par tādiem, kas turpina dzīvot dzimtenes ārējā sabiedriskā iekārtā, bet ar savu dvēselisko noskaņojumu tajā neiekļaujas. Viņus varētu apzīmēt par „iekšējiem emigrantiem". Pats par sevi saprotams, ka arī viņu liktenis nekādā ziņā nav salds.

Kādas sabiedriskas formas liktenis, tā tad, tikai tiktāl ir drošs, ciktāl vai nu pats par sevi rodas, vai arī mākslīgā ceļā tiek izveidots attiecīgs sabiedrisks noskaņojums, t. i. ciktāl kāda sabiedriska iekārta tiek iegremdēta cilvēku iekšienē. Ja tas ir izdevies, tad pat lieli ārēji satricinājumi nav bīstami.

Ja kādas sabiedriskas formas attīstība ir bijusi ilga un stingri pakāpeniska, t. i. bez radikāliem izlodzījumiem un lūzumiem, tad tādas ilgas un pakāpeniskas attīstības ceļā iegūtais sabiedriskais noskaņojums jau ir it kā kļuvis cilvēka „otrā daba". Citādi sakot: tad ir sasniegts sociālās stabilitātes maksimums. Tā tas, piem., ir Anglijā, kuras sabiedriskās formas ir vienas no visstabilākām pasaulē. Ja, turpretim, ārējā iekārta bieži un radikāli tiek mainīta, attiecīgais sabiedriskais noskaņojums nevar pietiekoši nodibināties, iesakņoties, un tāpēc katra jaunizveidota iekārta ir it kā celtne uz kustīgu smilšu pamata. Var pat nonākt tiktāl, ka — saskaņā ar pazīstamo izteicienu par apetītes rašanos ēšanas laikā — sociālo noskaņojumu maiņa kļūst itkā dienišķa maize, itkā savdabīgs sports, kā tas ir dažās, tā sauc. mūžīgo revolūciju zemēs.

Augsti vērtēt sabiedriskā noskaņojuma lomu ir mācījušās it sevišķi tās valstis, kas pēc Pasaules kara pārdzīvojušas lielu formu gruvumu. Lai glābtos no sociālā chaosa, kas pēc sabiedrisko formu gruvuma tik viegli var rasties, tās ir bijušas spiestas, tā sakot, izlodzītās sociālās masas dzīt jaunās sabiedriskās for-

mās. Lai pēdējās varētu radīt un saglabāt, tās ir bijušas spiestas arī ķerties pie tiem pašiem stipriem ieročiem sabiedriskā noskaņojuma radīšanai, ar kuŗiem vecās formas tikušas gŗautas — pie aģitācijas un propagandas. Tā nu ir noticis, ka līdzekļus, ko agrāk parasti lietoja valsts formu gŗāvēji — aģitāciju un propagandu — pārņem savā rīcībā pati valsts sevis saglabāšanai un izveidošanai. Tas nenozīmē, ka tiek atmesti tādi līdzekļi, kā, piem., tā sauc. valstiskā audzināšana. Pēdējā prasa ilgu un sistēmatisku lietojumu, kaut gan arī daudz dziļāk iegremdē zināmās sabiedriskās formas sabiedrības locekļu izturēšanās pamatos. Tur, kur vajadzīgs relātīvi ātrs un spēcīgs panākums, laiž darbā aģitāciju un propagandu. Ja valstiskai audzināšanai ir grūtības laika ziņā (jo, kā teikts, tā prasa ilgāku laiku), tad aģitācijai un propagandai ir to derīguma robežas tādā ziņā, ka tās, pārmērīgi lietotas, tur masas zināmā satrauktības stāvoklī, kas neļauj sabiedriskam noskaņojumam mierīgi nogulties. Citādi sakot: pārmērības te strādā pretim sabiedriskā noskaņojuma dziļumam.

Te vēl var piezīmēt, ka lai gan vārdus aģitācija un propaganda bieži vien lieto vienādā nozīmē, izdevīgi te tomēr būtu ievērot stingru starpību, saprotot ar aģitāciju masu ieraušanu kādā kustībā, bet ar propagandu — masu piesātināšanu ar zināmām pārliecībām relātīvi īsā laikā. Tāpēc, piem., var gan propagandēt miera ideju, bet nevar mieram par labu aģitēt. Var, protams, notikt, ka arī propagandas tālākais mērķis ir ieraut masas zināmā kustībā, bet arī tad panākt to mēģina tā, ka vispirms iedēsta attiecīgo, tā sakot, iekustinošo pārliecību.

Viens no visstiprākiem līdzekļiem aģitācijai un propagandai ir prese. Tāpēc saprotams, ka lielu sabiedrisku notikumu laikmetos taisni ap presi tiek izcīnītas sevišķi asas cīņas.

No visa iepriekš teiktā kļūst skaidrs, ka socioloģija, kā zinātne par cilvēka relātīvi ilgstošām kopdzīves formām, ir spiesta uzņemties divējādu uzdevumu: ārējo sabiedrisko iekārtu un tām attiecīgo iekšējo (dvēselisko) noskaņojumu pētīšanu. Pēdējie izpaužas kā atziņās, tā arī jūtās un gribā. Tāpēc paralleli ar ģimenes, cilts, valsts u. t. t. ārējo institūciju socioloģiju, jāiet atziņu, jūtu un gribas socioloģijai, kas zināmā mērā ir jau arī sasniegts tagadnes sabiedrības pētniecībā.

E. Blanks

XIX gadu simta latviešu garīgie vadoņi

Andrējs Spāģis

Latvju tautiskās kustības pirmajā posmā, t. i. — latvju zemnieku aizstāvēšanā pret muižnieku varmācībām un netaisnībām, Valdemāra cīņas biedri ir Andrējs Spāģis un Kaspars Biezbārdis. Sešdesmitie gadi ir latvju tautas saimnieciskā un tiesiskā pamatakmeņa likšanas gadi, un šī laikmeta darbiniekiem piekrīt liela loma cīņā par zemnieku tiesībām. Attiecības pret muižu bija sešdesmito gadu sociālais mezgls, kuŗa pārciršanai tautiskās atmodas darbinieki vēlāk nekad vairs nepiegrieza tik lielu vērību, kā šai laikā. Agrārjautājuma nokārtošanas prasība gan vienmēr stāvējusi tautisko centienu programmā, bet šo jautājumu vairs nenostādīja iepriekšējā asumā. Izskaidrojums tam — jaunās gruntniecības attīstība, kas agrāro jautājumu gan neizšķīra, bet tomēr drusku mazināja tā asumu. Andrējs Spāģis šai laikā izdod grāmatu „Die Zustände des freien Bauernstandes in Kurland“, pirmo daļu 1860. g. un otro 1863. g., un citus rakstus par zemnieku stāvokli. Valdemārs — „Baltische, namentlich Livländische Bauernzustände“ (1862. gadā) un daudz citus projektus, u. t. t. Biezbārdis — sastāda Mežmuižas zemnieku sūdzību un adresi caram. Zemniekus šai laikā aizstāv pret muižnieku spaidiem nevien nacionālisti, bet arī tādi, kam latvju tautiskos centienos nav daļas, vai arī tie ierauti tur stichiski, un tādēļ vēlāk no tiem atkrīt. Par zemnieku aizstāvjiem tad uzmetas arī krievu publicisti, lai dabūtu latviešus savā iespaidā, lai atrautu tos luterticībai, piegrieztu pareizticībai un, vispār, lai veicinātu latvju pārkrievošanu; tāpat nesavtīgi liberāļi un humāni noskaņoti ideālisti no dažādām tautām. Nepareizi tos tieši saistīt ar latvju nacionālo atmodu kā apzinīgu sociālu, kultūrālu un politisku kustību, kas, lielākā vai mazākā mērā, virzījās uz tautas saimniecisko, kultūrālo un politisko patstāvību. Latvju zemnieku saimnieciskā un tiesiskā stāvokļa uzlabošanā tiem tomēr piekritusi nenoliedzama loma. Šinī tautiskās atmodas kustības pirmajā posmā — latvju zemnieku sociālā cīņā, Andrējs Spāģis ieņem redzamu vietu.

Zemnieku tiesisko stāvokli Kurzemē Spāģis raksturo šādi: „Tiesības, kādas devis zemniekam 1817. g. 25. augusta nolikums, var mācīties pazīt, apskatot tās tikai no negātīvās puses, t. i. vispirms jāzina tas, kas zemniekam aizliegts. Kas pēc tam vēl paliktu pāri, to varētu uzskatīt kā viņa pozitīvās tiesības. Kurzemes zemnieks nedrīkst: 1) atstāt guberņu; 2) pārcelties uz dzīvi pilsētās; 3) vispāri, izvēlēties kādu citu nodarbošanos, izņemot zemkopību; 4) Kurzemes zemniekam un zemniecei nav brīv doties laulībā bez muižas īpašnieka atļaujas; 5) zemnieki nedrīkst likumā atļautos gadījumos sapulcēties bez muižas īpašnieka atļaujas; 6) zemniekam aizliegts bez muižas īpašnieka atļaujas turēt šaujamo ieroci; 7) zemnieks, lai viņš būtu sūdzētājs vai apsūdzētais, nedrīkst savā vietā sūtīt tiesā pilnvarnieku; 8) zemniekam aizliegts iesniegt tiesai vai administrātīvām personām kādus rakstus; 9) kas zemniekam sastāda šādus rakstus iesniegšanai, to soda; 10) zemniekam aizliegts apsūdzēt savu kungu bez viņa katrreizējas rakstiskas atļaujas; 11) zemniekam aizliegts pirkt muižnieka nekustamu mantu.“

Pie šiem aizliegumiem nāk vēl klāt zemnieka pienākumi: viņam jādod valstij rekrūši, t. i. — jāpilda kaŗaklausība, jāmaksā valsts un pagasta nodokļi un jāpilda klaušas. Pirmā tiesas iestāde zemniekam ir viņa muižas īpašnieks, kuŗam pēc sava ieskata tiesība likt uzskaitīt 15 kokus uz zemnieka muguras, kas tikai krekla apsegta, vai zemniecei likt

uzcirst uz sēdamās vietas 15 cirtienus ar divi pēdas gaŗu, divi pirksti platu un vienu pirkstu biezu, sašūtu ādas pletni. Šī kunga tiesība nav pārsūdzama, šo sodu neviens cits pasaulē nevar atcelt vai atlikt uz vēlāku laiku; tikai pēc tam, kad šis miesas sods jau izpildīts, var apjautāties par soda likumību un, proti, tādā ceļā, ka izpērtais izlūdzas no sava kunga rakstisku atļauju viņu apsūdzēt apriņķa tiesai. Ja kungs šādu rakstu izsniedz, ir labi; ja nē, tad nopērtajam vai sūdzētājam vēl jāskraidelē vairāk reizes uz apriņķa tiesu, līdz viņš ar šīs tiesas starpniecību dabū šādu apliecību. Bez muižas īpašnieka apliecības, apriņķa tiesa nedrīkst sūdzību pieņemt. Tā kā Kurzemē, viņas 65 jūdžu gaŗumā, ir tikai 10 apriņķa tiesas, tad tikai mazam zemnieku skaitam šī tiesa ir tuvumā. Trīs līdz četras jūdzes ir tuvs gabals, vairumam apriņķa tiesa ir 5, 6 līdz 12 jūdzes tālu. Ja nu apriņķa tiesa, pēc vairākiem terminiem, atrod sūdzību par dibinātu, tad viņa nospriež, ka kungam „jāiemaksā pagasta lādē 2, 3 līdz 5 rubļi soda naudas". Sūdzētājs, resp. cietušais, kas gluži nevainīgs pacienāts ar koku sitieniem, nedabū nekā. Un tomēr šis gala iznākums ir liels vinnests, jo, ja apriņķa tiesa, kā tas bieži notiek, atrod sūdzību par nepamatotu, piemēram, ja kungs paziņo, ka sūdzētājs viņam uzdota darba izpildīšanā bijis rupjš vai nepaklausīgs u. t. t., un tamdēļ kungs bijis spiests uzlikt viņam sodu, tad tiesai jāpiespriež sūdzētājam augstākais sods, kādu vispār var uzlikt, t. i., sešdesmit koku sitienus. Pārskatāmības pēc ņemsim kādu vienkāršu piemēru, lai pierādītu šādas sūdzības grūtību, kad tā jāceļ pret kungu. Izvēlēsimies tikai mazu attālumu — 5 jūdzes no sūdzētāja dzīves vietas līdz apriņka tiesai. Pērtais lūdz kungu izdot zīmi celt pret viņu sūdzību; viņš puslīdz droši to nedabū; nu viņš griežas pie apriņķa tiesas, kuŗa sūta viņu atpakaļ pie kunga, kas beidzot zīmi, varbūt, izdod. Sūdzētājs nu pienes savu sūdzību apriņķa tiesai un saņem termiņu, kad viņam jāierodas. Līdz tam viņš jau nostaigājis šurpu un turpu 20 jūdzes. Pirmā termiņā sūdzētājs ierodas, bet apsūdzētais ne; tiesa noliek otru termiņu, kurā pirmais gan ierodas, bet pēdējais atkal ne; sūdzētājs četras reizes turpu un atpakaļ jau nostaigājis 40 jūdzes. Trešā termiņā apsūdzētajam draud aizmugures spriedums, ja viņš neierodas. Nu, varbūt, ierodas sava kunga pilnvarā muižas darba uzraugs un ceļ iebildumu pret sūdzību; tiesa atrod, ka lieta noskaidrota, slēdz aktis un noliek jaunu termiņu sprieduma pasludināšanai. Spriedumu noklausīties ierodas sūdzētājs, nu jau sesto reizi (kopsavilkumā 60 jūdžu ceļojums) un viņam paziņo, ka kungam uzlikts naudas sods „3 rbļ. sudr. par labu pagasta lādei". Šis ir visizdevīgākais gadījums; pretējā gadījumā, kad sūdzētājs prāvu pazaudē, viņš, pēc nostaigātām 60 jūdzēm, vēl dabū 60 koku pa muguru — mācībai priekšdienām. Mēs ņēmām piemēru ar puslīdz vienkāršiem terminiem, bet piezīmējām, ka viegli iespējams to skaitu dubultot, pat trīskāršot. Bet gala iznākums nebūs labvēlīgāks.

Šo muižas īpašnieka varu, ar daudzām citām priekšrocībām, nosauc par „muižas policiju".

Zemnieks nedrīkstēja atstāt guberņu. „Ar to teikts, ka viņš nedrīkst dzīvot citā guberņā; aiz šī iemesla citā vietā A. Spāģis saka, ka „zemnieks ir visas guberņas dzimtcilvēks". Šī dzimtbūšana neizbeidzas ar to, „ka daudzi zemnieki dabū pases, lai ar

viņu muižas īpašnieku atļauju varētu uzturēties citā valsts daļā". Divi simti tūkstošu vīriešu kārtas zemnieku, ar likumu, uz visiem laikiem padarīti par guberņas dzimtscilvēkiem. Tikai pārpalikušais skaitlis, t. i. pēc tam, kad muižas īpašniekam nepieciešamais zemnieku skaits paturēts viņa rīcībā, pārējos, uz sevišķu rīkojumu pamata, var atsvabināt no šīs dzimtsbūšanas. Turcijā kristītiem esot grūti dzīvot; taču, ja viņi šīs grūtības nevar panest, tiem tiesība aizceļot uz citurieni, kādas brīvības Kurzemes zemniekiem nav."

„Neviens zemnieks nevar dabūt pasi aizceļošanai uz kādu laiku uz dzīvi pilsētā vai ārpus guberņas, ja muižas īpašnieks nav pasi līdzparakstījis". Šāda parakstīšana neatkarājas no likuma, bet no kunga labās gribas. Zemnieki, kas atlaisti kādā pilsētas darbā, ir tikai tādi, kas pasi dabūjuši no kunga žēlastības vai cita kāda aprēķina. Vācu rakstnieki nosauc 1. un 2. punktus par atceltiem, „jo daudzi Kurzemes zemnieki esot sastopami pilsētas un citās guberņās". Tādu pavirši saprastu „brīvību" baudījuši arī visi krievu dzimtsļaudis; kas no tiem dabūjis no sava kunga pasi, var ceļot pa visu valsti, un šādā kārtā simtiem tūkstošu var atrasties prom no viņu dzimtenes.

Ja Kurzemes zemnieks gribētu tikt ārā no tagadējās dzimtsbūšanas un pierakstīties pie pilsētas, tad viņš pat to nevar panākt bez kunga atļaujas.

Bez kunga atļaujas zemnieks pat nedrīkst būt nabaga lauku skroderis. Tādēļ arī tikai kropļi un bezspēcīgie dabū atļauju nodarboties ar šo amatu.

Zemnieki nedrīkst likumā atļautos gadījumos sapulcēties bez muižas īpašnieka atļaujas. Tas ir ļoti plaši tulkojams noteikums. Vācieši uzskatīja to par vajadzīgu. A. Spāģis saka, ka par to daudz varētu runāt, bet viņš atstāj pašam lasītājam vērtēt, cik tālu var iet šāds aizliegums.

Zemniekam aizliegts bez muižas īpašnieka atļaujas turēt šaujamo ieroci. Vācu rakstnieki domāja šo aizliegumu atspēkot ar medību likuma īpatnībām. Viņi maldās, saka A. Spāģis. Medību likumam nemaz nerunā pretim tas, ka pati valdība pārdod medību zīmes un šo zīmju turētājam ir tiesība medīt valsts mežos. Tomēr, ja kāds kunga zemnieks, kas dzīvo blakus valsts zemei, nopērk medību zīmi, bet viņa kungs neatvēl viņam turēt bisi, tad viņa brīvība, neraugoties uz medību likumu ievērošanu, tomēr ir ierobežota.

Nesalīdzināmi smagāk izjūtama nebrīvība, kad zemnieks, lai viņš būtu sūdzētājs vai apsūdzētais, nedrīkst sūtīt tiesā savā vietā pilnvarnieku. Uz to polemists pret Spāģi rakstīja: „Zemnieks, zināms, nedrīkst sūtīt savā vietā advokātu, bet pēc nodibinājušās prakses viņš var slimības, vecuma, liela attāluma u. t. t. gadījumos, pilnvarot viņa kā sūdzētāja vai apsūdzētā tiesības aizstāvēt.“ Šis apgalvojums var zīmēties tikai uz retiem atgadījumiem, uz kādiem mīluļiem, bet vispārīgi tas ir gluži nepatiess. — Vajaga taču ņemt parastos dzīves atgadījumus, piem., mantojuma, parādu prasības un taml., kas tiesas ceļā jāpiedzen. Ja katrs ir spiests iet personīgi jūdzēm tālu katras nieka lietas dēļ, vai, ja divi vai trīs cilvēki no vienas dzīves vietas spiesti nostaigāt vienu un to pašu ceļu vienā reizē, nevarēdami uzņemties to darīt viens par otru, tad patiešām tikai gluži akla acs vairs nevar saskatīt zemnieku nebrīvību, ko redzīgs var skaidri ieraudzīt, kaut šai vienīgā piemērā. Tādai, jau aklai acij drīzāk ir kaitīga nekā derīga tā dabīgā, kā „mākslīgā gaisma“.

Savā grāmatā A. Spāģis salīdzina latviešu zemnieku un krievu zemnieku stāvokli tiesiskā ziņā:

„Daudzi vairākkārt ir rakstījuši par krievu tautu tādēļ, ka ir zināms, ka viņa vēl atrodas dzimtsbūšanā un nevar par sevi runāt un savu stāvokli kārtot. Bet nabaga Kurzemes zemnieku, pēc līdzjūtīgā Merķeļa, kas rakstījis šī gadu simteņa sākumā, neviens cits vairs nepiemin. Kurzemes zemnieks saucas par brīvu, viņu sauc par brīvu, tā tad viņš pats var sev izpalīdzēties. Un ja nu viņš klusē, tad no tam var spriest, ka viņam klājas gluži labi. Viņa brīvība šinī gadījumā ir viņa nelaime. Viņš var kurnēt un pukoties, bet tas neiet pāri par viņa zemes robežām, to nedzird tie, kuriem, ar dažādu rakstīšanu un izkliegšanu, ir iedzīta galvā doma, ka Kurzeme un vispār Baltijas guberņas ir tas laimīgākais stūrītis Krievijas valstī.“

„Krievs, viņa tiešā Krievijā, ir tikai viena kunga dzimtscilvēks, un šis viens kungs, kaut arī viņam nemaz nebūtu cilvēcīga sirds, savās interesēs spiests vilkt robežas sava zemnieka izmantošanai, jo viņi abi uz visu mūžu ir saistīti viens ar otru.“

„Latvietis, turpretī, ir visas guberņas, nedzīvas būtnes, dzimtscilvēks, kādai būtnei nav ne sirds, ne saprāta.“

„Krievs nevar apsūdzēt savu kungu; viņš to ņem vērā un nesūdzas, lai neizpelnītos savai mugurai sava kunga rīkstes, kas ir tīrā bērnu rotaļa, salīdzinot ar slepkavīgiem, pirkstu resniem, Baltijas sodu kokiem, kuŗi sakropļo cilvēku. Latvietis vārda pēc var gan savu kungu apsūdzēt, viņš var bezgalīgi daudz laika izšķiest, var tikt dauzīts kokiem vairāk kā vajadzīgs, un ko viņš ar visu to panāk? To mēs jau redzējām. Krievu zemnieku tomēr arī sargā zināmi likuma noteikumi pret viņa dzimtskunga varmācībām, un ja kungs likumu neievēro, zemnieki paši izpalīdzas ar tautas justīci. Statistika pierāda, ka katru gadu krīt 30 muižu īpašnieku, kā tautas tiesas upuŗi. Un dažādi likuma noteikumi un paražas normē krievu zemnieku un kungu attiecības. Vārdu sakot, ja krievu dzimtskungs arvienu un visur rīkojas pēc likuma, tad zemniekam klājas ļoti labi; bet ja Kurzemes muižas īpašnieks arvien un visur rīkojas pēc likuma, tad Kurzemes zemnieks maz dabū savā vēderā, bet totiesu vairāk pa savu muguru.

Krievu zemnieks var tikai vēlēties, lai viņa kungs izpilda likumu, Kurzemes zemniekam jābīstas no tā, lai tik viņa kungs nerīkotos pēc likuma; viņam jālūdzas: „Kungs, neej ar Tavu kalpu tiesāties; jo kas var pastāvēt Tavā priekšā!“

Krievu zemnieku soda viņa kungs un krimināltiesa rīkstēm, Kurzemes zemniekam tikai kā bērnam un kā noziedzniekam tiesība uz rīkstēm, citādi viņu arvien apkalpo tikai kokiem.

„Jau agrāk minētie zemnieku uztraukumi un nemieri Vidzemē ir panākuši to, ka valdība stājās pie zemnieku nožēlojamā stāvokļa grozīšanas. Tas pats notika arī Igaunijā 1857. gadā, un tomēr 1858. gada vasarā militārai varai vajadzēja iejaukties igauņu zemnieku dzīvē, jo viņi domāja, ka tik mazi atvieglojumi vien nevar nākt no ķeizara, un ka muižnieki slēpj zemniekiem ķeizaržēlastību. Baltijā, neraugoties uz zemnieku nospiesto garastāvokli un ieaudzināto nevienprātību, nemieri tomēr nekad nav trūkuši. — Priekš 1812. gada sacēlās Kurzemes zemnieki, it sevišķi Ēdoles muižā, kad no zemniekiem gribēja sastādīt zemessargu pulkus pret Napoleonu.“

Zemnieki neuzticējās vāciešiem un ļoti daudz cerēja no gaidāmiem jaunajiem valdniekiem — frančiem. Bija zemnieki, kas raudāja rūgtas asaras, kad dabūja zināt, ka Krievijā salauzta franču vara. Francija un Anglija, kā brīvības nesējas, stāv ļoti augstā cienā Kurzemes zemnieku acīs, un viņi dzīvo saldās cerībās, ka Francija, kā Vācijai naidīga valsts, reiz aiztrieks no Kurzemes vāciešus, sevišķi muižniekus.

Interesanti ir arī A. Spāģa spriedumi par izglītības lietām Kurzemē.

„Skolu skaits neapmierina laika prasības,“ raksta A. Spāģis „1817. g. zemnieku nolikums nosaka, ka uz 1000 iedzīvotājiem jābūt vienai skolai. Tomēr likums nav pildīts. Līdz 1833. gadam visā Kurzemē ar 183 kroņa muižām, lielu skaitu, pa daļai ļoti lielām mācītāju muižām un 500 privātmuižām, 220 baznīcām (kuŗās pāri par 100 luterāņu un 20 katoļu mācītāju), pastāvēja, lielākais, tikai 5 zemnieku skolas. 1840. gadā nodibināja uz visām muižniecībai piederošām 6 muižām vienu skolu, kuŗai it kā jāizpilda arī tautskolu skolotāja semināra uzdevums. No šī laika sākot tautskolu skaits gan pieauga, bet ka „jaunie baznīcas noteikumi“ būtu te spēlējuši kādu manāmu lo-

mu, noteikti jānoliedz; vēl noteiktāki mēs izsakāmies pret uzskatu, it kā garīdzniecībai skolu skaita pieaugšanā būtu kādi nopelni; viņa šinī ziņā pa lielākai daļai izturējās pasīvi, uzvēla visas rūpes muižu īpašniekiem, un savas rokas turēja klēpī. Mazai saujiņai garīdznieku, kura rūpējās par latviešu attīstību skolās, pirmā kārtā jāpieskaita Paufflers (Kursīšos un Vecžvārdē), Voltērs (Cīravā), Pantēniuss (Jelgavā). Šie trīs vīri padarījuši savus vārdus nemirstīgus. Viņu piemiņu svētīs tagadējās un nākošās paaudzes. Par pašām tautskolām sakāms, ka tās un to stāvokļa uzlabošana Kurzemē atdūrās uz grūtībām, kuras būtu jāpārvar, lai skolas kautcik nostādītu uz līdzīgas pakāpes, kā Prūsijā." — „Skolas likuma nav un baznīcas likumi tikai uzstāda prasību, lai iesvētāmā jaunatne prastu lasīt un zinātu no galvas nepieciešamos gabalus. Vai tādos apstākļos tomēr vēl varētu ticēt iespējai, ka Kurzemē ir cilvēki, kas īsajā skolu pastāvēšanas laikā jau būtu iemācījušies par daudz, jau pulka par daudz zinātu, tā kā izglītības spoks jau būtu bruņnieciski jāapkaro? — 1853. gada landtāga sēdē no 34 draudzēm, 4 vai 5 pārstāvības prasīja pilnīgu mācības plāna grozīšanu sešās, muižniecības atvērtās skolās, kuras, kā jau teikts, izpilda skolotāju semināra uzdevumus, un pierādīja, „ka audzēkņi par daudz mācoties, ka vācu valodas prašana skolotājam neesot vajadzīga, bet pat esot kaitīga, jo tā galvenā kārtā izplatot uzskatus, kas iedvešot skolotājam augstprātību un maldīgas domas, un padarot viņus neapmierinātus ar viņu stāvokli. Un tā kā skolotājam esot liels iespaids uz tautu, tad vācu valoda, kā vispār kaitīga, tūliņ no skolas izraidāma. Runātāji ieteica ievēlēt komisiju, kas izpēta apstākļus uz vietas un iesniedz landtāgam priekšlikumus. Pret to ar sevišķu sparu uzstājās Ventspils deputāts barons B., kurš centās pierādīt, ka viņš ārzemēs piegriezis sevišķu vērību tautas izglītības jautājumam un esot atradis, ka skolotāju semināri nesot tikai postu, kamdēļ arī Kurzemē ar semināru, kas nodibināts pēc vācu parauga, mērķi nesasniedzot, un tas gaidītos augļus neesot nesis; audzēkņi tanī mācoties par daudz, un jau ar pirmiem vācu valodas vokābeļiem piesavinot tādu pretošanas un meklēšanas garu, ka viņi visai dzīvei esot nederīgi, un ar zināma gara izplatīšanu tautā visai zemei esot kaitīgi; tādēļ neesot ko domāt par tādas skolas reorganizēšanu, kas jau savos pamatprincipos kaitīga. Viņš ieteica noraidīt komisijas priekšlikumu, un semināru tūliņ slēgt."

Šādu gleznu zīmēja A. Spāģis savās brošūrās un atbildes rakstos pret polēmistiem. Tie sacēla lielu ievērību Baltijā, Vācijā un pa daļai arī Krievijā, un sagatavoja ceļu latviešu zemnieku stāvokļa atvieglošanai un tiesību izkarošanai. Latviešu zemnieku atsvabināšanas un tautiskās atmodas vēsturē Andreja Spāģa vārds dzīvos mūžīgi.

Andrējs Spāģis dzimis 1820. gada 14. janvārī Aizputes apriņķa Dunalkas mājās. Izglītojies Cīravā, pēc tam darbojās par skolotāju Meldzerē. Šinī laikā viņš arī iepazīstas ar Valdemāru. Aizstāvēdams pagasta tiesības pret muižu, Spāģis pamatīgi iepazinās ar tā laika Kurzemes tiesām. Spiests atstāt skolotāja vietu, Spāģis aizbrauc uz Krieviju par muižas pārvaldnieku, pēc tam uz Vāciju zemkopību studēt. Berlīnē laimīgs gadījums viņu saved kopā ar otru latvju patriotu — Kronvalda Ati.

No Vācijas Spāģis atgriežas Krievijā un pārmaiņus dzīvo Pēterburgā, Maskavā, Rjazaņas un Smoļenskas guberņās, nodarbodamies kā muižu un fabriku pārvaldnieks. 1871. gada 21. jūlijā viņš Sarātovā mirst no kolēras sērgas.

Mārtiņš Sams.

Ar autora oriģināluzņēmumiem

Kas vērojams skaisto Latviju apceļojot

I.

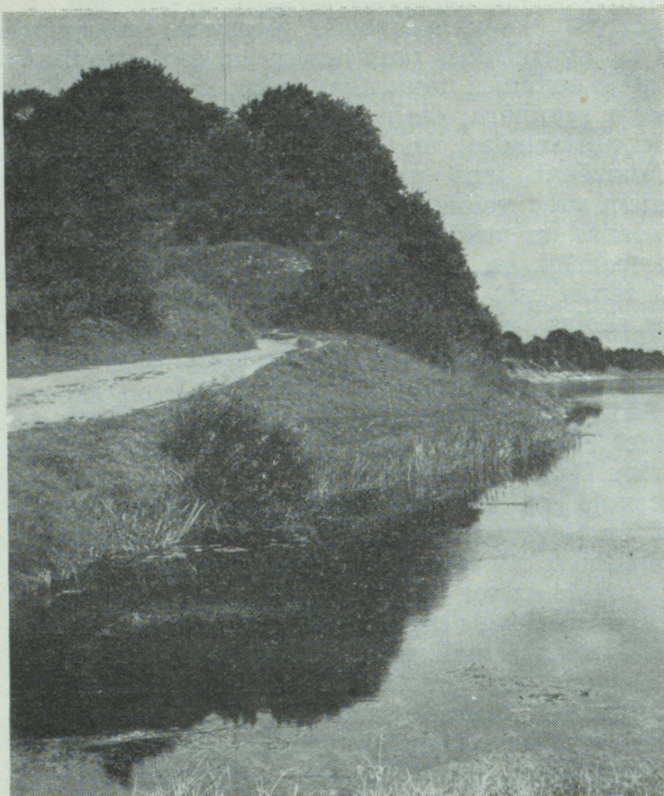
Latvijas senatnīgā un ģeofiziskā seja.

Valsts no tiesiskā viedokļa ir zināmas nosacītas kārtības vienība. Tāda ir arī viena no visjaunākām valstīm — Latvija. Bet viņas pamattauta — latvieši kopā ar lietuvjiem — pieskaitāma āriešu ģints vissenākajam celmam, kas uzglabājis vistīrāku savu valodu. To jau paudušī tautas atmodas laiku darbinieki un toreizējā latviskā publicistika. Tā tad latvji — sena āriešu tauta — dibinājuši jaunu valsti? Jā un nē! Jauna viņa ir tiešām dogmātiski, tiesiski, formāli, bet sena vienība — vēsturiski un būtiski. Lūk, kādēļ arī tūrisma celmlauži Latvijā (sk. Tūrists — zinātnes pionieris dzimtenes pētīšanā, 1934. g. izd.), aicinot apceļot skaistāko zemi — Latviju, pasvītro, ka šis aicinājums papildināms ar otru — pazīsti arī viņas senatni! Viņas dabas un kultūrvēsturisko senatni ar tās varenajiem pieminekļiem. Un šinī apcerējumā raudzīsim šo aicinājumu dziļāk pamatot, nodibinot arī mūsu tūrismā — latvisko skatījumu!

Zem tūrisma mēs saprotam organizētu un mērķveida ceļošanu, kurā apvienojas izprieca un atpūta ar savas dzimtenes vēstures pieminekļu, etnografijas, īpatnību un krāšņumu apskati uz vietām, lietpratīgā kompetentā vadībā. Un tādu apskati, kas dod iespēju novērtēt visu redzēto plašā laikmetiskā kopsakarībā, izprast tos vēsturiskos slāņojumus, kas veidojušies ilgos gadsimtos mūsu dabā un kultūrvēsturē. Izprast nevis mūzeju un archīvu apskates kārtībā, bet gan ceļojot dzīvā ierosinošā uztverē. Kādi nu ir šie pieminekļi un Latvijā apskatāmās vietas? Vecākiem kultūrvēstures pieminekļiem mūsu zemē pieskaitāmas akmens laikmeta dzīvesvietas. Pazīstamākās ir Riņņu kalns Salacas kreisajā krastā, pie viņas iztekas no Burtnieku eze-

Akmenslaikmeta dzīvesvieta — Riņņu kalns.

Mežotnes zemgaļu pilskalns.

ra; Zvejnieku nometne Rūjas upes krastā, kur atradusies krama ieroču darbnīca; Līčagala apmetne Aiviekstes labajā krastā, Lubānas pagastā; Liezeres nometne Madonas apriņķī pie Kūjas upes iztekas no Liezera ezera, mazā saliņā; apmetnē pie Zebras ezera. Visspilgtāko iespaidu par šīm ap 5.000 gadu vecajām dzīves vietām Latvijā tūrists iegūs apceļojot Riņņu kalnu. Šī dzīvesvieta pieder tām apmetnēm, kuŗas rasturo t. s. „kaulu kultūra," kuŗai senatnes kultūrvēsturē sava patstāvīga nozīme. Raksturīgs arī tas, ka šī apmetne atrodas zemā purvainā vietā un ar to viņa krasi atšķiras no nākošās pieminekļu grupas — senajiem pilskalniem. Riņņu kalnā mituši pirmatnējie zvejnieki un mednieki, kas visus savus ieročus un rīkus pagatavojuši no kaula, kurpretim pilskalni veidoti kā novadu un cilšu administrātīvie centri, patvērumam kaŗu un vaidu laikos, vispār — zemkopju aizsardzībai. Jaunākam akmens laikmetam vispār tā nozīme, ka viņā likti pamati arī augstai latvju senai zemkopībai, kura metallu laikmetā tikai tālāk izveidojās, papildinās un strauji uzzeļ. Riņņu kalns visērtāk apskatāms šādā maršrutā: Rīga - Murjāņi - Limbaži - Mazsalaca - Tūteres svētozols (ap 1000 gadu) - Riņņu kalns - Burtnieku muiža - Zilaiskalns - Valmiera - Rīga vai otrādi. Viens no skaistākiem vīkenda maršrutiem, ieslēdzot arī Salacas skaisto krastu apskati līdz Skaņukalnam.

Otrā lielā izcilā pieminekļu grupa ir mūsu novadu senajie pilskalni, skaitā vairāk kā 300 visā Latvijā. Viņu ideoloģiskā nozīme tā, ka šie pilskalni saista neatkarības aktā atjaunoto Latviju ar viņas pirmajiem cīnītājiem sen- un aizvēsturē. Mums nav ne mazākās iespējas šeit sniegt šo pilskalnu tipoloģisku raksturojumu vispārējā vai maršruta kārtībā, kādēļ aprobežosimies ar dažiem principāliem norādījumiem. Vispirms pilskalnu lielais skaits liecina, ka senās mūsu un lībiešu ciltis darījušas visu savas zemes aizsardzībai pret svešvarām, un ka šī darbība bijusi sekmīga, liecina tas, ka visu gadsimtu ilgo cīņu noslēgumā latvieši (tas pats sakāms par igauņiem un lietuviem) atguvuši kundzību savā dzimtajā zemē, kas tiem pieder, pēc prof. Fr. Baloža datiem, kopš 2000 gadiem pirms Kristus! Ka tautas apziņā šie senajie pilskalni tiešām uzskatīti kā Latvijas brīvības un neatkarības simboli, to nepārprotami liecina pilskalnu teikas, kas tautā par viņiem uzglabājušās. Par Alūksnes „Tempļa kalnu" teiksmo, ka šī pilskalna aizstāvji, negribēdami vāciem padoties, paši esot aizdedzinājuši savu pili un sadeguši, tad pārvērtušies putnos un kavējuši vāciem mūŗa pils celšanu ezera salā. Šinī teikā citiem vārdiem pasacīts, ka Latvijas brīvības ideja, kas „lidoja" virs vācu kundzību pilīm senā Latvijā, sakņojoties atmiņā par tautas brīvības laikiem, kavēja vācu kundzības varas nodibināšanos mūsu zemē. Atsaucei uz pils nodedzināšanu ir sakarība ar to vēsturisko faktu, ka senie zemgaļi, traģiskā bezizejā, pēc 100 gadu brīvības cīņām, nepadevās vācu ordenim, bet 1290. gadā nodedzināja savas Tērvetes, Dobeles, Raktes, Sidrabenes pilis un ap 100.000 cilvēku izceļoja uz Lietavu, kuŗu ordenis tā i nespēja pieveikt: tas pa daļai šo zemgaļu un viņu likteņu biedru — senprūšu cīnītāju nopelns! Augšzemes Stupeļu pilskalna teikā, kas uzrakstīta 19. g. s. beigās, sacīts: „Es gribu tevi stiprināt, tev šo zemi dāvināt; tu mani sagaidīsi iznākam (teicēja pilskalna jaunava Latve) no šī cietuma — tad es sēdēšu uz zelta troņa šai kalngalā, sapulcēšu ap sevīm visus manus dēlus un meitas, tad es gribu jūs pacelt par varenu tautu, kas pastāvētu līdz pasaules galam!" Arī šinī teikā ir atcere par tautas senajām brīvības dienām, par to vareno tautu, kas pakļāvās krīvu-krīvu sakrālai varai no Vislas Senprūsijā līdz Mētrai Vidzemē.

Un vai Brīvības pieminekļa tēlu Rīgā nevaiņago virsotnē no „cietuma" — nebrīvības nakts — iznākusē pilskalnu jaunava Latve, kā tautas brīvības simbols, kas savukārt atkal sakņojas senatnē — aizvēsturē!

Visai raksturīga ir Jaunpils pilskalna teika, kas iespiesta „Balt. Vēstn." 1869. gada 15. n-rā. Viņā, starp citu, sacīts: „Un ja kāds paslēpto vecās pils vārdu uzminētu un izsauktu, tad ļaudis tic, grimtu jaunā pils, kas no bruņiniekiem bija uzbūvēta par latvju tautas sargu un uzraugu, — piepeši zemes dziļumā un vecā latviešu pils no tumšā zemes klēpja izceltos, rādīdamās priekš saules spīduma lielā staltībā, glītumā un lepnībā. Tad arī izceltos kopā ar viņu latvju tautas vadoņi un kareivji no sava ilgā miera." Citiem vārdiem, tauta savās nebrīvības dienās nešaubīgi ticējusi Latvijas augšāmcelšanās idejai un saistījusi šo ticību ar pilskalniem.

Analizējot jaunatrastā pilskalna „Dāvida pils" (Dundagas „Zilos kalnos") un Latgales pilskalnu teiku motīvus, ko uzrakstījis A. Erss, gūstam tiešu secinājumu, ka Latvija augšāmcelsies, taps brīva un neatkarīga, uzveicot vācu un krievu kundzības varas mūsu zemē. Lūk, kādēļ mēs ar pilnu tiesību varam sacīt, ka senajie pilskalni ir tas idejiskais tilts, kas vieno neatkarīgo Latviju ar viņas pirmiem cīnītājiem sen- un aizvēsturē.

No šī viedokļa tad arī pilskalni ierindojami mūsu pieminekļu neatkarības grupā. Pietiek apraudzīt zemgaļu lieliskā Mežotnes pilskalna varenos sāņu vaļņa uzbēruma darbus, lai sacītu, ka šādus apcietinājumus spēja izveidot tikai spēcīga, centrālizēta militāra vara, kāda arī pastāvējusi zemgaļu senvalstī. Pietiek paraudzīties arī pēdējos gados izpētītā Daugmales pilskalnā, iepretim Salaspilij, lai sacītu, ka viņa nocietinājumus veidojuši īsti senie zemgaļu „kaŗa inženieŗi"; tāpat arī vērojot daudzos pilskalnus Daugavas abos krastos Latvijas robežās, gūstam secinājumu, ka lielais satiksmes ceļš ar krievzemi bija krietni aizsargāts pret nelūgtajiem sirotājiem!

Mūsdienu tūristiem tikai atliek cītīgi sekot dabas bērnu - senlatvju piemēram. Tie tiešām pazinuši savu skaisto zemi! Seno cilšu pilskalni gandrīz visi bez izņēmuma celti apkaimes skaistākās vietās. Minēšu no 300 pilskalniem tikai dažus: Tērveti, Mežotni, Matkuli, Kandavu, Oliņkalnu, Sēlpili u. c., kuŗu vietas izraudze liecina par krietnu senlatvju aistētisko gaumi. Apceļojot vēsturisko un skaisto Latviju, verosim arī to, ka senās vācu ordeņa un bīskapu pilis celtas tieši virs seno cilšu pilskalniem Koknesē, Sēlpilī, vai arī vistuvākā apkaimē — Embūtē, Turaidā, Vecpiebalgā, Grobiņā, Kandavā u. c. Bez tam Veckuldīgas pilskalna, Tērvetes, Mežotnes, Matkules, Grišķukalna (Vecpiebalgā), Jeršaukas (L. Ludzas ezera krastā) pilskalnu topografija vēl šodien liecina, ka te atradušās senās pilsētas. Visu senajo Latvijas pilskalnu materiāli E. Brastiņa apzināti un uzmērīti, publicēti, bet viņu archaioloģiskie pētījumi jaunās latvju zinātnes tikko aizsākti, jau snieguši pārsteidzošus atklājumus par latvju cilšu augsto seno kultūru.

Pilskalnus mēs ierindojam mūsu pieminekļu neatkarības grupā, kuŗā viņi ir vissenākie. Viņā ierindojas arī visi tie daudzie pieminekļi mūsu zemē, kas celti veco strēlnieku cīņām pasaules kaŗā (Nāves salā, Kalnciema novadā u. c.) un Latvijas atbrīvošanai, noslēdzoties ar Brīvības pieminekli un Brāļu kapiem Rīgā, Bet šī grupa vēl daudz plašāka:

viņā ietilpst visi tie vēsturiskie un tautas mākslas pieminekļi, kas veidoti kā tautas radošā gara pašlikumības izpausme — latvju lietišķās mākslas senie paraugi koka veidojumos un rakstā (ornāments), latviskais senkapu inventārs, kas apskatāms mūzejos, senie krāšņie tautastērpi, tipiskās latviskās koka lauku celtnes Dienvidkurzemē (Pāpes - Nīcas - Rucavas novadi) un Vidzemes vidienā, vienā vārdā „latviskā sēta", un tādi interesanti paraugi, kā Latgales logu rotājums, kur orientāli - krieviskā forma aizpildīta ar latvju zemkopju ciltij raksturīgo īpatnēji - ģeometrisko rotājumu. Folklorā šai grupai atbilst tautas dziesmas, senie ticējumi, par svētiem dēvētie kalni („Saules" un „Dieva" kalni), ozoli, upes un citas vietas ar kulta nozīmi. Šī lielā grupa visumā parnato un ietekmē to mūsu neatkarības laiku virzienu, ko varētu nosaukt par latviskā gara renesansi, kas prasa izvairīties no visiem svešiem iespaidiem un veidot sadzīvi no latviskās pašlikumības viedokļa! Veidot latvisko tīrkultūru, kuras sākumi meklējami un rodami jau vistālākajā senatnē.

Pretējā grupā — kundzības pieminekļos ierindojamas pirmā kārtā ordeņa mestru, fogtu, komtūru un bīskapu pilsdrupas mūsu zemē. Šīs pilis zemes iekšienē celtas kundzībai pār latvju un lībiešu ciltīm (Zwingburgen), to pakļaušanai un brīves nomākšanai, ar seno mestru vareno cietoksni Cēsīs; robežu novados tām piekrita arī atvairīšanās uzdevumi pret slāviem un lietuvjiem. Šai grupā ietilpst Narvas, Tallinas, Tartu, Vilandes, Neihauzenas u. c. pilis Estijā, Alūksnes, Gaujienas un Gulbenes pilis Latvijas ziemeļos un ziemeļaustrumos, Rēzeknes, Ludzas, Viļakas (Marienhauzena), Volkenbergas, Daugavpils senās pilis austrumos, kurām, bez kundzības sargāšanas, piekrita arī atvairīt slāvu vilni, kas sāka velties uz Baltijas jūru, lai iegūtu viņā valdonību. Zemgales kundzības pilis Dobelē, Jelgavā un vispēdējā — Bauskā vērstas pret lietuvjiem. Kundzības grupas vissenākās pilis celtas Daugavas un Gaujas novados: 12. g. s. beigās Daugavgrīvā, Ikšķilē un Mārtiņsalā, 13. g. s. sākumā — Rīgā, Lielvārdē, Aizkrauklē, Koknesē, Sēlpilī, tāpat Siguldā, Turaidā, Krimuldā, Cēsīs, Valmierā, Gaujienā. Vēlāk šo kundzības piļu tīkls pārklāj visu Vidzemi — celtas Lielstraupes, Ļaudonas, Trikātas, Bukultu, Burtnieku, Piebalgas, Alūksnes, Augstrozes, Smiltenes, Bērzones, Mālpils, Raunas, Ērģemes u. citas pilis. 15. g. s. kundzības piļu celšana arī Vidzemē apsīkst, minamas Vecgulbenes, Cesvaines, Rūjienas un Rīgas tagadējā pils. Vairāku kundzības piļu celšanas laiks palicis nenoskaidrots. Bet ir visai raksturīgi, ka vācu svešvara nodrošinājusi pirmā kārtā viduslaicīgiem apcietinājumiem lielos Daugavas un Gaujas ūdensceļus. Jāatzīmē, ka 13. g. s. pa Gauju līdz Siguldai un pat vēl augstāk brauca samērā prāvi jūras kuģi, kuru ļaudis tad arī piedalījās sāmsaliešiem neveiksmīgā asiņainā kaujā 1211. g. pie Turaidas Slakteru (tagad Ūziņu) mājām. Kundzības pilis Zemgalē un Kursā celtas samērā vēlāk. Šo stipro mūra piļu celšana vispār izbeidzās pēc 30 gadu kara, kad sāka pielietot dižgabalus un veidojās jauna fortifikācijas sistēma. To vietā rodas t. s. „kungu nami" — senās muižas, mūsu novadu feodāļu celtnes plaši dzīvei un reprezentācijai: pilskungs galīgi pārvēršas dzimtskungā. No šādiem viduslaicīgiem, kaucu daudzkārt pārveidotiem „kungu namiem" Latvijā samērā labi uzglabājusies Šlokenbeka, Jaunpils, Dundaga un Lielstraupe, Kurzemes lielkungu laikiem — „Latvijas Versaļa" — Rundāle. Savlaicīgi interesantas celtnes uzglabājušās arī Kursas pilsētiņās Kuldīgā, Talsos, Ventspilī, Kandavā un citur. Talsi un Kandava interesantas arī kā „kalnu pilsētas". Vislatviskākās Gaujas pilsētas — Lejasciems, Valmiera, Cēsis, Sigulda, visvecākā kuršu pilsēta šķiet Liepāja. Vācieši nekādā ziņā nav pirmie pilsētu dibinātāji mūsu novados*), visām latvju ciltīm bijušas savas pilsētas — pie ievērojamākiem pilskalniem — seniem pārvaldes centriem. Dienvidkurzemes novadi mazākais 1000 gadu pirms krustnešu ēras un daudzinātās „Baltijas piekrastes uzzēģelēšanas" piekopuši rosīgu tirdzniecību ar sentautām — foiniķiešiem, romiešiem, arābiem u. c., ko pierāda bagātīgie naudas atradumi.

Kundzības pirmās mūra pilis un baznīcas celtas mūsu novados romāņu un gotiskā stilā; sākot ar krievu iebrukumiem un beidzot ar ziemeļu karu valda renesanse un agrā baroka stils. Trešā laikmetā — līdz pasaules kara sākumam rodas izcili baroka, rokoko un klasicisma veidojumi, bet tomēr valdošo vācu ietekmi ļoti iespaido jau krieviskās formas, veidojas tas, ko daži vācu pētnieki nosaukuši par „baltiešu stilu": tas neesot īsti vācisks vai krievisks, latvisks, igaunisks vai zviedrisks, bet vietējā īpatnība. „Kungu namu" stilu studijām, bez jau pieminētiem izcilākiem viduslaicīgiem pieminekļiem, ieteicāms sekojošs vīkenda maršruts: Rīga - Skaistkalne - Bauska- Kaucminde- Bornsminde - Rundāle- Mežotne- Lielleleja (izpostīta)-Meitene - Vilce - Tērvete - Jelgava - Rīga vai otrādi.

„Kundzības mūra piļu" (t. s. „Castellum" tips) kultūru pārtrauc lielgabalu ievešana karos. „Kungu namu" kultūru izbeidzis mūsu zemē jaunsaimnieks dubļaina māla un zemespiku aplipušiem zābakiem. Abas šīs „kultūras" nogrimst aizmirstībā, no pagātnes melnajām dienām ceļas gaismā un nostājas pirmā vietā — senais latvju pilskalns, top jauna kultūra — latvju gara renesanse visās sadzīves nozarēs, kas sakņojās savas zemes neviltotā vēsturē. Tāda ir vispārējos vilcienos mūsu zemes viena — kultūrvēstures pieminekļu grupa un tādi viņu vēsturiskie likteņi.

Vissenākie mūsu zemes kultūrvēsturiskie pieminekļi — no jaunākā akmens laikmeta — ap 5000 gadu veci. Cilvēces „homo primigenius'a" ap 150.000 gadu vēsturē tas ir tikai neliels pēdējais posms. Bet salīdzinot ar mūsu novada dabaspieminekļu vecumu — pāri 300 miljoniem gadu, arī šie skaitļi pilnīgi pazūd. Šāds vecums ir t. s. devona laikmeta smilšakmeņa iežiem un dolomītu radzēm, kas vērojami mūsu upju iegrauzumos, it sevišķi Gaujas, Salacas, Ventas, Daugavas, Ogres, Mēmeles, Lielupes, Amatas, Abavas un viņu pieteku krastos, kur tie veido krāšņas romantiskas ainavas, kas saista tūristu un dabaspētnieku ievērību.

„Latvijas ainavas, kurās ietveras laukskati, tauta ar viņas vēsturi un savdabīgo kultūru, ir simfonija ar vadošām tēmām no patetikas līdz romantikai, no ziemeļnieciski paskarbām ieska-

*) Ja slāvi kārām acīm raudzījās uz mūsu novadiem un ciltīm meslošanas un ērtas jūras satiksmes izredzēs, tad ģermaņiem tie bija un palika kolonizācijas novadi. Bet arī šai ziņā viņi nav pirmie: pie Grobiņas 6—8 g. s. pastāvējusi skandināviešu un gotzemnieku nodibināta kolonija, kas pētījumos nešaubāmi konstatēts.

1000 g. vecā Tūteres svētozola stumbrs.

Mestru pilsdrupas Cēsīs.

ņām līdz izsmalcinātam barokam," šādi raksturo Latvijas — tūrisma zemes seju B. Lameis. Viņas laukskatu ritmā ir klusināta kustība, to atdzīvina upju čaloņa vai monumentāls griezums iezāju un krastu klinšu veidojumā, ezeri, dziļas muldas, viļņoto pakalnu grēdas, pauguri un tipiskas morēnu ainavas. Melancholiski drūmi šalc vieglā vējā purvāju bērzi un sīkās priedītes, kas jūrmalā gadsimtiem spītē aukām un vējiem.

Viskrāšņākās ainavas mūsu zemē ir veidojuši ūdeņi un ledāji, kas atnesuši līdzi no Skandināvijas pirmatnējā masīva lielos un mazos akmeņus, un te atstājuši izmētātus visā zemē. Varenas ūdeņu straumes sirmā senatnē izveidojušas plašās Gaujas un Abavas senlejas un viņu krāšņo romantiku Vidzemes un Kurzemes Šveicē, izlaužot sev plašu gultni novadu augstienēs. Šīs senlejas ar saviem vareniem krastiem, iežiem un klintīm, dziļām gravām un šalcošiem mežiem ir Gaujas un Abavas skaistāko novadu kodols. Ja Gaujas tecējumā pārsvarā rotaļīgi vieglā romantika un nepastāvība, tad Abavas krastu ainavas veido mazliet melancholiski - grūtsirdīgu noskaņu, pretstatā Daugavas krastu spēcīgas monumentālitātes ainavām viņas tecējumā starp Pļaviņām un Koknesi.

Ir mūsu zemē lēni čalojoši strauti un upītes, kas vasarā izžūst, un tādi nebēdņi kā straujupes Rauna un Amata, vai atkal tāds cienīgs sliņķis kā Lielupe. Trūkst mūsu upēs smaga drāmatisma, lielu lūzumu un kritumu, izņemot vairākas prāvas „Rumbas", kas redzamas Ventā, Abavā un citās upēs.

Ūdeņi un ledāji, rokoties un aŗot mūsu novados, veidojot kalnājus, pauguŗus, muldas un ieplakas, tāpat arī daudzos iekšzemes ezeriņus, izkārtojuši zemes reljefu, viņas ainavas, kas kopā ar augu valsti sastāda to, ko saucam par panorāmu. Topografiski un gleznieciski te vispirms izceļas pretstati — kalnainās augstienes un līdzenumi. Viskrāšņākās kalnāju (morēnu) panoramas mūsu zemē ir Gaiziņkalna, Apukalna, Talsu un Embūtes apkaimē. Viņas raksturo spēcīgi viļņotais zemes reljefs, pauguri un ieplakas, kas zīmīgas gala morēnām. Kā skaista mozaika šinīs ainavās ievijās zaļo mežu, iekopto druvu, ziedošo pļavu un pareti arī glezno ezeriņu plāksnes dažādos griezumos un glezniecīskā ieskaņā. „Paraugaities no kalnājiem — visur zilā dūmākā kalni un lejas," lasām L. Ū. studentu vienotnes „Ausma" monografijā (manuskriptā) par Gaiziņkalna novadu: „Cits kalns mežu noaudzis, cits zaļš, cits uzarts kā maizes klaips guļ starp koku galotnēm saulītē, viegli kūp un smaržo, bet visur izkaisītas mājas — īsti latviskas mājas, gan pa vienai, gan puduros." Šo skaisto raksturojumu var attiecināt arī uz pārējo novadu kalnāju ainavām, kuŗu ģeofiziskā izcelšanās visumā vienāda.

Cits raksturs lielo līdzenumu ainavām. Šai ziņā tipiski ir Rīgas - Ropāžu - Zemgales un lielais Lubānas - Aiviekstes līdzenumi, pēdējais arī Latgales ģeofiziskā robeža un senais kavēklis ciešākam latvju seno ciltsu sadarbam šai virzienā. Ainavas te izkārto plaši purvāji lēzenās lielās muldās un šo līdzenumu upju krastos, un lielie meži. Lubānas līdzenuma panorāma vislabāk pārskatāma skaistā maršrutā no Rīgas pa Daugavas labo krastu līdz Pļaviņām, no turienes uz Madonu - Gaiziņkalnu-Ērgļiem - Suntažiem - Lieliem Kangariem — atpakaļ Rīgā vai otrādi. Šis maršruts diezgan izsmeļoši aptveŗ arī skaisto kalnāju novadu un dižākās panorāmas Daugavas krastos pie Lielvārdes, Aizkraukles un Kokneses, bez tam vēl reto dabas pieminekli — Kangarus, kuŗu izcelšanās vēl nav pilnīgi noskaidrota.

Cits raksturs minētam otram līdzenumam: viņa ziemeļdaļā, apm. līdz Vangažiem, priedēm apauguši seno kāpu pauguri, kuŗu biezoknī glezni izceļas daudzie mežezeri un sūnu purvāji. Tie turpinas arī uz dienvidiem — piem. lielais Tīreļpurvs — un noslēdzoties veido auglīgo, kviešu, cukurbiešu laukiem, plašām pļavām un rūpniecības slokšņu māliem bagāto Zemgales līdzenumu, kuŗā lēni un cienīgi plūst Lielupe. Kilometrus 20 aiz Jelgavas, pie Abguldes, pavīd atkal nelieli meži, sākas uzkalniņi, pārmaiņus ar padziļām muldām, un pie Bēnes — jau krietni kalnāji. Līdzenuma ziemeļdaļā pārsvarā mazauglīgs smiltājs, bet dienvidos to noslēdz novads, ko pazīstam kā „Kurzemes maizes klēti".

(Turpinājums sekos.)

Kolonnādu eja „Latvijas Versaļā" — Rundālē.

Pulkvedis M. Jeske.

Verdenas kauja

IV.

Franču pretuzbrukumi.

Ar jūlija mēneša vācu uzbrukuma apturēšanu franču stāvoklis Verdenā vēl joprojām nebija spīdošs: kaut gan tūlītējās briesmas bija novērstas, vienmēr vēl varēja sagaidīt tamlīdzīgu uzbrukumu atkārtošanos tuvākā vai tālākā nākotnē, kad militāri-politiskais stāvoklis Vācijā uzlabosies. Lai nodrošinātu Verdenu pret varbūtējiem pārsteigumiem, franču armijas vadība paredzēja pie pirmās izdevības uzsākt plašāka vēriena pretuzbrukumus, lai atsviestu vāciešus tālāk uz ziemeļiem. Tā kā Verdenas epizodiskās lielāka vēriena uzbrukuma kaujas prasīja ļoti daudz municijas un pēdējās pievešana — daudz laika, tad šīs kaujas parasti atkārtojās ik pēc 3—4 nedēļām. Tādā kārtā franči varēja būt gandrīz droši, ka līdz augusta sākumam vācieši neuzsāks kaut cik nopietnu uzbrukumu Verdenas frontē. Bez tam franči lika lielas cerības uz gatavojamo uzbrukumu pie Somme upes, ar kuŗu tie cerēja, uzbrūkot saskaņoti kopā ar saviem sabiedrotiem visās frontēs, panākt vācu armijas sakaušanu. Ja franči šo mērķi nesasniedza, tad tiem tomēr izdevās pievilkt Somme kaujās lielus vācu spēkus un nodarīt tiem tur tik lielus zaudējumus, ka tiem nācās diezgan grūti uzsākt nopietnu uzbrukumu Verdenas frontē. Bez tam vācu stāvokli pasliktināja Rumānijas pievienošanās sabiedrotiem. Neskatoties uz to, vācieši tomēr izdarīja vēl vienu lielāka uzbrukuma mēģinājumu Verdenai, uzbrūkot ar 8 divīzijām Māsas upes austrumu krastā. Šinī gadījumā vāciešiem nebija iespējams izdarīt parasto, vairākas dienas ilgstošo artilerijas sagatavošanu, jo viņi nebija varējuši ietaupīt pietiekoši daudz municijas šīm vajadzībām: franču neatlaidīgie vietējie, kaut arī samērā nelielie uzbrukumi, prasīja no vācu puses diezgan daudz artilerijas municijas, lai apturētu šo uzbrukumu vai lai likvidētu franču gūtos panākumus ar pretuzbrukumiem; bez tam vāciešiem bija noteiktas ziņas par sabiedroto uzbrukuma gatavošanu citās frontēs un tas piespieda vāciešus taupīt municiju un rezerves, draudošo briesmu novēršanai; tādēļ vācieši šoreiz mēģināja iztikt ar ļoti īslaicīgu, tikai 4 stundas ilgstošu, artilerijas sagatavošanu. Vācieši mēģina tikt uz priekšu no vienas puses gar Māsas upes labo krastu un no otras puses — dienvidos no forta Vaux, lai tādā kārtā varētu apņemt Souville fortu no austrumiem. Visumā vācieši cieta gandrīz pilnīgu neveiksmi, tikai vienā vietā tiem izdevās pārraut kādas divīzijas fronti nepilna kilometra platumā, bet franči šo pārrāvumu likvidēja ar vietējo rezervju palīdzību.

Kaut gan vācu uzbrukumi un franču pretuzbrukumi vēl turpinājās visu augusta mēnesi, pie kam franči šinī laikā saņēma gūstā ap 3000 vācu kareivju, stāvoklis Verdenas frontē visā visumā paliek bez pārmaiņām. Mēneša beigās vācieši bija spiesti atvilkt daļu savas smagās artilerijas un 3 divīzijas, lai tās steidzīgi sūtītu uz Somme kaujas lauku, kur vācieši cieta lielus zaudējumus.

Pēc jūlija un it sevišķi pēc augusta mēneša sekmīgām kaujām, franču armijas morālie spēki Verdenas frontē stipri pieauga; kaŗaspēks atguva paļāvību saviem spēkiem. Tādēļ Verdenas franču armijas vadība sāka nopietni domāt par lielāku uzbrukumu gatavošanu nolūkā atgūt Douaumont un Vaux fortus, lai tādā kārtā varētu pārnest Verdenas aizstāvēšanu tālāk uz ziemeļiem. Šinī pašā laikā vācu Verdenas armijas kaŗaspēka morālie spēki manāmi noslīdēja uz leju un pēdējos viņu uzbrukumos jau bija saskatāmas paguruma pazīmes: neskatoties uz virsnieku pamudinājumiem, bieži vien ar revolveŗa palīdzību, kareivji palika uz vietas, salīduši šāviņu bedrēs; bet franču pretuzbrukumu gadījumos tie daudz vieglāk padevās gūstā nekā agrākās kaujās. Vācu oficiālā literātūrā šo apstākli mēģina izskaidrot ar sevišķi grū-

Dzelzceļš pēc artilerijas uguns (Fleury rajonā).

tiem Verdenas kaujas apstākļiem, ko radīja franču it kā pārspēkā esošā artilerija un pārējie kaujas līdzekļi: īstenībā tas tā nebija un spēku samērs bija puslīdz vienāds abās pusēs, bet cīņas spars vācu pusē bija krities. Ka vāciešiem Verdenas frontē skaitliskā ziņā bija pietiekoši spēki, liecina tas apstāklis, ka vēl 1. un 2. septembrī vācieši izdarīja diezgan nopietni sagatavotu uzbrukumu Souville fortam, bet cieta neveiksmi un vairs nemēģināja uzbrukumu atkārtot. Šinī laikā notika vācu virspavēlnieka maiņa: Falkenhaina vietā par virspavēlnieku nāca Hindenburgs un par viņa štāba priekšnieku — Ludendorfs. 2. septembrī Hindenburgs deva pavēli pārtraukt uzbrukumu Verdenai un pāriet uz aizstāvēšanos.

Ņemot vērā visu augšā teikto, franču armijas vadība novērtēja stāvokli par sevišķi izdevīgu lielāka uzbrukuma uzsākšanai. Apmēram septembra vidū plašs uzbrukuma plāns bija jau sastādīts, bet viņa reālizēšana prasīja laiku. Vispirms bija nepieciešams pārgrupēt spēkus, jo nevarēja uzdot lielāka uzbrukuma izdarīšanu tām pašām divīzijām, kuras ieņēma samērā plašu fronti ar aizstāvēšanās uzdevumu; bez tam municijas jautājums bija ļoti grūti atrisināms, jo Somme kauja prasīja ļoti daudz municijas un augstākā vadība šo kauju uzskatīja par svarīgāku un tādēļ vispirmā kārtā gādāja par tās vajadzību apmierināšanu. Pēc pirmā izstrādātā plāna bija paredzēts uzbrukt ar 4 divīzijām pirmajā līnijā, 3 divīzijām otrā un 2 divīzijām rezervē. Kādus milzīgus transporta līdzekļus prasīja šī uzbrukuma sagatavošana, mēs redzam no tiem artilerijas municijas un inženieru mantu daudzumiem, kādi bija paredzēti minētam uzbrukumam: uzbrukuma sagatavošanai bija paredzēts pārvest 15 miljonu tonnu artilerijas municijas un 36 miljonus tonnu inženieru mantu un citu materiālu. No šiem skaitļiem mēs redzam, kādu lomu Verdenas kaujā spēlēja artilerijas sagatavošana. Lai sakari varētu darboties uzbrukuma laikā, tēlefona līnijas bija jāierok ļoti dziļi zemē, jo piedzīvojumi rādīja, ka virszemes un sekli ieraktās tēlefona līnijas ļoti ātri bojājas no pretinieka artilerijas uguns un tādā kārtā vadība kaujas laikā palika bez sakariem jeb bija spiesta apmierināties ar ziņnešiem vien, kas bieži vien arī nebija iespējams intensīvās pretinieka artilerijas uguns dēļ. Dažas nedēļas pirms uzbrukuma sākuma bija lijis nepārtraukts lietus, kas pārvērta visu zemes virsmu neizbrienamos dubļos; visas satiksmes ejas, visas šāviņu bedres bija pārpildītas ar ūdeni un dubļiem. Ta radīja lielas grūtības pārtikas un municijas piegādei uz pozicijām un bija viens no iemesliem, kas ietekmēja nelabvēlīgi vācu karaspēka morālos spēkus; tomēr vācieši neuzskatīja savu stāvokli par kritisku; ja viņi nevarēja cerēt uz lielāku municijas apgādi, nedz uz kādiem pastiprinājumiem, tad tomēr viņu operātīvais blīvums viņiem deva pietiekoši lielu paļāvību uz iespēju noturēt savas pozicijas. Tas apstāklis, ka vācieši kopš Verdenas kaujas sākuma vēl nebija cietuši nevienu nopietnu neveiksmi, un arī ņemot vērā vācu kareivja stipri attīstīto nacionālo pašlepnumu, vācu karaspēks vēl arvienu bija pietiekoši disciplīnēts un pietiekoši drošsirdīgs, lai varētu pretoties varbūtējam franču pretuzbrukumam, neskatoties uz morālo spēku neapšaubāmo krišanu. Franči turpretim nebija tik lielā mērā ierobežoti līdzekļu pielietošanas ziņā un viņu pēdējie panākumi kaujās lielā mērā uzlaboja viņu karaspēka morālos spēkus; cerība uz uzvaru iedvesmoja franču kareivjus un tie daudz vieglāk panesa tās grūtības, ko radīja nelabvēlīgie atmosfairiskie apstākļi.

Forta Douaumont grāvis pēc artilerijas uguns.

Uzbrukuma diena vispirms bija paredzēta 15. oktobrī, bet sliktā laika dēļ to pārnesa uz 24. oktobri pretēji agrāk izstrādātam plānam, šinī uzbrukumā pirmā ešelonā uzbruka tikai 3 divīzijas (38. Div., 74. Div. un 133. Div.), kuras vairākas nedēļas pirms paredzētā uzbrukuma sākuma bija novietotas atpūtā, kur tās ilgāku laiku vingrinājās paredzētā manevrī uz atbilstoša apvidus; bez tam bija piegriezta sevišķa vērība morālo spēku pacelšanai ar attiecīgu priekšnesumu, priekšlasījumu un pārrunu palīdzību. Pirms uzbrukuma šīs divīzijas bija automobiļos pievestas Verdenas frontei un tās ieņēma izejas pozicijas īsi pirms uzbrukuma un tādā kārtā nebija cietušas no Verdenas frontes demorālizējošiem apstākļiem. Bez tam uzbrukuma pavēles bija izstrādātas visos sīkumos, pie kam pirmo reizi rietumfrontē pielietoja uguns veltni; šis uguns veltnis virzījās kājnieku priekšā ar ātrumu 100 mtr. 4 minūtēs, kas deva iespēju aiz tā sekojošiem kājniekiem tikt galā ar pretinieka vēl vietām nesalauzto pretošanos. Artilerijas sagatavošana sākās jau 20. oktobrī, kaut gan arī pirms šīs dienas franču artilerijas darbība bija pietiekoši aktīva, kas dzīvi ierakumos vācu pusē padarīja sevišķi smagu. Vācu artilerija arī nepalika parādā, vēršot savu uguni galvenām kārtām pa karaspēka iedomātām novietojuma vietām, dzelzceļa stacijām, Verdenas pilsētu un tiltiem pār Māsas upi. Franču artilerijas sagatavošanas uguns no paša sākuma bija tik spēcīga, ka visi vācu ierakumi bija pilnīgi nolīdzināti, satiksmes ejas padarītas nelietojamas, paslēptuves pa lielākai daļai sagrautas; šos pārsteidzoši lielos artilerijas iedarbības rezultātus franči panāca pateicoties aviācijas sistēmatiskai novērošanai un šaušanas korriģēšanai ar lidmašīnu palīdzību. Sevišķi lielu vērību franči piegrieza Douaumont un Vaux fortu apšaudīšanai ar smago un sevišķi smago artileriju. 22. oktobrī franči, simulējot uzbrukumu, izsauca visas vācu artilerijas uguns atklāšanu; to viņi panāca tādā veidā, ka noteiktā laikā visa viņu artilerija pārnesa uguni uz priekšu un sāka izrādīt pirmajās līnijās zināmu rosību, lai radītu iespaidu, ka tie taisās iet triecienā. Tādā kārtā vācieši priekšlaicīgi bija atklājuši savu līdz šim vēl klusējošo bateriju pozicijas, kas deva iespēju franču ar-

tilerijai uzsākt tās graušanu, bet īstā uzbrukuma brīdī — tās neutrālizēšanu. Tādēļ arī 24. oktobrī no vācu 158 uzzīmētām baterijām darbojās tikai 90. Franču artilerijas pārākums bija tāds, ka vācu baterijas tikai laiku pa laikam atklāja uguni uz kādām 10 minūtēm, lai parādītu frančiem, ka tās vēl eksistē; to darīt vāciešus spieda arī municijas piegādes grūtības un municijas taupīšanas nepieciešamība, par ko mēs jau agrāk minējām. Vācu kājnieki, kas ieņēma pirmās līnijas ierakumus franču artilerijas apšaudītā frontes daļā, bija nostādīti sevišķi grūtā stāvoklī, jo bieži vien viņiem nācās stāvēt ar ūdeni pārpildītos ierakumos, kur tādi vēl bija palikuši, vai šāviņu bedrēs, kas tāpat bija pilnas ar ūdeni. Pirmās līnijas vienības nevarēja izmantot apakšzemes nedaudzās paslēptuves, jo arī tās pa lielākai daļai bija pārpildītas ar ūdeni. No bijušiem drāts aizžogojumiem nepalika ne vēsts. Vairāku kilometru dziļumā novietotie rezerves bataljoni arī cieta no franču artilerijas iedarbības, it sevišķi nakts laikā. Šie rezervē novietotie bataljoni bieži vien bija spiesti pavadīt vairākas stundas ar uzliktām gāzu maskām, jo franči laiku pa laikam starp parastiem šāviņiem laida darbā arī dažus gāzu šāviņus. 20. un 21. oktobrī franču artilerija turpināja bez pārtraukuma apšaudīt vācu ierakumus, paslēptuves un satiksmes ejas; pārtikas piegāde bieži vien nebija iespējama, sakari starp pirmo līniju un vadības štābiem bija pilnīgi pārtraukti, novērošana un optiskie sakari, pateicoties šāviņu radītiem dūmiem un putekļiem, nebija iespējami. Sevišķi stipri apšaudītais Douaumont forts ilgāku laiku palika bez sakariem ar pārējo frontes daļu un vācieši bija nezinā, vai tas bija izturējis franču smagās artilerijas apšaudi, vai bija pilnīgi sagrauts. Pēc kāda vācu aculiecinieka nostāsta, 22. oktobrī ap pusdienas laiku „franču artilerijas intensitāte pieauga līdz tādai pakāpei, ka vācieši bija pārliecināti, ka pienācis uzbrukuma brīdis un tādēļ arī viņi tūliņ spēra iepriekš paredzētos aizsardzības soļus, lai apturētu frančus; bet vairākas pirmās līnijas rezervju patvertnes bija sagruvušas virs to iemītniekiem; nekādu sakaru nebija ne ar pirmo līniju, ne ar kaimiņiem, ne ar vadību. Uz pašu ierosmi daži bataljona komandieri mēģināja virzīt uz priekšu pirmo līniju tos nedaudzos, ko viņi paspēja savākt ap sevi. Daži kareivji devās uz priekšu rāpus, pie kam puse no viņiem palika pusceļā. Arī pirmās līnijas kā tādas vairs nebija. Vietu, kur šī līnija kādreiz atradās, varēja uzminēt pēc dažiem izkaisītiem karavīru apģērbu vai uzkabes gabaliem, vai pēc cilvēku rokas, kas bija redzama kādā bedrē. Dubļi apsedza visu: ložmetējus, pārtiku, municiju. Kareivji bija līdzīgi dzīviem mironiem; viņi gaidīja artilerijas apšaudes beigas, uzbrukumu, nāvi vai ievainojumu."

23. oktobrī franču artilerijas uguns vēl pastiprinājās. Pirmās līnijas nedaudzie pārpalikušie velti meklēja patvērumu kādā citā vietā, kuŗa būtu mazāk apšaudīta; bataljona komandieŗi, atrazdamies dažus simts metrus aiz pirmās līnijas, ar savām rezerves rotām nezināja, vai viņu priekšā vēl ir kāds no savējiem. Viņi katru brīdi gaidīja uzbrukuma sākumu, tikai tās pašas dienas pēcpusdienā vācieši dabūja zināt caur kādu franču gūstekni, ka uzbrukums paredzēts 24. oktobrī un ka uzbrukumam paredzētās divīzijas jau atrodas izejas pozicijās. Pēc šīs svarīgās informācijas saņemšanas, vācu augstākā vadība steidzīgi brīdināja visas divīzijas, kuŗas varēja ņemt dalību uzbrukuma atsišanā. Artilerija tika turēta gatavībā atklāt sprostuguni. Uz pirmo līniju tika izsūtīti visādi papildus kaujas, sakaru un pārtikas līdzekļi; gandrīz nekas no šiem līdzekļiem līdz pirmām līnijām nenokļuva. Pret vakara pusi ap Douaumont fortu sacēlās lieli dūmu mākoņi, jo franču artilerija sevišķi stipri apšaudīja pašu fortu. Kāds novērotājs, kas no tālienes novēroja forta apšaudi, ziņoja, ka „baltu dūmu mākoņi paceļas vairākās forta vietās. Atsevišķi cilvēki skraida pa forta virsbūvi, bet nevar atšķirt, vai tie ir vācieši, vai franči. Jānāk pie slēdziena, ka mēs vairs neieņemam fortu."

Šī priekšlaicīgā ziņa saviļņoja tos, kas to saņēma. Vācu vadība mēģināja naktī no 23. uz 24. oktobri pastiprināt priekšējās līnijas, kur dubļos vēl atradās rets kareivis bez ieročiem, bez pārtikas un bez gribas karot. Jaunpienākušie pēc neilga laika nebija daudz ko vairāk vērti par agrākiem. Vācu artilerija bieži šāva pārāk tuvu un trāpīja pa savējiem, kas vēl vairāk pavairoja franču apšaudes rezultātus.

Neskatoties uz biezo miglu, franču kājnieki uzsāka virzīšanos uz priekšu plkst. 11.40, kā tas bija iepriekš paredzēts, sekojot uguns veltnim, kas pārvietojās ik pēc katrām 4 minūtēm pa 100 metriem. Pirmais spraustais mērķis bija paredzēts uz līnijas: Houdromont akmeņu lauztuve, ferma Thiaumont, Fausse-Côte baterija, Vaux-Chapitre meža dienvidaustrumu stūris. Šo mērķi franči sasniedza ļoti ātri un bez lieliem zaudējumiem, kam par iemeslu bija

„Komfortabls" (franču novērtējumā) ierakums Douaumont rajonā.

franču artilerijas apšaudes gūtie rezultāti, radot vācu karaspēkā stipru depresiju: vācu kareivji un pat virsnieki ļoti viegli padevās franču gūstā. Otrā mērķa galvenie punkti bija forti Douaumont un Vaux un tā paša nosaukuma sādžas, kā arī Damloup baterija. Līdz vakaram franči sasniedza arī šo mērķi, izņemot Vaux fortu, kuru frančiem izdevās ieņemt tikai novembra mēneša pirmajās dienās. Tādā kārtā franči dažās stundās atņēma vāciešiem gandrīz visu to, ko tie 8 mēnešu laikā, ļoti sīvā cīņā, bija ieguvuši.

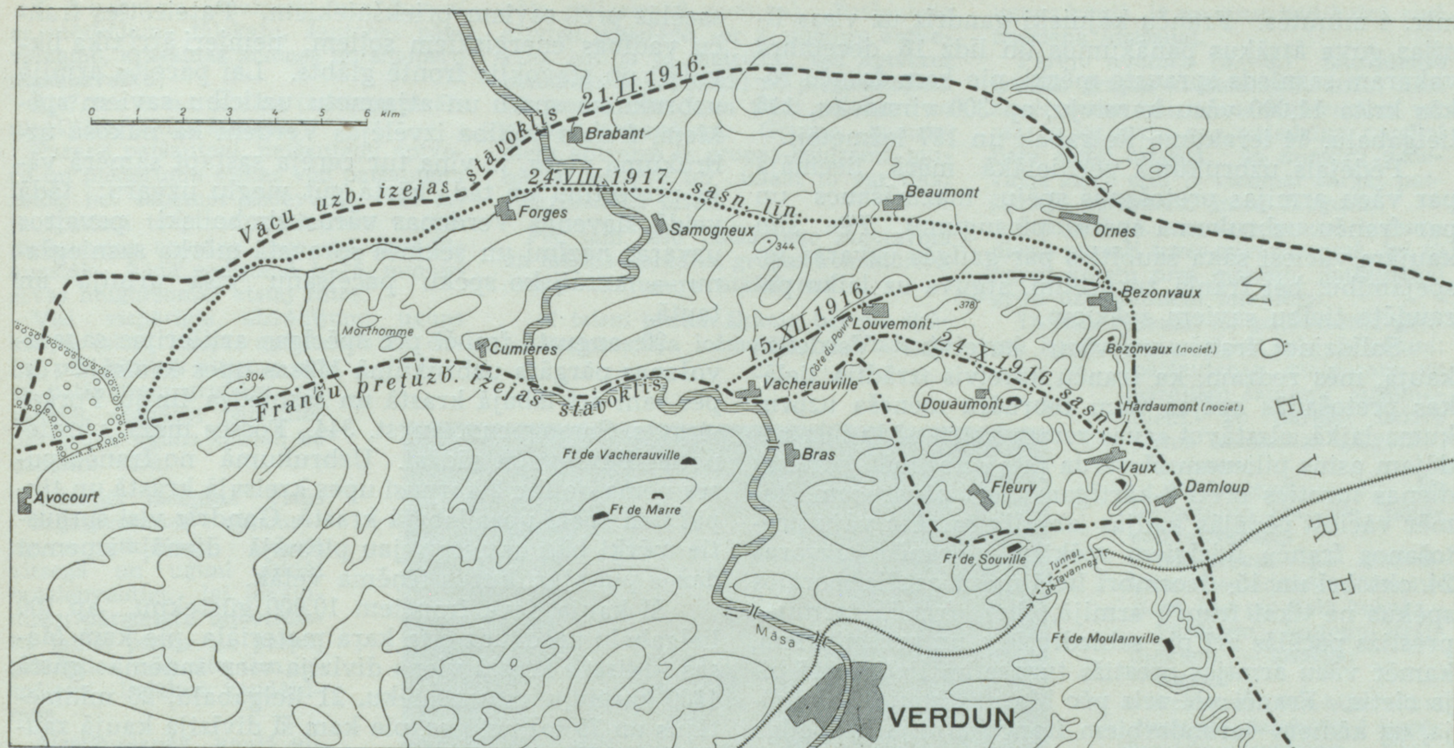
Šinī franču uzbrukumā, kuru ģenerālis Manžēns tik metodiski sagatavoja un ar viņam piemītošo straujumu izpildīja, uzkrīt tas apstāklis, ka franči guva panākumus gandrīz pret vācu līdzīgiem spēkiem: ar 3 pastiprinātām divīzijām pirmā ešelonā tie sakāva stipri dziļumā ešelonēto vācu 7 divīziju priekšējos ešelonus, iedziļinoties viņu pozicijās vietām pat līdz 5 km un saņemot gūstā pāri par 5.000 kareivju, 140 virsniekus, 15 lielgabalus, 51 ierakumu lielgabalu un 140 ložmetējus. Bez franču spēcīgās artilerijas iedarbības, kas stiprā mērā paralizēja vācu aizstāvēšanos, vācu neveiksmes cēloņi meklējami arī dažās vāciešu pielaistās taktiskās un psīcholoģiskas dabas kļūdās: priekšējās līnijās bija pārāk daudz karaspēka, kas krita par upuri franču artilerijas iepriekšējai sagatavošanai, bet toties tuvākā aizmugurē nebija rezervju, kas varētu ātri pāriet pretuzbrukumā pēc tam, kad franči būtu iedziļinājušies vācu pozicijās. Dziļākā aizmugurē gan bija stipras rezerves, bet tās nevarēja paspēt ņemt dalību kaujā tanī pašā dienā; tādā kārtā frančiem bija dota iespēja sakaut vācu karaspēku pa daļām. Otrs vācu lielās neveiksmes iemesls — ka viņi nebija rēķinājušies ar tik dziļi spraustu dienas mērķi. Bez tam vācieši nebija uzskatījuši Verdenas poziciju noturēšanu par pārāk grūtu un tādēļ bija šinī frontē novietojuši daļu no tām karaspēka daļām, kas jau bija cietušas Somme kaujās un kuru morālie spēki jau bija samazinājušies. Vācieši mēģināja izdarīt šinī un nākošās dienās mazāka vai lielāka mēroga pretuzbrukumus, bet visi tie bija vesti bez pietiekoša spara un pārliecības, un cieta neveiksmi.

Lai pilnīgāk raksturotu atmosfēru franču artilerijas sagatavošanas laikā un lai cienītiem lasītājiem būtu labāk saprotams, kādā kārtā franči varēja tik viegli ieņemt Douaumont fortu, mēs sīkāk apskatīsim dzīvi šinī fortā. Sākot ar 18. oktobri, forta garnizons pārliecinājās, ka franči sākuši apšaudīt fortu ar divreiz lielāku sparu, nekā agrāk: visas izejas no forta tika sistēmatiski apšaudītas; novērotāji ar lielām grūtībām varēja pildīt savus pienākumus; bet forta iekšienē vācieši tomēr vēl arvienu jutās droši, jo viņi bija pārliecināti, ka forta betona sienas izturēs tāpat, kā tās agrāk izturēja pret vācu vislielāko kalibu šāviņiem. Sākot ar 20. oktobri, franči sāka apšaudīt fortu ar gāzu šāviņiem un pēc vācu nostāstiem, pateicoties lietainam laikam, gāzes sāka ieplūst forta iekšienē un ienesa tur lielus traucējumus. Tā tas turpinājās līdz 23. oktobrim un brīžiem forta sakari ar aizmuguri un priekšējo līniju tika pārtraukti. Neskatoties uz to, forta garnizons, apmēram 400 cilvēku stiprs, jutās drošībā un bija pārliecināts, ka varēs sekmīgi atsist franču uzbrukumu, jo vairāk vēl tādēļ, ka pārtikas un municijas krājumi fortā bija bagātīgi. Bet 23. oktobrī franči pirmo reizi laida darbā savu jauno, sevišķi spēcīgo, 400 mm lielgabalu, kas apmēram atbilda vācu 420 mm lielgabalam; šinī dienā, priekšpusdienā, viens šāda kalibra šāviņš trāpīja forta virsbūvē, pārsita augšējo velvi un trāpīja zem tās atrodošajā telpā, kur bija ierīkota ambulance; šī šāviņa sekas bija tur atrodošo 50 ievainoto un sanitāru nonāvēšana. Minētā lielgabala šāviņi sekoja ik pēc katrām 10 vai 15 minūtēm un padarīja forta augšējā stāva telpas nedrošas, un saceļot pāniku forta garnizonā. Garnizona komandants pānisko noskaņojumu novērsa, pārvedot garnizonu uz forta apakštelpām. Pēc 16 izšautiem šāviņiem minētais lielgabals pārtrauca šaušanu, bet nelaimīgā kārtā pēdējais šāviņš trāpīja sapieru mantu noliktavā, kura atradās augšējā stāvā; no šī šāviņa aizdegās lielāks patronu un raķešu krājums un izplatīja visās forta iekšzemes telpās dūmus un degošā pulvera gāzes. Briesmas vēl palielināja tas apstāklis, ka blakus šai noliktavai, aiz ne visai biezas sienas, atradās ap 7.000 liels franču granātu un šāviņu skaits, kas, ugunsgrēkam izplatoties, varēja būt par lielākas nelaimes cēloni. Lai izsargātos no draudošām briesmām, garnizons pārvietojās uz vistālākām no ugunsgrēka, zemākajām apakšzemes telpām un sasprindzinātā gara stāvoklī gaidīja turpmākos notikumus.

Fortā neviens nekā nezināja par notikumiem ārpusē: visu prāti bija aizņemti ar ugunsgrēku. Pulvera gāzes traucēja elpošanu un koda acīs. Beigās pienāca pavēle par forta evakuēšanu, atstājot tur nelielu nodaļu ugunsgrēka apkarošanai. Šīs pavēles izpildīšana nebija viegla, jo nebija vēl zināms, vai izejas no forta vispār lietojamas un vai franču artilerijas uguns neradīs lielākas briesmas, nekā palikšana fortā. Bet tomēr šī pavēle tika uzņemta kā atsvabināšana no briesmām. Neskototies uz franču artilerijas nepārtrauktu uguni, forta evakuācija bija nobeigta līdz plkst. 17. Fortā palika kāds simts cilvēku kapteiņa vadībā un tie ievainotie, kas bija palikuši ambulancē. Visi palikušie pa pusei bija nosmakuši no gāzēm. Vairākkārtīgie pieprasījumi pēc nomaiņas palika bez ievērības, jo šie pieprasījumi, ko nosūtīja ar ziņnešiem uz divīzijas štābu, varbūt nebija sasnieguši savu mērķi, jo neviens no izsūtītiem ziņnešiem neatgriezās. Ap plkst. 18 forta apšaudīšana ar smago artileriju sasniedza augstāko pakāpi. Neskatoties uz visu to, fortā palikušais nelielais garnizons vēl nebija atmetis domu par aizstāvēšanos franču uzbrukuma gadījumā. Viens ložmetējs ar lielām mokām bija novietots pie forta ziemeļu ieejas, bet franču artilerijas gāzu šāviņi ļoti ātri padarīja tā apkalpi par kaujas nespējīgu.

Par to laiku sapieri pielika visas pūles ugunsgrēka apkarošanai, bet bez kaut kādiem redzamiem panākumiem. Viss forta ūdens krājums bija izlietots uguns dzēšanai; pat zeltera ūdeni pudelēs, kas bija paredzēts ievainotiem, izlietoja tam pašam nolūkam.

24. oktobrī ap plkst. 3 sākās ievainoto un slimo evakuācija: tie, kas vēl varēja turēties uz kājām, nesa uz nestuvēm slimniekus. Ap plkst. 5,30 forts bija pilnīgi evakuēts. Ložmetēji un šautenes bija palikušas fortā. Acīmredzot, vācieši nespēja tās vairs aiznest vai iznīcināt, jo bija pārāk demorālizēti un galīgi noguruši, cīnoties ar smacējošām gāzēm. Pēc kādas stundas atstātā fortā ieradās neliela artilerijas novērotāju grupa, kapteina vadībā; savācis dažus noklīdušus kareivjus, minētais kapteinis sāka organizēt uz paša ierosmi forta aizstāvēšanos, tanī pašā laikā pie-

Franču pretuzbrukuma schēma.

prasot pastiprinājumus caur ziņnešiem, bet atbildi uz saviem pieprasījumiem viņš nesaņēma. Kā mēs jau zinām, šinī 24. oktobŗa rītā bija bieza migla, kādēļ nebija iespējams noorganizēt novērošanu; ap plkst. 11 fortā ieradās no priekšējām līnijām kāds pilnīgi demorālizēts leitnants; ziņas no turienes bija maz iepriecinošas un vēstīja par uzbrukuma drīzu iespējamību. Minētais kapteinis ap plkst. 11 nosūtīja pēdējo ziņojumu, kuŗā bija teikts, ka nelielais forta garnizons turēsies līdz pastiprinājumu pienākšanai. Acīmredzot, vācu armijas vadība bija apzinīgi izvākusi no forta tā garnizonu, lai pēdējais nekristu franču gūstā uzbrukuma gadījumā; tas liek domāt, ka vācieši bija paredzējuši neaizstāvēt fortu, ja fronte būtu jāatvelkt aiz tā. No augšā teiktā mēs nākam pie slēdziena, ka atsevišķi, pat ļoti stipri izbūvēti forti zaudē savu vērtību, ja tos pretinieks var apņemt vai pilnīgi ielenkt; bez tam, tādi atsevišķi forti pievelk pretinieka uguni un dod iespēju ar lielu precizitāti sakopot ļoti stipru lielāku kalibru artilerijas uguni, kas kopā ar gāzu šāviņiem, padara forta garnizona manevrēšanu un paša forta aizstāvēšanu par pilnīgi neiespējamu. Kā liktenīgu sagadīšanos varētu atzīmēt šī forta ieņemšanu no vācu puses februāŗa mēneša sākumā, kad franči to nebija aizstāvējuši; bet tas notika pretēji franču valdības nodomam. Ja mēs salīdzinām Vaux forta varonīgo aizstāvēšanu no frančiem jūnija mēnesī, kad tie turpināja cīņu pat apakšzemē un padevās tikai tad, kad pēdējā pretošanās iespēja bija izsmelta, mēs konstatējām, ka no vācu puses tamlīdzīga pretošanās netika izrādīta. Lai labāk saprastu vācu un franču izturēšanās starpību, mums nav jāaizmirst, ka franči cīnījās par „sava" forta noturēšanu, ko uzskatīja par nacionālu goda lietu, kamēr vācieši bija iebrucēju lomā un ar vieglāku sirdi varēja atstāt iekaŗoto fortu.

Saskaņā ar franču virspavēlnieka direktīvi, Verdenas armijas vadība sāka gatavoties uzbrukuma sekmju izmantošanai, bet tā kā viņas rīcībā nebija pietiekoši daudz municijas, vajadzēja izdarīt ietaupījumus no ikdienišķā patēriņa, kas prasīja zināmu laiku. Tādā kārtā uzbrukuma turpināšana bija atlikta uz decembŗa mēnesi. Pēc vispusīga apsvēruma franču armijas vadība piekrita izstrādātam uzbrukuma plānam, kas paredzēja sasniegt vienā paņēmienā līniju, kas ietvēra sekojošus punktus: Côte du Poivre, Louvemont, augstumu 378, Bezonvaux un Hardaumont nocietinājumus.

Šīs frontes daļa, kopš vācu pirmo dienu iebrukuma franču pozicijās, atradās vācu armijas aizmugurē un tādā kārtā deva vāciešiem iespēju to labi nocietināt. Šinī joslā vāciešiem bija vairākas ierakumu līnijas, labas paslēptuves un satiksmes ejas, sevišķi labi izbūvēta drāts aizžogojumu sistēma, labi nomaskētas bateriju pozicijas un šāviņdrošas paslēptuves bateriju apkalpei. Visā minētā 10 klm. platā frontē aizstāvēšanās poziciju ieņēma 5 vācu divīzijas, bet aiz tām rezervē bija novietotas vēl 4 divīzijas; minētā joslā bija konstatēti darbojamies 960 vācu lielgabali.

Franči uzbruka tikai ar 4 divīzijām pirmajā līnijā un uzbrukumu pabalstīja ar 720 lielgabaliem. Decembŗa mēneša sākumā paredzētais uzbrukums atmosfairisko apstākļu dēļ bija jāatliek uz 15. decembri. Šoreiz frančiem vairs neveicās tik labi ar iepriekšējo artilerijas sagatavošanu, jo viņi vairs nebija spējīgi gūt pārsvaru pār vācu artileriju. Vācieši pat jutās tik stipri, ka viņi, nolūkā izjaukt franču uzbrukuma plānu, paši pārgāja uzbrukumā 6. decembrī un guva nelielus panākumus, kas tomēr paliekošu iespaidu uz franču paredzēto uzbrukumu neatstāja. Sākot ar 11. decembri, franču artilerija uzsāka no jauna artilerijas sagatavošanu un līdz 15. decembrim pilnīgi sagrāva vācu ierakumus. Uzbrukums sākās 15. decembrī plkst. 7; kājnieku priekšā, tāpat kā 24. oktobrī, virzījās artilerijas uguns veltnis ar ātrumu 100

mtr. 4 minūtēs. Franču kājnieki gandrīz uz visas līnijas guva ātrākus panākumus un līdz 16. decembŗa vakaram sasniedz sprausto mērķi, pie kam franču rokās krita 11.000 vācu kareivju, ap 300 virsnieku, 115 lielgabalu, 44 ierakumu lielgabali un 107 ložmetēji.

Pēdējais uzbrukums vēl lielākā mērā liecināja par vācu armijas pretošanās spēju mazināšanos un par franču uzbrukuma spara pieaugumu. Pēc šīm kaujām vācieši sāka šaubīties par galīgās uzvaras iespējamību, bet franči, turpretim, atguva uz laiku pazaudēto ticību saviem spēkiem.

Salīdzinot franču un vācu kareivjus Verdenas kaujā, mēs redzam, ka franču kareivis izrādīja lielākas pretošanās spējas vācu februāŗa mēneša uzbrukuma laikā, aizstāvot savas zemes katru pēdu līdz pēdējam asins pilienam šī vārda pilnā nozīmē, vairākas dienas turoties pretī 3-kārtīgam vācu pārspēkam, kamēr vācieši pēdējās kaujās izrādīja samērā vāju pretošanos franču līdzīgiem spēkiem. Franču uzvaras 24. oktobrī un 15. decembrī lielā mērā pacēla morālos spēkus ne tikai franču armijā, bet franču armijas prestižs pacēlās arī pie sabiedrotiem un pretiniekiem, kamēr vācu armijas prestižs turpretim lielā mērā bija cietis. Franči vēl reiz pēc Marnas kaujas pierādīja, uz kādiem varoņdarbiem franču armija ir spējīga taisni viskritiskākos brīžos.

Sākot ar 1917. gadu, franči kopā ar saviem sabiedrotiem, pateicoties sasniegtam kaujas līdzekļu pārsvaram, nodomāja sagŗaut vāciešus ar plašu uzbrukumu Šampaņā. Minētais uzbrukums cieta neveiksmi, nodarot frančiem lielus zaudējumus. Tanī laikā, tāpat kā austrumfrontē krievu armijā, sākās lielinieku propaganda un pateicoties pēdējā uzbrukuma lieliem zaudējumiem, kas sevišķi sāpīgi atsaucās uz franču jau tā stipri cietušo tautu, šī propaganda atrada daudzas dzirdīgas ausis. Daži pulki pat atklāti sacēlās pret saviem priekšniekiem. Pateicoties franču vadības enerģiskiem soļiem, nemieri ātri tika likvidēti un stāvoklis frontē glābts. Lai paceltu armijā uzbrukuma sparu un atjaunotu uzticību saviem spēkiem, franču vadība izvēlējās Verdeni kā nākošā uzbrukuma vietu, jo viņa tur cerēja sastapt samērā vāju pretestību un tādā kārtā gūt vieglu uzvaru; tādā veidā slavenās Verdenas vārds simboliski pavairos uzvaras nozīmi un sekmēs spraustā mērķa sasniegšanu — morālisko spēku pacelšanu visā armijā un tautā.

20. augustā franči pēc spēcīgas artilerijas sagatavošanas pārgāja uzbrukumā Māsas upes kreisajā un pēc tam arī labajā krastā un sasniedza līniju Forges strauts, Samogneux, augst. 344., Fosses mežs, pieslienoties Bezonvaux sādžai. Uzbrukumā no franču puses ņēma dalību 2 korpusi upes kreisajā krastā un tikpat lieli spēki upes labajā krastā. Gandrīz visi spraustie mērķi bija sasniegti jau pirmajā dienā, izņemot dažus punktus, kuŗus ieņēma vēlāk.

Šī kauja deva frančiem 10.000 gūstekņu, ap 100 lielgabalu un daudz cita kaŗa materiāla, pie kam Māsas kreisajā krastā viena divīzija vien saņēma gūstā 1800 kareivju un virsnieku, 21 lielgabalu, 26 mīnmetējus un 75 ložmetējus, pie kam šī divīzija kaujā zaudēja mazāk par gūstā saņemto vāciešu skaitu.

Īsi pirms pasaules kaŗa beigām 1918. gadā amerikāņi ņēma dalību Vācijas armijas galīgā sakaušanā, uzbrūkot kopā ar frančiem Verdenas frontē un līdz pamiera noslēgšanai šinī frontes daļā saņēma gūstā 37.000 vāciešu un 850 lielgabalus.

Franču zaudējumi visās Verdenas kaujās sasniedza ap 400.000 kritušo, ievainoto un bez vēsts pazudušo. Apmēram tikpat daudz pazaudēja arī vācieši. Šīs asiņainākās kaujas iznākums bija franču uzvara un vācu armijas galīgās sakaušanas pirmsākums.

Pulkvedis-ltn. K. Vidiņš

Kaujas apmācība

(Turpinājums.)

G r u p a s u g u n i p ā r t r a u c pēc komandas:

„N grupa — stāt!"

Šī komanda jāatkārto visiem grupas strēlniekiem. Vajadzības gadījumā komandas vietā var dot svilpienu vai citu kādu zīmi. Aizliegts komandēt „stāt!" un atkārtot šo komandu nepieliekot tai grupas nosaukumu.

Pēc komandas „stāt!" nekavējoties jāpārtrauc uguns. Strēlnieki, kuŗi mērķē, pārtrauc mērķēšanu. Strēlnieki drīkst drusku atvilkties atpakaļ aizsegā, vismaz ievilkt galvas. Tūliņ jāiestājās pilnīgam klusumam un uzmanībai, lai noklausītos turpmākās pavēles.

Daļai, kuŗa pēc „stāt!" nekavējoties nepārtrauc uguni, trūkst uguns disciplīnas. Grupas komandierim, kaut ar visbargākiem līdzekļiem, jāpiespiež ievērot uguns disciplīnu, bez kuŗas sekmīga uguns nav domājama.

J a u g u n s j ā t u r p i n a tanī pašā mērķī, tad komandē:

„I e p r i e k š ē j ā m ē r ķ ī u g u n i!"

Ja uguns jāpārnes uz citu mērķi, tad jādod attiecīga pavēle.

J a n a v p a r e d z ē t s t u r p i n ā t š a u š a n u, tad pirms nākošās pavēles jākomandē:

„Gaili!"

Pēc tam parasti seko komanda:

„Aizsegā!".

Visi atvelkas aizsegā, izņemot nozīmētos novērotājus.

XI. Patšautenes grupas uguns.

Patšautene ir strēlnieku rotu galvenais uguns ierocis. Lai pilnīgi un īstā laikā izmantotu patšauteni, patšautenes grupas komandierim un patšautenes strēlniekiem, t. i. 1., 2., 3. un 4. numuram, jābūt patstāvīgiem, veikliem un apķērīgiem; tamdēļ patšautenes strēlniekos iedalāmi krietnākie kareivji. Šāvējam (1. numurs) un viņa palīgam (2. numurs) jābūt spēcīgiem un ar labu redzi, lai tie būtu spējīgi nest patšauteni un labi šaut.

Patšautenes grupas komandieris atbildīgs par patšautenes šaušanas gatavības stāvokli un rūpīgu apiešanos ar to.

Patšautenes grupa sastāv no grupas komandieŗa un 8 kareivjiem. Pirmie 4 ir patšautenes strēlnieki, bet otrie 4 — šauteņu strēlnieki, pie kam 5. numurs ir snaipers, bet 7. numurs grupas komandieŗa vietnieks.

Ieroči un piederumi starp grupas kaŗavīriem jāsadala šādi:

G r u p a s k o m a n d i e r i s nes šauteni vai mašīnpistoli, krāsainas actenes, kabatas lukturi, lauka grāmatiņu un 2 aptveŗu somas;

1. n u m u r s (šāvējs) nes patšauteni ar patšautenes pārvelkamo un pretaviācijas mērķierīci, krāsainās actenes un rezerves piederumu somu;

2. n u m u r s (šāvēja palīgs) nes šauteni vai karabīnu, divas patšauteņu aptveŗu somas un gaisa balstu, ja patšautene norīkota gaisa aizsardzībai;

3. u n 4. n u m u r s (patronu piegādātāji) katrs nes šauteni vai karabīnu un 2 patšauteņu aptveŗu somas. Bez tam grupās, kas apbruņotas ar Luisa patšauteni, 3. numurs nes pildāmo rokturi;

5. n u m u r s (snaipers) nes šauteni ar mērķējamo tālskatu, šautenes pārvelkamo, krāsainas actenes un snaiperu maskuzvalku;

6., 7. u n 8. n u m u r s (šauteņu strēlnieki) nes katrs šauteni.

Parasti patšauteni, patšauteņu aptveru un piederumu somas ved patšauteņu ratos, bet saņemot uzdevumu vai arī ja apstākļi to prasa, patšauteni un tās piederumus apkalpe nes kā norādīts augstāk. Šādā gadījumā 1.—5. numuri savas mugursomas atstāj ratos.

Visi vispārīgie aizrādījumi uguns kaujai (skat. kaujas apmācības IX daļu) pēc būtības attiecas arī uz patšauteņu grupām un tamdēļ, apmācot patšautenes grupu uguns kaujai, tie ņemami vērā.

Vienmēr jācenšas visus sagatavošanas darbus uguns atklāšanai izdarīt aizsegā un uguni atklāt brāzienveidīgi, lai ienaidnieku pārsteigtu un visīsākā laikā, pirms tas paspēj paslēpties, nodarītu tam iespējami lielākus zaudējumus.

Aizstāvēšanās kaujā visus uguns atklāšanas darbus vienmēr būs iespējams izdarīt aizsegā vai labi nomaskotā pozicijā, bet uzbrukuma kaujā tas bieži būs iespējams. Tamdēļ arī turpmāk apskatīsim divus uguns atklāšanas gadījumus, t. i., kur sagatavošanos uguns atklāšanai var izdarīt aizsegā un kur to nevar. Bez tam apskatīsim vēl gadījumu, kā atklāt uguni, kad rīcībā ļoti maz laika, piemēram, pēkšņi sastopoties ar ienaidnieku.

Patšautenes galvenais uguns veids ir šaušana īsām, viena otrai sekojošām kārtām (3—5 šāvieni), pie kam starp kārtām patšautene no jauna ātri jānotēmē. Garākām kārtām ar patšauteni šauj izņēmuma gadījumos, tuvos un blīvos vai lielos mērķos, piem., trieciena atsišanai. Vienmēr jāņem vērā, ka patronas grūti piegādājamas.

Patšautenes uguns mazos mērķos ir iznīcinoša līdz 400 metriem, bet lielos un dziļos līdz 800 metriem. Tomēr labvēlīgos novērošanas apstākļos labi apmācīts šāvējs var sekmīgi apšaudīt mazus mērķus līdz 600 metriem, bet lielus un dziļus mērķus līdz 1200 metriem.

V i s p i r m s a p s k a t ī s i m g a d ī j u m u, k u r s a g a t a v o š a n o s u g u n s a t k l ā š a n a i v a r i z d a r ī t a i z s e g ā.

Grupas komandieris pavēl šāvējam (1. numurs) patšauteni sagatavot šaušanai, atrodoties vēl aizsegā un norāda mērķi. Šāvējs pielādē un noslēdz patšauteni, pēc kam ieskatās mērķī un atkal atvelkas aizsegā. Kamēr grupas komandieris norāda mērķi šāvējam, patšauteni var uzdot sagatavot arī šāvēja palīgam (2. numurs). Patšautene aizvien jāpielādē ar 2. numura aptverēm, bet ja to pietrūkst, tad aptveres ņemamas pakāpeniski no piegādātājiem (3. un 4. num.) un tikai pēc tam no grupas komandieŗa. Grupas komandieŗa aptveres ir grupas beidzamā municijas rezerve un izšaut to var tikai viskritiskākā brīdī.

Pēc tam, kad patšautene sagatavota un mērķis norādīts, grupas komandieris dod pavēli uguns atklāšanai:

„6! taisni pretim šķūnis, bet pie šķūņa kreisā stūŗa ložmetējs; kārtām pa ložmetēju, kamēr 2. strēlnieku grupa sasniedz lielo grāvi; uguni!"

Ģenerālis Bachs
(Sakarā ar paaugstināšanu ģenerāļa dienesta pakāpē)

Šāvējs uzstāda mērķekli, atslēdz patšauteni un, izvirzījies pozicijā, noliek patšauteni uz atbalsta vai balsta kājām un atklāj uguni.

2. numurs palīdz mainīt patšautenes aptveres, bet 3. numurs novietojas aizsegā patšautenes tuvumā, lai katrā laikā pēc 2. numura zīmes vai sauciena varētu piegādāt municiju.

4. numurs izvēlas sev vietu aizsegā, lai varētu uzturēt redzes sakarus ar grupas un vada komandieri. Pēc 3. numura zīmes vai sauciena viņš padod tam savas aptveres.

Aizstāvēšanās kaujā, kur municija būs novietota nišās patšautenes tuvumā, arī 3. un 4. numurs varēs ņemt dalību uguns kaujā, ja ne citur, tad katrā ziņā trieciena atsišanai.

Pārējo numuru (5.—8.) izturēšanos nosaka grupas komandieris, dodot tiem novērošanas vai uguns uzdevumus, vai arī, ja to uguns nav vajadzīga, pavēlot tiem aiziet aizsegā. Šo numuru uzdevums starp citu ir vienmēr sargāt patšauteni no sāniem un no muguras.

Snaiperi (5. numurs) grupas komandieris parasti turēs savā tuvumā, lai tā uguni vērstu pret maziem, patšautenei grūti uztveŗamiem mērķiem.

Tā mēs redzam, ka patšautenes grupas komandierim jādod trīs uzdevumi: patšautenei, snaiperam un pārējiem šauteņu strēlniekiem. To parasti izdara pirms komandas „Uguni!", piemēram:

„Patšautenei — 7! Pa ložmetēju, kas pie jaunsaimniecības!

Snaiperam pa atsevišķiem ienaidnieka kareivjiem, kas pie lielā koka!

Pārējiem šauteņu strēlniekiem — aizsegā!

Uguni!"

Protams, tas bija tikai viens no daudziem iespējamiem piemēriem. Vajadzības gadījumā var arī noteikt izšaujamās municijas daudzumu. Ja grib ienaidnieku pārsteigt, tad uguns jāatklāj brāzienveidīgi (uguns brāziens). Šādos gadījumos pirms izpildu komandas „Uguni!" jādod komanda „Pozicijā!" un pēc tam, kad visi sagatavojušies uguns atklāšanai, dod izpildu komandu „Uguni!"

Labs patšautenes šāvējs var šaut patstāvīgi. Grupas komandieris atvieglo šāvēja darbību, novērojot uguns rezultātus un dodot vajadzīgos aizrādījumus, piemēram: „augstāk!", „zemāk!", „vairāk pa labi!" u. t. t.

Grūti saskatāmu mērķu un mērķu, kas var ātri pazust, apšaudīšanu var uzņemties arī pats. grupas komandieris pats, uz laiku pārņemot patšauteni no 1. numura.

J a s a g a t a v o š a n o s u g u n s a t k l ā š a n a i n e v a r i z d a r ī t a i z s e g ā, t a d g r u p a s k o m a n d i e r i s k o m a n d ē: „pozicijā!" un tūliņ pēc tam ātri dod pavēli šaušanai, piemēram:

„Patšautenei un snaiperam pozicijā!

Patšautenei — 6! Pa ienaidnieka grupu, kas pie atsevišķā koka!

Snaiperam pa ienaidnieka strēlniekiem, kas pie šķūņa pa kreisi!

Uguni!"

J a u g u n s j ā a t k l ā j ļ o t i s t e i d z ī g i, t a d g a r a s p a v ē l e s b ū t u p i l n ī g i n e v i e t ā.

Šādos gadījumos grupas komandieris komandē:

„Pozicijā — uguni!"

Pēc šīs komandas 1. numuram tūliņ jāizvēlas pozicija un mērķis, pēc kam nekavējoties jāatklāj uguns. Pārējie

grupas kareivji rīkojas patstāvīgi, piemērojoties stāvoklim. Arī viņi parasti atklās uguni.

Patšautenes grupas uguns pārtraukšana notiek līdzīgi, kā norādīts iepriekšējā daļā attiecībā uz strēlnieku grupām, t. i. pēc komandas „N grupa stāt!" Vispārīgi, tiklīdz uguns uzdevums izpildīts un neviena jauna svarīga mērķa nav, šāvējam nekavējoties jāpārtrauc uguns, jānoslēdz un jāatvelk patšautene aizsegā. Jāizmanto katrs uguns pārtraukums, lai pārbaudītu un ja vajadzīgs arī ieeļļotu patšauteni.

Dažreiz, pēkšņi sastopoties ar ienaidnieku vai trieciena laikā, var nākties atklāt uguni arī ejot, kādēļ arī šis šaušanas paņēmiens jāmāca.

XII. Vispārējie aizrādījumi izlūkošanai.

Ziņas par ienaidnieku, apvidu un vietējiem iedzīvotājiem iegūst ar izlūkošanu.

Katram komandierim, negaidot pavēles no augšas un neatkarīgi no augstākā komandieŗa organizētās izlūkošanas, jāorganizē un jāizdara nepārtraukta izlūkošana savas vienības darbības joslā vai iecirknī un atklātos sānos.

Izlūkošana organizējama tā, lai komandieris pienācīgā laikā saņemtu vajadzīgās ziņas lēmuma pieņemšanai.

Izlūkošana iedalās tālizlūkošanā, tuvizlūkošanā un kaujas izlūkošanā.

T ā l i z l ū k o š a n a ir svarīgu un tālu mērķu izlūkošana, ko veic aviācija, lidotāji un aģenti.

T u v i z l ū k o š a n u izdara, lai iegūtu ziņas, kas nepieciešamas lēmumiem karaspēka taktiskai darbībai. Tuvizlūkošana sniedzas līdz 2 pārgācieniem, t. i. 50—60 kilometriem. Tuvizlūkošanas izpildītāji ir aviācija, jātnieki un arī kājnieki.

K a u j a s i z l ū k o š a n u izdara sākot ar saskaru uzņemšanu, kaujas laikā un pēc kaujas. Kaujas izlūkošanas galvenie izpildītāji ir kājnieki, bet tā jāizdara arī visām citām ieroču šķirām patstāvīgi vai kopdarbībā ar kājniekiem.

XIII. Kājnieku izlūku vienības un patruļas.

Atkarībā no uzdevuma, kaujas un tuvizlūkošanā, kājnieki izsūta izlūkošanas vienības (vadus, rotas) vai izlūkošanas patruļas.

Rotai parasti norāda darbības joslu, bet vadam un atsevišķām patruļām — virzienu vai atsevišķus punktus.

Riteņbraucēji var izlūkot līdz 1 pārgājienam (25—30 km), bet pastiprināti ar kustīgām citu ieroču šķiru vienībām kā, piemēram, kaujas ratiem — arī tālāk. Tas pats attiecas arī uz slēpotājiem. Kājniekus kājām parasti neizsūta tālāk par ½ pārgājienu, t. i. līdz 15 kilometriem. Vispārīgi jāsaka, ka, jo tālāk mēs gribam izlūkus sūtīt, jo kustīgākiem un stiprākiem tiem jābūt. Nekustīgus un vājus izlūkus tālumā ienaidnieks var ātri iznīcināt.

Kājnieku izlūku sastāvs un stiprums atkarājas no uzdevuma un stāvokļa. Tas svārstās no 3 cilvēkiem līdz apm. 3 grupām. Jārūpējas par to, lai patruļas varētu laikā piesūtīt savus ziņojumus. Šim nolūkam lietderīgi patruļām piedalīt jātniekus, riteņbraucējus vai attiecīgus sakaru līdzekļus, kā: radio, sakaru baložus, starmetējus u. c.

Stipras patruļas vajadzīgās ziņas varēs iegūt pat ar kauju, izdarot tā saukt**os** i z l ū k o š a n a s i e b r u k u m u s. Šos iebrukumus izdara ar nolūku iegūt gūstekņus (saķert mēli) un noskaidrot ienaidnieka kaujas līdzekļus un novietojumu.

Jaunieceltais 5. Cēsu kājnieku pulka komandieris pulkvedis Hasmanis.

Vājām patruļām no kaujas parasti būs jāizvairās, bet vajadzīgās ziņas tās iegūs ar rūpīgu novērošanu.

Izlūkošanas patruļu pamatnoteikums ir acis vaļā! Ienaidnieks jāierauga pirms viņš ieraudzījis patruļu.

Katrai izlūkošanas patruļai jādod noteikts uzdevums. Vienai patruļai nevar dot vairākus savā starpā nesaistītus uzdevumus. Tā, piemēram, vienai un tai pašai patruļai nevar uzdot izlūkot ienaidnieku un apvidu, jo izlūkojot apvidu tā tiks saistīta pie zināmas vietas, kas bieži var kavēt ienaidnieka izlūkošanu. Tas tomēr nenozīmē, ka patruļas, izlūkojot ienaidnieku, līdztekus neievāktu arī svarīgākās ziņas par apvidu vai otrādi. Tomēr to patruļas dara par tik, par cik to atļauj galvenais uzdevums.

I z s ū t o t i z l ū k u p a t r u ļ u, t a i j ā d o d u z d e v u m s, k u ŗ ā j ā n o r ā d a:

1) Vispārīgais stāvoklis, kuŗā ietilpst izlūkošanai nepieciešamās ziņas par ienaidnieku un savējiem.

2) No kurienes un kad iziet.

3) Virziens, vai kādus punktus izlūkot.

4) Kad, vai no kādām vietām sūtīt termiņa ziņojumus.

5) Cik ilgi turpināt izlūkošanu un uz kurieni atgriezties.

T a g a d a p s k a t ī s i m i z l ū k u p a t r u ļ a s p r i e k š n i e k a p i e n ā k u m u s:

1) P i r m s i z i e š a n a s:

Labi jāiegaumē dotais uzdevums, bet galvenais (sevišķi vietu nosaukums un laiks) jāpieraksta un jāatzīmē uz kartes. Ja nav kartes, jāpagatavo vienkārša pārskata kartiņa.

Ja uzdevumu neesi sapratis — lūdz priekšniekam paskaidrojumus, jo iziet izlūkošanā nesapratušam uzdevumu ir noziegums. Uz kartes nedrīkst uznest savu daļu stāvokli.

Jāpārdomā uzdevums un jāsastāda darbības plāns: kā, kur un kad iziet; kā tuvoties un no kādas vietas sākt izlūkošanu, t. i. sākt iet lēcieniem, kā veikt izlūkošanu un kā nosūtīt ziņojumus; kad un kā atgriezties.

2. T u v o š a n ā s l a i k ā:

Ja ienaidnieks vai izlūkojamā vieta ir tālu, tad pēc iziešanas no sava novietojuma no sākuma parasti iet gājiena kārtībā līdz vietai, no kuŗas grib sākt izlūkošanu, t. i. virzīšanos lēcieniem. Lai kustība būtu ātrāka un vieglāka, no sākuma parasti var izmantot pat ceļus.

Īsi pēc iziešanas patruļas priekšniekam jāpaskaidro patruļas kaŗavīriem uzdevums, jo pirms iziešanas, lai neizpļāpātu, to parasti nedara. Uzdevuma paskaidrošanai jāizvēlas segta vieta, no kuŗas tomēr var pārredzēt apvidu un vajadzīgo norādīt tieši dabā.

Ja patruļa ir liela, tad jānozīmē un jāizsūta priekšējie patruļnieki. Sāņu patruļnieki tikai jānozīmē, bet jāizsūta pēc vajadzības. Bez tam starp patruļas kaŗavīriem jāsadala novērošana uz visām pusēm. Ja patruļa maza (3—4 cilv.), tad patruļniekus neizsūta.

Ejot cauri mūsu priekšējām daļām vai apsardzības vienībām, jāievāc papildu ziņas par ienaidnieku. Tas pats jādara sastopot ceļā citas patruļas vai ziņnešus.

(Turpinājums sekos.)

Augusts Brocis.

Celies, celies, mana tauta!

Celies, celies, mana tauta,
savus svētkus svinēt eji!
Visās sētās, visos namos
karogs, zilos gaisos skreji!
Vijies, vijies, mirdzošais,
visai latvju zemei pāri,
Līdz ar viņu, Mūžīgais,
svētī mūsu dzimto āri!
Baltā goda tērpā tērpi
visu mūsu Tēvuzemi!
Mīlā liktendieve, Laima,
gaišu mūžu viņai lemi!
Lieci sadzīt rētām senām,
ko tai cirta roka ļauna,
Lieci drebēt ienaidniekam,
pazemotam savā kaunā.
Celies, celies, mana tauta,
savus svētkus svinēt eji!
Visos namos, visās sētās
karogs zilos gaisos skreji!
Zilā kalnā aicinoti,
atkal atskan senā junda,
Kad pirms septiņsimti gadiem
sita baigā liktenstunda.
Sakāp priedē taurētāji,
augstu ceļot tauri savu;
Visam pāri skaņas lejas,
teicot seno dienu slavu.

Pavasaŗa smaržu tvani
kūso atkal šajā naktī,
Līdz ar dzīviem pieceļas
visi tie, kas kapos rakti.
No vistāliem novadiem
Zilā kalnā sanāk ļaudis,
Klausīties ko liktendieve
šajā naktī tautai paudīs.
Vaidelote Dievu vēsti
nes un sasauc visus pulkā,
Virsaiši no Senlatvijas
nāk un klausās sirmā tulkā.
Ķēniņš Namējs zemgaliešus
vedis šurp pa ceļiem tāliem,
Līdz ar viņu Viesturs, drošais
lepni brien caur miglas vāliem.
Latvju ciltis šurpu traucas,
visur viņu pulki vijas,
Dotis, Tālivalds un Veķis —
virsaiši no Tālāvijas.
Zelta pieši šķindēdami
pārskan visu latvju āri,
Celas Imanta un runā,
viņa balss skan visam pāri:

Celies, celies, tauta mana,
savus svētkus svinēt eji!
Visos namos, visās sētās,
karogs, zilos gaisos skreji!
Virsaiši no Senlatvijas,
lepnie pulki, kas šurp vesti,
Šajā klusā maija naktī
sludināšu Dievu vēsti!
Mana tauta, tavās ārēs
šalca lieli kaŗa vēji,
Lija brāļu asinsšaltis,
bet tu tomēr uzvarēji!
Tavi asi trītie šķēpi
dzina ienaidnieku ļaunu,
Un pēc septiņsimti gadiem
nokratīji svešo kaunu!
Mana tauta, taviem pulkiem,
nelokās kas cīņā grūtā,
Dievi visu izredzēto
Lielo Vadoni tev sūta!
Celies, celies, mana tauta,
savus svētkus svinēt eji!
Visos namos, visās sētās
karogs, zilos gaisos skreji!
Vijies, vijies, mirdzošais,
visai latvju zemei pāri,
Līdz ar viņu, Mūžīgais,
svētī mūsu dzimto āri!

Alfonss Francis.

Jūnijs

Ai, zili kalni un ielejas plašas
Pieplūst ar varenu atbalsu šalku.
Liesmas zib atkal pa uzkalniem ašas,
Zemi ar atblāzmu pārsedzot smalku.

Kādām tur balsīm gan nevajag dziesmot,
Noskan lai lejām un pakalniem pāri.
Kādām gan gunīm tur nenākas liesmot,
Gaišu kā dienu lai saskata āri!

Nu saules svētes var svabadi vadīt,
Vasara pusē kad debesīs lāso.
Šai pusē pavasars, spēja kas radīt,
Tai pusē rudens, kad nobriedums krāso.

Jauniešu svētes var priecīgi svētīt,
Jaunekļus novadi neaizrauj kaŗā.
Tie nu var sēt, pļauto mierīgi vētīt,
Sirdīm ļaut padoties reibuma varā.

Ai, diži kalni, ai, plašās lejas,
Iet ziedu mēnesis smaidīdams gaŗām,
Ziedi no rokām un saulainās sejas
Kaisās pār vagām tik melnām un gaŗām.

Tā gadi gājuši: septītais padsmits.
Kļūt viņām dienām vēl atmiņā tuvām,
Tādēļ lai domās mums priecīgi atsmidz
Tā lielā talka, kad brīvību guvām.

Runas lai cildina vīrus, kas spēja,
Dziesma lai aicina līdzīgi dzīvot,
Mūžīgi uzzels tad kaimiņu sēja
Gaŗām gar Baltijas piekrasti brīvo!

E. Brastiņš

Latviešu parašas

(Beigas.)

Daudz plašāk par reliģisko kultu un kungu godināšanu latviešos saglabājušās parašas, kas izpildītas godos jeb godībās. Par godiem latvieši dēvē krustabas, kāzas un bēres.

Godi mani, māmuliņa,
Div' reizītes mūžiņā:
Vienu mazu piedzimušu,
Otru lielu uzaugušu. 1420.

Godam dzimu, godam augu,
Godam gribu padzīvot:
Godam manis auguminš,
Vai ir liels, vai ir mazs. 5324.

Es savā mūžiņā
Trīs reizītes alu dzēru:
Piedzimdams, nomirdams,
Līgaviņu pārvezdams. 1419.

Šiem dzimšanas, miršanas un līgavas pārvešanas godiem nākas pieskaitīt vēl ceturto, proti, — senču godināšanu veļu laikā pie dievaiņu galda.

Par latviešu godībām un viņu parašām runā tūkstošiem dainu. Krustabas un bēres ilgušas katra divi dienas pēc gluži noteikta un stingri izturēta ceremoniāla. Kāzas vienmēr turētas trijas dienas un par tām dzied vairāk kā desmit tūkstošu dziesmu. Saprotams, ka šo godību svinīgo parašu aprakstīšana un iztirzāšana būtu īpašs apcerēšanas temats, kas kavētu mūsu vispārīgo parašu apskatu.

Svinīgām parašām vieta arī svinamās dienās un svētkos. Latvieši atzīmējuši ar svinamu dienu katru gada laika sākumu un gada laiku vidū turējuši vairākdienīgus svētkus. Mums pazīstama Meteņdiena, Ūsiņdiena, Mārasdiena un Mārtiņdiena, kā gadalaiku sākumu dienas. Par šo dienu svinīgām parašām un izdarībām ik gadus jau rakstīts laikrakstos un mūsu tautai šīs izdarības vairs nav gluži svešas. Tāpat kaut cik zināmas ir arī galvenās Lieldienu, Jāņu, Apjumību un Ziemsvētku svinīgās parašas. Atgādināsim tikai ar dažām dainām sev to greznumu, ko mums sniedz svētki ar saviem gājieniem, izpriecām, ēdieniem un rotām.

Ap Meteni slaidi laižu,
Lai liniņi gaŗi aug;
Ap Lieldienu šūpojos,
Lai telītes baŗojas. 32209.

Ūsiņam gaili kāvu
Deviņiem cekuliem,
Lai aug man govis, vērši,
Deviņām kārtiņām. 30060.

Nāc, Jānīti, nākamo,
Tevi gaida gaidāmo:
Govis gaida zāļu kroņa,
Meitas skaistas līgošanas.*)

Protams, grūti nākas nošķirot svinīgās parašas gluži savrūpos puduros. Tām ir tieksmes saausties savā starpā sarežģītā parašu audumā, kas ir tikpat raibs, cik pati dzīve. Tā, piem., tūdaļ pievedamā daina norāda uz parašu, kas reizē pieder dievības kultam un arī krustabu godam:

Došu, došu Laimiņai,
Ko es biju solījusi :
Radībām vistu kaušu,
Krustabām sivēniņu. 1139.

Arī nākošā daina zīmējas uz parašu, kuŗā izpaužas jau godinājums apmeklējamai personai, gan sēršanas vispārēja ieraša:

Jājiet, tautas, pagalmā,
Metiet zelta gabaliņu:
Lai netrūka māmiņai
Mūžam jaunas malējiņas. 14401.

No abām iepriekšējām dainām neatkāpjas arī maģiskā un ētiskā pieskaņa, kā to jau paredzējām šā raksta sākumā.

Līdz šim aplūkotās parašu grupās visur pamatā redzējām kādu dziļāku jēgu un nozīmi. Maģija, ētika un svinīgums ir nepārprotams attaisnojums parašu uzdīgšanai un pastāvēšanai. Bet katrā tautā atrodamas arī parašas, kuŗām nav gluži nekādas jēgas un viņu izcelšanās pamatā ir tikai ļaužu muļķība un pakaļķēmošanās. Knuts Hamsuns kādā stāstā „Jūsmotājs" stāsta par kādu bagātu tirgoni Makku. Tam bijusi vēdera kaite un viņš savu vēderu sildīdams to apsējis ar sarkanu jostu. Pēc kāda laika arī mazie apkārtnes tirgotāji likuši sev pagatavot sarkanas jostas. Makks gājis baznīcā ar čīkstošiem zābakiem, un arī ļaudis sākuši valkāt čīkstošus zābakus. Lai tie stiprāk čīkstētu, tos likuši ūdenī un pēc tam kaltējuši līdz pat svētdienai.

Cits piemērs. Kādā draudzē bijusi paraša baznīcēniem nomesties ceļos kādā vietā pie baznīcas akmens žoga. Šo parašu neviens nav mācējis izskaidrot, bet visi tomēr to pildījuši. Tikai vēlāk, sētu labojot, noskaidrojies, ka tai vietā atradies katoļu laikos godināts sv. Marijas attēls, kas reformācijas laikos apmests ar kaļķiem.

Šie piemēri rāda, kā var rasties parašas, kuŗām patiesībā trūkst īstas jēgas. Mūsu dzīvē šādu bezjēdzīgu parašu ir visai daudz. Tās pārnākušas mūsu dzīvē līdz ar modēm, ārzemju ceļojumiem un vieglprātīgiem atdarinājumiem. Kāda latviešu daina skarbos vārdos izsmej šo tieksmi ļauties svešām, mūsu apstākļos bezjēdzīgām parašām:

Pus Dieva, pus velna
Aiz galda sēdēja:
Latvieša dvēsele,
Vācieša svārki !

Lielos, vispārīgos vilcienos mēs esam aplūkojuši galvenos latviešu parašu pudurus, redzējuši, kā mūsu parašas cēlušās un kāda viņu jēga un nozīme. Noskaidrojās arī, ka šīs parašas ir pārnākušas pie mums no mūsu senčiem kā kuŗa katra cita tradicija jeb pārmantojums. Patlaban rodas dibināts jautājums,

*) Visas pārējās svināmu dienu un laiku dziesmas un ierašas pievestas manā apcerējumā „Latvju gadskārtas dziesmas" 1929. g.

ko iesākt ar šo bagāto senču mantojumu? Paturēt senās parašas, vai atmest?

Pareizai atbildei jāskan: paturēt un atmest; labās un derīgās paturamas, bet liekās un bezjēdzīgās atmetamas. Mūsu parašu krājums ir tik milzumliels, ka bez izvēles un izlases mēs nespējam, pie labākās gribas, tās visas izpildīt.

Tālākais jautājums: kas šodien mūsu parašās turams par labu un derīgu? Te jāatbild no latviskā viedokļa raugoties, ka mūsu latviskā dzīvē parašas ir latviskuma glabātājas. Tamdēļ dažas maģiskās parašas mēs varam paturēt kā savu godību un svinību rotu. Citas mums joprojām vajadzīgas latviskās dzīves kārtības labad. Vēl citas nepieciešamas mūsu dzīves svinīgiem brīžiem, kad latviskos veidos gribam ietērpt savu godbijību vai sirds pacilātību. Un beidzot nav jāaizmirst, ka mūsu dvēsele vienmēr meklē kaut kur kādu mājvietu. Tā meklē pieslieties un padoties. Latviskās parašas dod dvēselei šādu iedzīvotu, siltu māju, kur tā var justies latviski un ērti.

Kā neatmetamu parašu kūli, lai paraugam un piemēram šeit piedaudzējam latviešu Jāņus. Jāņu dienas izdarībās sablīvējušies kopā visi augstāk aplūkotie parašu veidi. Savā kodolā Jāņi pieder svinīgiem parašu puduriem, bet ap šo kodolu drūzmējas milzīgs vairums maģisko un ētisko parašu, kas ietilpina sevī daudz latviskuma.

Jāņu svinēšana ir tik raksturīga latviešiem, ka Jāņus var ar pilnu tiesību uzlūkot par svinībām, kas simbolizē latviešus un latvietību. Šie svētki ir tik neietekmēti, patstāvīgi un īpatni, ka tos kā pirmos pamanījuši jau sveštautiešu mācītāji. Pazīstamais Mancelis atrod Jāņus pagānisku ierašu un burvību pilnus. 1654. g. tas raksta: „Nu mīļie draugi, eima nu ar labu Dievu Jāņos, bet ne kā vakarēji Jāņu brāļi un māsas, kuŗi gavilēdami ar dažādām zālēm miežos un rudzos salasījuši, pāriedami mājās ar ozola zariem un zālēm appušķo vārtus un visas ēkas no iekšas un no ārienes, ticēdami ar tādu lietu burvjus un raganas nost dzīt: pēc īpašas zāles sienā iesprauž, šim un tam laimē: kuŗa zāle par nakti savītīs, tas tanī gadā mirs, bet kuŗa zāle zaļa paliek un zied, tas paliks dzīvs. Tādu krāšņu darbu nostrādājuši, lielu Jāņu uguni iededzina, apkārt to tie lēkā kā kādās kāzās. Nē tā, mani draugi: visas tās lietas ir elkdievība."

Simts gadus pēc viņa 1777. gadā Hupelis raksta: „Daudzos novados dienu priekš Jāņiem visa apkārtne sapulcējas savos pagalmos, nes Jāņu zāles, tīra mājas un pēc tam trijas reizes dziedādami apstaigā rudzu laukus četros īpašos pulkos tā, ka vīri, sievas, puiši un meitas iet savrūp, pie kam pēdējām ir galvā puķu vaiņagi. Vakarā tie mielojas un dejo nenogurdami."

Šais īsos aprakstos saraukts kopā pats galvenais, ko redzējusi sveštautieša acs. Lietas kodolā nav spējis iedziļināties ne viens, nedz otrs. Tomēr Jāņu ierašu norise visumā pareizi atstāstīta.

Jāņi ir svinīga ieraša, ar kuŗu ticis apzīmēts saules visaugstākais stāvoklis debesu kalnā, kur tā uzkāpj pašā vasaras vidū. Tradicija mums saglabājusi to pašu vārdu, kas pazīstams romiešiem kā Janus. Janus bijis Romai goda auglības un visa sākuma dievība. Dažas svinību ierašas līdzinājušās arī mūsu Jāņa ierašām. Kristīgos laikos šim senum senam nosaukumam pielāgots evanģēliju Johanāns, lai dotu seniem svētkiem citu jēgu, bet latviešos šī jaunā kristīgā Jāņu izpratne nav iesakņojusies ne mazākā mērā. No viena gala līdz otram Jāņi palikuši neiespaidoti saulgriežu svētki.

Hupeļa aprakstā redzējām, ka Jāņu svinības sākušās jau dienu pirms pašiem Jāņiem. Šai dienā bijis parasts uzpost māju un izrotāt to meijām un zaļumiem. Lai vaiņagiem un vītnēm netrūktu puķes, neviens nav liedzis zāļu lasītājiem pārstaigāt pļavas un noras. Vakarā sākusies līgojošu Jāņa bērnu staigāšana. Vispirms tikuši apstaigāti lauki un dārzi, pēc tam apmeklētas kaimiņu mājas, kur tie pacienāti ar alu un sieru. Klejojošie Jāņa bērnu bari beidzot salasījušies vienkop kādā vietā, kas parasti saukta par Jāņu kalnu, lai tur sagaidītu saules lēktu pie ugunskuriem, dejām un dziesmām.

Uguns pacelšana kārts galos simbolizē saules augsto stāvokli. Pašu sauli nozīmē siers gan apaļais, gan deviņstūrainais un arī vaiņags, kas Jāņos ir galvenais atribūts.

Lieku reizi jāatkārto, ka nav citu tik parašām bagātu un nacionāli īpatnu svētku kā Jāņi. Vairāk kā divi tūkstoši pamatdziesmu tos daudzina un šais dziesmās dzirdamas balsis arī par tām parašām, kas Jāņos turētas godā. Lai pieminētas kaut dažas retākās, skaistākās un īpatnākās.

Dainas atzīmē līgošanu kā parašu, kuŗu pēc Jāņiem vairs nemēdz piekopt:

Priekš Jānīša gan līgoju,
Pēc Jānīša nelīgoju;
Priekš Jānīša ziedi zied,
Pēc Jānīša neziedēja.

Jāņu vaiņagiem un Jāņu zālēm pierakstīta maģiska vara:

Uzliksim saimniecei
Baltu ziedu vaiņadziņu,
Lai aug viņas raibaliņas
Baltajiem ziediņiem.

Augsti cēlu Jāņa zāles,
Lai telītes lielas aug;
Lai telītes lielas aug
Līdz citam Jānīšam.

Jāņos nelaiž lopus ganos, nedz zirgus piegulā:

Nejāj manu bāleliņu
Jāņu nakti piegulā:
Skauģis tavu kumeliņu
Dzelzu zāli ēdināja.

Jāņos govu neslauciet,
Ganos agri nedzeniet:
Raganiņa krūmiņos
Slauc savā podiņā.

Pret skauģiem un raganām, kas Jāņos ir sevišķi darbīgi, kā dzirdējām, tiek sviestas laidarā nātras un dzelkšņi.

Dažas daiņas apliecina kādu teicamu parašu, proti, ozola stādīšanu.

Es stādīju ozoliņu
Jāņu kalna galiņā,
Lai tas auga, lai lapoja
Līdz citiem Jānīšiem.

Ap šo Jāņu ozolu notikušas svētku dejas un rotaļas:

Es skatos, es raugos,
Kur tas Jāņa ozoliņš?
Nava Jāņa ozoliņa,
Kur varēja danci vest.

Jāņu nakti pavada pie ugunskuriem un neguļ:

Sanāciet, Jāņa bērni,
Sagaidiet Jāņa dienu.
Jāņa diena lepni nāca
Ugunīs vizēdama.

Kas gulēja Jāņa nakti,
Gulēs visu vasariņu,
Kas līgoja Jāņu nakti,
Līgos visu vasariņu.

Jāņa rīta saule tiek līgojot sagaidīta, lai redzētu kā tā rotājas:

Līgojam, līgojam,
Neguļam, neguļam,
Redzēsim, redzēsim,
Kur saulīte rotājas.

Jāņu trīsdienīgās svinības beidzas ar atsvēti, pēc kuŗas tiek sagaidīta Pēterdiena.

Vakar bija Jāņa diena,
Šodien Jāņa atsvētīte;
Vakar māte sieru deva,
Šodien siera palieciņu.

Te nu redzējām, īsajā Jāņu ierašu pieminējumā, cik ierašas var būt jaukas un kādu siltu līksmi tās var ienest latviešu dzīvē. Latviešu dzīve būs priecīga, svinīga un kupla, ja tā atkal pildīsies ar parašām, kas būs radniecīgas mūsu tautas garam.

Aida Niedra.

Avotleja

Stāsts.

Pret kalnu avots lūkojās spirgts un sidrabains.

Lejā, pie viņa zāle bija augstā zaļumā, un vietām, kur mirdzēja tumša ūdeņa acis, greznojās gaišzilas neaizmirstules, brīnišķīgi avotu ziedi, pieticīgas un apburošas.

Avots deva vislabāko ūdeni kalna iedzīvotājiem un kaut gan stāvā teka nebija viegli kāpaļājama, kalna ļaudis nebija izrakuši sev pagalmā aku, bet gan vēl arvienu nesa ūdeni no avota, nesūrodamies par smagajiem nēšiem.

Jā, tie arī bija jauni un spēcīgi ļaudis, šinī Avotlejas sētā, kalna galā, tiem nerūpa katrs lieks solis, tie bija izšķērdīgi savā darīšanas priekā.

Tie bija cerību pilni, dzīvības sulas pilni, spēka pilni; viņi bija uzcēluši jaunu māju, klēti, laidarus, gaišu, augstu labības šķūni; iedēstījuši augļu kokus un ogu krūmus; uzvilnījuši līdz platajam lielceļam savu gludo māju braucamo ceļu; novilkuši elksnainē ganību žogus, un nu tie varēja teikt, ka bija pārcietuši pašu grūtāko un lielāko darba strēķi. Tagad caur viņu rokām slīdēja visi četri gada laiki zemnieka parastos darbos, gan pavasarī, vasarā, rudenī un ziemā.

Mārtiņš Lācis, Avotlejas saimnieks, nebija savu zemi ieguvis mantošanas ceļā. To viņš bija nopircis par naudu, iegūtu gaitnieka darbā un par to mazumiņu, kuŗu tēvs mirdams bija atstājis dēlam, kā sēklu, lai tā vairodamās izplauktu zemnieka sētā, paša laukos, paša rokām koptās druvās.

Mārtiņš Lācis nu bija savu likteni sasaistījis ar Avotlejas likteņiem.

Avotlejai viņš līdzi atveda arī jaunu saimnieci.

Tā bija tāda pat gaitniece, kā viņš; tāda pat mīlestības prieka pilna, kā viņš un lūk, pagājuši bija tikai pieci gadi, bet jaunā sēta kalngalā cēlās pret sauli gaiša un stipra jauno koku baltumā, tīrumi deva labu ražu, parādi dila.

Nebija lieli šie parādi, bet līdumnieki viņus manīja un centās no sevis nokratīt, negribēdami ilgi snaust uz otra muguras, kaut arī šinī gadījumā tā bija valsts mugura, pacietīgākā parādu gaidītāja.

Darbs cēla vīru.

Nevajadzēja ilgi gaidīt, ka pagastā visi sāka lūkoties uz Avotlejām, sāka vērot saimnieku, kas kā gājējs apzinīgi bija ticis pie savas zemes un kā šīs zemes īpašnieks apzinīgi joprojām centās sasniegt to pilnību, kāda vajadzīga latvieša zemniekam tā darbā un nodomos.

Mārtiņš Lācis neierakās kā kurmis savā alā.

Viņš gāja ļaudīs.

Viņš mīlēja jauno laiku Latvijā, vienkārši bez liekas galvas lauzīšanas, izprata pārmaiņas valsts dzīvē un apsveica tās; apsveica tamdēļ, ka šīs pārmaiņas laboja arī viņa dzīvi un ka viņas saturēja sevī tās darba un tikuma atziņas, kuŗas pavadījušas cilvēci mūžu mūžos kā tāla gaisma.

Pagasts vēroja Avotlejas saimniekā viņa veselīgos un skaidros uzskatus un nāca diena, kad centīgo zemnieku iecēla par pagasta aizsargu nodaļas priekšnieku.

„Nekad visiem labs nebūsi, ņem tik grožus rokā, griez pa taisnu sliedi, diezgan esam pa arumiem maldījušies," tā teica daudzi, un Mārtiņš Lācis uzņēmās jaunos pienākumus. Viņam bija parādīts liels gods, bet tanī pat laikā šis goda pilnais amats prasīja no viņa lielu piespiešanos, lai visu varētu labi un kārtīgi veikt, lai neciestu darbi sētā un lai neciestu arī aizsargu lieta pagastā.

Drīz vien tas sarada ar saviem aizsargiem, kuŗi tak īstenībā bija viņa vai nu tuvākie, vai attālākie sābri un aizsargi sarada ar viņu, palikdami cieša, godīga un stipra vienība, pilna ideāliem Tēvzemes centieniem.

Tas bija viņa skaidra prāta nopelns.

*

Avotlejās pļāva līča pļavas.

Rasā, smaržā, dzirkstošām, asām izkaptīm, platiem vēzieniem, vareniem vāliem.

Vītolos, gar upi, dziedāja rīta vējš.

Viņš bija lēns, viņš solīja ugunīgu, saulainu dienu, karstu tīksmi, straumē slīdošas liesmas un glāstošu veldzi.

Nopļautā pļava izsmaržoja daudz smaržas; nokritušās puķes gurdās ardievās kvēli un grūti elpoja, viņas vēl juta šur un tur gaŗām skrejošo un meklējošo bišu pieskārienus, kā ātri gaistošus un nekad

vairs neatkārtojošos skūpstus. Bites bija ziedu mīlules.

Bitēm ziedi atvēra savus kausus un ļāva izdzert tos sausus un neapnīkdamas pildīja tos atkal no jauna, lai uzticīgā draudzībā pastāvētu, lai bites skūpsta vieglums neļautu ziedam novīst, kā novīst tā puķe, kuŗu bite nav glāstījusi.

Pāri mežam pārlaidās putni.

Viņu spārni bija vēl viegli un strauji, kā to pļāvēju rokas, kas nenogurdamas līgojās uz priekšu, līdz pļava bija nopļauta, līdz saule kvēli atmirdzēja upes viļņos, līdz zeme atkal sāka degt zem gājēju kājām un no meža sāka plūst saulē kūstošo sveķu smarža.

„Lai Dievs uztur siena laiku vēl dažas dienas, tad visa mūsu pļavu zāle būs zem jumta, atāls var augt un lietus var nākt, tas atkal vajadzīgs tīrumiem, kā jau izslāpušam veldzes rasa," apstādamies vāla galā, sacīja Avotleju saimnieks.

Divi gaitnieki apstājās pie viņa vārdiem un paraudzījās uz sauli.

„Vēl tas meža stūris jānopļauj, tas vienā redzējienā būs cauri, saimniek," teica kalps, sākdams atkal cilāt izkapti, bet gaitniece paņēma no zemes nopļautās zāles kumšķi un ar to noslaucīja aplipušo asmeni, kas no jauna atmirdzēja spožumā, griezīgs un plāns.

„Lai nu Dievs tavus vārdus uzklausa, Avotlej, bet viņš brīžiem savādāk sveŗ un groza, nekā mēs domājam un esam vēlējušies...

Tā jau bija pagājuša gadā, kad sāka gāzt no mākoņiem, tad vairs sausas dienas neredzējām!"

„Varens rītišķis", priecājās ēdēji un ķērās pie ēšanas.

„Šogad būs labāk, ko tu bēdājies? Nu jau mums darbs padarīts pāri pusē, bet saule silda, kā jau vasarā un viss zeļ un ceļas!"

„Tā ir, tā ir, raugi meža stūris jau gar zemi, bet saimniece no upmalas māj ar rītišķi!"

Saimniece Anna tiešām bija atnākusi pie saviem pļāvējiem, nedomādama, ka tie tik ātri paspēs nopļaut un negaidīdama tos tik ātri sētā.

Viņa nolika zālē, upesmalā, bļodu ar ceptu cūkas gaļu, maizes saini un rūgušpiena krūzi.

„Varens rītišķis", priecājās ēdēji un ķērās pie ēšanas.

„Neprātīgi ļaudis, kuŗi no rītiem strebj melni savārītu ūdeni, piekozdami klāt maizīti, it kā darbenieka vēders nevarētu pieņemt saimnieces trekni nobarotā sivēna gaļu, apceptu sīpolos, kā pašam augstākam no augstākajiem," smējās kalps, kozdams brūnajā gaļas gabalā un piedzerdams klāt no rūgušpiena krūzes.

„Raugi, kā gan tu runā, tagad jau vairs neviens negrib dzīvot bez melni savārītā ūdentiņa!" apraja viņu saimniece, smiedamās un priekā vērodama biezos zāles vālus.

„Es domāju strēķi atlaist kaulus zem vītola un pēc tam jālūko būs pārmētāt pirmie vāli, tie jau būs apsausuši tādā karstā saulē," nolikdamās zem koka, sacīja gaitniece, kad visi jau bija paēduši un saimniece lasīja kopā traukus.

„Tā jau būs jādara," piekrita saimnieks, bet viņš nepalika pie snaudējiem, gāja līdzi Annai, jo sēta nebija tālu.

„Māte šorīt stipri nemierīga, nemaz nevar novaldīt, gultā laužas ārā, saukdama pēc palīdzības un vaidēdama! Tu tak pats zini, ka viņa lēna un mierīga šos gadus, ciezdama grūto slimību, ar pacietību, gulēja klusi un nesūdzēdamās, bet nu pēkšņi šorīt sāka mētāties," stāstīja klusi Anna, vērodama vīru.

Tā tak bija viņa māte, kuŗu saimnieks ļoti mīlēja.

„Tas ir pavisam neizprotami, būs jāatved ārsts," uztraucās Avotlejs un kad nokļuva sētā, tūliņ gāja pie vājnieces, kuŗa, dēlu ieraugot, pietrūkās sēdus un gribēja mesties tam pretī.

Saimnieks viņu atturēja, bet vājnieces vārgais ķermenis pretojās viņa rokām un mātes acis viņu bailēs uzskatīja un it kā par kaut ko lūdza.

„Paliec mierā, māt, paliec mierā... Kas tevi nobiedējis? Paraugies pa logu ārā, raugi, dārzā tik daudz saules un tik daudz gaismas, mēs vienu līča pļavu nopļāvām, apraudzījis tevi, iešu atpakaļ, uz vakarpusi jau bāzīsim šķūnī. Viss notiek ar Dieva svētību...

Bagāta vasara būs, māt..."

Vecajai acis it kā apdzisa.

Viņa sāka šņukstēt, klusi, kā bērns, piespiezdamās pie dēla sāniem.

„Nezinu dēls, jau no pusnakts mani māc savādi murgi, rādās plats ceļš, es eju pa to, bet tava sēta kalna galā deg kā viena lāpa!

Ne vairs aizturēt, ne vairs nodzēst!

Ak, ak...

Un tā, kā nozūd murgs, tā pēc brīža atkal tas pats klāt...

Viņa šņukstēja klusi, nevarīgi saņēmusi slimās, vecās rokas.

Saimnieks bija apbēdināts.

Viņš redzēja, ka mātes slimība kļuvusi pavisam ļauna un tamdēļ gribēja tūliņ jūgt zirgu un braukt pēc ārsta.

Bet viņa atkal gulēja pavisam mierīga, tikai lēni pacēla savas acis pret dēlu.

„Ej uz pļavu, ej pie siena, nu jau man pārgāja, un es būšu pavisam klusa, zinādama, ka līčpļavu siens tev šķūņos sauss, dēls..."

Noglāstījis mātei galvu, Avotlejs izgāja pagalmā.

„Tev ir jāpalaiž ziņa sābra Kalniņa meitai, kuŗa tāpat brīvā dzīvo, lai atnāk un ar mūsu zirgu lai atved mātei ārstu," viņš vēlēja Annai, kuŗa nēšus paņēmusi, gribēja pašlaik iet uz avotu pēc ūdens.

„Tad es tūliņ skriešu!"

Viņa bija pavisam izbijusies.

Nēšiem skanot, viņa laidās teciņiem no kalna zemē. Atstāja nēšus un ūdens traukus pie avota un pate aizsteidzās pa ežu pie sābriem, kur sābra jaunākā meita nekad uz tīrumu darbos negāja, vienīgi pa sētu rīkojās un tamdēļ bija vaļīgāka, kā Avotleju saimniece, kopdama gan sētas, gan tīrumu soli.

„Ediņ, palīdzi šo reizi..."

„Labprāt, Ann, labprāt! Uzvilkšu goda brunci un tūliņ nākšu uz jūsu māju!"

Anna viegli pārskrēja sābru pagalmam, tad pāri dārza stūrim.

Dārzs?

Jā, tas te bija ēnains, lielām ābelēm, kupliem ķiršiem un pazemiem plūmju kokiem pilns.

Dārzs Avotlejās vēl nebija tāds.

Tas vēl liecināja, ka viņa dēstītājai gadu smagums nav nogūlies plecos; tas liecināja, ka vairākas paaudzes nav Avotlejas sētā dzīvojušas, kā vien jaunie līdumnieki; kas tikai mūža vidū varēja cerēt ieraudzīt savu dārzu sakuplojušu un augļiem pilnu.

Bet šī gaidīšana bija salda.

Nu viņa atkal stāvēja lejā, pie avota, sārta, vingra, mudīga un raudzījās uz savu Avotleju kalna galā.

Pats Mārtiņš palēnām bija cēlis ēkas, tā nevajadzēja maksāt dārgiem amatniekiem.

Līdztekus zemes kopšanai, tas pie tēva galdnieka bija mācījies arī tā amatu, nemaz nenojauzdams, ka vēlāk šī amata prašana nesīs tam lielu svētību.

Jauno ēku sienas laistījās gaišas pret pusdienas sauli.

Anna gribēja patlaban ņemt nēšus plecos, kad pēkšņi rokas tai atšļuka atpakaļ.

Kas tas bija?

Krampjaini viņa sažņaudza atšļukušo turekli, raudzījās uz kalnu un nesaprata ko darīt.

Kājas bija savāda smaguma pilnas.

Viņa nevarēja kustēties.

Vienaldzīgi paspēra dažus soļus uz priekšu, tad atkal apstājās, ļaudama stingumam vaļu.

Kaut kur iekliedzās ļaudis.

Viņa mēģināja nokratīt sastingumu, mēģināja paraudzīties pret kalnu.

Kad viņa pacēla acis, Avotlejas dzīvojamās mājas jumts jau zvīļoja gaišās liesmās.

Savādi bija raudzīties uguni, kuŗa ēda gaišo koku.

Savādi bija redzēt šo rijīgo uguni atmirdzam pret saules uguni.

Nē, parādība kalnā nepazuda.

Sūras un griezīgas sāpes sažņaudza stāvētājas kaklu. Tad kāds savāds spēks bailēs un izmisumā viņu dzina uz priekšu glābt, izglābt jauno sētu, paturēt to neaizskārtu sev un Mārtiņam!

Jau varēja redzēt, kā liesmas vijas un greznojas, kā dzirksteles jautras lēkāja; kā viņas kļuva draudošas melno dūmu mutuļos; kā pazuda dzīvojamā ēka ugunī; kā šī ļaunā uguns uzvaroši salējās ar pusdienas saules uguni.

Ļaudis strādāja pļavās.

„Ann, no jauna... Sāksim atkal no jauna."

Vai viņi to redzēja?

„Māt, māt!"

Anna izdzirda varenu kliedzienu kalnā.

Viņa zināja, kas bija šis kliedzējs.

Māte gulēja viena pate liesmās...

Anna gribēja rāpties pa taku, bet tad piepēši viņa juta atkal vingrās kājas zem sevis.

„Mārtiņ, Mārtiņ, māt, māt!"

Tā viņa kliedza un skrēja.

Kad viņa pieskrēja pie mājas, vīrs stāvēja un tanī pat mirklī viņš pazuda ugunī.

„Mārtiņ..."

Laikam zāle dzirdēja viņas čukstus, bet putns gaisā gan tos nevarēja dzirdēt, jo tik klusi tie bija.

„Mārtiņ..."

Vai tad neviens nenāca tiem palīgā?

Abi gaitnieki aurēja visapkārt un bezpalīdzīgi vērās uz avotu lejā.

Tad sāka nākt ļaudis.

Steidzās sābri. Pa ceļu aulekšoja aizjūgi. Nāca ziņkārie. Kaimiņu aizsargi pirmie sāka liet liesmu jūklī ūdeni, bet acīmredzot liesmas neplaka un šī palīdzība bija par vēlu nākusi.

Bez tam ūdens bija grūti sasniedzams, kalna avots nespēja novērst Avotlejas sētas nelaimi.

Platām acīm Anna vērās liesmās, sābri to turēja aiz rokām, citādi tā būtu ielēkusi sārtā.

„Kur saimnieks?"

„Tur..."

Jumts jau gāzās, dzirksteļu lietus lija pār pārējo, tuvo saimniecības ēku jumtiem, dega jau laidari un šķūnis.

„Glābjiet!"

Ļaudis stāvēja uz jumtiem ar ķekšiem rokās, no avota un mārkiem veda ūdeni.

Gruvešu un dzirksteļu lietū izkūņojās kāds stāvs.

„Nāk!"

Nācējs nesa sev uz pleciem otru un tiklīdz tie parādījās, viņus apšļāca ar ūdeni, bet palīdzīgas rokas norāva tiem drēbes no miesām un tad visi ieraudzīja, ka Avotleja bija iznesis savu māti, kuŗai seja un ķermenis bija stipri apdeguši, bet pats viņš bija tikai ar niecīgām deguma brūcēm.

„Māte mani izglāba... Es viņu nesu, uguns lija tai virsū, viņa mani paslēpa, pate jau mirusi būdama... Meklēdams viņu, dzirdēju, sābri, kā tā mani sauca, gan klusi, gan kliegdama un kad es paņēmu uz rokām, tad apklusa, bet es manīju, ka paliek smagāka, nolīkst man pār pleciem..."

Avotleju vecā saimniece bija mirusi.

Viņa bija paredzējusi dēlam nelaimi, šī nelaime bij piepildījusies.

Liesmās aizgāja laidari, klēts, šķūnis.

Viss.

Ap pusnakti kalnā kūpēja gruvešu kaudze.

„Sābri, ved avotu kalnā, raugi, kā iet, ja nav ūdens sētas tuvumā!

Tu visādi biji nadzīgs un darbos goda vīrs, tak avotu atstāji lejā, bet šis tevi pievīla!"

„Jā, un siena laikā ļaudis izklaidus..."

Tā sprieda un aizrādīja kaimiņi un zaudētājam bija jāpiekrīt.

Ļaudis pamazām sāka izklīst.

„Lai Dievs tev palīdz, sābri, lai palīdz nest smago krustu un tu nekaunies nākt pie mums vajadzībā, ja spēsim, palīdzēsim, neatrausim savas rokas..."

Tikai rets, kas vēl klaiņoja ap drupu kaudzēm, vēroja, kā Anna un Mārtiņš, ceļos nometušies pie mirušās mātes, klusi lūdza Dievu.

Labu brīdi, sirsnīgi, klusi, pazemīgi.

Tuvojās rītausa.

Vasaras nakts bija īsa.

Vējš ietina vieglos dūmos trīs cilvēkus.

Viņi it kā atjēdzās.

Saimnieks pacēla uz augšu mironi, nesa prom no ugunsgrēka vietas, noguldīja to takas malā, kuŗa gāja uz avotu, apsedza linu palagiem, tad norīkoja gaitnieci pie līķa, pats gausi griezās atpakaļ un gāja uz to pusi, kur dzirdēja aitu blēšanu un govju maušanu.

Tur bija arī Anna.

Viņa bija izskaitījusi savus lopiņus.

To netrūka neviena.

„Siev..."

Anna gaidīja.

Pār vaigiem tai ritēja asaras un krita siltajā zemē. Viņa tās nenoslaucīja, gaidīja, ko Mārtiņš pateiks, gaidīja it kā atpestīšanas viņa vārdus.

„Ann..."

„Ann, no jauna... Sāksim atkal no jauna..."

Skaļi raudādama viņa tam piebalsoja.

„Sāksim no gala!"

„Tīrumos visi mūsu graudi, ganāmpulks ganībās neaizskārts, vai tā nav Dieva žēlastība?"

„Jā, jā!"

Viņi ilgi un cieši turējās kopā, atraduši no jauna sevi, atraduši no jauna radīšanas prieku un pateikdamies Dievam par to, nebēdādami, ka aiz muguras kūpēja gruvešu kaudzes.

Tā bija sīkstā Latvijas paaudze un godam nesa latviešu vārdu.

*

Vēlāk izrādījās, ka pie ugunsgrēka vainīgs bijis kāds staigulis.

Siena laikā, iemaldījies svešā sētā, meklēdams nakts māju un uzrāpies pa lielajām redeļu kāpnēm mājas bēniņos, tas bij pavadījis dažas dienas, gulēdams, ēzdams nozagtās ēdamlietas un smēķēdams savu smēķi.

Guļot tam no mutes bij izkritis smēķis un aizdedzinājis sausās bēniņu skaidas, bet kad gulētājs pamodies, tad jau viss bijis liesmās. Izbailēs staigulis meties uz loga un kāpņu pusi, bet steigā nesamanījis, kurp kāju likt un novēlies zemē, pārlauzdams kāju.

Tur viņš tikko nebija sadedzis, nespēdams kustēties, bet ļaužu izglābts un slimnīcā novests, tas pie nopratināšanas visu atzina un tādā kārtā noskaidrojās Avotlejas sētas nodegšana.

„Gluži par neko," spītīgi iecirta galvu Avotlejs.

„Tas laikam tamdēļ, ka tavām rokām it kā darba sāka pietrūkt, tu sāki muguru atliekt...

Tamdēļ nolieksimies zemu, zemu, Mārtiņ, lai mūsu jaunās Avotlejas paceļas jo augstu, lai avots nāk līdzi, mēs viņa vairs neatstāsim lejā, Mārtiņ...

Un kad tavs dēls jau sāks staigāt kājām, tad varbūt Avotleju jumti atkal sliesies augšup..."

„Ann..."

„Jā, tā būs, to es zinu!"

„Tad palīdzi man, tad palīdziet jūs abi, tu — un mans dēls!"

Alfonss Francis

Dzimtas asinis

1.

Arumnieki atrodas savrūp no citām mājām. Čakla līdumnieku cilts tās kādreiz nodibinājusi un iekopusi meža vidū. Pirmā sēta uzcelta pakalna galotnē, no kuŗas uz visām pusēm pamazām aizlaisti līdumi, radot plašāku āru. Bet arī no pretējām pusēm tīrumi pārmākuši mežus, un Arumnieki vairs nav pasaulei noslēpti. Viņi ir tikai mazliet noslēgušies no pārējiem aiz šaura biržu loka, tālab daudzas jauno laiku nevēlamās parādības tur nav iegriezušās, un sētā vēl valda čaklais arāju gars. Tas kā mantojums pārgājis no paaudzes uz paaudzi un ikviena saimnieka lielākās rūpes bijušas līdz ar mājām nākošajam nodot arī šīs sētas svētības atslēgu, jo aiz tās glabājas viņas lielākie dārgumi, kuŗus zaudējot, varētu pazaudēt visas cilts ieguvumus.

Mājās vēl nesen saimniekoja Arumnieku tēvs, kuŗu pagastā ikviens vismaz vārda pēc pazīst. Jaunībā ilgus gadus viņš sabijis pagasta vecākā godā, līdz pat trakajam nemieru gadam, pēc kuŗa barons vairs nepieļāvis tā ievēlēšanu, norādīdams, ka Arumnieks atbalstījis dumpiniekus. Tikai tādēļ, ka neko nevarēja pierādīt, viņš palika svabadībā. Tas tālab, ka viņš kā tēvs gādājis par sava pagasta ļaudīm, tos

pārstāvēdams viņu taisnā lietā pie tiesas un muižā. Vēl no tiem laikiem uzglabājies patiesības meklētāju izteiciens: iešu pie Arumnieku tēva! Un ja pieaugušie tā vairs tagad nesaka, ja Arumnieku tēvs viņiem atmetis ar roku, savas vecuma dienas pavadīdams mierīgā atpūtā, jo māju vadīšanu nodevis jaunām rokām un prātam, ar balto galvu dārzā starp bišu kokiem ziedēdams kā ābele, tad bērni plašā apkārtnē viņu vēl arvienu atceras, ja kādam pāri nodarīts. Viņi zina, ka Arumnieku tēvs pret bērniem ir vēl labāks kā pret pieaugušiem, un nekad tos neaizmirst noglaust ar drebošu roku.

Glaudīdams viņu matus, tas atceras tos laikus, kad viņam pašam dēli bija jauni un to zeltainās galvas ziedēja kā lielas pienenes māju zaļumā, tā kā tie nekur nevarēja paslēpties no tēva un mātes skatiem, ja būtu padarījuši kādu palaidnību. Tie visi trīs, Pēteris, Augusts un Mārtiņš, bija jautri un kustīgi puikas, kas labprāt cits pēc cita gāja ganos, skolā un lielākos darbos, ko jau spēja veikt viņu jaunās rokas, tā ka nedarbiem tiem neatlika laika. Kaimiņi sprieda, ka saimnieku gan Arumniekos netrūks, kad Arumnieku tēvs būs vecs un nespēs vairs cilāt smagos rudzu un kviešu maisus, bet kad kāds saimnieks to vairs nevar, tad viņam mājas vadība jau kļūst par grūtu. Tomēr tagadējais mājas saimnieks nav viņa dēls; tas nes svešu vārdu un turpmāk tikai atlikušais mājas nosaukums liecinās par to dzimtu, kas reizi savā spēku pārpilnībā un alkā pēc labas zemes nav bijušies darba un tāpēc spējuši ielauzties meža biezoknī un tur radīt tādu brīnišķīgi iekoptu sētu.

Ne Arumnieku tēvs, ne viņa dēli nebija pie tā vainīgi, ka mājas saimniekam cits vārds, kaut arī tas Arumnieku radinieks. Viņi visi vēlējās tikai labu. Pēteris kā vecākais jau bija nodomātais saimnieks. Augām dienām viņš cīnījās pļavās un tīrumos, tos vēl labāk iekopdams. Augusts laikus labi aizprecējās iegātņos, jo Arumniekus visā draudzē cienīja un turēja par godu ar viņiem saradoties. Bet Mārtiņš gāja skolās, tam bija jākļūst par mācītu vīru, jo vai tad nu visiem Arumnieka dēliem bija jādara viens un tas pats. Tā mājas un ģimenes lietas likās ļoti labi nokārtotas, un ka to gadu simtus ilgā kārtība pastāvēs arī turpmāk. Arumnieku tēvam un mātei jau sāka sirmums iegulties matos, bet viņi par to nebēdāja, viņiem palika vietnieki, kas sākto virzīja tālāk. Tā bija tikai dabiska vīru apmaiņa, lai vēl labāki turpinātu iesākto darbu ar jauniem spēkiem, kas vecajam sāka apsīkt. Bet tad izcēlās karš, kas aizsauca visus jaunos citā darbā, nekā tas, kam viņi bija savā jaunībā gatavojušies. Arī Arumniekiem bija jādodas aizstāvēt dzimto zemi pret iebrucējiem, kas nāca nevien postīt un laupīt, bet arī iekarot un atņemt tēvu tēvu tīrumus, lai reizi gadusimteņus ilgai cīņai pēc šīs krāšņās zemes darītu galu. Kad abi vecākie brāļi bija iesaukti karā, arī Mārtiņš devās tiem līdzi, nevarēdams paciest, ka viņš mazāk dara dzimtenes aizstāvēšanā par tiem. Pēteris sākumā cīnījās Karpatos, par drošsirdību pie Peremišļas, slavenā austriešu cietokšņa, ieņemšanas, ieguva Jura krustu. Kad iesauca Augustu un iedalīja nodibinātos latviešu bataljonos, kas sargāja pašu Tēviju un Rīgu, Pēteris panāca, ka arī viņu pārcēla uz latviešu strēlniekiem, lai sargātu savu zemi. Arumnieku sētā jau bija ieplūduši Kurzemes bēgļi ar savām kulbām un baigām vēstīm par dzimtenes izpostīšanu un zaudēšanu, un klusos vakaros un rītos atskanēja tāla lielgabalu ducināšana pie Daugavas, atgādinādama tuvojošos negaisu, kas spējīgs visu iznīcināt. Tad Mārtiņš aizmirsa, ka tas vēl ir par jaunu ieroču cilāšanai un ka mājā jāpaliek arī kādam, kas viegli nēsā arklu, un brīvprātīgi sekoja brāļiem. Arumnieku tēvam gan nenācās viegli šķirties no visiem dēliem, bet viņš necentās Mārtiņu atrunāt — tās bija paša cilts asinis, kas runāja dēlos un aicināja tos aiziet. Viņš pats būtu paklausījis šo saucienu, ja būtu bijis jaunāks. Tagad vajadzēja palikt mājā un rūpēties, lai pa visiem trakiem gadiem, kamēr plosās karš, kaut kas nenoputētu un dēli atgriezušies tās atrastu senā kārtībā.

Tad vasaras vidū, rudzu pļaujas laikā, Arumnieku tēvs saņēma pirmo bēdu vēsti — Pēteris pēdējās kaujās bija smagi ievainots un nu atradās Rīgas dziednīcā. Viņš tūdaļ pameta darbu un posās dēlu aplūkot, bet galā aizbrauca jau par vēlu. Pēteris bija miris un apbedīts Rīgas brāļu kapos. Tikai viņa lietas un ordeņus izsniedza Arumnieku tēvam, kas tos aizveda mājās kā piemiņu un pierādījumu tam, ka viņa cilts locekļi labi pratuši savu zemi nevien kopt, bet bijuši droši arī to aizstāvot. Māte dažas dienas raudāja, tad atkal aprima un gāja darbā ka senāk, vienīgi dažu rītu tās spilvens bija valgs, un mājā šķita nolaidies savāds klusums.

Vēl nebija pārlieku jānoskumst, palika jau Augusts un Mārtiņš, kas laimīgi izgāja daudzās kaujās. Mārtiņš jau bija virsnieks un kad ciemojās Arumniekos, neviens viņā vairs nevarēja pazīt maigo gaišmataino zēnu, kas pirms pāris gadiem bija no šejienes aizgājis. Varēja cerēt, ka tie abi, visus karus izkarojuši, atgriezīsies kā uzvarētāji. Tad notika revolūcija, Krievija padzina caru, kurš neprata vadīt savu un apspieda citas viņam padotās tautas. Taču tā neko labu neatnesa, vācieši drīz ieņēma visu Vidzemi un Latgali un gatavojās tur palikt uz visiem laikiem. Beidzot karu zaudējušiem nācās to atstāt, kad latvieši, paši, tautas vadītāju un aizstāvētāju mudināti, sāka celt savu valsti. Bet jaunajai valstij bija jāiztura daudzas sīvas cīņas ar ienaidniekiem, jo ne Krievija, ne Vācija negribēja labprātīgi šķirties no brīnišķīgās zemes, kas nu draudēja izslīdēt no rokām. Tad vēlā rudenī Arumnieku tēvs saņēma otru sēru ziņu. Mārtiņš, ejot izlūku gaitās, kritis baronu algotņu bermontiešu rokās, kas to visādi spīdzinājuši, durdami un griezdami vaigos, sasējuši rokas dzeloņstiepulēm, dzīvu dedzinājuši un pēdīgi iesaldējuši Daugavas ledū, kur to pēc nedēļas, ienaidnieku galīgi padzinuši, atrada biedri.

Tēvs panesa arī šo zaudējumu klusēdams, tikai viņa galva ikdienas kļuva baltāka un roka stiprāki trīcēja pārskatot laikrakstus, kad viņš lasīja par jaunām kaujām, jo, varbūt, tajās bija kritis pēdējais, kas varēja tālāk turpināt viņa vārdu. Bet darbā viņa rokas atkal kļuva cietas, darbā nevarēja iet ar vājumu, tas prasīja, lai viņam pieder ar visām domām un sirdi. Ne tā māte — tā visu ziemu plīvoja kā svece vējā, izkusdama skumjās, līdz pret pavasari izkvēloja un izdzisa, un tās dvēsele aizlidoja Dieva dārzos, satapties ar savu aizgājušo dēlu dvēselēm.

Nākamā rudenī iestājās miers. Augusts gan atgriezās pēc visām cīņām, bet tam jau pašam bija savas lielas mājas. Arumnieku tēvam par Mārtiņu, kuru tas pēc Pētera bija cerējis redzēt saimniekojam,

piesūtīja jaunu krustu, jo viņš ar savu drosmi bija ieguvis augstāko latviešu goda zīmi. Bet kas tas bija sirdij, kas mājai. Arumnieku tēvam vajadzēja dēla, kas turpinātu tikpat veiksmīgi viņa darbu, kas pārredzētu saņemtos ābeļu dārzus un rudzu laukus, ko bija iekopušas paaudžu paaudzes. Tam vajadzēja arī viņu cilts asiņu, kas neliecas un nepadodas nekādu grūtību priekšā, kas savu ceļu iet un gribu izved līdz galam. Tādi bija visi agrākie Arumnieki, kas taisni tālab bija izvēlējušies līdumnieka darbu, lai tikai iegūtu lielākus tīrumus un lielāku brīvību, nekā citi.

5.

Arumnieku tēvam bija par viņu gados krietni jaunāka māsa Anna, kas jaunības reibumā bija ieskatījusies Arumnieku puisī Andrējā. Tas bija strādīgs jauneklis un brīnišķīgi vaļas vakaros spēlēja vijoli, bet kuram vēl nekas cits, atskaitot paša čaklās rokas, smuikas un apģērbu, nepiederēja. Tālab vecie Arumnieki liedza viņiem precēties, kaut nevienam no tiem citu iebildumu nebija, kā tikai — kalpa cilvēks. Tam vēl viņu acīs bija liela nozīme. Bet vai mīlestību var aizliegt. Anna saspītējās un viņi apprecējās tāpat. Lai izbēgtu pārmetumiem, viņi aizgāja citur laimi meklēt, strādāja, iztika, krāja, cerēdami paši kādreiz sākt saimniekot, audzēja dēlus un meitas un bija laimīgi. Dažreiz viņu bērni viesojās Arumniekos, tie bija vienos gados vai jaunāki par Mārtiņu. Arumnieku tēvam tie patika, bet tad viņam pašam vēl visi dēli bija mājā. Kad tie aizgāja karot, viņš par palīgu ataicināja māsas dēlu Kārli, kas vēl bija par daudz jauns, lai karotu, bet gana stiprs. lai būtu labu labais palīgs. Viņam arot arkls apmeta taisnu vagu kā vecam arājam un pļaujot neviens skumšķis nepalika pavālā. Varbūt tas notika aiz spītības pašam pret sevi, ka viņš nevarēja vēl darīt to, ko lielie puiši, kas aizstāvēja dzimteni. Vissmagākos rīkus un maisus viņi cēla ar Arumnieku tēvu abi kopīgi, jo tie, kā saimnieks tad jokojās, bija tikai tādi pusstrādnieki. Bet otrā, trešā gadā Kārlis bija īsts vīrs, kas visu darīja viens pats. Vajadzēja jau arī rauties, jo Arumniekos darba pietika vairākiem vīriem. Arumnieku tēvs tāpat pa paradumam Kārli uzrunāja par dēlu, arī sirdī sajuzdams atbalsi šim vārdam, jo tas bija tik līdzīgs viņa paša puišiem gan vaigā, gan darbos, vienīgi acīs tam bija klāt savāds maigums, ko viņu dzimtas agrākām īpašībām klāt bija atnesis Smuiku Andrējs, Kārlis arī spēlēja, likās, pat strādāja spēlēdamies, vēl vieglāk par paša dēliem. Kā tāds varēja palikt svešs Arumnieku tēvam, bet sevišķi mātes sirdij? Kad rudenī saņēma vēsti par Pētera nāvi, Kārlis vēl vairāk ieauga Arumnieku ģimenē, kurā nu bija radusies tukša vieta, ko vajadzēja aizpildīt. Kad ienāca vācieši un par abiem dzīvajiem dēliem vairāk kā gadu nebija nekādu ziņu, vecie Arumnieki ar Kārli sarada vēl vairāk. Viņa rokās arvien biežāk pārgāja lielākie darbi un uzdevumi, bet nu jau viņš bija plecīgs puisis septiņpadsmitos, kas varēja spēkoties ar dūšīgāko vīru. Taču vaļas brīžos viņš spēlēja uz vienas no tēva smuikām ne mazāk labi par to, tā pavadīdams savus brīvos brīžus un svētdienas, kad nekādam citam priekam nebija vietas.

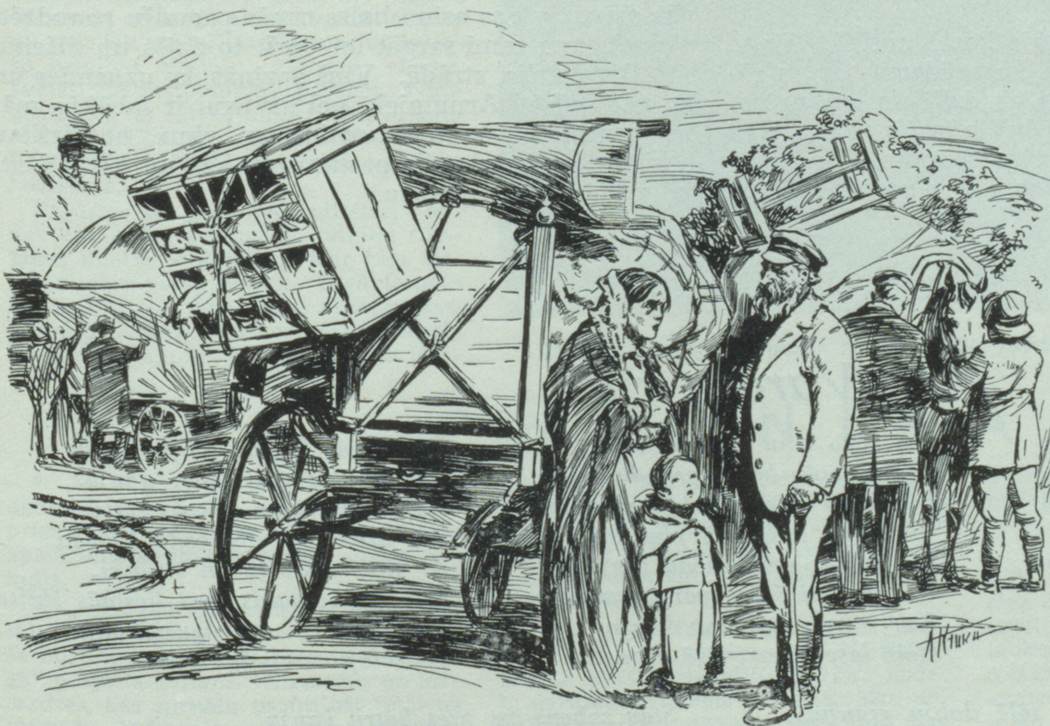
Pēc Mārtiņa nāves ziņas saņemšanas Arumnieku māte jau vairākkārt tēvam ieminējās, ka nu gan laikam Kārlim būšot turpmāk jāsaimnieko, bet tēvs vēl atrunājās, ka neko iepriekš nevarot nolemt, iekams Augusts nav pārnācis. Māte nomira Augustu nesagaidījusi, bet nepiemirsa atgādināt, ka Kārlis tai jau kļuvis mīļš kā pašas dēls.

Kad Augusts pārnāca, Kārlis Arumniekos bija nodzīvojis jau četrus gadus. Augusts papriecājās par kārtību, kas nelikās daudz mainījusies kā senāk, bet tēvam par mājām teica paldies, viņam pašam tur nebija sliktāki, kur jau bija iedzīvojies, kur palikt sauca sieva un bērni. Arī viņš domāja, ka tēvs varētu novēlēt mājas kādam citam, kas tur būtu labs saimnieks, kaut tam pašam Kārlim. Augusts otru māju nekāroja, viņš bija noguris karodams un vēlējās atpūsties. Nu Arumnieku tēvs kādā rudens vakarā, kad tas pārrunāja ar Kārli tālākos darbus un nodomus, prasīja:

„Vai tu vēlētos kādreiz kļūt par Arumnieku saimnieku?"

„Vai es vēlētos? Protams, vēlos, bet vai es to drīkstu. Esmu kalpu ļaužu. Nevarēšu samaksāt tik lielu māju."

„Nē, tu esi kā mans dēls. Tevī mīt tās pašas parašas, kas piemitušas mūsu dzimtai sen gadus. Es vairs nevaru visu ne pārskatīt, ne padarīt, šis laiks mani ar savu straujumu sadedzinājis. Nu būtu jaunajiem laiks, tak Pēterim un Mārtiņam nekā vairs nevajaga un Augus-

Arumnieku sētā jau bija ieplūduši Kurzemes bēgļi.

tam pašam visa sava diezgan. Vai tu gribētu vienmēr palikt Arumniekos un mani mīlēt un godāt kā savu tēvu? Māte arī tā domāja aizejot..."

„Es gribu. Es strādāšu vēl vairāk kā līdz šim. Arumnieki nedrīkst kļūt savādāki, kā tie pastāvējuši kopš sendienām. Arumnieki bijuši priekšzīmīgi un tādiem tiem jāpaliek arvienu. Es ievērošu, tēv, tavus paradumus dzīvē, bet es neaizmirsīšu apskatīties arī, kā citur strādā. Visu, kas labs, es gribu iemācīties, tas man palīdzēs. Vai tu tā būsi mierā?"

„Es esmu vecs. Nepārsteidzies ar to jauno, nedomā, ka viss jaunais tūdaļ vislabākais, pārāks par mūsu veciem paņēmieniem. Bet ja esi pārbaudījis, tad dari tā, kā atrodi labāk, dari tā, lai tas atnes godu Arumniekiem."

„Labi, Arumnieku tēv. No šodienas es tevi saukšu par savu tēvu."

Tā Kārlis palika Arumniekos. Arumnieku tēvs ar to juta izlīdzinājis daļu tās pārestības, ko bija mā-sai nodarījuši vecāki un par ko viņš agrāk nebija daudz domājis, atļaujot dzīvot savu dzīvi. Bet nu jau arī viņas vīram, Smuiku Andrējam, piešķīra jaunsaimniecību par vecākā dēla piedalīšanos brīvības karā, māsa Anna pati kļuva saimniece, kas lepojās ar to, ka tie bija viņu pašu nopelni, ja saimniecībā nekā netrūka. Protams, viņai nebija nekas pretim, ja Kārlis palika Arumniekos, kur bija pavisam cita pasaule. Nu viņa ar paceltu galvu atkal varēja viesoties, tur, kur bija pavadījusi savu bērnību, viņa bija saimniece kļuvusi būdama arī kalpa vīra sieva, vienīgi to redzēja vecie kļavi un liepas, tik vecie Arumnieki vien ne. Bet arī tiem viņa bija jau sen sirdī piedevusi.

Vēl pēc gada Kārlis aizgāja karaklausībā. Pa to laiku Arumnieku tēvs iztika kā spēdams ar algādžiem. Tie gan zemi neizara tik dziļi un laukus nenoplāva tik gludi, kā Kārlis, bet bija jāpacieš. Kad viņš atgriezās, tam nodeva visu saimniekošanu, sev paturot tikai ļoti mazus ienākumus un noteikšanu.

„Vai tu vēlētos kādreiz kļūt par Arumnieku saimnieku?"

Pēc tādas mājas dzīves nokārtošanas Arumnieku tēvam sirds atkal kļuva mierīga. Gan tur klusu smeldza lielais zaudējums, bet tas bija pa daļai arī atgūts. Arumniekos gan viņa vārds bija zudis, taču tas turpinājās otrā draudzes galā. Šeit dzimtas asinis tāpat kūsāja jaunās vingrās darba rokās. Viņš pats vairs daudz nevarēja, vienīgi klusos pavasara rītos tīrumā pārstaigā dažas birzes, vai vasaras dienās rosīgi uzmana un pārrauga bites, kuras tam sevišķi patīk to augstākās vienības, saderības un apzinīguma dēļ, no kurām cilvēkam vēl ļoti daudz jāmācās. Tās viņš aplūko bez sietiņa, aizrunādamies: „Man jau tā bārda, bites netiek pie sejas klāt," kaut visi zina, ka bites viņu neaizkar viņa lielā rāmuma un mīlestības dēļ. Rudens pusē viņš aplūko ābeles, vai tur jau kāds ābols nav ēdams, tad ar tiem pacienā bērnus, kas mīt gan Arumniekos, gan labprāt te ciemojas, jo te netrūkst ne ābolu, ne raušu, ne medus; bet vēl labāks ir Arumnieku tēvs, kas prot stāstīt, kā jākalpo zemei, lai tā klausītu mūs un dotu visas tās labās lietas, kas bērniem tā patīk. Goda dienās viņš sameklē mazu kārbiņu un vecākiem rāda spožos krustus, stāstīdams, ka vissvētākā lieta ir savu dzīvību atdot par Tēviju, lai citiem kļūtu labāk. Kad ciemiņu nav, viņš auklē jaunā saimnieka dēlu, kam ir tāda pat pieneņu zeltaina galviņa, uz ceļiem, un dzied savā sirdī klusu pateicības dziesmu Debesu Tēvam par to, ka viss ir tik labi, ka Arumniekos turpina plūst viņu dzimtas asinis, ka tām būs arvienu jauni turpinātāji, sevī iemiesodami divu ģimeņu cildenākās īpašības, čaklību un daiļuma mīlestību. Tā Arumnieku dzimta turpinās dzīvot, viņas asiņu balss runās paaudžu paaudzēs, aicinot savu zemi sargāt un darīt to daiļu un diženu.

Bet Kārlis strādā. Viņš apzinās, ko uzņēmies un ko var veikt. Arumnieki vēl arvienu ir labākās mājas pagastā. Tur, neraugoties uz viņu noškirtību, arvienu ierodas ļaudis paskatīties, kas un kā jādara, lai dzīvē ietu uz priekšu.

Jānis Kalns

Varoņu cilts

Tie sirmie mūži, kuri šalc
Pār tumšo veļu upi strauju,
Vēl pauž, cik zobens, asi kalts,
Reiz sīvi cirta katru kauju
Gar Ventu, Daugavu un Gauju
Un Tīrelī uz drūmās smilts,
Kur izcīnīja nāves pļauju
Reiz latvju varonīgā cilts.

Sen sūro cīņu guvums salds
Vērš vārpās katru graudu sauju.
Līkst briedā druvu klajums balts
Un gaida arāju uz pļauju.
Bet vēl ar seno dienu tauju
Uz pagātni šķiet pārsviests tilts,
Kur mira, cīnīdama kauju,
Reiz latvju varonīgā cilts.

Nu dzīrās bagāts klājas galds
Un vēstī svētkus taure nauja,
Ka tumšā posta liktens salts
Sen dzīts pār tālo gadu krauju.
Ar sirdi dedzīgu un strauju,
Kur dzisis naids, kas liesmās šķilts,
Prot līksmot, pabeigusi kauju,
Te latvju varonīgā cilts.

Bet dzirdot tālē dobju grauju,
Kad uzglūn zemei posts un vilts,
Stāv zobens ass pret katru kauju
Mums, latvju varonīgā cilts.

AIZSARGU UN AIZSARDŽU DZĪVE

Aizsargi 15. maija svinībās

Tas, ko nacionālā valdība veikusi divu gadu laikā, kā arī doma par tiem panākumiem, ko pieredzēsim nākotnē, — viss tas sakalis tautu patiesi dzelžotā, neskaldāmā vienībā. Nekādi sveši spēki vairs nelauzīs latvieša lepno celtniecisko garu, nekādas svešas idejas vairs neaizēnos latvisko ritmu tagad plaukstošajās dzīves visās nozarēs.

Šo jauno garu, šo labākā apziņu savos daudzajos desmitos tūkstošos dalībnieku cieši glabā arī aizsargu organizācija. Bet aizsargi un aizsardzes nav kautkas atsevišķs, nav kautkas no tautas kopuma izdalāms. Visās aprindās, visās vietās un — visos darbos sastopami aizsargu saimes locekļi. Šinī ciešā sakusumā ar tautu meklējams aizsargu organizācijas spēks — caur aizsargu rindām Tautas vadoņa ideāli rod taisnāko ceļu uz visu latviešu sirdīm. Asa, nešaubīga un uzvarētāja ir tā doma, ko sabiedrībā nes aizsargu saime, sekodama savas organizācijas dižā dibinātāja, goda šefa un vadītāju, bet līdz ar to pašas vienotās tautas suverēnai gribai. Aktivitāte, iekšēja vienotība ap Tautas vadoni un tanī pat laikā piederība tautas visiem slāņiem un visām aprindām, ir apstāklis, kas aizsargu organizāciju organiski iekļauj jaunajā laimetā kā mūsu atjaunotās valsts uzticamāko un drošāko balstu.

Tamdēļ saprotami, ka 15. maijs — šī diena, kad tauta no jauna apliecina uzticību Vadonim un savas nākotnes labumam — ir pati gaišākā svēku diena arī aizsargu saimei.

Tāpat kā pagājušā gadā, arī šīgada 15. maijā aizsargi, aizsardzes un aizsargu sportisti piedalījās gājienos uz kritušo brīvības cīnītāju atdusas vietām, svētku dievkalpojumos, parādēs, svinīgos aktos un sarīkojumos. Visi organizācijas dalībnieki noklausījās Valsts Prezidenta svētku runas pārraidījumu radiofonā.

Pagastos un provinces pilsētās, kur nav karaspēka garnizonu, svinību rīkošanas iniciātīve gandrīz visur bija aizsargu darbinieku rokās. Rīgā ieradās aizsargu pulku delegācijas ar karogiem. Šogad pirmoreiz bija kopā visu atsevišķo vienību karogi, jo arī aizsargu lidotāji, kuŗiem pērn karoga vēl nebija, tagad lepojās ar savu krāšņo „Brīvās Zemes" dāvinājumu. Parādē aizsargu saime, ar aizsargu priekšnieku pulkvedi K. Praulu un štāba priekšnieku pulkvedi-ltn. J. Zālīti priekšgalā, nostājās Vienības laukumā gar Elīzabetes ielu. Svinīgs bija brīdis, kad aizsargi sastinga „Godam sveikt!" un aizsargu pulku karogi liecās zemes saimnieka priekšā. Parādes gājienā gar parādes pieņēmājiem braši nosoļoja vispirms delegācijas ar aizsargu vienību karogiem, tad 5. R. a. p. štāba rota, Dzelzc. a. p. viena rota, aizsargu lidotāji un jūrnieki. Līdzī ar kaŗa aviācijas lidmašīnām Vienības laukumu parādē pārlidoja arī aizsargu lidmašīnas. Vakarā aizsargi piedalījās lielajā svētku uzvedumā „Tev mūžam dzīvot, Latvija!" Sanitāro dienestu parādes laikā un svētku uzvedumā Daugavmalā sekmīgi pildīja aizsargu sanitārais personāls, 50 cilvēku sastāvā.

Iekšlietu ministrs V. Gulbis, izteikdams pateicību 15. maija svinību darbiniekiem, par aizsargu organizāciju saka šādus atzinīgus vārdus:

„Aizsargi nesa savus karogus uz sirmo Rīgu, lai kopā ar armiju un policiju rādītu savu nesalaužamo gribu vienmēr un katrā brīdī aizstāvēt kā 15. maija ideju, tā visus spīdošos panākumus, kas sasniegti divos darba gados. Visā zemē aizsargi un aizsardzes, kopā ar daudzām organizācijām, apliecināja savu uzticību nacionālai atmodai un tam vīram, kas deva mums vienotu tautu un valsti.

Ar sekmēm aizsargi palīdzējuši kārtības sargiem viņu grūto pienākumu pildīšanā.

Izsaku savu pateicību aizsargu priekšniekam pulkv. Praulam, aizsargu komandējošam sastāvam, aizsargiem un aizsardzēm par lielo darbu, ko aizsargu organizācija veikusi tautas un valsts labā."

Aizsargu karogi 15. maija parādē sveic Valsts Prezidentu un Kaŗa ministri.

CHRONIKA

* Ar š. g. 1. aprīli Aizsargu štābā darbojas Apmācības daļa, par kuŗas priekšnieku iecelts līdzšinējais militāro apmācību pārzinis kapteinis Jūlijs Ķikulis.

* „Aizsarga" izdevniecība dara lasītājus uzmanīgus, ka ar šo, jūnija mēneša burtnīcu, noslēdzas pirmais "Aizsarga" pusgada gājums. Aizsargus un aizsardzes, kas žurnālu pasūtījuši tikai uz pusgadu, lūdzam nekavējoties atjaunot abonementu, lai žurnāla piesūtīšana nebūtu jāpārtrauc un neceltos lieki izdevumi. Abonements visērtāk pieteicams pie nodaļas priekšnieka vai aizsardžu pulciņa priekšnieces, bet pilsētās pie rotu komandieriem. Var pieteikties arī jauni abonenti.

1. Talsu pulks.

* Pulka komandieŗa pal. M. Eglītis pēdējā laikā pārbaudījis vairāku nodaļu darbību un grāmatas. Atsevišķu nodaļu materiālo stāvokli raksturo šādi skaitļi: Kandavas pilsētas nodaļā kases atlikums 621,01 ls, Kandavas pagasta nodaļā — 2119,33 ls, Vandzenes nodaļā — 487,65 ls.

2. Ventspils pulks.

* Ventspils pilsētas valde šinī vasarā cer galīgi izbūvēt aerodromu. Tiek rakti novadgrāvji, pēc kam drenēs pašu laukumu. Lai netraucētu lidmašīnu pacelšanos, pie aerodroma telefona vadus ievietos apakšzemes kabelī. Aerodroms ir ap 80 ha liels, līdzens un pilnīgi atklātā vietā.

Aerodroms nodots 2. Ventspils aizsargu pulka aviātoru rīcībā.

* 2. un 3. maijā pulka klubā notika gāzu instruktoru atkārtošanas kursi, kuros piedalījās 18 aizsargi. Kursus vadīja pulka gāzu virsnieks Bulte.

* Piltenes aizsardžu pulciņš un baznīcas dāmu komiteja, uz abu šo organizāciju priekšnieces E. Trusinskas ierosinājumu, 9. maijā turpināja eglīšu dzīvžoga apstādīšanu jaunajai kapsētai Brīvības laukumā. Puse dzīvžoga iestādīta jau pagājošā gadā.

* Zūru aizsardžu pulciņš dāvinājis Landzes baznīcai dievgalda biķera segu. Aizsargi ar skolu jaunatni izdaiļojuši arī baznīcas parku.

* 1933. g. Zemkopības ministrijas centrālā zemes ierīcības komiteja piešķīra Dundagas aizsargu nodaļai „Līko muižu". Līdz šim tur mitinājās rentnieks, bet, izbeidzoties nomas līgumam, šinī pavasarī ēka atbrīvota. Nams būvēts no laukakmeņiem un pēc remonta tas būs ļoti piemērots aizsargu mītnei. Līdz ar ēku aizsargi ieguvuši arī prāvu zemes gabalu sporta laukuma vajadzībām un aizsargu īpašumā vēl pāriet skaistā parka saliņa. Nama izbūvei jau saziedoti 1845,50 ls.

* 15. maija svinības Ventspilī un apriņķī bija ļoti greznas un ar dzīvu sabiedrības un aizsargu piedalīšanos:

Ventspilī novietotās aizsargu vienības — štāba rota, jūras aizsargu rota un pilsētas aizsardžu pulciņš — piedalījās dievkalpojumā, parādē un vakarā „Atpūtas dārzā" noklausījās Valsts Prezidenta runas radio pārraidījumu.

Piltenē 3. rotas aizsargi un aizsardzes piedalījās dievkalpojumā, parādē un svētku sarīkojumā, kuru kuplināja ar dziesmām un teātra izrādi.

Dundagā aizsargi piedalījās dievkalpojumā, parādē, lāpu gājienā un noklausījās Jaunatnes nodaļas vadītāja E. Eisberga runu un vīru dubultkvarteta „Latvija" koncertu.

Ugālē aizsargi piedalījās dievkalpojumā, parādē un teātra izrādē „Nameja gredzens".

3. Ludzas pulks.

* Sakarā ar pulka komandiera Ed. Mauriņa pāriešanu uz jaunu dienesta vietu Tukumā, pulks 9. maijā sarīkoja viņam atvades vakaru, kurā ieradās delegācijas no visām pulka nodaļām.

Komandiera Ed. Mauriņa laikā pulks noorganizējis katrā apdzīvotā vietā korus, sarīkojis dziesmu svētkus ar pirmiem lieliem dziesmu svētkiem Ludzā, vairākos drāmatiskos kursos sagatavoti pagastiem skatuves darbinieki, uzsākts plašs darbs folkloras krāšanā. Patriotisma veicināšanai sarīkotas aizsargu dienas, piestiprinātas piemiņas plāksnes atbrīvošanas atcerei Ludzā, Zilupē, Kārsavā, Istrā, Rundānos. Kultūras laukā panākts jo ciešs kontakts ar skolotājiem un viņu vadību. Arī materiālā ziņā apstākļi labojušies. Ja vēl 1934. g. jūlijā tikai ap 20% aizsargu bija ietērpti formas tērpos, tagad tādu jau ir viss 100%. Pavairojušies arī pulka līdzekļi, kur sevišķi talkā nākušas pašvaldības.

Pulka vārdā pulka komandiera palīgs kapt.-ltn. Frišmanis izteica Ed. Mauriņam pulka dalībnieku neliekuļoto pateicību par to ceļu, kurā ievadītas pulka gaitas, un pasniedza pulka standartu. Vakarā bija ieradies arī jaunais pulka komandieris A. Kārkliņš.

Aizsargu priekšnieks pulkvedis K. Prauls

(Sakarī ar paaugstināšanu pulkveža dienesta pakāpē)

* Sporta kluba un štāba orķestra 1. maijā rīkotais sporta, tautisko deju un mūzikālo priekšnesumu vakars Ludzā bija pulcinājis kuplu apmeklētāju skaitu. Īpašu skatītāju atzinību izpelnījās spēka un veiklības vingrojumi, piramīdes, tautas dejas un uzvedums „Kā vingroja sievietes pirms 50 gadiem". Vakaru atklāja pulka kom. E. Mauriņš.

* Atbrīvošanas kaujās kritušo partizāņu piemiņai Pasienes nodaļa 15. maijā Pasienes kapos atklāja piemiņas plāksnes uz kritušo partizāņu Ignāta Trofimoviča, Gerkulāna Kiriloviča un Antona Baranovska kapiem.

* Skatuves mākslas veicināšanai pulks no 11. maija līdz 1. jūnijam rīkoja Ludzā drāmatiskus kursus Kristapa Lindes vadībā.

* Pamati nacionālā audzināšanā jāliek jau bērnībā: kāda būs mūsu jaunatne, tāda būs mūsu nākotne. Tāpēc pulks, piegriežot sevišķu vērību jaunatnes audzināšanai, sarīkojis dažāda veida kursus un priekšlasījumus. Šīs pašas domas vadīta bija arī bērnu svētku rīkošana apriņķī, ciešā sadarbībā ar skolotājiem un viņu vadību.

Ludzā pilsētas un apkārtnes skolu svētkos piedalījās 1500 skolēni. Svētku programmu kuplināja 24 atsev. skolu priekšnesumi un Krist. Lindes deklamācijas.

Kārsavā svētku rīkošanu jūtami atviegloja karavīri, kuri garnizona pr. kapt. Birznieka vadībā nesavtīgi palīdzēja aizsargiem. Svētkos, kā aktīvi dalībnieki piedalījās 900 skolēni un uzvedumus noskatījās ap 1500 personas.

Zilupē svētkos piedalījās 900, pildā — 700, Mērdzenē (4000 apmeklētāju) — 1000 skolēnu. Arī Pasienā, Rundānos, Vecslabadā, Ciblā, Brigos, Nautrēnos, Nirzā un Škaunē mēnešiem ilgais aizsargu un skolotāju sagatavošanās darbs vainagojās nepieredzētiem panākumiem. Pavisam pulka rīkotos svētkos piedalījās ap 10.000 bērnu. Skaidro atlikumu pulks izdalīs apriņķa pamatskolām.

4. Jēkabpils pulks.

* Štāba rotas aizsargi un aizsardzes Jēkabpilī dzīvi līdzdarbojās spodrības nedēļā un meža dienās. Iestādīti ap 4000 kociņu un dažādu krāšņuma stādu.

* 15. maija svinībās, kas Jēkabpilī šogad bija sevišķi iespaidīgas, piedalījās štāba rota, Ābeļu un Sēlijas nodaļas, skolu jaunatne un organizācijas. Notika svinīga pilsētas valdes sēde, dievkalpojums ev.-lut. baznīcā un parāde aizsargu laukumā. Parādi komandēja pulka kom. pal. vltn. St. Kursītis. Vakarā pilsēta mirdzēja ugunīs un nami, to starpā jaunceļamais aizsargu nams, bija krāšņi dekorēti un illūminēti. Svētku koncertā piedalījās pulka štāba vīru koris.

* Atdzimšanas svētku rīkošanā rosīgi piedalījās arī visas pulka vienības. Jaunjelgavas un Daugavas jātnieku nodaļu parādi Jaunjelgavā komandēja 10. rotas kom. Krieviņš, pieņēma IV btl. kom. Rikmanis; Viesītes un Klauces jātnieku nodaļu parādi komandēja 5. rotas kom. Veinbergs, pieņēma II btl. kom. Malcenieks. Vēl parāde noturēta Slatē ar Zasas, Slates un Zasas jātnieku nodaļu piedalīšanos. Šeit parādi komandēja 3. rotas kom. Vaskis, pieņēma I btl. kom. Bulāns.

* Jaunceļamam pulka aizsargu namam Jēkabpilī pabeigti korpusa būvdarbi. Nama būves turpināšanai līdzekļu vārkšana apriņķa apjomā notika 15., 16. un 17. maijā. Sabiedrība cēlo pasākumu dzīvi atbalsta.

5. Rīgas pulks.

* 15. maijā pulka atsevišķas vienības piedalījās grandiozājā kopējā parā-

dē Rīgā, Vienības laukumā. Pagastos aizsargu nodaļas bija galvenās svinību rīkotājas. Aizsargi piedalījās gājienos uz brīvības cinītāju atdusas vietām, dievkalpojumos, noturēti patriotiska satura sarīkojumi ar radio pieslēgumiem Valsts Prezidenta runai. Aizsargu, skolu un organizāciju parādes pulkā notika 35 dažādās vietās, pie kam Madlienā un Skrīveros parādi pieņēma pulka kom. J. Legzdiņš. Pārējās vietās parādes komandēja aizsargu vienību tiešie priekšnieki, pieņēma bataljonu, rotu vai eskadronu komandieri. Pļaviņu pilsētas aizsargi un aizsardzes gāja kopējā karaspēka garnizona parādē.

* Mārupes aizsardžu pulciņš 10. maijā nosvinēja savus gada svētkus un mātes dienu. Pēc dievkalpojuma aizsardzes deva svinīgo solījumu. Svinībās bija ieradies arī pulka kom. J. Legzdiņš.

* Siguldas nodaļas priekšlasījumu ciklu noslēdza māksl. J. Strazdiņa priekšlasījums „Latviskā māksla". Helga Kivicka runāja par latviskiem tērpiem, paskaidrodama katra novada īpatnības. Tērpus demonstrēja aizsardzes, izpildīdamas arī vairākas tautiskās dejas. Lektoriem un viesiem pateicās pulciņa pr-ce A. Ābele.

* Spodrības nedēļā Siguldas aizsardzes uzposa nespējnieku patversmi un kopīgi ar Jūdažu mazpulku — Tautas namu Jūdažos.

6. Aizputes pulks.

* Notikušās meža dienās un spodrības nedēļā aizsargi visnotaļ ņēma iniciātīvi savās rokās. Aizputes pilsētā darbus rīkoja speciāla mežu dienu komiteja virsmežziņa vadībā. Pilsētas laukumu un krāšņā Vadoņkalna izdaiļošanas darbos piedalījās aizsargi, aizsardzes un sportisti.

* 15. maiju, Latvijas atbrīvošanas svētkus, Aizputē ievadīja dievkalpojums un plaša parāde, kurā piedalījās aizsargi, aizsardzes, sportisti, skolu jaunatne un visas vietējās organizācijas ar saviem karogiem. Parādi pieņēma pulka kom. palīgs J. Zvirbulis.

* Aizsargu nodaļas nodibinājušas ciešus sakarus ar mazpulkiem, sekmēdamas to darbību. Militāro apmācību mazpulkos pasniedz vairāki aizsargu komandieri. — Aizputes apriņķa mazpulki savākuši prāvu summu patšautenes dāvināšanai aizsargu pulkam.

7. Valkas pulks.

* Pulka 8. rota kopā ar apkārtējām pašvaldībām, organizācijām, Gaujienas ģimnaziju un Cēsu skolnieku rotas karavīru biedrību 21. maijā rīkoja Ziemeļlatvijas atbrīvošanas svinības Gaujienā. Svinībās ieradās ministrs A. Bērziņš, armijas komandieris ģenerālis K. Berķis, artilerijas inspektors ģenerālis Dannebergs, div. kom. pal. ģenerālis Bachs, aizsargu priekšnieks pulkvedis K. Prauls, 5. Cēsu k. p. kom. pulkvedis Hasmanis, Cēsu skolnieku rotas karavīru b-bas pr. V. Vīgants un c. Ministri A. Bērziņu un viesus uz Gaujas tilta pie Virešiem sagaidīja pulka kom. K. Briedis un aizsargu goda sardze. Dievkalpojumu noturēja un svētrunu teica armijas mācītājs P. Apkalns. Pirms svētku parādes ministrs A. Bērziņš teica runu, sapulcējušos apsveikdams Valsts Prezidenta Dr. K. Ulmaņa vārdā.

Aizsargu pulku karogi 15. maija parādē.

„Šī diena Gaujienai ir svētīga," — teica ministrs. „Šī diena paliks arī ilgi atmiņā visā plašā apkārtnē. Jūs ar savu kuplo pulcēšanos kopā apliecināt uzticību šai zemei arī nākotnē. Ja mūsu sirdīs kvēlos karsta ticība Latvijas Vadonim un mūsu valstij, tad būsim uz pareiza ceļa un, galvenais, būsim izpratuši Cēsu skolnieku rotas gaitu un idejas. Tad sapratīsim, ka tiem, kas savu dzīvību nolika par Tēvzemi, ir dots gandarījums, un ka mēs viņu vēlēšanos izpildīsim. To saprotot, mēs zināsim ceļu, pa kuru mums jāiet kopā ar Vadoni. Dievs svētī Latviju!"

Pēc runas svētku dalībnieki ilgi sumināja Tautas vadoni. Tad runāja armijas komandieris ģen. Berķis, attēlodams tos apstākļus, kādos bija jāizkaro brīvība. Runai sekoja kara ministra ģen. J. Baloža sumināšana. Ģen. Dannebergs nesa sveicienus no biedrības „Ziemeļnieki". Ar trīskārtēju „Lai dzīvo!" klātesošie sumināja armijas komandieri, valdību, armiju un aizsargu priekšnieku. Suminājumiem sekoja Cēsu skolnieku rotas karoga nodošana Gaujienas ģimnazijai. Bij. Skolnieku rotas karavīru b-bas priekšnieks V. Vīgants karogu nodeva ģimnazijas direktoram Osītim, kurš to nodeva karodniekam — ģimnazijas audzēknim. Svinības noslēdza koncerts.

* 2. maijā Zvārtavas aizsargi, aizsardzes un skolēni uzkopa pagasta nama (bij. muižas pils) apkārtni. Aizsardzes bija visiem pagatavojušas pusdienas.

Jaunceļamais Jēkabpils aizsargu nams.

* Alsviķu aizsargi kopā ar mazpulka dalībniekiem 2. maijā uzposa pagasta un tautas namu apkārtni. Sadedzināja un apraka netīrumus, apkoptās vietas pārklāja ar granti un izveidoja dzīvžogus.

* Rauzas aizsardžu pulciņu iesvētīja 3. maijā, Rauzas pamatskolā. Garīgo aktu izpildīja Palsmanes draudzes māc. Birzulis un aizsardžu svinīgo solījumu pieņēma pulka kom. pal. Krūmiņš. Sekoja lektora A. Liepiņa referāts par vienotības principu un kultūrālo sadarbību pagastos.

* Tautas vienības svētkos Smiltenē pēc dievkalpojuma notika parāde, kuŗu komandēja 5. rotas kom. A. Mūzis. Parādē piedalījās aizsargi, aizsardzes, mazpulks, ugunsdzēsēji un skolas. Parādi pieņēma II btl. kom. J. Rudzītis. Parādes beigās uzsauca trīskārtēju „lai dzīvo" Tautas vadonim Dr. K. Ulmanim, ģenerālim J. Balodim, valdībai un aizsargu vadībai.

* Iespaidīgas 15. maija svinības aizsargi bija noorganizējuši Cirgaļos, Palsmanē, Annā, Ziemeros, Lejasciemā u. c.

8. Valmieras pulks.

* 2. un 3. maijā Valmierā notika pulka aizsardžu dienas ar apm. 600 dalībniecēm. Lielo sanāksmi atklāja pulka kom. A. Prauliņš. Aizsardžu dienās nolasīti šādi referāti: „Aizsardžu darbs un darba kārtība" — aizsardžu instruktore L. Torgani; „Dzīvokļa iekārtošana un izdaiļošana" — māksl. J. Bīne; „Higiēniskā veļa un apģērbs" — mājturības instruktore Paucīte; „Pazīsti pats sevi un savu tautu" — cand. phil. Meneka; „Mājas apkārtnes izdaiļošana" — agronome Sietiņsone: „Dzīvokļa tīrīšana, remontēšana un kopšana" un „Lauksaimnieces darba sadalījums" — mājturības instruktore G. Varkale un „Vai liktenis noteic mūsu dzīvi" — Dr. phil. Z. Mauriņa. Pirmās dienas vakarā aizsardzes noskatījās Ziemeļlatvijas teātrī opereti „Pavasaŗa mīla".

* 24. maijā svinīgo solījumu deva Salacgrīvas nodaļas jūŗas aizsargu grupa, kuŗai pilsētas valdes loceklis aizsargs R. Bērziņš dāvāja motorlaivu. Svinībās ieradās aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Zālītis. Jauno aizsargu motorlaivu nokristīja par „Uzticību".

* 26. maijā pagāja 17 gadi kopš Valmieras atbrīvošanas no lieliniekiem. Atzīmējot šo vēsturisko dienu, pulks, kopā ar pilsētas pašvaldību, Dīvalīna lejā pie Valtera kalniņa noturēja svinīgu atceri. Aktā pulka kom. A. Prauliņš dekorēja ar aizsargu nopelnu krustu Baltijas lauksaimniecības biedrības priekšnieku H. Enzeliņu.

* Dikļu pagasta pašvaldība nolēmusi pagasta namā iekārtot aizsargu mītni, kurp nodaļa pārvietos arī savu apm. 2000 sējumu lielo bibliotēku.

9. Madonas pulks.

* Pulks šīs ziemas periodā sarīkojis Madonā, aizsargu namā, 12 referātu vakarus, kuŗus noklausījušies kopā ap 3600 cilvēku. Ar priekšnesumiem vakarus kuplinājuši Madonas, Kraukļu, Lazdonas, Lubānas un Grostonas nodaļu koŗi, kā arī Madonas ģimnazijas koris. Referātu vakarus vadīja pulka kulturālās nozares vadītājs Kalniņš.

* Aizsargu namā, Madonā, ar maija mēnesi atvērta bibliotēka — lasāms galds.

* Pulka štābs pagatavojis albumu, kuŗā tiek sakopotas pulka dzīves ainas, sākot ar dibināšanas dienu. Pulka komandieris uzaicinājis komandieŗus, aizsargus un aizsardzes iesūtīt arī visus viņu rīcībā esošus attiecīgus uzņēmumus.

* Aizsargu nama fondā pulkam no 1. februāŗa līdz 15. maijam Odzienas nodaļa iemaksājusi 450 ls, Vietalvas — 300 ls un Liezeres — 414,37 ls.

* 8. maijā pulka komandieris bija aicinājis uz apspriedi pulka vecākos komandieŗus. Nolēma lielās kaujas mācības rīkot: 6. un 7. jūnijā IV bataljonam Vestienā, 20. un 21. jūnijā I bataljonam Cesvainē, 27. un 28. jūnijā II bataljonam Mārcienā, bet III bataljons izies nometnē rudenī.

* Mētrienes aizsargi un aizsardzes 15. maijā, pēc parādes un dievkalpojuma, deva svinīgo solījumu. Valsts Prezidenta radio runai sekoja teātŗa izrāde. Vakarā aizsargi sakūra lielu vienības ugunssārtu.

* 16. maijā iesvētīja Kalsnavas aizsardzes, un aizsargi deva svinīgo solījumu, ko pieņēma eskadrona kom. Mežsēts. L.L.K. mājturības sekc. vadītājas Mežsētas un pulka vec. ārsta Kalniņa apsveikumiem sekoja P. Norviļa referāts un Blaumaņa „Ļaunā gara" izrāde.

* Viena no lielākām un rosīgākām nodaļām pulkā ir Jaungulbenes nodaļa, ko vada agr. Ābelītis. No daudzajiem sarīkojumiem atzīmējama mātes diena 10. maijā, ko rīkoja aizsardzes kopā ar vanadzēm. Notika Ausmas Rogas un V. Buša priekšlasījumi, kam sekoja koncerts ar operdziedātāja Gaiļa un pianistes Laktiņas piedalīšanos. 15. maija svinības Jaungulbenē, pēc pagasta padomes sēdes, ievadīja gājiens uz pili. Pēc garīgā un svinīgā akta notika parāde, ko komandēja nodaļas priekšnieks, pieņēma bataljona kom. Skreija. Vakarā koncertā piedalījās aizsargu un aizsardžu dubultkvarteti, no kuŗiem sevišķi izceļas pēdējais, Bārdiņas kdzes vadībā. Vienības svētkos bija ap 400 apmeklētāju

10. Cēsu pulks.

* Drabešu aizsargi un aizsardzes 3. maijā deva svinīgo solījumu. Svinības ievadīja dievkalpojums Āraišu baznīcā, bet svinīgo solījumu aizsargi un aizsardzes parakstīja pagasta namā, kur runāja pulka komandieŗa palīgs kapt.-ltn. R. Freibergs un nodaļas priekšnieks Skalbergs. Klātesošie sumināja Vadoni un nacionālo valdību.

* Drustu nodaļas aizsargi un aizsardzes svinīgo solījumu deva 10. maijā. Dievkalpojumu vadīja māc. Birnbaums. Svinībās piedalījās arī pulka kom. pal. kapt.-ltn. R. Freibergs.

* Cēsu pagasta aizsardžu pulciņš, priekšnieces Lāces vadībā, 10. maijā sarīkoja mātes dienu ar garīgo aktu, referātiem un nespējnieku apdāvināšanu. Nodaļas aizsargi un aizsardzes rosīgi piedalījās arī mežu dienās un spotdrības nedēļā.

* Par aizsargu tiesisko stāvokli štāba bataljona aizsargiem un aizsardzēm 4. maijā nolasīja referātu miertiesnesis A. Šveics. Runātājs uzsvēra, ka aizsargu organizācija tikai pēc 1934. gada 15. maija notikumiem ieguvusi tiesības, kādas tai pienācās jau sen.

11. Tukuma pulks.

* 9. maijā Slampes nodaļa svinēja 15. gadu pastāvēšanas svētkus un iesvētīja aizsardžu pulciņu. Svētrunu teica Džūkstes mācītājs Lukss. Pulka komandieŗa vārdā sveicienus nesa I btl. kom. Stelmachers. Aizsardzes apsveica pulka vecākā aizsardze M. Kārkliņa. Vakaru ar priekšnesumiem kuplināja dubultkvartets „Beverīna".

* Tautas vienības svētkos Tukumā uz pilsētas laukuma svētku dievkalpojumu noturēja pulka mācītājs, prāvests Virbulis. Pulka komandieris A. Kārkliņš savā uzrunā uzsvēra, ka pateicoties Vadonim Latvija kļuvusi vienota, daiļa un varena. Seko Valsts galvas un valdības sumināšana.Gar pulka vadību un viesiem aizsoļo aizsargi, aizsardzes, ugunsdzēsēji, skauti, gaidas,

Ministrs A. Bērziņš un armijas komandieris ģenerālis K. Berķis Cēsu skolnieku rotas svinībās Gaujienā.

Aizsargu štāba priekšnieks pltn. J. Zālītis pie Salacgrīvas jūras aizsargiem.

skolas un organizācijas. Vakarā apkārtējos kalnos iedegās vienības sārti un pa pilsētas illūminētām ielām notika lāpu gājiens.

* 16. maijā, Tukuma Viesīgā b-bā pulcējās pulka saime, vietējā sabiedrība un sabiedriskie darbinieki, lai atvadītos no ilggadīgā pulka komandieŗa un apriņķa priekšnieka A. Kārkliņa, kas pāriet līdzīgos amatos uz Ludzu. Pulka kom. pal. vltn. Krasts raksturoja A. Kārkliņu kā korrektu un taisnu priekšnieku, kas 16 gados izveidojis pulku par priekšzīmīgu vienību. Pulka vecākai aizsardzei M. Kārkliņai pulka komandieŗa palīgs pateicās par nopelniem aizsardžu pulciņu izveidošanā, pasniedzot ziedus. Pulks kā atzinību savam komandierim pasniedza vērtīgu balvu. Labākos novēlējumus jaunājā darba vietā izteica pilsētas galva Finkenšteins, Lauku pašvaldību vecākais Bringers, kaŗa apr. pr. pltn. Muižulis, prāvests Virbulis, pulka kultūrālās nozares vadītājs J. Lapiņš, apkārtējo aizsardžu pulciņu priekšnieces un daudz citi. A. un M. Kārkliņi izjustos vārdos pateicās visiem suminātājiem.

12. Ilūkstes pulks.

* Uz 15. maija svinībām Vecsalienas aizsargu nama parkā bija pulcējušies vairāk kā tūkstotis apmeklētāju no tuvējiem Salienas, Bebrenes, Silenes un Skrudalienas pagastiem. Svinībās piedalījās Daugavpils apgabala garnizona priekšnieka pārstāvis pltn. Vēvers, Informācijas un propagandas pārvaldes priekšnieks J. Mežaraups, pulka kom. J. Pubuls, apriņķa vecākais V. Vepers u. c. Notika aizsargu, aizsardžu un skolu jaunatnes parāde, Informācijas un propagandas pārvaldes priekšnieka J. Mežaraupa priekšlasījums un priekšnesumi. Svētku dalībnieki jūsmīgi sumināja Valsts Prezidentu, kaŗa ministri un valdību.

13. Bauskas pulks.

* Tautas vienības svētkus Bauskā ievadīja pilsētas valdes svinīga sēde, pēc kuŗas pie kritušo varoņu piemineklā, pilsdārzā, pulka kom. Vērpelis nolika kopēju vaiņagu. Aizsargi stāvēja goda sardzē. Dievkalpojumu pārpildītajā baznīcā kuplināja aizsargu koŗa dziesmas. Sekoja parāde. To komandēja 1. rotas kom. Kristiņš, pieņēma pulka kom. Vērpelis. Pēc Valsts Prezidenta runas noklausīšanās, svinību dalībnieki aizsargu namā noskatījās Līgotņu Jēkaba „Bierantos" izrādi.

14. Kuldīgas pulks.

* Valsts atdzimšanas svētkos Kuldīgā, svinīgā parādē piedalījās Kuldīgas pilsētas, Kuldīgas, Kurmales, Planicas, Ivandes, Snēpeles, Raņķu un Padures pagastu nodaļas un aizsardžu pulciņi, aizsargu eskadriļa un I auto - motocikletu vads. Tai pašā dienā Saldū parādē gāja Saldus pilsētas, Saldus, Satiņu, Cieceres - Brocēnu, Lutriņu, Skrundas un Gaiķu pagastu aizsargi un aizsardzes.

* Saldus pilsētas nodaļu visā viņas pastāvēšanas laikā vienmēr nodarbināja jautājums par šaujlaukuma ierīkošanu. Tagad, pateicoties nodaļas priekšnieka Kaprano ierosmei, šis jautājums atrisinājies labvēlīgi. Šaujlaukumu patreiz ierīko pie Saldus ezera starp Biļļu krogu un senču pilskalnu, apm. 1 klm. no Saldus. Attiecīgos norakuma un uzbēruma darbus cītīgi izved nodaļas un II bataljona štāba rotas dalībnieki. Saldus aizsargu saime ir pateicīga Cieceres pagasta pašvaldībai par šaujlaukuma zemes atvēlēšanu.

15. Liepājas pulks.

* Štāba bataljona aizsargi, sava komandieŗa M. Lēģera vadībā, 3. maijā turpināja pagājušā gada meža dienā uzsākto aerodroma apstādīšanu no jūŗas puses, lai aizsargātu laukumu no klīstošām smiltīm. Aizsargi iedēstīja apm. 10.000 vītolu. Dēstīšanā piedalījās arī jūŗas aizsargi.

* 15. maijā iesvētīja Ziemupes aizsardžu pulciņu.

* Uz Priekuļu aizsargu rīkotiem aršanas kursiem bija sanākuši 40 cilvēki. Kursus atklāja nod. pr. J. Žagars, aizrādot uz kļūdām, kādas novērotas līdzšinējā darbā un uzaicināja sekot visam tam, kas arāja darbu var padarīt vieglāku un labāku. Sapulcējušies vispirms noklausījās inž. J. Balsāra priekšlasījumu par arkla pareizu sabūvi un arklu piemērotību dažādu zemju strādāšanai. Praktiskos darbus vadīja techniķis J. Macpanis un pārējie LLK Priekuļu lauksaimniecības mašīnu izmēģināšanas stacijas darbinieki.

* 20. maijā, ledlauzī „Zibens", uz Sakas - Ziemupes pagastu krastu izbrauca jūŗas aizsargu divīziona kom. N. Hausmanis, 1. rotas kom. Z. Helmuts, ostas valdes vecākais techniķis - spridzinātājs Čēžs un ūdenslīdējs Alksnis. Vietējo jūŗas aizsargu norādītā vietā atrada koka kara kuģa vraku, kuŗa tuvumā jūŗas dibenā gulēja atsevišķās grupās lielgabali un čuguna lodes. Izdevās izcelt 25 gabalus dažāda lieluma čuguna lielgabalus un lielāku daudzumu apm. 5 kg. smagu ložu.

Krotes aizsardzes uzpoš Kronvalda Ata vecāku kapus.

17. R. a. p. aizsardžu dienu dalībnieces un viesi.

17. Rēzeknes pulks.

* 23. un 24. maijā Rēzeknē notika aizsardžu dienas. Bija ieradušās 250 dalībnieces. Pēc dievkalpojuma aizsardžu dienas atklāja pulka kom. V. Zarāns. Darbu ievadīja aizsardžu instruktore L. Torgani ar referātu „Aizsardžu darbs un darba kārtība". Pēcpusdienā referēja L.L.K. mājturības instruktore Pāvulīte par „Higiēnisko veļu un apģērbu", pēc kam aizsardzes devās uz Brāļu kapiem, kur pulka vecākā aizsardze V. Zarāne nolika vaiņagu pie kritušo varoņu pieminekļa. Vakarā aizsardzes un lūgtie viesi noskatījās Latgales teātŗa izrādi. 24. maijā, pēc lūgšanas, nolasija referātus agronome Ūzulnīka, mājturības skolotāja Ķeņģe un pulka kultūrālās nozares vadītājs.

Aizsardžu dienās ieradās arī tautas labklājības ministrs V. Rubuls, kas apsveica aizsardzes Tautas vadoņa vārdā.

* Lai propagandētu pareizus rokdarbu paņēmienus, veicinātu mājmākslu latviskā izpratnē, lai atsvabinātos no tā nevērtīgā, kas ieviesies agrākos pārejas laikmetos, pulka aizsardžu dienās 23. un 24. maijā bija iekārtota aizsardžu rokdarbu izstāde. Piedalījās pavisam 15 aizsardžu pulciņi. Bij izstādīti balto darbu izstrādājumi — izvilkumi palagos, dvieļos, segās. Jāatzīmē sevišķi īpatnējais Latgales divvirziena izvilkums, kas kā joslas veidojas uz dvieļu galiem un noslēdz viņus mežģinu veidā.

Izstādē piešķīŗa godalgas: vienu ceļojošo balvu par latviskā garā un ar gaumi izstrādātiem darbiem, kuŗu ieguva Barkavas aizsardžu pulciņš, un 6 individuālas balvas.

* Vienības svētkos, 15. maijā, notika aizsargu parādes Viļēnos, Varakļānos, Maltā un Rēznā. Vakarā minētās vietās, kopīgi ar citām organizācijām, aizsargi sarīkoja attiecīgus aktus un teātŗa izrādes.

* 17. maijā Rēzeknē notika pulka komandējošā sastāva apspriede, kuŗu vadīja pulka komandieŗa palīgs Salmiņš. Plaši pārrunāja vasaras perioda apmācības un nolēma pulku izvest nometnēs laikā no 19. līdz 28. jūnijam, Adamovas, Gaigalavas, Rozentovas, Andrupovas un Stirnienes rajonos.

19. Jaunlatgales pulks.

Pulks, kopā ar robežsargu brigādes III Jaunlatgales bataljonu uzsācis celt kopējā jauniegūtā sporta laukumā, Jaunlatgalē, sporta stādionu - estrādi. Jaunbūvējamā celtne, savu apmēru un izbūves ziņā būs lielākā šāda veida celtne Latgalē, izmaksās 8,000—10,000 ls, celta divos stāvos un tās apmēri ir 28 × 8 metri. Estrādē paredzētas sēdvietas 800 apmeklētājiem, sportistu aukstpeldes istaba, masāžas telpas, ģērbtuves, bufetes telpas un citas labierīcības. Reizē ar estrādes būvi tiek izvesti arī sporta laukuma izbūves darbi, kas aprēķināti uz 6,000 ls.

* Meža dienās aizsargi visā apriņķī ņēma visdzīvāko dalību. Jaunlatgalē apstādīja Aizsargu namu, ierīkojot pie tā krāšņuma dārzu un parku, un kopā ar citām organizācijām aizsargu vienības izdarīja visu sabiedrisku ēku un vietu apstādījumus.

* Pulka komandieris dienesta vārdā izteicis pateicību Balvu pag. aizsardžu pulciņam, par gultas piederumu ziedošanu, aizsargu nakts mītņu ierīkošanai aizsargu namā.

* No 26. aprīļa līdz 10. maijam Jaunlatgales pulkā notika pirmās palīdzības un veselības kopšanas kursi, kuŗus apmeklēja Jaunlatgales apkārtnes aizsardzes un aizsargi, kā arī apr. policijas darbinieki un privātpersonas. Kursus vadīja štāba rotas ārste Pulkstene. 10. maijā, kursu noslēgumā un pārbaudē piedalījās arī Aizsargu štāba sanitārās daļas priekšnieks ārsts pltn. Bergs, pulka vecākais ārsts Jasinskis u. c.

* 15. maija svētkos Jaunlatgalē un apriņķī notika aizsargu parādes un svētku sarīkojumi.

Dzelzceļu pulks.

* Zasulauka nodaļa 3. maijā Olaines stacijas apkārtnē iestādīja 400 kociņus.

* Dobeles nodaļa 24. maijā iesvētīja savu aizsardžu pulciņu. Svinībās bija ieradies arī pulka komandieris Ozoliņš ar palīgu, bataljona un rotas komandieri. Svētrunu teica un iesvētīšanu izdarīja bataljona mācītājs Šaurums no Rīgas. Svinības kuplināja 15. L. a. p. jūŗas divīziona lielais aizsargu pūtēju orķestris M. Lauduma vadībā un 13. Dobeles vanagu novada jauktais koris M. Vītoles vadībā, kā arī šī novada vīru koris K. Grīšļa vadībā.

Iesvētītās aizsardzes izjustā runā apsveica pulka komandieris. Goda mielastā runāja pilsētas galva Vanags, u. c.

Aizsargu aviācija.

* Aizsargu namā dir. J. Lapiņš 6. maijā aizsargu aviācijas saimei nolasīja lekciju par autoritāro valsts iekārtu un vadonības principiem.

* Aizsargu lidotāji, aizsargu aviācijas priekšnieka J. Lindberga un viņa palīga kpt.-ltn. R. Jenkēvica vadībā 8 maijā devās apmācības lidojumā no Rīgas uz Krustpili, Līvāniem, Viškiem un atpakaļ uz Rīgu. Lidojumā viņi pārlidoja jātnieku pulka kaŗavīrus, kas atradās apmācības pārgājienā uz Rīgu. Aizsargu apmācības lidojums izdevās teicami.

* 10. maijā aizsargu aviācijas kultūrālās nozares vadītājs V. Vīgants izbrauca pie nelaiķa aizsargu lidotāja Vējiņa mātes, Pēternieku pagastā un Kiršteina mātes, Nordeķos, kur katrai pasniedza pa 100 ls

* Pēc svinīgās parādes Vienības laukumā 15. maijā, aizsargu aviācijas saime pulcējās aerodromā. Aizsargu priekšnieks plkv. K. Prauls piesprauda apbalvotiem aizsargu lidotājiem „Nopelnu krustus" un medaļas „Par centību". Civīlaviācijas insp. plkv. J. Indāns pasniedza labākajam Latvijas civīllidotājam — aizsargu lidotājam K. Reichmanim rūpnieka V. Millera dāvāto ceļojošo goda balvu — bronzas lidmašīnas modeli uz marmora pamata un aizsargu aviācijas priekšniekam J. Lindbergam juvelieŗa K. Jurisona dāvātu mākslinieciski izstrādātu 1 zelta un 12 sudraba gredzenus, izdalīšanai aizsargu aviācijas virsniekiem.

* Aizsargu un civīlās aviācijas labākais lidotājs, nod. pr. K. Reichmanis, 1935.-36. gadā pildot aizsargu aviācijas lidotāju apmācības programmu, nolidojis 42 stundas 3 min. un vissekmīgāk veicis lidojumu uzdevumus. Reichmaņa lidotāja gaitas sākušās 1930. gadā. No 1932. gada lido uz motorlidmašīnām. Provinces aviācijas propagandas sarīkojumos vairākkārt viņš demonstrējis lēcienus no lidmašīnām ar izplētņiem. Pēc nodarbošanās R. ir radiofona orķestŗa mūziķis.

BIBLIOGRAFIJA UN MĀKSLA

Latviešu literātūras vēsture. Profesora Dr. phil. L. Bērziņa virsredakcijā. Izdevusi „Literātūra".

Iznākusi jau 19. grāmata visai vērtīgo rakstu krājumu par latviešu literātūras vēsturi. Tās saturā Valdemāra Damberga raksta par Falliju (sākums 18. grāmatā) noslēgums, Pētera Ērmaņa apcerējums par jaunromantiķiem J. Kleinberģi, J. Dievkociņu, G. Ansabergu un P. Liepiņu, Paulas Jēgers - Freimanes garāks raksts par Annu Brigaderi, Roberta Klaustiņa raksts par Ernestu Birznieku - Upīti, Arvīda Dravnieka par Līgotņu Jēkabu un Kārļa Kraujiņa par A. Birkertu un M. Liepu. Uz atsevišķām lapām A. Brigaderes, E. Birznieka - Upīša un Līgotņu Jēkaba ģīmetnes. Cik paredzams, tad ar 20. grāmatu noslēgsies ceturtais sējums.

R. Osis.

Militārais apskats. 1936. g. 4. (aprīļa) num.

Valsts Prezidenta pavēles armijai un flotei. Plkv. Žīds — Dažas nezāles mūsu kareivisko tikumu tīrumā. Autors norāda uz dažām nevēlamām parašām, kuŗas iesakņojušās un būtu izravējamas. Piemēram nieka lietas dēļ, kuŗu var nokārtot savstarpēji ar sadraudzīgu pretimnākšanu, divi vienību priekšnieki griežas pie augstāka priekšnieka, to velti apgrūtinādami. Tāpat nevēlamas ir pakļauto ierunas uzklausot priekšnieku pavēles. Parastā šādos gadījumos fraze: „atļausiet paskaidrot" jāizskauž, jo tā runā pretim labiem kaŗavīru tikumiem. Vet. ārsts plkv.-ltn. Soste — Elpes jaunās devas. Kpt. J. Ošs — Zemgaļu cietoksnis Daugavas krastos. B. Brežgo — Skanstes XVII un XVIII gadu simteņos pie Aiviekstes upes ietekas Daugavā. A. Mauriņš — Itaļu - abesiņu cīņas. Ml. — Ložmetēja apkalpes kaujas apmācības parauguzdevumi. K. M. — Taktiskie uzdevumi Vācijas armijas virsniekiem — ģenerālštāba amatu kandidātiem. A. Mauriņš — Sarkanarmijas strēlnieku bataljona aizmugures organizācija un vadība. Plkv.-ltn. Kārkliņš — Divīziona uguns vadība. Plkv.-ltn. Staltmanis — Jaudas palielināšana ieroču stobros. Kpt. E. Liepiņš — Zenītartilerijas pielietošana uzbrukuma, aizstāvēšanās un vilcinājumu kaujā. Tulkojis vltn. F. — Artilerijas materiālās daļas degāzēšana. Vltn. Telmanis — Šāviņa relātīvais lidojuma laiks atmosfairas slāņos. Kpt. K. Kalniņš - Vīndedzkalns — Techniskās iespējamības prettanku lielgabalu izveidošanā. Vltn. Legzdiņš — Modernais iznīcinātājs. Ml. — Aizdedzinošie cīņas līdzekļi un to pielietošana tagadnes kaujā. Kpt. Em. Gr. — Austrumāfrikas konflikts. Chronika. Bibliografija. Sīkumi.

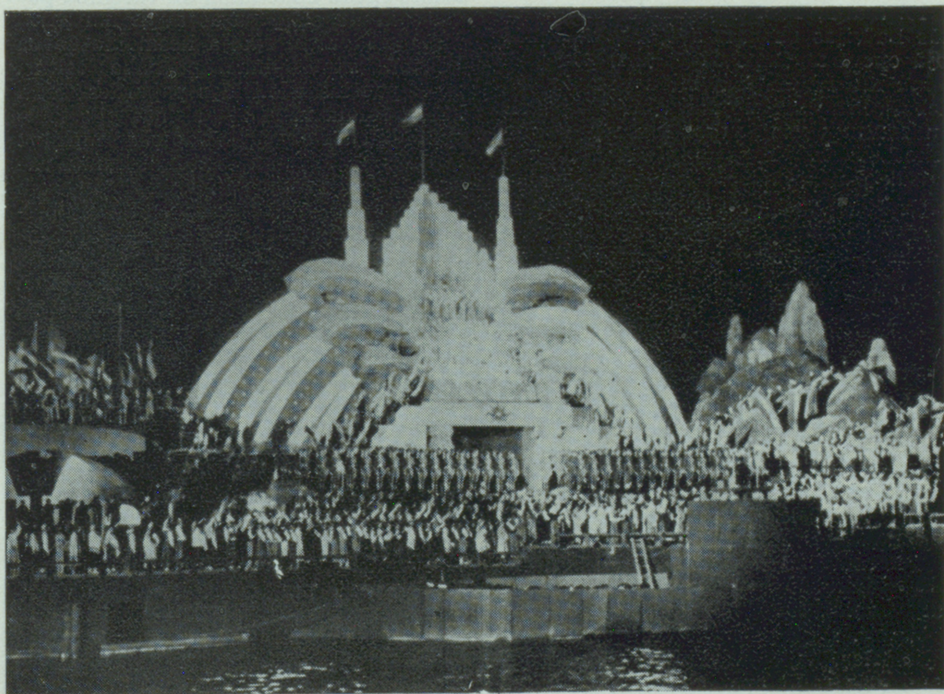
—si.

Kadets. 1936. g. 4. (aprīļa) num. Plkv. Krīpens — Valstij — jauns Prezidents, armijai — jauns Virsvadonis. Ģenerālis Krišjānis Berķis. Cand. theol. A. Treu's — Lieldienu rītā. Dr. phil. J. Students — Rakstura izcelšanās un veidošanās. Cand. oec. F. Gūtmanis — Agrāko laiku tautsaimniecības mācības, kas atspoguļojas tagadnes saimnieciskā dzīvē (turpinājums). Vltn. V. Karmazo — Daži vārdi par ūdens tūrismu. Kpt. Zilvers — Grupas komandieŗa pienākumi kaujā. Apskatīta grupas komandieŗa darbība gājiena priekšgrupā un novietojuma apsardzība. Vltn. A. Vēveris — Mazu vienību naktsmācības sarkanarmijā. Vltn. A. Eglītis — Pretķīmiskā aizsardzība kaujā. Vltn. Grīnerts — Pārdomas par „Savrūpējo kaujas mācību". Humors. Sports. Māksla. Grāmatu apskate.

—si.

Nacionālais un Dailes teātri pag. sezonā. Abi mūsu lielie skatuves mākslas tempļi ar dibinātu lepnumu var atskatīties uz pagājušā sezonā veikto darbu. Pagājušā gadā, atzīmējot sezonas beigās vēlējumu, lai no mūsu autoru vidus rastos piemēroti jaunajam laikam darbi, bija reizē ar to jāatzīmē arī šādu darbu tepat vai pilnīgs trūkums. Šogad turpretim mēs varam jau gluži dibināti priecāties, kaučū gan vēl par nelielu, tomēr jau spēcīgi iezīmētu darbu izlasi. Kā spilgtākie un iezīmīgākie šo darbu vidū redzami izceļas Līgotņu Jēkaba „Bierantos" un J. Akurātera „Kronvalds". Šajos darbos dziļi iezīmēti lieli centieni, laikmetīgums un dzīves spēks. Ceŗēsim, ka ierautā gultne neapsīks, bet palu priekā izraus spēcīgu un paliekošu straumi. Abos teātŗos bija cienīga vieta ierādīta mūsu autoriem, kā arī sniegti vairāki svešautu rakstnieku darbi. Ja arī diezgan redzamu vietu teātŗos vēl ieņēma drāmatizējumi, tomēr jūtams, ka sāk atkal ievirzīties zaudētās pozicijās oriģināldarbi un nav tālu laiks, kad drāmatizējumi paliks par nejaušības retumu. Inscenējumu krāšņuma un pilnības ziņā mūsu teātri sasnieguši augstu pakāpi. Tāpat jūtami progresējis režisoru darbs. Šķiet, ka mūsu teātŗu mākslinieciskiem un techniskiem ansambļiem pa spēkam jebkurš uzdevums un mēs varam būt droši par uzdevuma labu atrisinājumu. Te gribētos arī atzīmēt, ka izaugusi un lielus sasniegumus uzrāda abos teātŗos dekorātīvā māksla. Nebija aizmirsta arī jaunā, topošo mākslinieku paaudze un mēs redzējam arī šīs paaudzes reprezentanta mākslinieka J. Rozenberga patstāvīgu, samērā izteiksmīgu darbu. Inscenējuma un krāsainības ziņā gribētos atzīmēt Dailes teātrī uzvesto „Napoleons" un Nacionālā teātrī — „Dzīvība un nāve". Nacionālā teātrī skatuves mākslas draugus dziļi iepriecināja kamerspēļu uzvedumi, kuŗu reti veiksmīgais un mākslinieciski dziļi izprastais uzvedums sagādāja īstu mākslas baudu. Jāatzīmē arī, ka nebija aizmirsti mūsu mazie teātŗa cienītāji, pie kam Dailes teātris uzveda arī dažas leļļu spēles. Šajā sakarībā arī jāpasvītro sāpīgi jūtamais piemerotā repertuāra trūkums, kuŗu nedrīkstētu atstāt novārtā nākamā sezonā. Arī šeit jāizsaka cerība, ka mūsu rakstnieki atradīs iespēju sagādāt sev aplausus un aplaudētājiem prieku tādus bagātīgi sniegt.

Pagājušā sezonā vairāki mūsu izcilākie mākslinieki atskatījās uz garāku cēlienu. Lai minam vispirms teātŗa mākslas veterānu A. Mierlauku, kuŗš

„Tev mūžam dzīvot, Latvija!" uzveduma aina.

nosvinēja savus 70. šūpļa svētkus. A. Mierlauks, ielikdams savā darbā visu sevi, dzīvodams ar visu sirdi līdzi savam darbam un mākslai, ar savā gaŗā mūžā veikto darbu un panākumiem devis arī izcilus paraugu latvja izturībai un darba priekam. Lai gan vēl pašos spēka gados, bet jau uz gaŗāku darba cēlienu atskatījās Jānis Šāberts. Šo darba gadu posmu nostaigājusi savās mākslinieces gaitās arī Lilija Štengele — mūsu teātŗu izcilā un spožā zvaigzne. Jubilejas izrādei viņa bija izvēlējusies jau agrāk redzēto, bet mākslinieces interesantā tvērumā atkārtoti un, būsim atklāti, arī dziļākā sajūtā rādīto sievišķīgās spēles bagāto Antonijas lomu „Nakts serenādē". Lai atļauts atzīmēt, ka mūsu rakstnieki arī šeit pelnījuši dibinātu pārmetumu, jo neskatoties uz izcilo piekrišanu, kādu bauda L. Štengele pie skatītājiem, viņai nav uzrakstīta no mūsu rakstniekiem neviena īpaša loma. Šo trūkumu izjuta arī A. Mitrēvics, kad viņam, gan īsāku, totiesu vienā teātrī nostrādātu darba posma atceri svinot, nācās izvēlēties svešautu rakstnieka darbu. Ka mūsu teātri pienācīgi nereprezentētu mūsu rakstnieku darbus, būtu klaja nepatiesība, jo krasi jūtama ir abu teātŗu apsveicamā piegriešanās mūsu pašu rakstnieku darbiem. Tā tad arī šajā ziņā gaidīsim piemērotus darbus. Vēl gribētos atzīmēt arī mūsu dižās mākslinieces Dāces Akmentiņas aiziešanu aizsaulē un to neliekuļoto un izcilo godu, kādu viņai pēdējā gaitā parādīja mākslinieki un viņa mākslas cienītāji.

Noslēdzot šo apskatu, pateiksimies abu teātŗu māksliniekiem par skatītājiem sniegtām mākslinieciskām vērtībām, novēlēsim viņiem pelnītu atpūtu un nākošā sezonā speku, izturību un dzīves prieku grūtajās skatuves mākslinieku darba gaitās.

R. Osis.

Tautas vienības svētku svinīgs akts Nacionālajā operā.

15. maijā, Tautas vienības un latviskās Latvijas uzvaras svētkos, Nacionālajā operā notika svinīgs akts par piemiņu tai dienai, kad klīda pēdējie padebeši, kas aizsedza mūsu brīvības sauli un latvju tauta atkal vienota varēja sekot savam Vadonim pretim labākai, gaišākai nākotnei.

Uz krāšņi dekorētās skatuves novietojās operas simfoniskais orķestris un apvienotais Reitera un Nacionālās operas koris. Jūsmīgiem aplausiem apsveikts, publikai pieceļoties, ieradās Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, ģenerālis J. Balodis un pārējie valdības locekļi. Klāt arī diplomātiskais korpuss, daudz augstāko valsts ierēdņu un redzamu sabiedrisku darbinieku. Koris ar orķestri diriģenta T. Reitera vadībā jūsmīgi noskandina A. Jurjāna dziļi patriotisko kantāti „Tēvijai". Soliste — Herta Lūsis. Svinīgo aktu ar runu atklāj Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, norādot uz 15. maija pārmaiņu nepieciešamību un divu gadu sasniegumiem valsts dzīvē un darbā.

Toreiz, savā pirmajā vēstījumā, valdība teica, ka viņa vienīgi vēlas iespējami drīz radīt apstākļus, kuŗos tautas gars un tautas griba var brīvi izpausties. Šim solījumam valdība ir sekojusi pagājušos divus gadus, un paliks uzticīga arī turpmāk. „Nostiprināt atdzimušo tautas garu, rast tam piemērotu izteiksmes veidu un uzturēt saimnieciskos apstākļus, kas ļautu garīgai augšanai netraucēti norisināties un noslēgties — tas ir un būs arī turpmāk valdības uzdevums."

„Esiet allaž uzticīgi līdzgaitnieki un līdzstrādātāji, tad augs un stipra paliks arī vienība un vienprātība un mūsu uzvaru skaits vairosies un augs šo uzvaru svars un nozīme par svētību tautai un Tēvijai."

Prezidenta runai seko valsts himna. Tālāk runā tirdzniecības un rūpniecības kameras priekšsēdis A. Bērziņš, norādot uz sasniegumiem saimnieciskā laukā un noslēgumā aicinot sumināt to vīru, kas ievadījis šo laikmetu. Seko nerimstošas ovācijas. Par nacionālās kultūras sasniegumiem un izredzēm runā ūniversitātes rektors prof. Dr. J. Auškāps. Viņa runa, sevišķi noslēgums, gūst jūsmīgu piekrišanu.

Noslēgumā koris, orķestŗa pavadījumā, nodzied J. Vītola „Dziesmu", un J. Kalniņa „Dziesmu brīvai Latvijai". Pēdējā jāatkārto trīs reizes.

Vold. Upenieks.

Tev mūžam dzīvot, Latvija! 15. maija svētku uzvedums Rīgā, Tautas vienības svētkos.

Tik lielu izdomā un grandiozu pēc realizējuma brīvdabas uzvedumu, sirmā Rīga vēl nebija redzējusi. Laimīgā izdoma mākslinieku veiksmīgā sadarbībā deva brīnišķu uzvedumu, kuŗa varenumu vēl jo spēcīgāki pasvītroja tautas līdzdalība beigu noslēgumā, kad nepārredzamas ļaužu masas, kopā ar uzveduma dalībniekiem dziedāja dziesmu brīvai Latvijai. Tie bija īsti tautas svētki, apvīti ar krāšņu māksliniecisku vaiņagu.

Uzveduma celtnei vienā malā savā zemes spēka cildenumā un varenībā pacēlās lauku sēta, kuŗas auglīgam zaļumam otrā malā rādija liesmaino darba tvērumu šķautnaina rūpniecības celtne. Vidū pacēlās brīnišķīgs papardes zieds, krāsu rotaļā uzburot gaismas pils teiksmainību un augšup lidojošu mūžību. Celtnes efektīgumu un lieliskumu vareni izcēla gaismas kūļi, kuŗi brīžiem radīja burvīgu krāsainību. Uz šīs brīnišķās, Daugavas ūdeņu čalas apņemtās estrades, galvenā režisora Jāņa Munča un diriģenta T. Kalniņa un J. Vītoliņa vadībā risinājās neaizmirstams uzvedums. Uzvedumā apvienojās varenā izskaņā orķestris, brīnišķie kori, balets un solisti. Te godam minami V. Plūdoņa un L. Breikša teksti, Jāņa Mediņa un Jāņa Norviļa kompozīcijas, Filipsona (dižais zemes saimnieks) un J. Simsona (labietis) runu uzvedumi, A. Kaktiņa, M. Bajāres dziedājumi, E. Leščevska choreografija un citi. Dziedājumi ļoti patika, sevišķi Jāņa Mediņa „Tev mūžam dzīvot, Latvija!", kuŗam tekstu devis tepat vai visu mūsu varenāko dziedājumu autors — V. Plūdons. Varens savā vienkāršībā un spēkā bija mirklis, kad zemkopji un strādnieki sadevās rokām un izskanēja Plūdoņa sarakstītie vienības vārdi: „No fabriktelpām skaļām, kur mašīnrati rit, līdz druvām klusi zaļām vienkopīgs pulss lai sit!". Zemkopju, strādnieku, tautas un kaŗavīru grupas uzveduma noslēgumā sniedza sadarbības un vienības apoteozi. Uzvedumam beidzoties, Daugavā un debesīs izplauka brīnišķi illūminācijas krāsu ziedi, kuŗu fantastiskie veidojumi reizēm izauga par dīvainu, pasakainās krāsās mirdzošu, palmu mežu. Uzvedumu noskatījās Valsts Prezidents, valdība un armijas vadība. Uzvedumam beidzoties, vienotā tauta skaļi izgavilēja latvju tautas vienotājam un vadītājam — Valsts Prezidentam Dr. K. Ulmanim.

R. Osis.

Dainas koŗa 10 gadu atceres koncerts.

Desmit gadus atpakaļ pulciņš latvju dziesmas entuziastu, ar diriģentu Sergeju Duku priekšgalā, nodibināja Dainas kori, kuŗš, atceroties savu darba gadu pirmo desmitu, bija sarīkojis svinīgu koncertu konservātorijas zālē. Visus šos gadus nav rokas klēpī turētas; ir daudz un čakli strādāts un panākumi nav izpalikuši. Koris tagad ir jau izaudzis par māksliniecisku vienību, kuŗa ar disciplinēto dziedājumu un plašo un mūzikāli iezīmīgo repertuāru var droši nostāties blakus mūsu galvaspilsētas labākajiem koŗiem. Liels nopelns te enerģiskajam un nenogurstošajam diriģentam, ne mazāks arī visiem koŗa dalībniekiem, kuŗi latvju dziesmas kopšanai ziedojuši daudz darba, daudz sirsnīgas mākslas mīlestības. Jubilejas koncerta programma jo plaša un vispusīga. Pirmajā daļā patriotiska rakstura dziesmas: J. Zāliša — Dziesma tautas vienotājam, E. Dārziņa — Senatne, Jāz. Mediņa — Mežotnes taure, J. Norviļa — Dziesmu kalnā, H. Berino — Latvijā, A. Kalniņa — Birzēm rotāts Gaiziņš un J. Vītola — Karogs. Šo daļu koris nodziedāja pacilāti, ar kvēlu patriotisku izjūtu. Otrā daļā tautasdziesmu sabalsojumi. Kā pirmā A. Jurjāna — Melni mani kumeliņi. Brīnišķā noskaņā koris nodziedāja E. Melngaiļa — Tumša nakte, zaļa zāle, kuŗu nācās atkārtot. Tāpat bija jāatkārto S. Duka — Skaisti, skaisti meitas dzied. Šai daļā vēl J. Graubiņa — Kas tie tādi, kas dziedāja, J. Poruka — Pavasaŗa dziesma, A. Ābeles — Aiz upītes meitas dzied, un J. Graubiņa — Alutiņš bāleliņš.

Trešajā daļā plašākas formas darbi, kuŗus koris atskaņoja radiofona simfoniskā orķestŗa pavadījumā. Pirmā J. Vītola monumentālā leģenda — No atzīšanās koka. Solo partija uzticēta kādreizējam koŗa dziedonim E. Majoram, kuŗa spēcīgā, metallskanīgā balss labi piemērota dziedājumiem orķestŗa pavadījumā. Nākošā — arī kādreizējā koŗa dziedoņa P. Barisona kantāte — Gaišā stunda. Techniski droši un mūzikāli iejūtīgi veidots darbs; orķestrim gan pamaz uzticētas patstāvīgas mūzikas: vairāk viņš aprobežojas ar pavadītāja lomu. Pēdējā J. Mediņa — Latvijas dziesma. Loti iespaidīgs koris ar skanīgu un spoži instrūmentētu orķestri, kuŗš temperāmentīgā diriģenta vadībā izskanēja visai pārliecinoši. Noslēgumā J. Kalniņa — Dziesma brīvai Latvijai.

Pēc koncerta daudz suminājumu un apsveikumu. Vold. Upenieks.

A. Kroders

Mēneša apskats

Šī gada 15. maija svētki mūs pieveda atkal daudz tuvāk šo vēsturisko pārgrozību izpratnei, no kuŗas lai izaugtu jaunā domāšana, jaunais pasaules uzskats un no viņa izrietošā nākošo laiku rīcība un darbība. Maija svētki šogad visas nācijas priekšā izvirzīja šādas pašas galvenās un svarīgākās nacionālās problēmas, kuŗu atrisināšana vai nespēja tās atrisināt, (kā to ilgus gadus nespēja tā sauc. parlamentārā iekārta) reizē nozīmē arī latviešu tautas atdzimšanu un iešanu pretim vienmēr lielākai pilnībai vai arī tautas bojā aiziešanu, ar ko tai noteikti un neglābjami draudēja partiju laikmets, ja tas nebūtu likvidēts ar 15. maija atsvabinošām pārgrozībām valsts dzīvē. Šīs galvenās problēmas, kas šogad tika nostādītas visas nācijas priekšā, ir: nācijas gars kā vadošais un virzošais spēks; materiālās dzīves attiecība pret vadītāju garu; problēmas par jaunām valsts dzīves formām un par nākošām sociālām attiecībām mūsu zemē; tautas vienības un vienprātības idejas radošā nozīme; problēma par cilvēka vērtību un par apzinīgā cilvēka pakļaušanos tautas un valsts labuma idejai. Un par visām šim problēmām šogad runāja mūsu tautas visievērojamākās autoritātes: valsts vadības augstākā autoritāte Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis; gara kultūras augstākā autoritāte Latvijas ūniversitātes rektors prof. Dr. J. Auškāps; saimnieciskās dzīves vadošās organizācijas — Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameras priekšsēdētājs A. Bērziņš un 1. maijā Latvijas Preses biedrības gada svētkos par preses un rakstniecības uzdevumiem atjaunotā valstī runāja Latvijas Preses biedrības priekšnieks šefredaktors J. Druva, runādams to gara kultūras darbinieku vārdā, kuŗu uzdevums tautas domāšanas veidošanā un tautas darbības noskaņošanā ir sevišķi liels un svarīgs.

Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis savā 15. maija svētku runā liecina, ka 15. maijs no jauna pāvēris vārtus latvju radošam garam, paškīris ceļu latvju tautas atdzimšanas, atjaunotās vienības, spēka un drosmes spožumā. Agrākos laikos, kad meklēja jaunas sadzīves formas, veco vietā nestājās īpatnējā latviski - nacionālā kārtība, bet gan mūsu garam un būtībai svešas programas, teorijas, doktrīnas, formulas. Gadu no gada auga iekšējais saspīlējums starp tautas dzīvo garu, kas gribēja izlausties uz āru, lai nodibinātu savā latviskajā mājā arī savu latvisko kārtību un atbrīvotos no teoriju un formulu žņaugiem, kas apņēma tautas karsto dvēseli kā ar ledus garozu. Un 15. maijā šis saspīlējums izbeidzās ar tautas mūžam veselā gara spožu uzvaru. Tagad latviešu tauta pati lems par savu dzīves formu, lai tautas gars var brīvi izpausties. Nerunājot par materiālās dzīves apstākļiem, par kuŗiem valdība gādājusi, lai tālākā ietekmē nodrošinātu tautas gara un gribas attīstību labvēlīgos apstākļos, pirmā vietā ir jārunā par tautas gara un tautas gribas izkopšanu. Atsevišķa cilvēka griba vēl neizdara brīnumus, bet simti tūkstoši un miljoni atsevišķas gribas, apvienodamās un nesdamās uz kopēju mērķi un uzdevumu, var tapt un patiesībā top par spēku, kam nekas nevar pretim stāties un kas aizrauj sev līdzi visu un visus. Senās Romas vārdi, ka vienprātībā mazas lietas izaug lielas, pierāda, cik dziļi vienprātības nozīmi pirms 2000 gadiem sapratuši vecie romieši. Bet no otras puses ir cits satricinošs piemērs. Mūsu vēsturnieki mūs tagad māca, ka gandrīz pirms 1000 gadiem svešie ienācēji varēja uzvarēt mūsu senčus un pakļaut sev toreiz viņu tik labi organizētās valstis tādēļ, ka iekšējās nesaskaņās zudumā bija gājusi tik ilgi cēlo tikumu sargātā un koptā latviešu cilšu vienība un vienprātība. Tādēļ mūsu dienās vienības un vienprātības pārvēršana darbos ir uzdevums, kas arvien vēl jāatkārto un jāmācās no jauna. Bet blakus šai idejiskai darbībai redzam nodibināmies jaunas dzīves formas, kas ļautu tautas garam un gribai izpausties visā pilnībā. Ar mūsu jauno dzīves formu tautas gara izpausmei tiek piešķirts mūsu apstākļiem vispiemērotākais veids, lai rastos pareiza sacensība un savstarpēja ierosme, kas stiprāk vieno, nekā teorijas un formulas.

Nostiprināt atdzimušo tautas garu, rast tam piemērotu izteiksmes veidu un uzturēt saimnieciskos apstākļus, kas ļautu garīgai augšanai netraucēti norisināties un noslēgties, — tas ir un būs arī turpmāk valdības uzdevums," formulē Valsts Prezidents savu slēdzienu.

Tautas gars un nacionālā kultūra kā šī gara veidotāja atjaunotā Latvijā ir pasludināts kā latviešu tautas dzīvības un nākotnes izšķiroši svarīgais faktors. Materiālo dzīves apstākļu loma ir nodrošināt tautas gara un gribas attīstību labvēlīgos apstākļos. Gars kā vadītājs, kā nākošo mērķu iecerētājs, kā tautas griba kā šo mērķu un uzdevumu piepildītāja. Tas ir Latvijai pavērtais gaišais saulainais ceļš, kuŗu latviešu tauta brīvi varējusi sākt iet tikai kopš 15. maija.

Un Latvijas ūniversitātes rektors prof. Dr. J. Auškāps savā liesmainās pārliecības un lielas skaidrības pilnajā svētku runā atklāj latviešu kultūras spēku un viņas gaišos mērķus. Materiālās vērtības mums tagad vērtīgas tikai, cik tajās ielikts radītājs un organizētājs gars. Pie tam neviena tauta pasaulē nav tikuši uz augšu un uz priekšu, ja tās pamatu likšanas un lielu vēsturisku pagriezienu brīžos valsts vara nav bijusi koncentrēta savas tautas vadoņa rokās. Pēc 15. maija sākās nolaistās valsts ēkas savešana kārtībā, sākās saimniecisko pamatu likšana, bez kuŗiem neiespējama būtu stipra un paliekoša gara kultūras virsceltne. Bet ikvienam solim šajā virzienā cauri spīd galīgais mērķis — visas tautas labklājība, diženas un varenas gara kultūras vaiņagota. Un atjaunotā Latvijā redzam šīs gara kultūras pacelšanos ar neredzētu spēku. Tautā padziļinājusies atsaucība uz visu cēlu un labu, stiprāka kļuvusi ko-

Parādes gājienā Tautas vienības svētkos.

Artilerija 15. maija parādē.

pības sajūta un pamodusies pašierosme, kas ir jau kultūras augšanas zīme. Valdības soļi kultūras atbalstīšanā sola vēl nepieredzētu kultūras uzplaukumu. Bet vēl augstāk, kā kultūras dzīves standarts, kā jaunradītās kultūras vērtības stādāma paša cilvēka kultūra, kas ietelp ētiskā līmeņa celšanu, izglītību visos tās izpaudumos, zināšanu padziļināšanu un pavairošanu, pamatīgu arodu prašanu, ētiskās gaumes un mākslas izpratnes izveidošanu un, par visām lietām, — audzināšanu valstiski - nacionālā ideālisma garā.

Un jauna aksioma top par nacionālās valsts celšanas stūrakmeni, un tā saka, ka personīga labklājība var dzimt tikai no visas tautas labklājības. Ar savu darba mīlestību, ar savu neredzēto vītalitāti un nacionālo sīkstumu mēs esam bagāti diezgan, lai radītu lielu savas gara kultūras celtni. Mēs celsim to bez pātagas, uguns un zobena, nevienu nekalpinādami, svešus sviedrus neliedami, mēs to necelsim gaŗāmgājējiem un caurbraucējiem, bet mūžīgiem palicējiem. Mēs celsim to ar vienprātību, ko mums atdevis Kārlis Ulmanis.

Un rektors sacīja: „Mūsu raksti un dziesmas izrādījās par mūžīgākām, nekā varenās pilis un bagātās pilsētas un viss, ko var darināt no materijas, jo mūžīgas ir gara vērtības un mūžīga latviešu tauta, kas tās spēj radīt."

Idejai par tautas garu kā vadītāju savā runā pievienojās arī Tirdzniecības un rūpniecības kameras priekšsēdētājs A. Bērziņš un viņa liecinājums ir svarīgs taisni tādēļ, ka viņš runāja saimniecisko dzīvi vadošās organizācijas vārdā: „Musu uzdevumi nav materiālās ekspansijas vēlēšanās, bet savu zemi mēs gribam piepildīt, savas tautas garīgo ģeniju mēs gribam attīstīt un savu daļu pasaules kultūras vērtību krātuvēm mēs gribam dot. Mūsu bagātība ir mūsu darbs, mūsu tautas sātība un pieticība.

Sātība un pieticība, darbs un prof. Auškāpa izteiktā doma, ka mums nebūs ne kungu, ne kalpu, skaŗ izšķirošī svarīgas sociālās politikas problēmas, kas liecina, kādā virzienā ies latviešu tautas sociālā audzināšana, kas savā rezultātā latvieti padarīs par dziļu un vērtīgu kultūras cilvēku.

Tautas audzināšana šo jauno domu un ideju garā, audzināšana jauno sociālo uzdevumu izpratnei un audzināšana valstiski - nacionālā ideālisma garā, tas lielā mērā ir preses uzdevums. Bez labas preses šo uzdevumu veikšana kļūst sevišķi grūta. Kā prese šos savus uzdevumus sapratusi, to liecināja Latvijas Preses biedrības priekšnieks J. Druva, sacīdams, ka latviešu rakstniekam un žurnālistam jāstrādā ar aizrautību, lai visa mūsu tauta nāktu pie tā, ka lielās pārmaiņas un šo pārmaiņu atziņa iespiestos visu latviešu prātos un dvēselēs. „Saviem uzdevumiem, savai mīsijai esam apņēmušies kalpot pēc savas labākās apziņas". Un šis solījums tiek pildīts, kas redzams no grāmatu satura uzlabošanās, no tā, ka laikraksti vairs nav tukšu sensāciju, ģimenes skandālu un kriminālās kronikas pilni, bet pilni ar bagātu idejisku saturu.

Lasot šos liecinājumus maija svētkos, mēs arvien vairāk saaugam ar 15. maija garu un mērķiem, tā kļūdami apzinīgāki un spēcīgāki savu lielo nacionālo uzdevumu veicēji.

Tautas pašdarbībai dots skaists uzdevums.

Pašdarbības ceļā latviešu tauta veikusi lielus darbus. Var sacīt, ka visi mūsu sasniegumi kultūrā un saimniecībā ir mūsu pašdarbības panākums, jo pirms pasaules kaŗa resp. līdz Latvijas valsts nodibināšanai latviešu tautas centieni un nodomi drīzāk gan tika apkaroti, nekā atbalstīti. Ne centrālās valdības (Krievijas), ne arī vietējās zemes pārvaldes (vācu muižniecības un krievu birokratijas) atbalsta mums nekad nav bijis. Pavisam gan otrādi. Un tomēr, — cik augstu bija uzplaukusi mūsu dzīve. Ar tautas pašdarbību. Šo vērtīgo un ētiski cēlo tradiciju stipri aizdragāja partiju valdības laiks. Tagad no jauna atmostas tautas pašdarbība. Pirmais lielais darbs, tādā ceļā veikts, ir Brīvības piemineklis. Tad bagātīgie ziedojumi valsts aizsardzībai un kultūrai. Bet tagad tautas pašdarbībai tiek dots skaists uzdevums.

29. maijā, sarunā ar žurnālistiem, Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis ierosināja Uzvaras parka izbūvi ar tautas pašas darbu un līdzekļiem. Valsts Prezidents, skatīdams Rīgas karti, žurnālistiem saka, ka Pārdaugavā atrodas liels laukums, kuŗu sastāda 4 daļas. Bet visiem zināms, ka Rīgā trūkst piemērotu telpu daudziem sarīkojumiem un daudzām un dažādām praktiskām vajadzībām. Mums nav piemērotas vietas, kur noturēt kaŗaspēka parādes, jo Vienības laukums par mazu un neviens tur nekā nevar parādīt; mums ir grūtības ar dziesmu svētku sarīkošanu; Rīgai nav piemērotas vietas izstādēm; mums nav arī ēkas sporta vajadzībām, nav sporta stadiona, nav sporta vingrotavas ziemas laikam. Kur ņemt laukumu šīm vajadzībām. Piemērotākā vieta būtu lielais laukums Pārdaugavā, kur varētu: pirmā četrstūrī novietot sporta stadionu un vingrotavu; otrā — iekārtot vislielāko parādes laukumu; te varētu atrasties mūsu izstādes un laukums noderētu arī dziesmu svētku sarīkošanai; pie Šoneru ielas var celt estrādi 20.000 dziedātājiem un šī pajumte derētu arī par novietni parādes skatītājiem. Arī satiksme uz turieni ērta un laukums atrodas stipri centrālā vietā.

Bet kā nodomu veikt? Kā pasākumu finansēt, kā rast līdzekļus, kuŗi būs vajadzīgi lieli? Laukumu nebūvēsim Rīgai vien, bet visai Latvijai, visai mūsu zemei un tautai un — tādēļ pie šī darba jāsaista visa tauta, izbūve jāveic tautai pašai, un tā, lai jau nākošā gada 15. maija parādi varētu noturēt jaunajā laukumā. Tur būtu jānotiek arī nākošiem dziesmu svētkiem un nākošā gada strādnieku svētkiem. Tādēļ ar lielā plāna finansēšanu jāsteidzas. Pie darba veikšanas sava roka jāpieliek ikvienam mūsu valsts pilsonim, kuŗš sasniedzis 16 gadus: vīrieši tieši pie laukuma izveidošanas darbiem, sievietēm būs darba pilnas rokas ar jaunā laukuma izdaiļošanu. Piemēram, aizsargi pēc kārtas pa apgabaliem varēs braukt Rīgā, lai vienu dienu celtu savu laukumu. Bet būs vajadzīga arī nauda, ko budžetā nevar paredzēt, jo tad būve ieilgs vairākus gadus. Līdzekļu iegūšanai jāsarīko loterija par 1.250.000 latiem, ar atlikumu Ls 1.000.000.—. Jāpaļaujas arī uz prāviem ziedojumiem. Loterijas biļešu (à Ls 5.—) izplatīšana arī jāveic pašai tautai, — visiem, visiem: uzņēmumiem, iestādēm, bankām, krājkasēm, pašvaldībām, — katram, katram. Pilsoņi, uzrādot vienu lozi, pērkot otru, varēs no darba atpirkties.

Tāds ir Valsts Prezidenta 29. maija aicinājums tautas pašdarbībai. Un mēs nešaubāmies nevienu mirkli, ka Prezidenta nodoms būs piepildīts vēl plašākos apmēros, nekā pats darbs to prasa: paliks pāri kā darba dienas, tā arī līdzekļi, kuŗiem tad varēs dot jaunu uzdevumu.

Apmēram vienas nedēļas laikā kopš aicinājuma publicēšanas jau pieteiktas 100.000 darba dienas (10.000 mazpulki, 4000 studentu korporācijas, 1500 studentu vienību savienība u. t. t.). Reizē ieplūst arī prāvi ziedojumi no uzņēmumiem, iestādēm un privātām personām.

„Jaunā vienība un vienprātība ir nesusi zelta augļus. Mēs esam skaidrībā, ka mēs varam iet kopā un strādāt," saka Valsts Prezidents, ticēdams tautas atsaucībai un paļaudamies uz to. Pirmie rezultāti rāda, ka aicinājums būs spīdoši piepildīts.

Valsts Prezidents un valdības locekļi pie jaunatnes.

Valsts augstākās valdības gājiens pie jaunatnes, pie bērniem sākās ar plašajiem bērnu svētkiem š. g. 22. maijā, kur Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis teica savu pārdzīvojumos un pieredzes bagātībā kausēto runu, šo gudro ceļa norādījumu jauniešiem. Arī priekš šiem apvienotiem bērnu svētkiem, teica Prezidents, ir bijis kaut kas nepieciešams, ir bijis kaut kam jaunam jānāk, lai šādi svētki varētu notikt. Un tikai tagad, pēcmaija laikos, svētki kļuvuši iespējami, pie kam tagad tie notiek ar citādu sajūsmu, ar citādu prieku, nekā tas bija agrāk, un arī mūsu skolās valda jaunas domas, jauns gars. Nu varēs mācīt bērniem to, kas mums mūsu pašu valstij ir vajadzīgs, varēs mācīt no visas sirds to, ko prasa mūsu tautas, tēvijas, valsts labums ko prasa arī domas par tautas un valsts nākotni. Tas nebija iespējams skaldīšanās laikā, kad nobālēja valsts pirmo gadu sajūsma un ciešā apņēmība. Tagad jaunatne, izaugusi un darbā stājusies, varēs just jo drošāku pamatu savu uzdevumu veikšanai, ka viņa būs dzīves gaitām no mājām un no skolas paņēmusi līdz to, kas krietniem, viskrietnākiem tēvijas dēliem un meitām ir nepieciešams, lai viņi būtu bruņoti ar spēku, stiprumu un drosmes apziņu. Bet lai viņi dzīvē paņemtu arī stipru pienākumu apziņu pret sevi, pret sabiedrību, pret tautu un valsti. Še vissvarīgākais būs laba priekšzīme, labi piemēri un paraugi. Bet arī skolotājiem pašiem ir vajadzīgs labu priekšzīmi rādīt, pierādot savu pienākumu apziņu pret sabiedrību arī tieši sabiedriskā darbā. Tāpat pienākumu pildīšana jāprasa arī no pārējiem audzinātājiem un no bērnu vecākiem. Līdz šim maz arī ievērots mūsu pienākums pret mātēm. Mēs līdz šim vai nu piemirsuši, vai neesam spējuši padomāt, ka jo labāka izaugs mūsu jaunā paaudze tad, ja mātes varēs justies atvieglotas, ja viņas varēs savas sirds mīlestību saviem bērniem vairāk parādīt un ja vispāri mēs varēsim runāt ne tikai par aizmirstām mātēm, bet arī par laimīgām mātēm.

Arī skolu lietās vēl daudz kas darāms, lai mēs kautcik apmierināti varētu būt. Gādība par skolām nekad neizbeigsies, jo jaunā paaudze būs tā, kas mūsu darbus turpinās un papildinās, un ko mēs būsim labu darījuši, to viņa mūžīgu padarīs. Tā veidosies mūžīgā Latvija. Priekš tam ir vajadzīga griba augt Latvijai, strādāt Latvijai, griba Latvijai upurus nest un sevi ziedot, ja tas vajadzīgs. Šo pamatprasību radīšanā un izkopšanā skola stāv vispirmā vietā, jo gadu gadā mūsu skolās skaitām ap 250.000 bērnu un mums ir desmit un vairāk tūkstoši skolotāju. Tas patiesi ir vislielākais spēks, iespēja un izdevība Latviju celt, šai celtnei pamatus stiprināt un mūžīgus darīt.

Un tad Prezidenta spēcīgais aicinājums jaunatnei: „Jaunatne, audz liela, audz diženа, bet audz arī stipra ideālos, audz stipra ideālismā, nezaudē savus jauno dienu ideālus. Un cerēsim un vēlēsimies un gādāsim, lai šie ideāli nezustu un nebālētu nevienam arī vēlākā dzīvē, ne tiem, kas tagad ir jauni, ne arī mums, kas tik jauni vairs neesam. Lai mūsu augstais ideāls būtu ka mēs karsti vēlamies vislabāko vispārībai, tautai, valstij, Tēvijai. Bet tai pašā laikā lai mēs katrs sev uzstādītu visstingrākās un visgrūtākās prasības. Tas lai būtu augstākais ideāls ir jaunājiem, mazajiem, dzīvi sākot, ir mums, vecākajiem, visos dzīves posmos. Un lai izaug jaunā paaudze rakstura stipra, lai šis stingrais, nelokāmais raksturs savus spēkus smeltos sirdsskaidrībā, taisnībā un patiesībā. Lai šis raksturs būtu tik stiprs, ka viņš varētu un spētu vispārības labklājību nostādīt augstāk par katra atsevišķa cilvēka labklājību, par savu labklājību. Un lai paliktu raksturs izturīgs un nelokāms dzīves grūtībās un vētrās. Lai izaug jaunā paaudze ar gribu un spēju strādāt, bet blakus darbam lai viņa būtu spējīga arī dot savu daļu priekam, veselīgam priekam, kas cilvēku stipru dara. Dzīvē uz priekšu tikšana visur atkarājas no darba un darba panākumiem. Un ikdienas dzīvē pie mērķa ved visdrošāk tas, kas sper soli pēc soļa."

Tālāk Valsts Prezidents gāja pie skautiem, būdams pie viņiem skautu lielos pavasara svētkos. Savā runā viņš sevišķi uzsvēra skautu mudinājumu — „darbs, darbs, darbs, lai cik tas skarbs, skauts to veic". Vēl Valsts Prezidents piedalījās Kabiles pamatskolu beigušo skolēnu izlaiduma aktā. (Šajā skolā savā laikā skolas gaitas sācis Latvijas pirmais ārlietu ministrs Z. Meierovics). Bez Valsts Prezidenta skolu izlaidumu aktos piedalījušies arī vairāki nacionālās valdības locekļi, tā ceļot tiltu starp valsts augstāko vadību un nākošiem Latvijas veidotājiem, no kuŗu gara, no kuŗu domām un mērķiem atkarāsies, kāda pēc gadiem būs mūsu Tēvzeme.

Jaunatne un skola, — divi ārkārtīgi svarīgi latviešu nacionālās lietas faktori, kā to ar savu piedalīšanos izlaidumu aktos apliecinājusi arī valsts augstākā vadība.

Atzinība un pateicība tiem, kuŗu dēļ mēs dzīvojam un strādājam.

Agrākos laikos daudz gan tika runāts par brīvības cīņām, pašus cīnītājus mēģināja izlietot kā labu pievilkšanas akmeni vēlēšanās un citur, kur kādai šaurai grupai vai pat atsevišķai personai bija kādi savi aprēķini un kombinējumi. Bet pati valsts vadība gāja pilnīgi pretēji tiem sapņiem un tām domām, kādās Latvija teloja brīvības cīnītājiem. Tikai tagad brīvības cīņas tautas apziņā iegūst savu patieso jēgu un tikai tagad atzinība pirmajiem cīnītājiem kļuvusi par tautas dvēselisku vajadzību, par nepieciešamību. Paceļas pieminekļi, tiek piestiprinātas piemiņas plāksnes kauju vietās, tiek destītas svētbirzes u. tml. Lai šis apgalvojums nebūtu vārdi vien, pieminēsim, kas šajā ziņā darīts vienā pašā maija mēnesī. 1) Meža dienā,. 10. maijā, pulkveža Kalpaka nāves vietā Airītēs iestādīja ozolu piemiņas birzi, ozolu aleju un ar krāšņuma kokiem apstādīja laukumu un celiņus piemiņas vietā. Koku dēstīšanā piedalījās paši kauju dalībnieki — kalpakieši. Kokus dāvināja Liepājas, Kuldīgas un Saldus pilsētas. 2) Lie-

Kaujas rati 15. maija parādē.

pājas valsts darbinieku organizācijas apvienojušās vienam darbam — kopīgiem spēkiem piedaloties Liepājas atbrīvošanas pieminekļa celšanā. Šī pieminekļa celšanu nolēmusi atbalstīt arī Liepājas strādnieku arodb-ba. 3) Vidzemes divīzijas karavīri savā nometnē — Salaspilī cēluši dzīvu pieminekli brīvības cīņu virspavēlniekam ģen. Balodim, iestādot ģenerāļa Baloža piemiņas birzi, kuru stādīja 5. maijā. 4) Piemiņas bērzus 6. maijā stādīja arī Priedainē, pie Lielupes tilta, tajā vietā, no kuras 1919. gadā sākās uzbrukums pāri tiltam. 5) Autotanku pulka karavīri iestādīja piemiņas bērzus uz Jelgavas šosejas, kur kaujās gāja bojā bruņotais auto „Lāčplēsis". 6) Nesen Armijas virsnieku kluba dārza uzkalniņā savus piemiņas ozolus iestādīja Valsts Prezidents Dr. K. Ulmanis, Kaŗa min. ģen. J. Bolodis, armijas komandieris ģen. K. Berķis un Rīgas garnizona priekšnieks ģen. Virsaitis. Tagad savus ozolus vēl iestādījuši vairāki augstākie armijas virsnieki, darot kuplāku armijas vadības ozolu birzi virsnieku kluba dārzā. 7) 17. maijā Džūkstes pagastā pie Bateru mājām Kalpaka bataljona bij. karavīri un vietējo organizāciju pārstāvji atklāja piemiņas plāksni šajā vietā 1919. gadā notikušai Baloža brigādes pirmai kaujai, kuŗa vēsturē arī pazīstama kā Bateru kauja. Pie piemiņas zīmes Kalpaka bataljona vienību pārstāvji iestādīja no katras vienības pa ozoliņam. 8) 21. maijā Gaujienā 7. Valkas aizsargu pulka 8. rota, Zvārtavas, Trapenes un Grundzāles pagastu pašvaldības, Gaujienas ģimnazija un sabiedriskās organizācijas kopā ar Cēsu kājnieku pulka bijušo skolnieku rotu rīkoja Ziemeļlatvijas atbrīvošanas atceri, piedaloties valdības un armijas pārstāvjiem un ļoti daudziem vietējiem iedzīvotājiem.

Tā atdzimsts brīvības cīņu laikā domātās domas un pārdzīvotās jūtas, liedamas jaunu un lielu spēku latviešu krūtīs, tos darot stiprākus savu vēsturisko uzdevumu veikšanai. Jo nekas tā nevar stiprināt, kā dziļa un godbijīga par Latviju atdoto upuru vērtības izpratne, kuŗa tagad top nopietna un valdoša.

Top Darba kamera.

7. maija sēdē ministru kabinets pieņēma likumu par Latvijas darba kameru, ar ko nu ir nodibināta jau ceturtā no paredzētām kamerām, un kad būs radīta arī kultūras kamera, tad kameru sistēmas organizācija būs līdz galam veikta.

Darba organizācija, strādnieku dzīves problēmu atrisināšana mūsu zemē vēsturiski allaž gājusi tādus ceļus, ka darba jautājumi vienmēr izslīdējuši ārā no latviešu nacionālās politikas kopuzdevumiem. Kādu postu tas dažkārt nodarīja, to visgaišāk rādīja Latvijas nonākšana bezdibeņa malā pirms 1934. gada 15. maija. Bet šajos nelaimīgajos laikos par darba dzīvi gan atskanēja bezgala daudzi naida un niknuma pilni vārdi, gan tika darīts viss, lai strādnieku atskaldītu no visas nācijas kopīgā spēka, tā ārkārtīgi samazinot šo spēku, bet pozitīvas celtniecības strādnieku frontē nebija tikpat kā nekādas. Arodorganizācijas nīkuļoja un nodevās pret nāciju un valsti nodevīgai politikai, strādnieku kultūrālā un materiālā palīdzība un pašdarbība tāpat bija naida saēsta. Un neviens godīgs strādnieks nevarēja pateikt, kādēļ šis naids, ar kādiem spēkiem tad paceļama mūsu zemes labklājība, ja strādniekam jāatskaldās no zemniekiem, no amatniekiem, inteliģences u. c. grupām, kas mūsu tautu sastāda.

Šīs naida nejēdzības vietā nu ir radīta plaša un visu strādnieku dzīvi aptveroša organizācija, kādas nekad nav bijis un par kādu arī nedomāja naida sludinātāji, jo toreiz bija vajadzīgs nevis radošs, tautas spēku vairojošs strādnieks, bet saniknots, naida pilns proletārietis, kam jāpiepilda hinoriskā pasaules revolūcijas ideja.

Pēc likuma teksta Darba kamera pastāv — „algotā darba spēka vajadzību un tiesību taisnīgai pārstāvēšanai un pie šīm aprindām piederīgo Latvijas pilsoņu dzīves līmeņa pacelšanai sabiedriskā, saimnieciskā un kulturālā ziņā, kā arī viņu uz šo mērķi virzītas pašdarbības un pašpalīdzības ierosināšanai un veicināšanai."

Atsevišķu kameras uzdevumu veikšanai un pašdarbības pasākumu izvešanai darbojas arodbiedrības ciešā sadarbībā ar kameru. Kamera pastāv no 100 algoto darba spēku pārstāvjiem un 50 viņu kandidātiem. Pirmo kameras sastāvu ieceļ no arodbiedrību vidus.

Kameras uzdevumi, bez tam, ir sekmēt veselīgu sadarbību starp darba ņēmājiem un darba devējiem un pārstāvēt algotā darba spēka intereses valsts, pašvaldību u. c. publiski — tiesiskās un attiecīgās starptautiskās iestādēs. Lai to panāktu, kameras pienākums un tiesība ir darboties līdzi uz algoto darba spēku attiecošos likumu izstrādāšanā; dot atsauksmes par likumiem, likumprojektiem, rīkojumiem un principiāliem soļiem saimnieciskās politikas laukā no algotā darba spēka interešu viedokļa; iesniegt ierosinājumus un paskaidrojumus valsts u. c. iestādēm; nozīmēt algotā darba spēka pārstāvjus valsts un pašvaldību iestādēs, kur to paredz likums; organizēt algoto darbinieku aroda un sporta biedrības un darba arteļus; veicināt ražotāju, patērētāju un kredita kooperātīvu darbību; veicināt algoto darbinieku, kā arī mācekļu un praktikantu vispārīgo un aroda izglītību, dibinot un uzturot speciālas mācības un audzināšanas iestādes un kursus; atzīmēt un godalgot priekšzīmīgākos algotos darbiniekus; dibināt izglītības fondus un izsniegt pabalstus praktikantiem, skolu un kursu apmeklētājiem un ceļojumiem; krāt materiālus par algotā darba spēka aizsardzību un nodrošināšanu, ierīkojot darba mūzeju; pacelt algoto darbinieku mājsaimniecību un ģimenes dzīvi; veicināt algotā darba spēka veselību; ierīkot un uzturēt darba apgādes un gādāt par darba spēka plānveidīgu novietošanu; pētīt algotā darba spēka darba, brīvā laika izlietošanas un dzīves apstākļus; izdot un izplatīt rakstus un grāmatas, uzturēt pašpalīdzības fondus, ierīkot klubus, sporta laukumus u. c.; nosacīt vietējos ieradumus, kādi pastāv darba līgumu noslēgšanā, izpildīšanā un izbeigšanā; pārbaudīt arodu prasmi, u. t. t.

Kā no šiem uzdevumiem, minot tikai svarīgākos, redzams, tad Darba kameras pilnvaras un iespējas ir ļoti plašas, un nekad līdz šim neviena valdība tādas nebija devusi, ne arī kāda partija to solījusi.

Algotiem darbiniekiem tagad tiešām ir sava lietišķa, nopietna un panākumus solоša pārstāvniecības iestāde, kuŗa būs saskaņā ar valsts vadību visos likumos un rīkojumos, kā arī visos praktiskos soļos, kas attiecas uz algoto darbinieku dzīvi.

Saskaņā ar likuma nosacījumu, ka Darba kamera pakļauta Ministru Prezidentam vai viņa pilnvarotam ministrim, Valsts un Ministru Prezidents Dr. K. Ulmanis pilnvarojis ministru A. Bērziņu atvietot viņu visos gadījumos, kur to paredz likums par Darba kameru. Tā tad ir nodibināts pilnīgi personāls kontakts starp valsts augstāko vadību un strādnieku dzīvi veidojošo Darba kameru, kas strādnieku dzīves apstākļu uzlabošanas ziņā var būt tikai par svētību, ievērojot nacionālās valdības pasludināto pamatprincipu, ka Latvijai jābūt taisnības valstij, kur nav ne izsūkto, ne apspiesto.

Bet par Darba kameras priekšsēdētāju iecelts ļoti inteliģentais strādnieks K. Egle, kurš amatu uzņemas sākot ar 11. jūniju, kad arī faktiski iesākas kameras darbība.

Ar Darba kameras radīšanu atrisināts viens no grūtākiem nacionālās politikas jautājumiem, un nākotne nešaubāmi pierādīs, ka arī šis atrisinājums bijis laimīgs un labs.

Sāk darboties vēstures institūts.

11. maijā Latvijas ūniversitātes telpās notika Vēstures institūta pirmā atklātā sēde, piedaloties Valsts Prezidentam Dr. K. Ulmanim, valdības locekļiem, armijas un administrācijas augstākiem pārstāvjiem, augstskolas mācības spēkiem un daļai studentu. Izglītības ministrs prof. A. Tentelis, sēdi ievadīdams, starp citu sacīja, ka sevišķi labvēlīgs moments vēsturei pienācis tagad, jo mūsu Vadonis ir liels vēstures cienītājs un pratējs, un viņa nopelns ir arī Vēstures institūta nodibināšana. Gan institūts faktiski ir jau darbojies, jau pat krājas institūta dokumenti no vecākiem un jaunākiem laikiem, bet sabiedrības priekšā institūts nostājas ar šo atklāto sēdi, tā nodibinādams viņam nepieciešamo saskaņu un atrazdams atbalstu sabiedrībā.

Atklātājā sēdē izglītības ministrs nolasīja referātu, motivējot mūsu vēstures patstāvības tiesību un nepieciešamību. Bez tam vēl referātus nolasīja prof. Fr. Balodis par Latvijas aizvēstures rakstību un prof. A. Švābe par Jersikas un Tālavas latviešu karaļvalstīm, ar dokumentiem no latviešu valsts pirmajiem sākumiem pierādīdams, ka Austrumlatvijā bijušas pilnīgi organizētas valstis.

Ja izejam no likuma nosacījuma, ka Vēstures institūta uzdevums ir pētīt Latvijas un latviešu tautas vēsturi nacionalisma un patiesības garā, un ja, no otras puses, atceramies, ka gadusimtiem ilgi skats uz mūsu vēsturi no nacionālisma un patiesības viedokļa nevien bija pilnīgi neiespējams, bet katrs mēģinājums šajā virzienā bija dumpība un sodāms noziegums, tad sapratīsim, cik ārkārtīgi svarīga ir Vēstures institūta nozīme. Tikai pārs pēdējos gados mūsu vēsture īstenībā ir tikusi pie savām tiesībām un tikai tagad varam sagaidīt,

ka atklāsies mūsu tautas dzīve patiesības gaismā, ar ko tad iegūsim pavisam jaunu skatu paši uz sevi, savām spējām un uz saviem nākotnes mērķiem un uzdevumiem. Vēstures zinātne kļūs par ievērojamu tautas pašapziņas un spēka audzinātāju, kas neparedzamos augstumos pacels mūsu vadīšanas spējas un mūsu svaru citu tautu vidū. Šajā ziņā uz Vēstures institūtu gulstas liktenīgi svarīgi un lieli uzdevumi, ko tagad, viņam darbu īsti sākot, sagaidām ar lielu ticību un paļāvību.

Kultūras darbs armijā.

Nekad ieroči vien nav kaujas izšķīruši un arī ne vienas vai otras armijas skaitliskais pārsvars. Arī ne stiprie nervi, uz kuŗiem tā paļāvās vācieši. Bet tautām uzvaras nesušas kaŗavīru morālās un intellektuālās īpašības, viņu armiju pacelšanās šajā ziņā pāri pretnieka armijai. Arī ar labu technisko gatavību vien nepietiek. Laba prašana rīkoties ar ieročiem prasa vēl vienu atbildi: pret ko šos ieročus vērst un kādēļ tie jāvērš. Mums, latviešiem, ieroču lietāšana var būt nepieciešama un nenovēršama tikai vienā gadījumā: Tēvzemes aizstāvēšanai, jo savu labklājību mēs negribam celt un nekad necelsim uz citu tautu zemes un dzīvā spēka rēķina.

Tādēļ patriotiskā apziņa allaž bijis latviešu bruņotā spēka stiprākais un drošākais sabiedrotais, uzvaras garantētājs. Un patriotiskās apziņas celšanai mūsu armijas vadība allaž piegriezusi sevišķu ievērību, īpaši tajos laikos, kad gādība par armiju atradusies ģenerāļa Baloža rokās, kā tas bija 1919. un 1920. gadā un kā tas ir tagad. Pat nejēdzīgajā parlamenta laikā ģen. Balodis prata šo kultūras, šo patriotiskās audzināšanas darbu armijā turpināt, garnizonos sarīkojot lekcijas par mūsu vēstures un kultūras jautājumiem. Tā kaŗavīriem nolasītas daudzas ievērojamas mūsu zinātnieku lekcijas.

Un tagad atkal ģen. Balodis devis rīkojumu organizēt kaŗaspēka daļās kultūrāli - zinātniskus priekšlasījumus, kā lektorus aicinot augstskolas mācības spēkus. Vispirms paredzēti tādi ievērojami priekšlasījumi, kā prof. A. Švābes — Kā latvieši zaudēja savu zemi un valsti 13. gadsimtenī; prof. P. Jureviča — Individs un sabiedrība; Dzīves jēga un varonība; doc. Mucenieka — Tiesības, tikumība un taisnība u. c.

Ģen. Balodis allaž ir tuvu sapratis latviešu kaŗavīra vajadzības, un tagad viņš pieiet vienai no visnopietnākām vajadzībām, kuŗas sekmīga apmierināšana nesīs kaŗavīru morālo un intellektuālo spēju ievērojamu pacelšanu.

Nacionālais tūrisms.

Lielu un svarīgu nacionālās audzināšanas darbu veic Iekšlietu min. administrātīvā dep. vicedirektora O. Cielēna vadībā nodotais nacionālā tūrisma birojs, iepazīstinādams ļaudis ar mūsu zemes vēsturi, ar ievērojamām vietām, ar brīvības cīņu kauju vietām, un ar Latvijas zemes skaistumu. Ko nepazīst, to nevar mīlēt, — ir viens no nacionālā tūrisma principiem, un tādēļ viņa mērķis ir pēc iespējas daudzus mūsu zemes iedzīvotājus iepazīstināt ar dzimto zemi. Protams, bez šiem nacionālās audzināšanas motīviem tūrismam ir arī savi citi labumi: veselības kopšana, vienkāršs dzīves veids, draudzība, tuvināšanās tautai un dabai, kas cilvēku vispāri dara krietnāku un vērtīgāku. Bet šajā sakarībā galvenā kārtā gribam pasvītrot tūrismu kā nacionāli — patriotiskās audzināšanas faktoru, jo ar to viņš valstij kļūst sevišķi vērtīgs un svarīgs.

Nesen izbeidzās otrā nacionālā tūrisma izstāde, un deva spožus panākumus, ko liecina ievērojamais izstādes apmeklētāju skaits. Nākošo izstādi Rīgā rīkošot tikai 1938. gadā, totiesu izstādes sarīkošot Daugavpilī un Liepājā, kam atkal ir sava svarīga nozīme, jo mūsu kultūras vērtības daudzmaz vienmērīgi tad tiek izdalītas pa visu zemi, kas mazina no provinces prombēgošos spēkus un stiprina visas zemes veselīgu attīstību, darot vērtīgākus pašus cilvēkus, kuŗi mazāk zūdas un ir nemierā, bet vairāk nododas radošam darbam katrs savā vietā. Kuŗš darbā pacelsies, tas tiks uz priekšu, lai viņš strādātu kur strādādams. Šajā ziņā Rīgai nav nekādu priekšrocību, sevišķi nacionālās valdības laikā.

Arī nacionālais tūrisms aicināts kalpot zemes vienībai, mieram, radošam darbam, uz ko cilvēkus noskaņo savas dzimtenes pazīšana un ciešāka, biežāka novadu satikšanās, ko var dot labi organizēts tūrisms. Tādā gadījumā neviens stūrītis Latvijā nejutīsies pamests un aizmirsts, un tauta būs vienotāka, veselāka savās tieksmēs un nodomos.

Darbu, ko veic nacionālais tūrisms un kas plašākai sabiedrībai vēl diezgan maz pazīstams, var tikai silti veicināt, lai tas kļūst par visas tautas kustību. Ka nacionālais tūrisms ir labās rokās, to pierādīja arī nesen slēgtā izstāde.

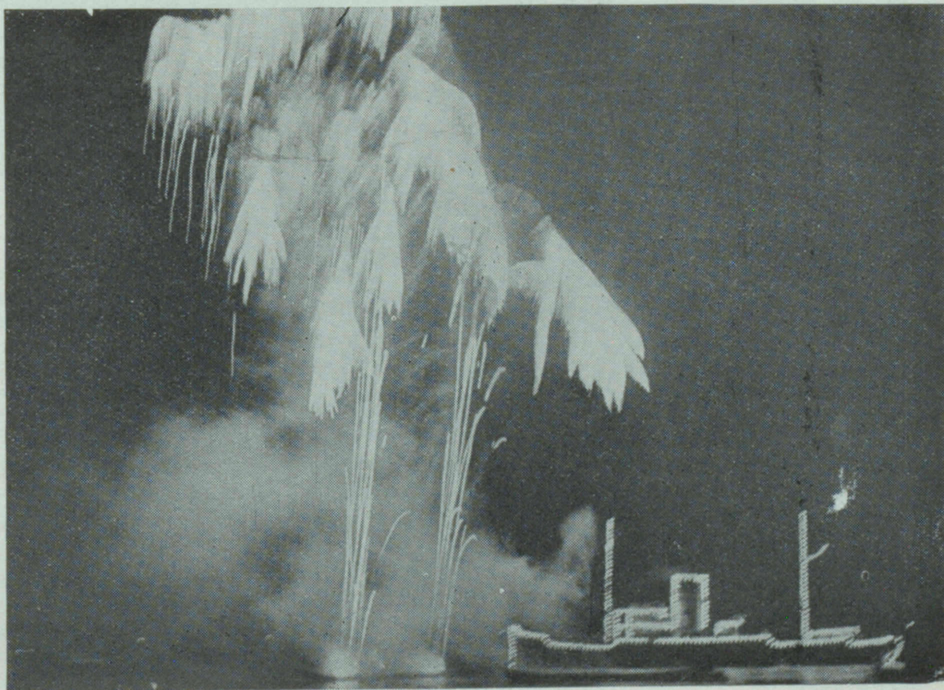
Arī sports tagad ir organizēts.

Viena no slimākām vietām mūsu sabiedriskās organizācijās bija taisni sporta organizāciju dzīve un attiecības, kaut liktos, ka taisni te nevajadzētu būt nekādām neveselīgām un ļaunām parādībām. Diemžēl, tā nebija. Un līdz pat tai dienai, kad valdība izdeva likumu par fizisko kultūru un sporta organizācijām, daudzās no šīm organizācijām, neizslēdzot svarīgāko no tām — olimpisko komiteju, bija visai neveselīgs gars. Tāpat svešie elementi taisni te bija pratuši savu iespaidu paturēt un bieži vien atrasties pat izšķirošās pozicijās, kas tikai ārdīja sporta dzīves veselīgu attīstību. Labākās latviešu sporta organizācijas jau sen bija dibinātā nemierā ar apstākļiem sporta dzīvē un gaidīt gaidīja tagad izdotā likuma parādīšanos. Vēl ceļams bija arī tāds iebildums pret sporta vadību, ka tā nepiegrieza nekādu vērību sporta jauniešu audzināšanai un bieži vien taisni no sportistu aprindām bija jāpiedzīvo neattaisnojamas lietas. Jo par jauniešu audzināšanu neviens nedomāja. Tāpat diezgan nepatīkami sporta dzīvē bija ievazāti politisko partiju laiku tikumi, jo nav taču vēl aizmirsts, ka daža laba pusbankrotējusi grupa mēģināja savā pusē dabūt kādu populāru sportistu.

Tagad sporta dzīvei dota skaidra un noteikta organizācija un nosprausts arī idejiskais ceļš.

Likuma 1. pants nosaka, ka „fiziskās kultūras un sporta uzdevums ir izaudzināt garīgi un miesīgi veselus, izturīgus un spējīgus un krietnus sabiedrības locekļus, kas vienoti valstiskā apziņā, spēj sekmīgi pildīt visus dzīves un darba pienākumus, ko uzliek ģimene, sabiedrība, tauta un valsts."

Tik plaši līdz šim uz sporta darbību nemēdza skatīties, un jaunais darbības princips dos mums pavisam jaunu, skaidru un veselīgu sporta dzīvi. Arī sporta vadība nu būs sporta komitejas un ministru kabineta iecelta sporta vadītāja rokās, kas nodrošina vienotu, saskaņotu, valstisku un nacionālu sporta dzīvi pēc kādas sen jau ilgojās labākās latviešu sporta organizācijas.

Uguņošana Tautas vienības svētkos.

T. Veicherts

Mēneša apskats

5. maijā noslēdzās viens no Austrumafrikas drāmas izšķirošiem cēlieniem un posmiem: minētā dienā itaļu karaspēks iesoļoja Abesinijas galvas pilsētā Adisabēbā, kuŗu neguss un viņa valdība bija pametuši sava likteņa un mežonīgā pūļa varā. Līdz ar to Musolini pasludināja savai tautai Romā, ka kaŗš Afrikā ir izbeidzies un Abesinija kā „de facto“, tā arī „de jure“ nu esot italiska.

Pēdējo mēnešu militārie un politiskie notikumi Etiopijā atļāva paredzēt līdzīgu epilogu itaļu - abesiņu cīņām. Itaļu techniskais un stratēģiskais pārspēks ņēmis virsroku pār abesiņiem, kuŗi savās kaŗa metodēs vēl dzīvoja Menelika laiku atmosfairā un parašās. Bija domājams, ka klimatiskie un topografiskie apstākļi stipri apgrūtinās itaļu kustības kalnainā un tuksnešainā Abesinijas iekšienē, bet arī šinī ziņā modernā technika — aviācija, tanki, motorizētā artilerija u. t. t. darīja savu un viņas priekšā arī daba izrādījusies bezspēcīga pretoties Romas militārai gribai. Redzot savu spēli zaudētu, un savu armiju sabrūkam, neguss jau pirms Adisabēbas krišanas atstāja Abesiniju un angļu kaŗa kuģī devās uz Palestīnu, no kuŗienes viņš tagad ieradies Londonā.

Ja, itaļu operāciju militārais posms ir izbeidzies, bet līdz ar to iesācies otrs, ne mazāk svarīgais un grūtais diplomātiskais ceļš un darbs, kuŗam būs jāizšķiŗ un jānokārto Abesinijas territorijas politiskais, administrātivais un starptautiskais liktenis. Dažas dienas pēc itaļu izšķirošās uzvaras, viņi pasludināja Abesiniju par aneksētu un Italijas karālim pievienoja abesiņu keizara tituli. Šo ceremoniālo soli itaļi izdarīja ļoti svinīgos un iespaidīgos apstākļos Romā, kas sagādāja lielu pārsteigumu Rietumeiropas galvas pilsētās un valdību aprindās. Romas žests sacēlis protestus Tautu savienības valstīs, Francijā un Anglijā, jo viņš taču nozīmē neatkarīgās valsts un pie tam vēl Tautu savienības locekles vienkāršu pazudināšanu ar ieroču un rupjā spēka palīdzību. Tā, lūk, Abesinijas jautājums patlaban zaudē savu militāro un lokālo nozīmi un pāriet uz principiālo un starptautisko plāksni.

Šādā noskaņojumā sēdes atjaunoja 11. maijā Tautu savienības padomes locekļi. Jau pašā sākumā padome lēma, ka savās apspriedēs skāršot arī itaļu - abesiņu konfliktu un šinī sakarībā tad atļāva viņās piedalīties arī Abesinijas delegātam. Pret šādu lēmumu protestēja itaļi, teikdami, ka Abesinijas valsts vairs nepastāvot un ka noteicēji par šis territorijas likteņiem esot tikai itaļi. Līdz ar to Itālijas pārstāvis atstāja padomes sēdi un dienu pēc tam — arī pašu Ženēvu.

Itaļu kaŗaspēka parāde Adisabēbā.

Sakarā ar visu to, angļu un franču presē un sabiedrībā no jauna pacēlās jautājums par sankciju turpināšanu un pastiprināšanu pret itaļiem. Arī citas valstis, kā piem. mazās antantes pārstāvji izsakās ar dedzību un noteiktību par šādiem soļiem. Bet no otras puses — sankcijām ir daudzi, iespaidīgi pretinieki, kas uzstājas par izlīgumu ar Italiju, lai neaizstumtu pēdējo no līdzdalības Eiropas lietās, kur viņas vārds un prestižs tagad būtu tik vērtīgs un nepieciešams. Šķiet, ka sankciju politikai tagad ir pienācis gals un viņa sabrukusi tādēļ, ka jau pašā sākumā, pie viņu dekretēšanas un pasludināšanas, Tautu savienības valstīs nevaldīja vēlamā un nepieciešamā vienprātība: nafta arvienu turpināja plūst itaļu tankos un automobiļos, bet caur Suecas kanālu netraucēti gāja melnkreklu kaŗa un munīcijas transporti. Tad, daudzas valstis, ķerdamās pie sankcijām, domāja vairāk par politisku un ideoloģisku cīņu ar fašismu, nekā par Abesinijas un viņas negusa aizstāvēšanu. Rezultāts nu bija tas, ka Italija ar sasprindzinātu enerģiju likās cīņā un nostiprinājās kā saimnieciski, tā sociāli un iekšpolitiski. Jau tagad Čile, Ekvadora, Padomju Krievija u. c. valstis taisās atraisīties no sankcionistu pienākumiem, bet starptautisko finanču aprindas, nojauzdamas Abesinijas pateicīgu darbības un peļņas lauku, cenšas ietekmēt savu valstu valdības par labu sankciju politikas atmešanai un salabšanai ar itaļiem. Bez tam, spriežot no Musolini vārdiem, Italija, kas pēc sava koloniālā jautājuma labvēlīgas nokārtošanas ierindota atkal „apmierināto valstu“ saimē, būtu gatava atgriesties Eiropas diplomātijas un sadarbības koncertā. Un šo līdzdalību neatlaidīgi prasa patreizējie apstākļi mūsu kontinentā, kur pagaidām „iesalis“ arī klūmīgais Reinas jautājums.

Tā kā Lokarnas valstu saimē iekļaujas arī Italija, tad pirms nav kaut cik noteiktu skaidrību guvis Austrumāfrikas jautājums — angļi, franči un beļģi patlaban ieskatījuši, ka vēl nevar nopietni runāt arī par Reinas problēmu. Šinī sakarībā Anglijas valdība nesen atpakaļ griezusies pie vāciem ar veselu rindu jautājumu attiecībā uz Berlīnes 7. un 31. martā iesniegtiem miera un drošības plāniem.

Jāsaka tā tad, ka minētā maija mēn. sesijā Tautu savienības padome nav nākusi ne ar kādiem konkrētiem un saistošiem lēmumiem kā Abesinijas, tā sankciju un arī Reinas jautājumos, bet atlikusi viņu apspriešanu uz nākamo sanāksmi, kas notiksies 16. jūnijā. Sakarā ar nenoteiktību un nevarību, kas diemžēl valda Tautu savienības saimē un aparātā, Vakareiropas presē arvienu vairāk un jūtamāki izkristallizējas doma par Ženēvas iestādījuma reformas va-

jadzību un nepieciešamību, bet kādu reālu un konkrētu virzienu šie centieni pieņems, tas, lūk, vēl skaidri nav zināms un nojaušams. Angļi saka, ka viņu valdībai esot attiecīgs projekts, bet kāds — tur atkal valda klusums un neskaidrība.

*

Ar sevišķu vērību un uzmanību jāseko mazajām un jaunajām valstīm patreizējo notikumu gaitai starptautiskās politikas laukā. Viņu patstāvības un drošības garants lielā mērā ir Tautu savienības pakts, kādēļ ar visiem spēkiem un līdzekļiem tām jācenšas stiprināt šī pakta svaru un autoritāti, lai arī viņas netiktu kaut kādā ceļā un veidā pārvērstas par savā ziņā „Abesinijām". Tad nu arī redzējām, ka maija mēn. pirmājā pusē notikās svarīgas konferences Belgradē, Londonā, Tallinā un pat Ženēvā, kur daudzu valstu bloki apliecinājuši un izteikuši savu uzticību Tautu savienībai un vēlēšanos stiprināt viņas paktu spēkā un autoritātē. Tā Belgradē sanāca mazās antantes un Balkānu savienības ārlietu ministri. Londonā atkal apspriedās Lielbritānijas dominiju pārstāvji, bet Ženēvā tā sauc. septiņu agrāko neitrālo valstu, t. i. Zviedrijas, Norvēģijas, Dānijas, Somijas, Holandes, Šveices un Spānijas delegāti, un visu šo sanāksmju rezolūcijās izskanēja viena doma, kas nosoda brutālās metodes starptautiskā politikā un aicina sargāt Ženēvas doktrīnu, Tautu savienības garu un patreizējo Eiropas „status quo".

Ne mazāka nozīme piešķirama arī Baltijas valstu ārlietu vadītāju 9. maijā noslēgtai konferencei Tallinā. Šī sanāksme lieku reizi pasvītrojusi, ka pateicoties Latvijas, Lietuvas un Igaunijas saskaņotai kopdarbībai, Baltijas antantes stāvoklis nostiprinājies un šo valstu savstarpējie sakari kļūst arvienu dziļāki un stiprāki it visās savās sadzīves un attiecību izpausmēs. Tad, mūsu valstu ārlietu ministri atzinuši, ka Ženēvas iestādījuma autoritātes pacelšanai un dažu viņa kļūdu mazināšanai vai novēršanai, ir nepieciešamas zināmas reformas, kuŗu izvešanai minētās valstis dāvās savu atbalstu. Viens no svarīgiem Tallinas konferences lēmumiem ir tas, ka Baltijas valstu savienība noteikti apņēmusies pieprasīt Tautu savienības padomē sev attiecīgo sēdekli, un ka šis mandāts pirmajā kārtā piešķirams Latvijai. Līdz ar to Baltijas valstu blokam un Latvijai būtu pavērts plašs un nozīmīgs ceļš Eiropas diplomātijā lielajā un iespaidīgajā koncertā. Mūsu starptautiskais stāvoklis kļūtu ievērojami stiprāks un stingrāks, kā arī atbilstu tai lomai, kādu ģeografiskā un politiskā ziņā ir aicinātas ieņemt mūsu valstis un tautas. Baltijas antantes sanāksme arī pasvītrojusi apsveicamo vienības un sasaņas garu, kas viņā valda attiecībā uz lielajām problēmām, kuŗas patlaban nodarbina Eiropas diplomātiju, un neraugoties uz daudzu šaubām, pierādījusi, ka triju mūsu valstu kopdarbība ir tiešām reāla un vaiņagota konkrētiem, tālejošiem panākumiem par labu mieram un tautu draudzīgai sadzīvei Austrumeiropā.

Maija mēn. pēdējās dienas iezīmējušas arī dažu valstu ārlietu ministru braucienu uz savām tuvējām vai attālākām kaimiņvalstīm. Tā Polijas ārlietu vadītājs plkv. Beks devās vizītē uz Belgradi, un ap šo braucienu vijās baumas un runas, ka ar Varšavas vidutājību Dienvidslaviju grībot ciešāki un tuvāki saistīt Vācijai. Rīgā atkal viesojās mums draudzīgās Somijas ārlietu ministrs Hakcels. Kaut gan politiskā ziņā Somijas skati patlaban vērsti citā virzienā un savos diplomātiskos centienos viņa pieslējusies tai valstu grupai, kuŗu mēdz saukt par Skandināvijas bloku un kuŗā ieiet arī Zviedrija, Norvēģija un Dānija, tomēr somiem tuvu stāv arī problēmas, kas nodarbina viņu trīs dienevidus kaimiņus. Tādēļ katrs solis, kas ciešākus dara mūsu sakarus ar Somiju, ir dziļi apsveicams, kā līdzeklis lielāka un pilnīgāka miera stiprināšanai mūsu Baltijas piekrastes tautu dzīvē un sadarbībā. Triju Baltijas valstu savienība un Skandināvijas bloks — lūk, divi nogrupējumi, kur slēpjas miera un drošības atslēga mūsu kopējās Dzintarjūŗas piekrastē, un starp kuŗiem Somija var spēlēt zināma vidutāja un savā ziņā „politiskā tilta" lomu...

*

Pēdējā laikā nopietnu vērību uz sevi griež Austrija un pārmaiņas, kas notikušas Vīnes valdībā. Kā zināms, no Šušniga kabineta izstumts vicekanclers firsts Štarhembergs, tā sauc. „heimvēra" vadonis. Šī pusmilitārā organizācija jo dienas jo vairāk zaudēja savu agrāko nozīmi valsts drošības sargāšanā, kādēļ arī Šušniga valdībai pastāvēja nodoms viņu izformēt, bet firsts Štarhembergs tam arvienu sīvi un nikni pretojās, neatturēdamies pat no līdzekļiem, kas stipri kaitēja visam valdības prestīžam. Vicekanclers pazīstams kā liels un karsts itaļu draugs, un pēc Adisabēbas ieņemšanas viņš nosūtīja Musolini jūsmīgu apsveikumu, par kuŗu stipri nemierā bija pārējie valdības locekļi un arī angļi. Šī telegramma izrādījās liktenīga visvarenajam firstam, kuŗam sakarā ar to nu vajadzēja atstāt valdības saimi. Atbrīvojies no Štarhemberga, Šušnigs gribēja jau ķerties pie „heimvēra" likvidēšanas, bet izrādās, ka šis solis nemaz nav tik viegli un gludi speŗams: „heimvēra" vadoņi pretojas un solās nepaklausīt šiem valdības rīkojumiem. Tā lūk, pārveidotam Šušniga kabinetam nākas izturēt sīvu cīņu ar spēkiem, kas neatļauj mazajai Austrijai atgūt vēlamo mieru un iekšējo stabilitāti. Bez tam arī ārējie iespaidi lielā mērā traucē viņas sadzīvi un solīdo labsajūtu. Patlaban ap Austriju cīnās divi spēki: fašisms un nacionālsociālisms, t. i.: divi spiedieni, kas nāk no Itālijas un no Vācijas. Kādu virzienu un nokrāsu ņems patreizējie notikumi Austrijā, to rādīs tuvākā nākotne.

Arī Polija pārdzīvoja politiskās grūtības, kas bija saistītas ar valdības krizi, atkāpjoties līdzšinējam Kosjalkovska kabinetam un sastādoties jaunai valdībai ar ģen. Slavoj-Skaladkovski priekšgalā. Kritušai valdībai pārmeta nevarību cīņā ar opozīciju, kas neatlaidīgi prasīja parlamenta tiesību paplašināšanu un pastāvošā vēlēšanu likuma grozīšanu liberālākā garā nekā līdz šim. Šo opozīcijas darbību centās izmantot komūnisti, kuŗiem izdevās pat sarīkot asiņainus nemierus Krakovā, Ļvovā u. c. pilsētās. Arī cīņā ar saimniecisko krizi Kosjalkovska kabinets nebija izrādījis vajadzīgo rosību, kas viss kopā ņemot spieda valsts prezidentu uzdot valdības vadību citai personai, kuŗa ar lielāku

Nemieru aina Jafā (Palestīnā).

stingrību un neatlaidību pildītu jaunās satversmes prasības. Ģen. Slavoj - Skladkovska valdībā ieiet vīri, kas solās stingri turēties pie nelaiķa maršala Pilsudska autoritārām metodēm un pie viņa politiskā testamenta gara.

*

Kopš kāda mēneša franču sabiedrība vaicā, kādas pārmaiņas viņu dzīvē un politikā nesīs jaunais parlaments, kura sastāvs jau noteikts un seja ir zināma. Un nevien pašus francūs šis jautājums var interesēt — uz Parīzi vērsti arī pārējo valstu skati, jo daudzu svarīgu starptautisko problēmu iztirzāšana un atrisināšana ir tīšā kārtā atlikta pēc jaunās franču valdības sastādīšanas. Eiropa tagad nu ir skaidrībā: tā sauc. „tautas fronte", kurā ieiet radikāļi, sociālisti un komūnisti, guvusi nenoliedzamu uzvaru nesenajā vēlēšanu cīņā, un kreiso deputātu skaits tagad ir 375 pret 238 labo un mēreno partiju mandātiem. Parlamentārā loģika patlaban prasa, ka kreisajiem uzvarētājiem nu būs jāuzņemas valdības sastādīšana, darbs un atbildība. Bet komūnisti paziņojuši, ka viņi no šīs lomas atteicas un vislielākais ko tie darītu, būtu kreisās valdības atbalstīšana. Paliek tad nu sociālisti ar radikāļiem. Redzot ieaugošo neuzticību saimnieciskās un pilsoniskās aprindās, sociālistu lideris Leons Blūms, kuram nācās uzņemties nākamās valdības galvas lomu, nāca klajā ar visai mierinošu deklarāciju, uzsvērdams, ka kreiso valdība nemaz nedomājot ķerties pie tādiem soļiem, kas satricinātu Francijas līdzšinējos saimnieciskās dzīves pamatus un apdraudētu franka vērtību un stabilitāti. Arī sociālistu un komūnistu patreizējie sabiedrotie — radikāļi jeb centristi spiež Leona Blūma partiju uz mērenību un iecietību, jo nav šaubu, ka pie kaut kādām marksistu iekšpolitiskām un saimnieciskām pārgalvībām, radikāļu atbalsts un draudzība ātri vien varētu zust un izirt. Savos ārpolitiskos centienos franču kreisās partijas vienmēr uzsvērušas uzticību Tautu savienībai un aizvien prasījušas sankciju bardzību iepretim itāļiem patreizējā Austrumafrikas konflikta lietā, kādēļ domājams, ka šis apstāklis stipri apgrūtinās minētā jautājuma jo drīzu un ātru nokārtošanu. Nav paredzams, ka arī franču - vācu attiecības varētu uzlaboties pie franču sociālistiskās valdības, kura arvienu būs stipri ietekmēta no vāciem naidīgo komūnistu ideoloģijas un prasībām. Tā tad, ne visai rožainas izredzes starptautiskās politikas laukā solās dot nākošā franču valdība, vismaz tanī ziņā, ka ne tik drīz būs sagaidāms senlolotais nomierinājums Eiropā ar itāļu - abesiņu un franču - vācu kļūmīgo problēmu atrisināšanu.

Maija mēn. beigās arī Beļģijā notika parlamenta vēlēšanas, kas nesušas diezgan lielu pārsteigumu turienes politiskajā dzīvē. Izrādās, ka vecās, tradicionālās beļģu partijas cietušas neveiksmes par labu jauniem spēkiem un svaigākām strāvām. Partiju korupcija, viņu savstarpējās ķildas un nevarība cīņā ar saimnieciskām un financiālām grūtībām, stiprinājusi tautā naidu un nemieru pret tamlīdzīgu režīmu. Kāds jauns katoļu partijas loceklis Leons Degrels, uztvērdams un pareizi izprazdams šo tautas noskaņojumu, radījis tā sauc. „reksistu" kustību, kas pieteikusi nesaudzīgu cīņu un karu līdzšinējām politiskām grupām — katoļiem, liberāļiem un sociālistiem. Viņa panākumi bijuši pārsteidzoši visās provincēs, kā pilsoņu, tā arī strādnieku aprindās. Par „reksistu" īsto programmu nekas noteikts gan nav zināms, bet pēc viņu apgalvojumiem, tie centīšoties panākt jaunā un varbūt arī turpmākā parlamenta atlaišanu, līdz kāmēr attiecīgās vēlēšanas nedos viņiem noteicošo un valdniecisko balsu vairākumu apakšnamā un senātā. Lai kādi arī nebūtu Leona Degrela domu biedru panākumi, patreizējās vēlēšanās sociālisti tomēr paliek lielākā partija beļģu parlamentā un domājams, ka turpmākā valdība atbalstīsies, tāpat kā līdz šim, uz triju partiju sadarbības un saderības pamatiem. Bet reizē ar to partijas tagad redzēs, kā tauta novērtē viņu līdzšinējo visvarenību un savā ziņā sultānismu.

*

Kopš vairāk kā mēneša Palestīna ierauta asiņainu juku virpulī. Šai brīdinošā žīdu un arābu duēlī tagad spiesti iejaukties arī angļi, kas vēl karstāku un kaislīgāku padara minēto cīņu un sacensību.

Kad 1915. g. pavasarī sabiedrotie uzsāka Dardaneļu ekspedīciju un blokādi, angļu valdība, gribēdama panākt arābu atšķelšanos no turkiem, solījās nodibināt neatkarīgu arābu valsti, kuras teritoriālās robežās ietilptu arī Palestīna. Bet divus gadus vēlāk, 1917. g. novembrī, Lielbritānijas ārlietu ministrs lords Balfūrs oficiālā vēstulē žīdu finanču magnātam baronam Rotšildam solījās visiem spēkiem un līdzekļiem veicināt „žīdu nacionālā novada" nodibināšanu Palestīnā. Šī angļu valdības deklarācija izskaidrojama ar savā ziņā diplomātiskiem un financiāliem apsvērumiem. Lai nu kā, bet pēc angļu armijas ieiešanas Jeruzālemē, cionistu organizācijas ķērās tūdaļ pie darba, kas nekavējoties izsauca arābu protestus un spaidus pret žīdiem, un angļiem nācās visai grūti nomierināt un apslāpēt arābu anticionistisko kustību.

Pēckara gados žīdu straujā emigrācija ienesa jaunu dzīvību Palestīnas pilsētās un laukos, sakarā ar ko tur uzplauka rūpniecība un lauksaimniecība. Arvienu pieaugošais žīdu ieceļotāju skaits stipri uztrauca arābus, kas ienācējos saskatīja nopietnus un bīstamus konkurentus kā politiskā, tā arī saimnieciskā laukā. No 1 milj. 200 tūkst. iedzīvotāju, arābu tur ir 800 tūkst., bet žīdu apm. 350 tūkst. Arābi saka, ka Palestīna ir viņu zeme kopš 637. gada. Bet žīdi tos uzlūko par iebrucējiem un iekarotājiem, kas ar varu un ieročiem kādreiz atņēmuši viņiem zemi. Bez tam žīdi pārmet arābiem, ka pēdējie esot galīgi sagrāvuši viņu agrāk auglīgos, labi iekārtotos un iekoptos laukus: divdesmit gadu simteņos arābu ganāmpulki noēduši un izpostījuši turienes zaļojošās druvas, un šīs abu Abrāma atvašu pēcnācēju t. i. Ismaila un Izaka cilšu niknais strīdus stiepjas cauri gadu simteņiem un indē abu semītisko tautu sadzīvi un viņu attiecības. Pēdējos gados vācu rasisms pastiprinājis žīdu kustību uz Palestīnu, un šis eiropējiskais un modernisma piesātinātais elements nesis straujas pārgrozības turienes dzīvē, kurā visu laiku valdīja primitīvie arābu darba tikumi un paņēmieni. Nauda darīja savu: žīdi uzpirka arābu zemi, vairojot līdz ar to arābu proletāriāta masas un rindas, kas ar naidu un nenovīdību raudzījās uz bagātajiem ienācējiem. Lai novērstu iespējamos konfliktus, angļi nāca klajā ar zināmu kopdarbības plānu, mēģinādami ievest Palestīnas pārvaldē savā ziņā likumdošanas padomi ar 28 locekļiem. Šai iestādē arābi prasīja sev noteicošu stāvokli, kas atbilstu Palestīnas iedzīvotāju sastāva samēriem, t. i. 30 proc. žīdu un 70 proc. arābu. Bez tam viņu vadoņi pastāvēja uz to, lai turpimāk tiktu ierobežots žīdu ieceļotāju skaits un viņiem noliegts no jauna iegādāties zemi. Turpretim žīdi, būdamies no arābu patreizējā skaitliskā pārsvara, galīgi pretojās minētās likumdošanas padomes idejai un prasīja, lai angļi pildot savus 1917. gadā dotos solījumus par „žīdu nacionālā novada" izveidošanu. Līdz ar to viņu jaunatne sāka dibināt pusmilitāras organizācijas, kurām līdzekļus bagātīgā mērā apgādāja Eiropas un Amerikas žīdi. Savukārt arī arābi organizējās „zaļo kreklu" vienībās un viņu vadoņi aicināja uz naida un varas aktiem pret žīdu iedzīvotājiem. Lūk, šādos apstākļos visniecīgākais starpgadījums varēja novest pie asiņainām sadursmēm un pie patreizējā pilsoņu kara Palestīnā.

Angļu valdībai un sabiedrībai minētais stāvoklis rada lielas un dibinātas bažas. Palestīnai un viņas ostām tagad piekrīt svarīga stratēģiska loma, kādēļ arī turienes nemieriem angļi piegriež nopietnu vērību. Bez tam šīs jukas spēj atbalsoties arī pārējās angļu musulmaniskās kolonijās un mandātu zemēs, lejot ūdeni uz tā sauc. panislamisma dzirnavām. Cerēsim tomēr, ka angļu politiķiem un koloniju vadītājiem izdosies rast izeju no patreizējām grūtībām Palestīnā un kaut kādi apmierināt abas naidīgās puses.

Vasaras sporta sezona sākusies

Desmitcīņas iesācējiem.

Latvijas vieglatlētikas savienība, pēc iepriekšējo gadu parauga, š. g. 21. maijā rīkoja iesācēju desmitcīņu. Atsevišķas biedrības šajās sacīkstēs piedalījās ar 10 jauniem sportistiem. Startēt varēja tikai tādi, kas ne reizi vēl atklātī nebija sacīkstēs piedalījušies. Dalību šajās sacīkstēs ņēma 8 komandas, no tām 4 aizsargu pulki — 5. Rīgas, 8. Valmieras, 15. Liepājas un 16. Jelgavas. Provincieši šoreiz izrādījās daudz pārāki par galvaspilsētas jauniem vieglatlētiem, tie uzvarēja pārliecinoši, apstiprinot no jauna, ka provincē aizsargu organizācijas sētā sporta sēkla laidusi jo dziļas saknes

Desmit vieglatlētikas sacensībās valmierieši ieguva 4867 pkt., izvirzoties I vietā. II vietā 15. Liepājas aizs. pulks 4833 pkt. III v. Unions 4711 pkt. IV v. A. S. K. 4533 pkt. V v. 16. Jelgavas aizs. pulks. VI v. 5. Rīgas aizs. pulks. VII v. U. S. VIII v. Startg.

Sākušās sacensības aizsargu futbola meistarības izcīņā.

Kā pirmie meistarsacīkstes sākuši zemgalieši. Pirmā spēlē sacentās 13. Bauskas un 16. Jelgavas aizsargu pulku komandas. Bauskas aizsargu futbolkomanda izrādījās stipri pārāka un uzvarēja ar augstu rezultātu 11:1 (2:1) vārtiem.

Uzlabots aizsargu sporta laukums.

Aizsargu sporta laukums Uzvaras parkā šogad pilnīgi renovēts. Uzlaboti skrejceļi, futbola laukums, ielikti pavisam jauni futbola vārti, ierīkots basketbola laukums un uzlaboti tenisa laukumi.

Aizsargu stābs rūpējas, lai sportistiem laukumā būtu arvien vairāk iespējamību nodoties dažādām sporta disciplīnām.

Treniņus aizsargu sporta laukumā bez 5. Rīgas un Dzelzceļu aizsargu pulku sportistiem izved arī citu biedrību sportisti.

Aizsargu sporta pulciņu vadītāju kursi.

Lai no jauna uzsvaidzinātu un pareizi piesavinātos ķermeņa vingrojumus un tautas dejas, tad š. g. 17. maijā 16. Jelgavas un 18. Daugavpils aizsargu pulki bija sarīkojuši saviem sporta pulciņu vadītājiem un vadītājām kursus. Kā pasniedzēji uz Jelgavas pulku izbrauca — Priedīte, Daugavpils pulku — Grīnberga.

SPORTA CHRONIKA

7. Valkas aizsargu pulka sporta klubs 24. maijā ievadīja sporta sezonu pulkā ar plašiem svētkiem. Svētkus ievadīja sportistu gājiens no tautas nama uz sporta laukumu, kur risinājās vieglatlētikas sacīkstes. Sacīkstes atklāja 7. Valkas aizsargu pulka komandieris Briedis un vadīja pulka instruktors Pubulis.

Sporta svētkus kuplināja 50 ģimnazijas audzēknes, izpildot aizsargu obligātoriskos vingrojumus. Uzvedums guva ļoti lielu piekrišanu un atsaucību publikā, sevišķi tīkamu iespaidu atstāja vingrošana, savienota ar dziedāšanu.

Vieglatlētikas sacīkstes sniedza daudz iepriecinošus rezultātus. Bija arī vairāki rekordi, kas liecina, ka pulka sportisti daudz strādājuši. Sacīkšu techniskie rezultāti:

Sportistiem: 100 m — I v. N. Zariņš 11,9, II v. P. Rubenis 12,4, III v. Zīverts 12,6. 400 m — I v. Kublenieks (Smiltenes nod.), II v. Jaunkalnietis (Alūksnes pils. nod.). 800 m — I v. Rozītis (Jērcenu n.), II v. Kurpnieks (štāba rota).

300 m skriešanā I v. Hordo Alf. 15:12,3 (Strenču nod.), II v. Bisenieks (Ērģeme), III v. Rozītis (Annas nod.).

Tāllēkšanā: I v. Zariņš 6,40 m (št. rota), II v. Rubenis 6,28 (Bilska), III v. Vīksne 5,67 (Jaunlaicenes).

Augstlēkšanā: I v. Povics E. 1,70 (št. rota), II v. Baumanis 1,60 (št. rota), III v. Dišlers 1,55 (Mārkalnes nod.).

Kārtslēkšanā: I v. Dišlers 2,95 m, II v. Zīverts 2,85 m (Alūksnes nod.), III v. Šmits 2,85 m (št. rota).

Lodes grūšanā: I v. Cīrulis 13,10 m, jauns pulka rekords (Jērcenu nod.), II v. Zariņš 12,77 (št. rota), III v. Bērtulis 11,62 m (Blomes nod.).

Diska mešanā: I v. Zariņš 37,34 m, II v. Bērtulis 31,61 m, III v. Cīrulis 31,50 m.

Šķēpa mešanā: I v .Cīrulis 49,50, II v. Rubenis 48 m, III v. Ezilis 44,35 m.

Granātas mešanā: I v. Cīrulis 72,20 m, jauns pulka rekords, II v. Ezītis 66,45 m, III v. Justs 59,50 m (št. rota).

5000 m soļošanā — I v. Liepkalns 24:51,6 (Liepkalnes n.),II. Draulis 25:00 (Trikatas n.).

400 + 300 + 200 + 100 m staf. skriešanā: I v. sastādītā komanda 2:30,6, II v. Ērģēmes komanda 2:35,8.

Sportistēm:

Augstlēkšanā: I v. Ennītis 1,15 m, II v. Krūmiņa 1,15 m, III v. Lūks 1,10 mtr.

Tāllēkšanā: I v. Barvika 3,57 m, II v. Ennītis 3,51 m, III v. Manīgs 3,47.

60 m: I v. Bērzlapa 10,0 sek., jauns pulka rekords, II v. Manīgs 10,2 sek., III v. Līcis 10,9 sek.

8. Valmieras aizsargu pulka sporta klubs š. g. 10. maijā rīkoja sporta svētkus Valmierā. Sportisti kuplā skaitā bija sapulcējušies gandrīz vai no visa Valmieras apriņķa. Svētku gājienā no

3. L. a. p. aizsardžu uzvedums „Kā vingroja pirms 50 gadiem."

Aizsargu nama uz sporta laukumu piedalījās 300 sportisti. Sacīkstes ar izjustu patriotisku runu atklāja 8. Valmieras aizsargu pulka komandieris A. Prauliņš. Svētku programmā futbolkomandu meistarsacīkstes zibenturnīra veidā, volejbola sacensības, vieglatlētikas sacensības iesācējiem un riteņbraukšanas sacīkstes.

Ļoti spraigi cīņas risinājās futbolā. No 4 komandām I vietu un tiesību spēlēt Vidzemes aizsargu pulku meistarsacīkstēs ieguva Naukšēnu sporta pulciņa komanda. II v. Valmieras štāba rotas komanda. Volejbola sacīkstēs piedalījās 7 komandas, priekšgalā izvirzījās štāba rotas sporta pulciņa komanda, uzvarot finālā Rencēnu sporta f. komandu ar 15:2, 15:12.

Saistoši risinājās arī vieglatlētikas sacīkstes iesācējiem un pie tam ar teicamiem rezultātiem:

100 m. uzvarēja Jordans — 12,4 sek. no Limbažiem. Lodes grūšanā Lessiņš — 11,57 mtr. no Limbažiem. 400 m — Zāmelis 1:0,6 min. no štāba rotas sp. p. Tallēkšanā — Lessiņš 6,19 mtr.

1500 m Vīgants — 4:29,5 min. no Valmieras pag. Šķēpa mešanā Mintāls 44,18 mtr. Diska mešanā Šmits 28,83 mtr. (št. r. sp. p.).

Lielā riteņbraukšanas sacensībā piedalījās ap 100 riteņbraucēji. I v. izvirzījās Lādes sp. pulc. ar 819 pkt., II v. Dikļu sp. p. — 598 pkt. un III v. Burtnieku sp. pulc. — 425 pkt.

8. V. a. p. sporta kluba darbība ziemas sezonā bijusi ļoti rosīga. Pavisam darbojušās 7 sekcijas, kuŗas savu darbību izvedušas sarīkojot dažādas sacensības un turnīrus.

Basketbola sekcija sarīkojusi sacīkstes ar Valku, Liepāju un Rīgu. 7. Valkas a. p. sporta kluba un 8. Valmieras a. p. sporta kluba sacīkste beidzās ar Valkas 36:28 (14:12) p. uzvaru. Tāpat valmieriešiem nācās arī zaudēt Liepājas dzelzceļu aizsargiem ar 61:20 (37:6) p., un studentu komandai „Selonija" ar 98:10 (46:8) p. Tomēr jāsaka, ka valmierieši ievērojami progresējuši un nākošā sezonā būs ievērojams provinces spēks.

Šacha sekcija sarīkojusi Valmieras turnīru šachā, kur uzvarēja j. Krūzkops — 17 p. 2. vietā J. Ķēze — 14,5 p., 3. vietā Fr. Mednieks — 12,5 p., 4. vietā U. Mednieks — 12 p., 5. vietā R. Kociņš — 11,5 p., 6. un 7. vietu dalīja P. Skuja un J. Ķemers ar lop., 8. un 9. vietu dalīja J. Priedīts un J. Prauliņš — 9,5 p. un 10. vietā A. Zatlers — 8,5 p.

Galda tenisa sekcija sarīkojusi divus turnīrus — Valmieras meistarturnīru un olimpisko turnīru. Valmieras meistarturnīrā uzvarēja—A. Puriņš, 2. vietā Hincenbergs, 3. v. Dimiters, 4. v. Skuja, 5. v. Ziediņš un 6. v. Zīle. Olimpiskā turnīrā uzvarēja Dimiters. 2. v. Skuja. Bez tam 26. aprīlī noturēta sacīkste ar Cēsīm kur ar 5:2 p. uzverēja Valmiera.

Vieglatlētikas sekcijas darbība izpaudusies ļoti sistēmatiskos treniņos instr. K. Pinkas vadībā. Šo treniņu svētīgo iespaidu varēja ļoti labi vērot vasaras sezonas atklāšanas sacensībās, Valmierā 19. aprīlī, kur uzrādīti ļoti labi sasniegumi. 5. klm. kausa skrējienā uzvarēja H. Bērziņš — 17:5 min., 2. v. J. Balodis. 2 km galvenā skrējienā uzvarēja A. Tirners — 5:54,6 min. (!), 2. v. P. Bērziņš. 2 km iesācējiem uzvarēja J. Freimanis — 6:12,8 min. Bez tam 8. V. a. p. sporta kluba vieglatlēti izcīnīja 1. vietu komandu sacensībās vasaras sezonas atklāšanas sacensībās Rīgā.

Smagatlētikas sekcija sarīkojusi boksa sacīkstes. Vidējā svarā uzvarēja Lazdiņš, pusvidējā — Jēkabsons un smagā svarā Stenders.

8. Valmieras aizsargu pulka sporta kluba vasaras sezonas sacīkšu kalendārs:

2 .jūnijā — vieglatlētikas un lidbumbas sacīkstes Rencēnos.

7. jūnijā — starptautiskās soļošanas sacīkstes Valmierā.

14. jūnijā — sporta sarīkojumi Salacas un Ainažu sporta pulciņos.

21. jūnijā — 2. bataljona sporta svētki Limbažos.

28. jūnijā — Valmieras apriņķa un pulka meistarsacīkstes Valmierā.

5. jūlijā — Ainažu sporta pulciņa sacīkstes.

12. jūlijā — 3. bataljona sporta svētki Mazsalacā.

26. jūlijā — Valmieras pag Ainažu un Vilzēnu sp. pulciņa sarīkojumi.

2. augustā — Valmieras pag. sp. pulc. sacīkstes.

3. augustā — sporta svētki Pociemā un Braslavā.

16. augustā — sacīkstes Ainažu un Stienes sporta pulc.

23. augustā — sporta svētki Valmierā.

29. un 30. augustā — piedalīšanās aizsargu meistarsacīkstēs.

10. Cēsu aizsargu pulka meža skrējiena sacīkstes iesācējiem 1 klm. un 2 klm. distanču skrējējiem I bataljonā notika Raiskuma muižā, bet III un IV bataljonam Dzērbenē. Piedalījās pavisam 15 sportisti. Sacīkšu technisko pusi kārtoja 10. Cēsu aizsargu pulka fiziskās audzināšanas instruktors R. Ķirkums ar palīgiem Veilandu, Strazdu un Tropiņu.

Sacīkšu rezultāti: I bataljonā 2 klm. distancē I v. Zolmanis — 7 min. 50 sek. II v. Millers 8:15 min., abi no Raiskuma nodaļas. III v. Kurblats — sakaru vada. III un IV bataljonā 1 klm distancē I v. Arnis 3:11,2 min. no Jaunpiebalgas. II v. Kļaviņš un Dzēdušs, abi no Dzērbenes nodaļas. 2 klm. distancē I v. Rēvelis 7:37 no Taurenes nod. II v. Pinnis 7:40 min. arī no Taurenes nod. III v. Kauls 7:42 min. no Dzērbenes nod.

13. Bauskas aizs. pulka sporta klubs š. g. 24. maijā bija sarīkojis plašus sporta svētkus. Svētkos piedalījās visi apkārtējo nodaļu sportisti un arī skolas. Sportistu parādi pieņēma un svētkus atklāja Bauskas pilsētas galva Ed. Kasparsons. Sportisti sumināja Valsts Prezidentu, valdību un sporta augstāko vadību, kopēji nodziedot „Dievs, svētī Latviju" un uzsaucot „Lai dzīvo!"

Svētku programmā bija masu vingrojumi, tautas dejas un vieglatlētika.

Tad pat notika Zemgales meistarības izcīņa futbolā aizsargiem Bauskas sporta laukumā. Dēļ meistarības sacentās 13. Bauskas un Dzelzceļu aizsargu pulku komandas. Uzvaru guva 13. Bauskas aizsargu pulka komanda ar 2:1 vārtiem.

15. Liepājas aizsargu pulka sporta klubs š. g. 5. maijā bija sarīkojis Liepājas valsts ģimnazijas vingrotavā I internās vingrošanas sacīkstes. Sacīkstes kā vīriešu, tā sieviešu grupās risinājās spraigi un prāvo skatītāju pulku negarlaikoja ne brīdi. Bija patīkami konstatēt, ka veselīgam vingrošanas sportam Liepājā aug arvien lielāka piekritēju saime.

Sacīkstes lietpratīgi vadīja 15. Liepājas aizsargu pulka fiziskās audzināšanas instruktors Jānis Malovka.

Sasniegumi liecina, ka īsajā laika sprīdī veikts liels darbs vingrošanas laukā. Kā vīriešu, tā sieviešu grupas obligātoriskos vingrojumus rīkos veica ļoti disciplinēti, bet īpatnējos vingrojumus daži sacīkšu dalībnieki izpildīja pat meistariski.

Sacīkšu techniskie rezultāti:

Vīriešiem — 11 dalībnieki, no tiem I vietā Grants, Vīlips — 66,11 pkt. (no iespējamiem 70 pkt.). II v. Bergs, Nikolajs — 61,5 pkt. III v. Puchavs, Nikolajs 60,7 pkt. IV v. Miezis, Matīss 60,52 pkt. V. v. Ribakovs, Teodors — 59,48 pkt. VI v. Šķirts, Heinrichs — 58,84 pkt.

Sievietēm — I v. Vinčova, Katrīna — 26,55 pkt (no iespēj. 30 pkt.). II v. Zabarovska, Berta — 25,38 pkt.

17. Rēzeknes aizsargu pulka sporta kluba rīkotā meža skrējienā 6,4 klm., 2 klm. un 1 klm. distancēs uzrādīti sekojoši rezultāti:

1 klm. jaunatnei: I v. Šterns 3:32,9 min., II v. Ribakovs, III v. Zālītis.

1 klm. sievietēm: I v. Ruska 4:09,3 min., II v. Doka, III v. Ropša.

2 klu. I v. Lukša 7:19,1 min., II v. Vāvers, III v. Joksts.

6 klm. I v. Surdeko 21:23,3 min., II v. Koponins, III v. Mickevičs.

19. Jaunlatgales aizsargu pulka futbola turnīrs dēļ pulka labākās futbola komandas notika Balvos. Sacīkstēs piedalījās Jaunlatgales, Balvu, Viļakas nu Tilžas pagasta aizsargu sporta pulciņu komandas.

Sacīkstes ievadīja sportistu parāde, kuŗu pieņēma 2. bataljona komandieris Lācis, savā uzrunā norādot uz sporta lielo nozīmi. Labākās komandas nosaukumu izcīnīja Jaunlatgales komanda.

Tajā pašā laikā notika arī Volejbola sacīkstes starp Balvu un Jaunlatgales komandām; uzvarēja Jaunlatgales komanda ar rezultātu 15:9, 15:5.

Vidzemes apgabala futbola savienības valdes š. g. 24. maijā rīkotā zibenturnīrā uzvarēja 10. Cēsu aizsargu pulks.

Rezultāti sekojoši:

7. Valkas un 9. Madonas aizs. pulki 2:2.

Valkas sporta b-ba — Gulbenes dzelzc. b-ba 1:0.

8. Valmieras aizs. p. — Limbaži 2:1.

10. Cēsu aizs. p. — Staiceles sp. b-ba 3:1.

Valkas sp. b-ba — 9. Madonas aizs. p. 2:0.

10. Cēsu aizs. p. — 8. Valmieras aizs. p. 2:0.

10. Cēsu aizs. p. — **Valkas sp. b-ba** — 1:0.

Visus uz šo nodaļu attiecošos iesūtījumus (atrisinājumus, pieprasījumus u. t. t.) lūdzam adresēt K. Bētiņam — Rīgā, Brīvības ielā 49, dz. 4.

Partija Nr. 21.

Spēlēta starptautiskā tālpartiju sacīkstē.

Baltie: L. Rōnajs (Budapeštā); melnie: Dr. K. Schjörrings (Kopenhagenā).

1) d2—d4, Zg8—f6, 2) c2—c4, e7—e6, 3) Zg1—f3, b7—b6, 4) g2—g3, Lc8—b7, 5) Lf1—g2, Lf8—e7, 6) 0—0, 0—0, 7) Zb1—c3, Zf6—e4, 8) Dd1—c2, f7—f5, 9) d4—d5[1]), Ze4×c3, 10) b2×c3, Zb8—a6, 11) Zf3—d2, Le7—f6[2]), 12) Lc1—a3!, Za6—c5, 13) Ta1—b1, Lf6—e7, 14) Tf1—e1, c7—c6, 15) e2—e4, f5—f4[3]), 16) Zd2—b3, Zc5×b3, 17) La3×e7[4]), Dd8×e7, 18) Dc2×b3, f4×g3, 19) h2×g3[5]), De7—c5, 20) Tb1—b2[6]) Lb7—a6, 21) Db3—b4, Dc5×c4, 22) Db4—a3, La6—b5[7]), 23) Tb2—d2, e6×d5, 24) Lg2—f1[8]), Dc4—a4, 25) Da3×a4, Lb5×a4, 26) Td2—d4, b6—b5!, 27) e4×d5, Ta8—e8, 28) Te1×e8, Tf8×e8, 29) Lf1—h3, c6—c5, 30) Td4—f4, Te8—e7, 31) Kg1—g2, La4—c2, 32) d5—d6, Te7—f7, 33) Tf4×f7, Kg8×f7, 34) a2—a3[9]), a7—a5, 35) Kg2—f3, b5—b4, 36) c3×b4, c5×b4, 37) a3×b4, a5—a4!, 38) b4—b5[10]), a4—a3, 39) b5—b6[11]), a3—a2, 40) b6—b7, a2—a1D, 41) b7—b8D. Melnie pieteica matu 5 gājienos[12])

Piezīmes (pa daļai pēc melno kauliņu vadītāja aizrādījumiem žurnālā „Fernschach").

[1]) Šo turpinājumu ieteic Aļechins.

[2]) Stiprāk šinī vietā bija Zc5.

[3]) Melnie nokļuvuši ne visai apskaužamā stāvoklī un tamdēļ grib radīt sarežģījumus.

[4]) Izšķirošā kļūda. Daudz labāk bija 17) D × b3. Tagad melno dāma iekļūst spēlē un partijas grožus pārņem melnie.

[5]) Uz 19) f2 × g3 sekotu Dc5 + 20) Kh1, La6 21) Lf1, T × f1 un L × c4.

[6]) Ja 20) Te3?, tad T × f2! ar nāvīgu uzbrukumu.

[7]) Vienīgā aizsargāšanās pret balto draudu Lf1.

[8]) Tagad spēcīgāki bija 24) Td4, jo pēc Dc5, 25) D × c5, b × c5 26) Td2 nav redzams, ka melnie varētu tālāk tikt.

[9]) Uz 34) L × d7 sekotu b4 35) c3 × × b4, c5 × b4 un pēc tam Lb1.

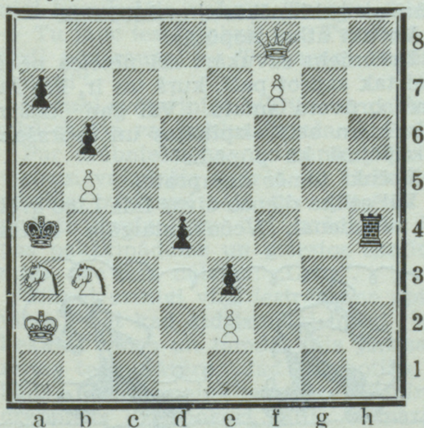
[10]) Vienīgā iespēja partiju turpināt.

[11]) Ja 39) Lf1, tad Lb3 40) b6, a2 41) b7, a1D 42) b8D, Ld5 + ar laidņa ieguvumu.

[12]) Mats panākams šādā veidā: 41) ... Dd1 + a) 42) Ke3, Dd3 + 43) Kf4, Dd4 + 44) Kg5, h6 + 45) Kh5, Lg6 mat, vai b) 42) Kg2, Le4 + 43) f3, D × f3 + 44) Kg1, D × g3 + 45) Kf1, Ld3 mat.

Uzdevums Nr. 16.

A. Torssona, Lindomā (reprodukcija).

Baltie: Ka2; Df8; Za3 un b3; Bb5, e2, f7 (7).

Melnie: Ka4; Th4; Ba7, b6, d4, e3 (6)

Mats 3 gājienos.

Mūsu atrisinājumu sacensība.

Mūsu atrisinājumu sacensības galotne Nr. 2. Baltie: Ka8; Te8; Lb2; Zc3; Ba3, d5 (6). Melnie: Ka6; Lc7; Ba5, a7, e7, f7, f4, g2 (8). Baltie sāk un uzvar.

Atrisinājums: 1) Te8 — g8, f4 — f3 2) d5 — d6! e7 × d6 3) Zc3 — d5, f2 4) Lb2 — d4! Lc7 — b6 5) Tg8 — — b8, ka grib 6) T × b6 + a × b6 7) Zc7 mat. Ja 3) ... Lb6, tad 4) Ld4, L × d4 5) Tb8, Lb6 6) T × b6 un Zc7 mat. 1) ... f4 — f3 2) d5 — d6, Lc7 × d6, 3) Zc3 — e4, Bf5, 4) Z × d6, f2, 5) Tc8, B × d6, 6) a4 un uzvar. Ja 3) ... Lc7, tad 4) Ld4, Lb6 5) L × b6, a × b6 6) Zd2 un uzvar. Cits viegls.

Saņēmām pavisam 66 iesūtījumus, bet tai skaitā tikai 3 pareizus atrisinājumus no A. Dārznieka Lubānā, Augusta Štāla Krustpilī un Ernesta Kraukļa Zilānos. Izlozējot izsolītās trīs godalgas, tās krita:

1) Žurnāla „Aizsargs" gada abonements — A. Štālam, Krustpilī.

2) Šacha problēmu grāmata: T. R. Dawsona un W. Pauly „Asymmetry" (angļu valodā) A. Dārzniekam, Lubānā.

3) Žurnāla „Aizsargs" pusgada abonements E. Krauklim, Zilānos.

Jāaizrāda, ka daudzi iesūtītāji mēģinājuši atrisināt šo galotni ar 1) Tg8, f3 2) Zc3 — e4. Bet pēc Lb6 3) a4, g1D 4) T × g1, L × g1, 5) La3, Le3! 6) L × e7 (ja Lc5, tad L × c5 7) Z × × c5 +, Kb6 8) Zd3, Kc7 9) K × a7, Kd6 10) Kb6, K × d5 11) K × a5, e5 12) Kb5 (b6), e4 13) Zf2, e3 un t. t.) 6) ... f2 7) Zg3, Lf4 8) Zf1, Kb6 9) Lh4, Kc5 10) L × f2 + (Uz 10) K × a7 sekotu K × d5 11) Kb6, Kc4 12) K × a5, Lc7 + 13) Ka6, Kb4 14) a5, L × a5 u. t. t.) 10) ... K × d5 11) ka grib, Kc4 un Kb4, iegūstot pēdējo bandinieku un baltie nevar uzvarēt.

Atrisinājums uzdevumam Nr. 14.

Baltie: Kg8; Dh3; Lf7; Bb4, b5, e2 (6). Melnie: Kd4; Ba4, b3, b6, e5, e4 (6). Mats 3 gājienos. 1) Kg8—h7, e4—e3, 2) Dh3—c8, ka grib 3) Dh8, Dg4 resp. Dc4 mat. 1) ... b3—b2 2) Dh3—a3, ka grib 3) e2—e3 resp. Dd3 mat. 1) ... a4—a2 2) D×b3 un t. t. Pareizus atrisinājumus iesūtījuši: J. Kalniņš, T. Blekte, L. Š. Rīgā, T. Ūdris un E. Grunte. Liepājā, aizsargs J. Freimans Matkulē, M. Andrējevs Sakā.

Atrisinājums uzdevumam Nr. 15.

Baltie: Kh1; Dd1; Lh5; Bh2 (4). Melnie: Kh3; Dc8; Bc6 (3). Mats 3 gājienos. 1) Lh5 — f7, Dg4 2) Le6, ka grib 3) D × g4 resp. Dh5 mat. 1) ... Df5 2) Dg2 + Kh4 3) Dg3 mat. Drauds 2) Dh5 mat.

Pareizi atrisinājuši: J. Kalniņš, T. Čakste, A. Drabants Rīgā, A. Cintiņš un O. Zutītis Jēkabpilī, L. Gaigals Jumurdā, St. Jermočāns un A. Urbāns, Vārkavā, J. Silkalns Sāvienā un J. Pērkons Katvaros.

Šacha ziņas.

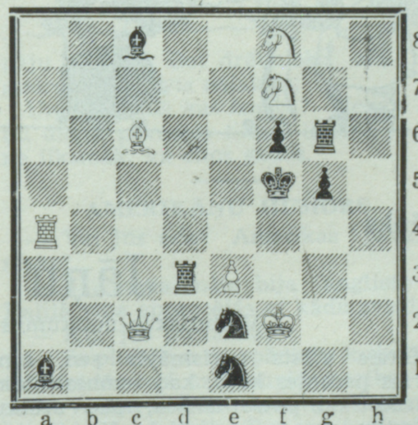
Š. g. maija mēnesī notika divi ievērojami starptautiski turnīri: viens Maskavā, kur piedalījās Kapablanka, Laskers, Botvinniks, Flōrs, Lilientāls, Eliskazess, Lēvenfišs, Ragōzins, Rjūmins un Kāns, bet otrs Nauheimā ar šādiem dalībniekiem: Aļechins, Bogoļubovs, Vidmars, Štālbergs, Ahues, Rellstabs, igaunis Kerres, Heinike, Veisgerbers un van den Bošs. Pie šiem izcilus sarīkojumiem atgriezīsimies nākošā šacha nodaļā.

Nauheimas turnīrā I un II vietu kopīgi ar 6,5 p. izcīnījuši bij. pasaules meistars **Aļechins** un 20 g. vecais Igaunijas meistars **Kerress.** Spožs panākums mūsu draudzīgās kaimiņvalsts jaunajam šacha meistaram.

Mūsu tāļpartiju sacīkšu I grupas dalībnieks J. Krūzkops nevaļas dēļ no sacīkstes izstājies.

Uzdevums Nr. 17.

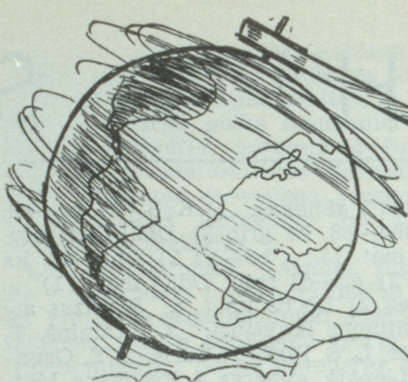
Augusta Štāla, Krustpilī (pirmpublicējums).

Baltie: Kf2; Dc2; Ta4; Lc6; Zf7 un f8; Be3 (7).

Melnie: Kf5; Td3 un g6; La1 un c8; Ze1 un e2; Bf6, g5 (9).

Mats divos gājienos.

HUMORS

Don Federiko

Zāļu vakarā

Meijām plecos zēni skrien,
Lecot vieglām kājām.
Brīnās saimnieks: nē, nudien!
Mežs viss nāk uz mājām.

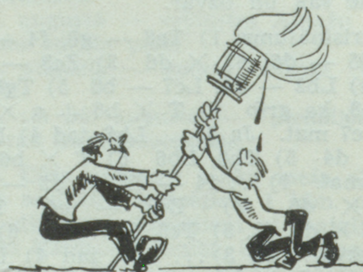
Sētas zāļu vijās gumst,
Smaržas kūp kā migla.
Bet tiklīdz ko diena tumst,
Skrien jau dziesma žigla.
Cīruļtreļļi neskan tā,
Lakstīgalu ģīgas: —
Miestiņš mucās pukšķina,
Sīc uz vienas stīgas.

Kāmēr cits vēl greznojas,
Raibaļa mauj basā:
Vai tas tievs, vai resns un mazs —
Visi siera prasa.

Un tad sabrūk sētā karš:
Puiši tā kā milnas;
Meičas brūnganas kā varš . . .
Staigā krūzes pilnas.
Un, kā mests no milzu krūts,
Skaņš un līksmis līgo
Pāri kalniem, mežiem dūc,
Dziesmām sirdis stīgo.
Dziesmu dūkas saldi elš,
Metot vieglu trilli.
Dziesmu piebērts skan ik ceļš,
Dziesmu meži pilni.
Darvas mucas liesmas met
Pāri klajiem ziliem.
Sārtu liesmas skrien tām pret
Šurp no tāliem siliem.

Zeme — līksmis dzīru dārzs,
Vienots elpā vienā.
Latvju meiču acu pārs
Kaist kā saules dienā.
Lai arvien mums sirdīs dūc
Dziesmu dūkas saldas.
Tas, kam dziesmu pilna krūts,
Drošs pār dzīvi valda.

Ačuks

Jāņu miestiņš

Vēsturiskus notikumus bildēs rāda E. Rirdāns.

Šitais stāsts norisinājās sen, sen, pirms pasaules kaŗa, kad zemniecīņiem miežu tikko putrai iznāca, par svētku miestiņu nemaz nerunājot. Nu, un nebija arī to „brūveļu" tikdaudz, kā toreiz sauca tos, kas prata darināt miestiņu Jo — ko tu brūvēsi, kad — kā teikts — jau putrā putraims putraimu dzenāja, cik maz toreiz miežu bija?

Ja dažreiz kāzās vai citās godībās bez miestiņa bija grūti iztikt, tad „brūveli", tāpat kā dievreģi vai „vīveļu dakteri", ar lielu cieņu veda no trejdeviņiem pagastiem šurp.

Par to tad arī „brūvelis" turēja sevi par septiņiem stāviem augstāk par citiem. „Kādu tad paši gribat — tādu pašu to miestiņu vai tādu, no kuŗa visi klausīsies kā zāle aug?" Viņš pārākuma apziņā noprasīja.

„Tādu stiprāku jau nu vajadzētu", tam atteica. „Kāzas un tā tālāk . . . tad jau paši ziniet . . . vispārīgi, kā teikt . . ."

Ko „brūvelis" darīja, kāda bija viņa recepte — nav zināms. Tikai kad godību viesi iekampa no māla krūzes — katrs paskrējās, rokām airēdamies, atpakaļ, nosēdās uz sola un ilgi, ilgi sapņainām acīm skatījās griestos. Pēc tam tūliņ sāka sanskritu valodā runāt.

Tas nu būtu tā, starp citu . . . Vienreiz muižas kalpu mājas iemītnieki — skaitā astoņas gimenes — nolēma kopīgi pavadīt Līgo svētkus. Īsti pa senču ieraša: ar miestiņu, sieru un meijām. Aušiņ, vai citi vien to var, bet viņi, kalpu ļaudis, nē? Saliks katrs pa druskai iesala, sametīs priekš rauga, apiņiem... mīļie, bet kas viņu brūvēs? Paši neviens neprot, bet vest no tālām zemēm — nē, tas nav izdarāms. Tad jau būs vien bešā jāiztiek.

Toreiz kalpu mājās strādāja pagasta drēbnieks. Noklausījies, par ko vīri pūš un sten, tas nicīgi noteica: „He . . . miestiņu grib visi, bet brūvēt nemāk neviens."

„Tā jau, cālīt, ir", večuki nopūtās. „Nav tās škunstes. Un kā smej: no kā tad brūvēsi, no ūdens vai? Ja, ja — neesam meistari tanī lietā."

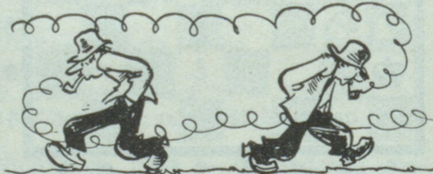
„Nu tad dodiet brūvēt tādam, kas to lietu prot," drēbnieks dusmīgi uzsita ar dūri pa galdu, šķēres meklēdams.

Večuki atkal nopūtās.

Drēbnieks savukārt arī neteica nekā. Lai tak saprot paši, kurš tas ir, kas saprot brūvera amatu. Vai gan tiešām cilvēkiem acis aizpiķētas un saprašana izkūpējusi kā pūpēdis?

Večuki tomēr nesaprata.

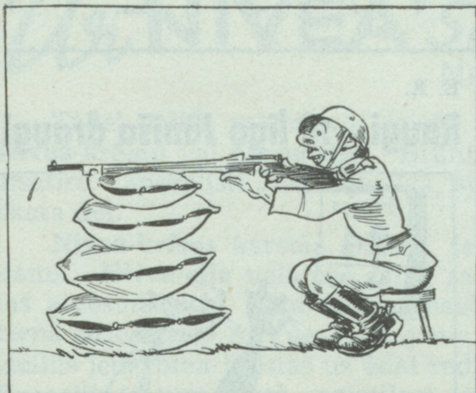
Vēl atlika dienas divas līdz Līgo svētku sestdienai. Večuki staigāja drūmi,

itin kā tie būtu apvainoti visos krimināļkodeksa pantos.

„Tā, lūk, iet, kad nav tā amata", viens nopūtās.

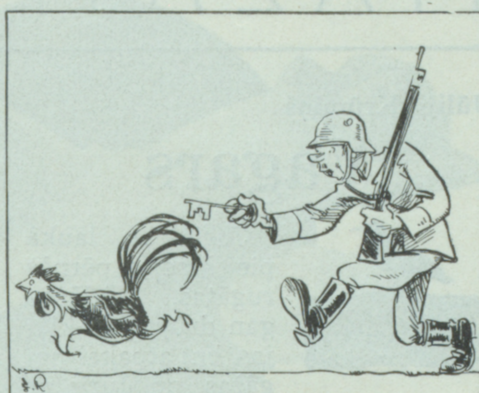
Instruktora rokas grāmata illūstrācijās

250. lapp. Ja atbalsta nav, tad tādu var radīt, bet jāatceras, ka atbalstam arvien pēc iespējas mīksts materiāls.

261. lapp. — uguni atklāj pēc pavēles.

240. lapp. Pirms katras kustības, kad šautene pielādēta, gailis jānoslēdz negaidot sevišķu pavēli.

„J — ja . . ." otrs piekrita.

„Velns ar' ārā! Vai man tiešām būs desmit reizes jāsaka: dodiet šurp, es jums izbrūvēšu!" drēbnieks cirta atkal pa galdu.

„Bet tu vēl nevienu reizi neesi teicis," vīri ieplēta acis.

„Ak man, laikam, jums būs pie auss jābrēc? Paši nesaprotat, ka es to lietu māku?"

„Ak tu stundiņ!" vīri nevarēja nobrīnīties vien. „Mūsu skrodelis ar' māk alu brūvēt."

Drēbnieks palika nesatricināms.

„Alu vien?" viņš nicīgi noteica. „Prasiet, ko es nemāku. Vai gribiet — es jums tūliņ šaujamās biszāles iztaisīšu? Jeb gribat, lai es skapi atmūķēju bez atslēgas? Vai gribat, lai es jēlu olu noriju ar visu čaumalu un nemaz plaušu cindunku nedabūšu? — O, parunājiet ar šito puiku!" viņš piedauzīja sev pie krūts tik stipri, ka sāka klepot un spļaudīties.

„Nu redz, nu redz . . ." vīri palika līksmi un sāka slavēt drēbnieku no visas sirds. „Lūk, kur gaiša galva! Tas, lūk, ir, kad braukā no mājas uz māju ar mašīnu, ko tur visu neiemācās. A ko tad mēs . . ."

Pāris stundu vēlāk darbs gāja pilnā spēkā. Drēbnieks pats nestrādāja, vienīgi komandēja večus: „Tu vāri ūdeni! — Tu jauc iesalu abrā! — Tu skrej uz bodi pēc rauga! — Tu kurini maizes krāsni!"

Večuki svētsvinīgā biklībā un paklausībā skrēja vai kaklus lauzdami.

Par drēbnieku nav ko runāt. To tik vienam vajadzēja redzēt, ar kādu lietpratēja izteiksmi sejā tas paņēma ar pirkstu iesala javu, ilgi garšoja to, lūpas pakšķinādams un griestos skatīdamies, pēc tam noteica: „Labs".

Tikpat svinīgi viņš iestrēba no apiņu viras. Bet kad atdzisinātai misai bija liekams raugs un tamdēļ bija jānosaka misas temperātūra, tad tas notika kā kāds noslēpumains rituāls. Vispirms drēbnieks lika noķert gaili, nomazgāt tam abas kājas, tad pats paņēma gaili un bāza tā abas kājas misā.

„Redzat, ja gailis raus kājas laukā, tad raugu vēl nevar likt, tad ir par karstu; tad ir septiņdesmit grādu pēc romiešu cipariem. Bet ja gailis kājas laukā neraus, tad ir pašā laikā. To jūs ievērojiet", drēbnieks gudri stāstīja.

Večuki stāvēja apkārt, galvas dziļā godbijībā noliekuši pār misas toveri, lai redzētu, ko gailis darīs.

Gailis neko: turi, ja patīk, trīs dienas kājas misā. Grozīja tik acis un mēģināja ieknābt drēbniekam rokā.

Tā tad raugu varēja likt. Večuki nevarēja vairs ilgāk nociesties: iesmēla stopā misu un laida apkārt no rokas rokā.

„Ok ti, tas gan būs alus!" visi slavēja. „Man jau tagad iecirta kā ar sera bomi pa galvu". —

No rīta skatījās — miestiņš nebija ne domājis rūgt.

„Nu, to mēs drīz vien . . ." drēbnieks noteica un piespēra vēl mārciņu rauga. Miestiņam taču pēcpusdienā vajadzēja būt gatavam. Līgo vakars nāca ar joni virsū.

Pēcpusdienā miestiņš bija tāds pat kā no rīta. „Nu, ar to kundziņu mēs drīz tiksim galā," drēbnieks noteica. Viņš lika miestiņu pārpildīt mucā, pielika atkal mārciņu rauga un pavēlēja mucu aizvelt nama otrā pusē, piesaulītē.

„Redzēsim, vai tad viņš vēl man nerūgs," brūveris noteica. —

Bija jau uz vakara pusi. Drēbnieks istabā strādāja, sievietes cepa pīrāgus, tā uzreiz vecā Annuža teica uz meiteni: „Marīt, teci nu iznes mirtes pagalmā, lai lietiņš noskalo. Re, cik smuki palāses pil."

„Jocīgi gan," viens ieminējās. „Saule spīd, bet lietus līst."

„Tas nekas," drēbnieks atteica. „Tas vasarā bieži tā . . ."

Marīte ienāca atpakaļ. „Vecāmāt", viņa teica, „tas tāds jocīgs lietus."

„Kāds tad?"

„Nu . . . no jumta vien pil, citur nemaz nelīst! Un pavisam tāds brūns".

„Tas ar' nekas," drēbnieks gudri noteica. „Ārzemēs dažreiz dzeltens, pat sarkans lietus līstot. Vienā vietā — es lasīju — vardes lijušas no gaisa . . ."

„Bet viņam tāda kā alus smaka," Marīte piebilda.

„Va' velnu, kad tik . . ." drēbnieks ar vienu lēcienu, bija pa durvīm.

Večuki izskrēja tam pakaļ.

Kā tad — jumta otrā pusē arī putas vien nāca no jumta zemē. No mucas mētājās dažas stīpas un galdi.

„Tavu spēku . . . kā dampam," drēbnieks pakasīja pakausi.

Tovakar večuki ilgi staigāja drēbniekam pakaļ. Solījās to „mīstīt kā kaņepāju bunti". Bet drēbnieks arī bija gudrs — klāt vis nelaidās.

Un galu galā kas iznāca? Nekas. Jāņu dienu pavadīja tikpat līksmi, ja vēl ne līksmāk, kā citos gados.

AMERIKĀŅU HUMORS.

— Vai jūs esiet Amerikas pavalstnieks?

— Jā, mana māte bija angliete un Italijā viņa apprecējās ar kādu zviedri.

— Kur jūs piedzimāt?

— Es piedzimu uz spāniešu kuģa, kad tas atradās ceļā uz Dienvidameriku. Bet mani vecāki nomira Brazilijā, kad man bij tikko četri gadi. Tur mani adoptēja kāds ķīnietis, kurš mani aizveda uz Turciju . . .

— Pagaidiet, pagaidiet, — ierēdnis izmisis iesaucas: — Jūs jau, liekas, esiet īsta Tautu savienība!

MAZAJIEM LASĪTĀJIEM

Jūlijs Krūmiņš

Vagars

Juris aŗ laukā pie šosejas pērnās rugātas. Velēnas gan drūp, gan klājas, bet atpakaļ negāžas, un Juris ar savu darbu apmierināts.

Ir silta pavasaŗa diena. Saulīte ritinājas pa debess velvi, un zemes elpa kāpj augšup zilajā dzidrumā.

Pa arumiem, pa izarto vagu dzīvo melnie strazdi. Viņi uzlasa tārpus un kukaiņus. Sevišķi kāri viņi metas uz nelieliem dzelteni-brūniem tārpiņiem, cietu spīdīgu ādu; Juris tos sauc par kodēm.

„Tie ir labības kaitekļi, labi, ka jūs viņus iznīciniet," — Juris saka strazdiem, noskatīdamies viņu čaklajā darbā.

„Čir, čir, čir!" — strazdi viņam atbild un neliekas savā darbā traucēties.

Un visi atkal strādā čakli un uzcītīgi.

Tikai viens strazds nepiedalās darbā. Viņš stāv pakāpies uz augstākās velēnas un uzmanīgi skatās uz visām pusēm gaisā. Viņš nekā nerunā, nekā nesaka un nepiedalās pārējo biedru dzīvajā čaloņā.

„Kas tu tāds esi?" — nodomā Juris, vērodams atsevišķo stāvētāju. „Laikam, vagars. Brīnums, to es nemaz nezināju, ka arī putniem ir savi vagari! Nu, nu, uzmani vien, vai tava saime ir pietiekoši čakla un strādīga," — Juris pasmaida un grib skubināt savu Bērīti.

Piepēši „vagars" kaklu izstiepis sauc savādā, skaļā, biedinošā balsī:

„Čirrr-r-r-r-r!"

Acumirklī viss strazdu bars no arumiem paceļas spārnos un salaižas čupiņā — vagā, turpat pie Juŗa kājām. „Vagars" atlaižas pats pēdējais.

Juris aiz brīnumiem nespēj atvērt ne muti, kad viņam gandrīz gar pašu galvu pašaujas gaŗām milzīgs vanags. Juris vairāk instinktīvi paķeŗ pikanci un sviež vanagam.

Vanags aizlaižas kauna pilnām acīm. Strazdi vēl drebēdami spiežas čupiņā.

Juris atjēdzas. Dziļi aizkustināts viņš skatās, kur palicis „vagars". Bet tas, pakāpies atkal uz augstākas velēnas, kaklu izstiepis, noskatās pakaļ aizskrejošam vanagam.

Pamēģiniet!

Jel skatat, cik šis attēls jauks:
Viņš rāda suni vārdā „Vauks",
No mīkstiem māliet veidotu,
Ar purnu smaidā atņirgtu.

To skatot — līksma kļūst tev sirds
Un acīs smieklu dzirkstis mirdz,
Un tādēļ — mālus sameklēt
Un līdzīgu ko izveidot. D.

Kam patīk smieties

„Ko tu tur nes?"

„Bruņurupuci. Es esmu dzirdējis, ka bruņurupuči dzīvojot tūkstoš gadus. Tagad es pats gribu pārliecināties, vai tas ir taisnība."

*

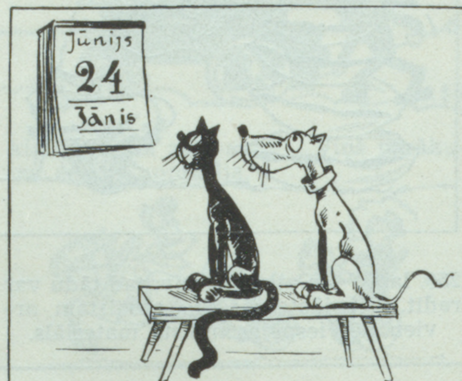
Mazā Erika pusdienas ēdot pēkšņi sāk dikti raudāt.

„Kas tev notika?" māte izbijusies jautā.

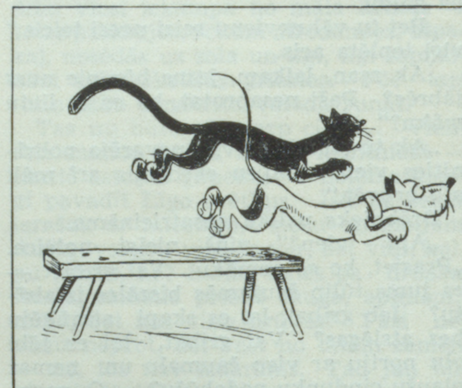
„Māmiņ!" meitene vaimanā, „es nupat ar vienu zobu uzkāpu uz mēles!"

E. R.

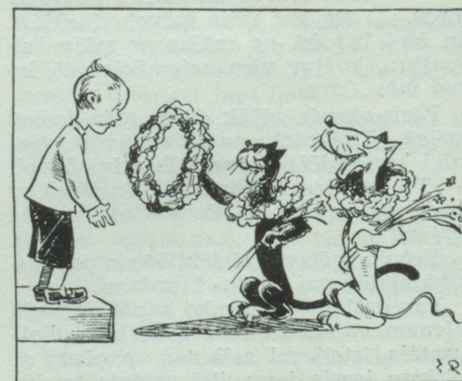
Raugi — tā līgo Jānīša draugi

Ņurim, Duksim acis platas,
Abi kalendārā skatās:
„Vai mana dieniņa, Jāņi jau,
Nav mums vaiņagu, vau! ņau! ņau!"

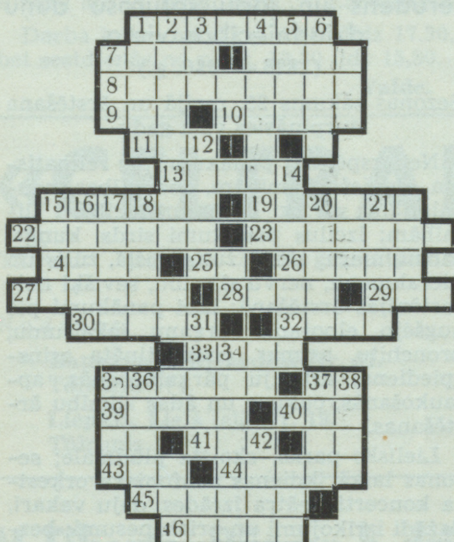
Nošalc vēji, zeme trīc,
Nu tik iet, kā — brac un brīc!
Ņuris, Duksis knaši skrien
Prom uz pļavu — nozib vien...

Ņuris, Duksis strādājuši,
Jāņu veltes gādājuši;
Nu pie Jānīša tie nāk —
Draugu aplīgot tie sāk:
„Še, Jānīti, Jāņa zāles,
Saņem savus Jāņa bērnus —
Dodi pilnu piena bļodu,
Dodi gaļas rikucīti! līgo!" L. Š.

Atbildīgais redaktors: Kapteinis V. DEGLAVS.
Izdevējs: AIZSARGU ŠTĀBS, „ŽURNĀLS AIZSARGS".
Grāmatspiestuves A.-S. „ROTA".
Rīgā, Blaumaņa ielā 38-40. — 2007

Krustvārdu mīkla № 7

Stateniski: 1 — burtnīca, 2 — dienv. auglis, 3 — spāniski „upe", 4 — kalna virsotne Āzijā, 5 — aušanas piederums, 6 — asinsvads, 7 — pils. Somijā, 12 — šūšanas piederums, 14 — seno pers. dievs, 15 — viela, 16 — jūdu ķēniņš, 17 — apmācīt, tramdīt, 18 — apvienība, 20 — upe Latvijā, 21 — vēlēšanās, 31 — liels gods, 34 — dievu gribas izpaudējs senatnē, 35 — pamats, 36 — pasaules daļa, 37 — slav. itaļu dziedātāja, 38 — slavas dziesmas, 42 — grieķu burts.

Līmeniski: 1 — siev. vārds (opera), 8 — atmosf. spied. mērītājs, 9 — insekti, 10 — sala Vidusjūrā, 11 — celtne, 13 — pils. Krievijā, 15 — jūras dzīvnieks, 19 — nemiers, 22 — ietaisīt, 23 — izlikties, 24 — nozieguma sekas, 25 — sat. vārds, 26 — siev. vārds, 27 — elements, 28 — savākt, 29 — zvēru mītne, 30 — mājas daļa, 32 — pirksta gals, 33 — zvejn. raža, 35 — tirgus, 39 — pils. Krievijā, 40 — laika apst. v., 41 — ūdens tvertne, 43 — ceļš, gaņģis, 44 — vīr. vārds, 45 — pils. Italijā, 46 — guļas vieta.

Zilbju mīkla

No sekojošām zilbēm sastāda vārdus. Atrasto vārdu pirmos burtus no augšas uz leju lasot, dabūjam kāda ievērojama atmodas laikmeta darbinieka vārdu.

Vārdu nozīme:

1. . . . neaprobežota patvaldība,
2. . . . paaugstinājums,
3. . . . pilnības paraugs,
4. . . . dārgakmens,
5. . . . zīmējums, komisks tēlojums,
6. . . . ieteikšana, uzslava,
7. . . . grieķu burts,
8. . . . pilsēta Italijā,
9. . . . franču filozofs,
10. . . . pārvalde,
11. . . . apliecība,
12. . . . robežu novilkšana,
13. . . . mūzikas gabals.

Zilbes:

a, ab, ad, āls, ci, ci, ci, da, de, de, de, fīrs, ga, ģi, i, ja, ja, ja, ja, ka, ka, ka, ko, le, le, lu, ma, mar, me, men, mi, na, ne, ni, o, po, ra, ra, re, ri, sa, se, so, so, stra, te, te, tērs, ti, tisms, tu, vol.

Krustvārdu mīklas Nr. 6 atrisinājums.

Līmeniski.

1. Igo. 3. Zin. 5. Op. 6. Robi. 10. Sedana. 12. Ira. 14. Ar. 15. Rok. 17. Obelisks. 18. Kapitāli. 19. Mat. 20. Īss. 22. Saknes. 25. No. 27. Pase. 28. Rp. 29. Pie. 30. Ēde.

Stateniski.

2. Ore. 3. Zin. 4. Ni. 5. Oļi. 7. Odaliska. 8. Baritons. ASK. 10. Sabats. 11. Arklis. 13. Roka. 16. Osis. 19. Min. 21. Sāp. 23. Ape. 24. EEĒ. 26. Op. 28. Re.

Skaitļu mīklas atrisinājums.

Sakāmvārds: „Viss nav zelts, kas spīd."

1. — Varavīksne	1 = v	
2. — Irāna	2 = a	
3. — saturns	3 = r	
4. — skābeklis	4 = i	
5. — nirvāna	5 = k	
6. — akvamārīns	6 = s	
7. — Verdena	7 = n	
8. — zvejniecība	8 = e	
9. — ezers	9 = t	
10. — Lindbergs	10 = u	
11. — Turcija	11 = b	
12. — strauts	12 = l	
13. — kaktuss	13 = m	
14. — atilla	14 = d	
15. — Skandināvija	15 = z	
16. — streiks	16 = j	
17. — patmīlība	17 = c	
18. — Īvars	18 = g	
19. — dzelzs	19 = p	

MŪRNIEKU AMATA MEISTARS

Hermanis Liepiņš

Artilerijas ielā Nr. 35, Rīgā.
Tālrunis 91702.

Centīgais dēls.

— Tu, tēt, apsolīji man dāvāt 10 latus, ja es izturēšu eksāmenus un tikšu pārcelts uz nākošo klasi.
— Jā, to es tev solīju.
— Nu tad apsveicu! Tu, tēt, tagad esi laimējis 10 latus.

Dienvidus vējš.

— Redziet, ārsts man noteica dzīvot viesnīcā, kurai piekļūst vienīgi dienvidus vējš...
— Tad jūs esiet atnākuši pareizā vietā, mums pūš tikai dienvidus vējš...
— Bet... vējš, kas pūš acumirklī, taču nāk no ziemeļiem?
— Nē taču, mans kungs, tas ir dienvidus vējš, kas atgriežas atpakaļ!

Labā krustmāte.

— Tev jau tuvojas atkal vārda diena: gribētu kādu prieku tev parādīt, bet iepriekš parunāšos ar māmiņu, kā tu uzvedies?
— Krustmāt, ja tu man kādu prieku gribi parādīt, tad neprasi vis!

Birojā.

— Beidzamā laikā mums birojā ļoti daudz jāstrādā!
— Kā tā? Gada noslēgums jau vēl tālu!
— Jā, bet mūsu šefs iegādājies kurpes ar gumijas zolēm!

AUTO-SATIKSME Daugavpils-Vilkumiests: — sākot ar š. g. 15. maiju:
darbd. **no Daugavpils** pl. 7,15 u. 16,05
„ **no Vilkumiesta** pl. 8,10 u. 17,15
Svētdienās, svētku un svinamās dienās: no Daugavpils pl. 9,00 un 16,05
no Vilkumiesta pl. 10,10 un 17,15.
Daugavpils — Silene, sākot ar š. g. 15. maiju: darbdienās no Daugavpils pl. 18,15 „ no Silenes pl. 5,50.
Daugavpils — Šalkone, sākot ar 31. maiju: saraksts uzzināms pa tālr. Autobusi ekskursijām. Auto-satiksmes uzņēmējs **Fricis Lasenbergs** Daugavpilī, Saules ielā Nr. 17. Tālr.: 437 un 661.

CARTIER-BRESSON
kokvilnas diegi

ĪSTĀS KRĀSĀS

Pērļu diegi
Dalamie diegi
"FLORALIA" diegi
KRUSTA MARKA

PARIS FRANCE

VISAUGSTĀKĀ LABUMĀ

Dabūjami visos rokdarbu veikalos Latvijā 400 krāsās.
„RENÉ DEVILLARD & CO.",
Rīgā, Z. Meierovica bulv. Nr. 14.
Tālrunis 22174.

J. SAUSIŅŠ UN BIEDRS

senāk Zariņš

Brīvības ielā 1. Tālr. 27442.

Pulksteņi, zelts, sudrabs un kristalls bagātā izvēlē. Kareivjiem un aizsargiem rabats.

ĶEMERU
sērūdens un jodu saturošu dūņu dziedniecības vieta

(1838.—1936. g.)

Sezonas sākums 25. maijā un ārstēšana turpināsies visu gadu.

Nepārspējami panākumi pie reimatisma, sieviešu slimībām, neauglības, neuralģijām, sevišķi išias un locītavu slimībām; izcilus panākumi sirds, kuņģa, zarnu, nieru, aknu, žults pūšļa, žults un nierakmeņu, nervu slimību, sevišķi neirastēnijas ārstēšanā; labi panākumi pie augšējo elpošanas organu iekaisumu, bronchitu, astmas, paaugstināta asinsspiediena, artēriju pārkaļķošanās, aptaukošanās, cukura un ādas slimību ārstēšanas.

Lielisks parks, skaista plūdmale; sezonas laikā ikdienas simfoniska orķestŗa koncerti; teātŗa izrādes, deju vakari, dažādi izrīkojumi un priekšnesumi; bezmaksas bibliotēka un lasītava; dažāda veida sports; labi iekārtotas panzijas un vasarnīcas; atsevišķas lētas istabas dod iespēju ārstēties Kemeros arī ar ierobežotiem līdzekļiem. Uz pilnu ārstniecības kursu ar dzīvokli un uzturu ir iespējams iekārtoties par Ls 110,— mēnesī un dārgāki.

Ar šī gada sezonu atklās jaunu pirmklasīgi iekārtotu viesnīcu - peldu iestādi, kuŗa darbosies cauru gadu un līdz ar visām dzīves ērtībām dos slimniekiem iespēju uz vietas pielietot visus Ķemeru sēravotu iestādes āstniec. līdzekļus. Turpat varēs izdarīt visdažād. izmeklēšanas ar rentgena stariem, elektrokardiografu, vielu maiņas aparātiem un mediciniski - ķīmiskās laborātorijās.

Lauku iedzīvotāji, uzrādot rajona ārsta apliecību, saņem peldes un citus ārstniecības līdzekļus par vienu trešdaļu, pusi vai par pilnu maksu, atkarībā no viņa nekustamās mantas vērtības.

Ja Jūs esat visas cerības zaudējuši, visu izmēģinājuši, neaizmirstat, ka Ķemeri var vēl atvieglot Jūsu ciešanas un pat pilnīgi izārstēt, kā tas jau noticis neskaitāmos gadījumos.

Vajadzīgo informāciju mutiski un rakstiski uz pieprasījumu katrā laikā sniedz Ķemeru sēravotu iestāde. Tālrunis Nr. 7.

Rīgas Pilsētas Krājkase

Dib. 1832. g. **Ar Rīgas pilsētas garantiju.**

Rīgā, Kaļķu ielā Nr. 9, savā namā.

Pieņem noguldījumus uz: krājgrāmatiņām (arī uz 2 vārdiem) noguldījumu zīmēm un tek. rēķ. Maksā procentu proc. Izdara visas banku operācijas.

Pērk un pārdod Valsts Zemes bankas ķīlu zīmes un citus vērtspapīrus.

Nodaļa Centrāltirgū, Tirgus inspekcijas mājā (spīķeris Nr. 18).

Pieņem un izmaksā noguldījumus.

Valsts darbinieku kreditbiedrība

Rīgā, Lāčplēša ielā Nr. 17.

1936. g. 1. aprīlī.

Pamata kapitāls	Ls 138.620,—
Noguldījumi	„ 250.442,—
Aizdevumi	„ 599.123,—
Bilance uz š. g. 1. aprīli .	„ 690.913,—
Biedru atbild. kopsumma .	„1.386,200,—

Darba laiks: no plkst. 15,30 līdz 17,30, bet sestdienās no plkst. 13,30 līdz 15,30.

Valde.

J. Barops

Kafijas un cigoriņu grauzdētava.

Rīgā, Aizsargu ielā Nr. 125/127.

«CELTRANS»

Valsts dzelzceļu ceļojumu un transporta birojs

Rīgā, Aspazijas bulv. 4.

Tālruņi: Vadītājs - 33552, grāmatvedība un preču kase - 20039, biļešu kase 22124

Nodaļas:

Daugavpilī, Rīgas ielā Nr. 61.
Tālrunis 774.

Liepājā, Lielā ielā Nr. 19.
Tālrunis 1191.

Iekš- un ārzemju biļetes. Guļamvietas. Gaisa un kuģu biļetes. Vīzu apgādāšana. Preču un bagāžas transports. Nomuitošana. Pasažieru un preču apdrošināšana. Ārzemju valūtas maiņa. Tūrisma aģentūra: izziņas un informācija visos tūrisma jautājumos.

V. Eikerts, Rijs un b-dri

Rīgā, Aldaru ielā 1-3.

Aģentūra un kommisija:

Tālr.: direkcija — 22571; dzelzs un metāla nod. — 20665; mašīnu un techn. nod. — 30660; tekstilnod. — 23511; manufaktūras nod. — 23886; koloniāl - nod. 20665.

ADĪTAVA

„H. WULFF"

Rīgā, Kr. Barona ielā Nr. 10.

Nav zināms.

— Vai tu proti klavieres spēlēt?
— Kā lai es to zinu, neesmu vēl mēģinājis!

Stingra audzināšana.

Tēvs, iziedams no mājām, pieteicis savam dēlēnam, lai tas nevienu soli nesperot pa durvju slieksni pāri. Tēvs, mājās pārnācis, redz, ka zēns skraida pa pagalmu.

— Ko es tev teicu aiziedams?
— Es negāju pa durvīm, bet pa logu!

Centīgais.

„Jūs jau visādi esiet centīgs cilvēks," šefs jaunam aģentam domīgi saka. „Bet no jūsu apliecībām es neredzu, ka jūs būtu apmeklējuši vidusskolu."

„Rīt pat aiziešu," aģents dedzīgi atsaucas: „tikai lūdzu pasakiet, ko man tur piedāvāt?"

Galanti.

— Vai atļausiet, daiļā jaunkundze, jūs pavadīt līdz mājām?
— Pateicos, es dzīvoju tepat aiz stūra!
— Vai tādā gadījumā, cienītā, jūs man neatļausiet apvest jūs ap stūri?!

Rīgas kokvilnas manufaktūras sabiedrība

Strazdumuižā - Rīgā

ŠUJAMIE DIEGI

Edgars Trapans

Automobiļu, rezerves daļu un piederumu centrāle

Rīgā, L. Smilšu ielā 26. Tālrunis 29080.

BROCKWAY un STOEWER
Ģenerālpārstāvniecība Latvijā.

Būvuzņēmējs, mūrnieku amata meistars

M. VAITNIEKS

Rīgā, Stabu ielā Nr. 31
Tālrunis 96151

Vēlēšanās bērnībā.

— Vai kāda jūsu bērnības vēlēšanās ir piepildījusies?
— Jā, kad māte, man mazam esot, sukāja matus, es vienmēr vēlējos, kaut man neviena mata nebūtu.

Eksāmenā.

— Kas ir krāpšana?
— Krāpšana būtu tā, ja jūs mani izgāztu eksāmenā.
— Kā tā?
— Pēc sodu likuma, krāpšanā vainojams tas, kurš nodara otram zaudējumu, izmantodams viņa nezināšanu.

Auto frontē.

— Jūsu vīram tak bija tāds skaists, melns automobilis?
— Jā gan, bet tagad viņu saved kārtībā.
— Automobili?
— Nē, vīru!

Pārpratis.

Skolotājs jaunajam skolēnam jautā:
— Kā tevi sauc?
— Jānītis Kauliņš.
— Kad tu runā ar pieaugušiem, tad neaizmirsti vienmēr piemetināt vārdu „kungs"!
— Jānītis Kauliņa kungs!

Tiesā.

— Vai jūs atzīstaties par vainīgu?
— Pagaidiet, tiesneša kungs, vispirms paklausīsimies, ko teiks liecinieki!

Mīļais cilvēks.

— Saki, mīļais, vai tu naktīs braucot par mani arī padomā?
— Un kā vēl! Aizvinnakt, piemēram, tā biju domās par tevi nogrimis, ka sabraucu kādu gājēju!
— Ak, cik tu esi mīļš!

Nepalīdz.

— Liecinieks Miķelis Kramiņš ieradies?
— Es šeit, cienīgs tiesneša kungs!
— Kāpēc jūs nenācāt, kad tiesa jūs pirmo reizi izsauca?
— Vai šeit?
— Es jūs sodīju ar 20 latiem.
— Cienīgs tiesneša kungs, es biju pavisam sanīcis. Biju slims.
— Pavēsti saņēmāt?
— Saņēmu, cienīgs kungs, saņēmu, bet nekā nelīdzēja!

Darbā.

— Ansīt, ko tu sēdi visu dienu dārzā?

— Māmiņ, es dzenu prom zvirbuļus no putnu baidekļa!

Pievilta viltība.

Pa ceļu iet zēns; aiz viņa nāk kāds nabags. Nabags redz, ka zēns paceļ atrasto naudas gabalu un iebāž to kabatā.

— Puik, parādi, vai tā nav mana nauda?!

— Nav vis! Šitam latam ir robiņš sānos. Tavam jau tāda nebija . . .

— Ko tu zini? Manam latam taisni bij robiņš sānos!

— Nu skaties! Šitam nav nekāda robiņa, tā tad viņš arī tavs nevar būt!

Bez draugiem.

— Kārlīt, kā tas nākas, ka tev nav neviena drauga skolā?

— Tas nemaz citādi nevar būt! Tos, kuŗi mani piekauj, es nevaru ieredzēt, bet tie, kuŗus es piekauju, atkal nevar ieredzēt mani!

„Štiftu" rūpniecība.

— Tā! Nu gan pietiks visiem svētkiem ko patafonu spēlēt!

Abpusēja augstsirdība.

„Jūs jau veselu gadu man esiet īri parādā! Es gribu būt augstsirdīgs un aizmirst pusi parāda!"

„Mīļais saimniek! Sajūsmināts par jūsu cēlo dvēseli, arī es gribu būt augstsirdīgs un aizmirsīšu otru pusi!"

Jānīša lūgums.

— Māmiņ, vai caur tavām brillēm skatoties priekšmeti palielinājas?
— Jā, dēliņ!
— Tad lai tētiņš man nogriež gabaliņu tortes.

Viņš tikai atpūšas.

— Tu esi labs bērns, ka beidzi raudāt. Še tev par to viena konfekte.
— Paldies, māmiņ. Bet es vēl nebeidzu, es tikai atpūšos.

Abpusīga uzupurēšanās.

— Kad mēs apprecēsimies, tad tev vienmēr būs jāgatavo man pusdienas!
— Jā, un tev vienmēr būs tās jāēd.

DĀMU UN KUNGU DRĒBNIEKI

K. Miezis un K. Strems

amata meistari
Brīvības ielā 64/66
Tālr. 91100.

AVIĀCIJAS PIEDERUMI

J. Breshnev-Möller

Rīgā, Klosteŗa ielā 7/9.

„J. EISMONTS"

Rīgā, Tirgoņu ielā 22. Tālr. 23340.

Ugunsdrošu izstrādājumu

P-S. „LUIPS"

L. Maskavas ielā 259, tālr. 26630.
Ugunsdr. ķieģeļi, ugunsdr. māli, šamots un krīts.

Iļģeciema stikla fabrikas A-S.

Jūlija ielā 3, tālr. 39313.
I K O augļu u. c. konservu trauki un citi mājturības priekšmeti. Apgaismošanas ķermeņi. Īstais svina kristalls.

L. Balsons, Rīgā,

Maskavas ielā 5/7, tālr. 33769.
Jumtu lupatas. Būvpakulas. Verķi. Pakojamais materiāls u. t. t.

KOLONIĀLPREČU TIRGOTAVA

M. Vītols

Cēsu ielā 2. Tālr. 92240.
Svaigs piens no labākām kopmodierniecībām katru dienu un visādas preces par lētām cenām.

ĀDU FABRIKA

V. VOLFSON

Rīgā-Iļģeciemā, Tvaikoņu ielā Nr. 1.
Tālr. 39261.

Kuldīgas tūku fabrika A. Vinteler, Kuldīgā

ražo vadmalu, pusvadmalu, aizsargu un robežsargu drēbi, vilnas, pusvilnas, kamgarnu audumus mēteļiem un uzvalkiem, gultas segas un vilnas lakatus.
Noliktava:
Rīgā, Grēcinieku ielā 13. Tālr. 33410.

Akc. Sab.

Z. M. Kāns & dēli

Rīgā, L. Peldu ielā Nr. 26/28.
Tālr. 23974.

SARKANDAUGAVAS KOOPERĀTĪVS

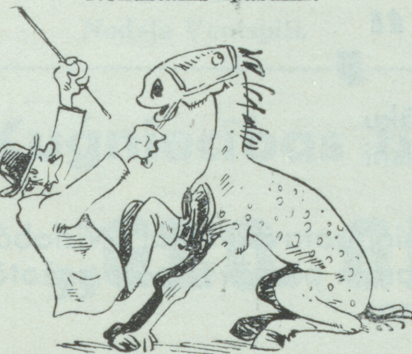
„Rits"

Tālr. 92793. **Tilta ielā 5.**

K-S. „Kalkaus un Bušs"

Tālr. 21170.
Galvenais kantoris:
Rīgā, Šķūņu ielā Nr. 19.

Nekustams īpašums.

— Nu, vai kustēsi, stempelmarka tāds, uzliks vēl par tādu lopu nekustama īpašuma nodokli!

Prieka iemesls.

— Kamdēļ tu esi tik priecīgs?
— Es biju pie zobu ārsta.
— Vai tamdēļ tā jāpriecājas?
— Jā! Ārsts nebija mājās!

Sirsnīga vēlēšanās.

Mazā Līziņa sēd pie brokasta galda. Kā parasti, viņai pasniedz novārītu olu. Līziņai olas apnikušas līdz kaklam un viņa smagi nopūšas: „Ak, kaut jel vistas sāktu reiz dēt kaut ko citu!"

Pārpildītā viesnīcā.

— Cik man jāmaksā par naktsmāju?
— Kas jums bija? Tikai istaba?
— Nē! Jūs man ierādījāt vietu uz biljarda galda.
— Tādā gadījumā jums jāmaksā 50 sant. par stundu.

Pēc priekšraksta.

— Vai jums nav zināms mūsu priekšraksts, ka darba laikā nav atļauts smēķēt?
— Es zinu. Bet es arvien pārtraucu darbu, kad sāku smēķēt.

AUTO-MĒCHANISKA un METALA APSTRĀDĀŠANAS DARBNĪCA

A. Kaspirovičs

Rīgā, Brīvības ielā Nr. 77.
Tālr. 94846; priv. 95048.

„Timber-Export"

A. KAGANS.
Rīgā, Kaļķu ielā Nr. 3-5.
Tālr. 21111 un 22020.

„Doramad"

Radioaktīvais zobu krēms
Ķīm.-techn. laborātorija
DR. E. PICKARDT
Rīgā, Aristīda Briāna ielā 7.

Ziepes

„Zelta Lapsa"

neaizvietojamas savas ekonomijas dēļ, un piedod veļai mirdzošu baltumu.

Brāļi Graudiņi

Dib. 1898. g.
MANUFAKTŪRAS PREČU TIRGOTAVA
Rīgā, Šķūņu ielā Nr. 17. Tālr. 22070.

Feliks Meirons

MAIZNĪCAS KONDITOREJAS:
Rīgā, Tirgoņu ielā 8. Tālr. 22811.
Rīgā, l. Grēcinieku ielā 20. Tālr. 21732.
Rīgā, Kaļķu ielā 3-5. Tālr. 20092.

APARĀTU BŪVE

G. Lazdiņš

Rīgā, Pēterbaznīcas lauk. 37.

AUGĻU IMPORTS-EKSPORTS

Leo Bēms & Dēls

Rīgā, Mārstaļu ielā 8.
Tālr.: 22664, 31304.

B. Krigmans

Tabakas tirgotava.
Rīgā, Brīvības ielā 53. Tālr. 91868.

C. SIEGEL

KOMANDITSABIEDRĪBA
Rīgā, Kalpaka bulv. Nr. 7.
Tālr.: 20846 un 34267.

Torņakalna kartonažu fabrika

Īpašn. inž.-techn. Alfrēds Vorms
L. Altonavas ielā 43.
Tālr. 41987.

AUGU EĻĻAS SPIESTUVES K/S.

L. Kremmert un Ko.

Rīgā, Planku ielā Nr. 1.
Tālr. 39292.

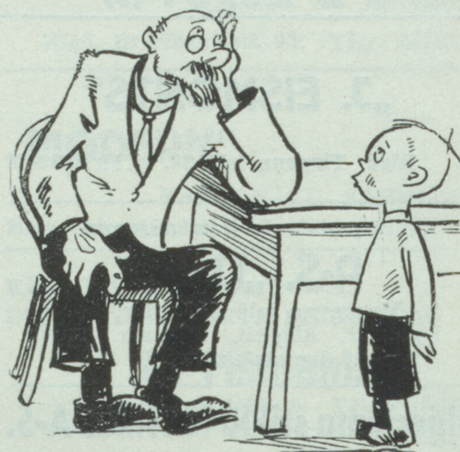
E. Paleij

Namīpašniece
Rīgā, Kalnciema ielā 71.
Tālr. 42874.

Mēbeļu, veikalu un kantoru iekārtu nams J. Vītoliņš

Tālr. 27192. Rīgā, pie Centr. tirgus, pretim vair. gaļas pārdotavai, baltā spīķerī. Nēģu ielā Nr. 15, tūliņ caur stac. tiltam.
Visāda veida mēbeles dzīvokļiem, veikaliem, kantoriem u. t. t.

Mazais gudrinieks.

— Tēt, vai saldumus ēdot var atradināties no smēķēšanas?

— Droši vien!

— Labi, tēt. Bet, kā tu domā, ja nu mazam zēnam dotu katru dienu labi daudz saldumu, varbūt, ka tad viņš nekad nepieradinātos smēķēt?

Gaišreģis.

— Viesmīl, lūdzu pasniedziet man ēdienu karti!

— Lūdzu, bet es galvoju, ka kungs ēdīs teļa gulašu!

— Kā jūs to ziniet?

— Tamdēļ, ka cita nekā vairs nav!

Ja nav, tad būs.

— Dārgais, — viņa čukst: — tagad es ar tevi dalīšos visās tavās bēdās!

— Bet, mīļā, man taču nav nekādu bēdu!

— Jā, jā, bet es domāju — kad mēs būsim apprecējušies!

Neticīgais.

Kāds ceļojošs sērkociņu firmas aģents ieiet restorānā. Viņš griežas pie kāda viesa un lūdz tam uguni. Ieraudzījis viesa rokās savas firmas sērkociņu kastīti, viņš izņem no maka desmit latus un sniegdams to viesim, saka:

— Man ir uzdots no mūsu firmas ikvienam, kas lieto mūsu sērkociņus, reklāmas nolūkā izsniegt 10 latus. Man ir tas gods izmaksu sākt ar jums.

Pasniedzis viesim banknotu, aģents dodas uz izeju. Bet pie durvīm viņu panāk apbalvotais un saka:

— Es jau domāju, ka visā šai lietā ir kāds triks: jūs taču paņēmāt līdzi manu sērkociņu kastīti.

Neapmānīsi.

— Varu ieteikt jums šo grāmatu! To šogad visvairāk lasa!

— Ak, ko jūs man gribiet iestāstīt: vai tad es akls un neredzu, ka tai vēl nav pat lapas atgrieztas!

Ilgi jāgaida.

Astronoms: „Es jums tūliņ parādīšu pie debesīm zvaigzni, kuŗas gaisma zemi sasniedz tikai četros gados!"

Apmeklētājs: „Cik interesanti! Žēl, ka tik ilgi nevaru pie jums uzkavēties!"

AKCIJU SABIEDRĪBA

Liepājas eļļas fabrika

agrāk KIELERA — Liepājā

GRĀMATAS UN RAKSTĀMLIETAS

plašā izvēlē piedāvā

Liepājas un apkārtnes skolu kooperātivs

Rožu lauk. Nr. 7.

Liepājas pilsētas krājkase

dibināta 1825. g.

Lielā ielā 21, pilsētas valdes namā.
Tālruņi: 666 un 231.

PIEŅEM NOGULDĪJUMUS **uz noteiktu un nenoteiktu laiku.**
Vekseļu diskonts un inkaso.
Izdod mājas krājkasītes.
Ar Liepājas pilsētas garantiju.

LATVIJAS SPEDICIJAS AKC. SAB.

„GERHARDS un HEYS"

Valde: Liepājā, Biržas lauk. 16.
Rīgas nodaļa: Rīgā, Miesnieku ielā 1.
Klaipēdas aģentūra:
Klaipēdā, Polangos gatve 37/39.

Starptautiski transporti, nomuitošana, novietošana, inkasso, apdrošināšana.

Augusts Ploegerts

BŪVUZŅĒMĒJS

Liepājā, Ulicha ielā 66.
Tālrunis 626.

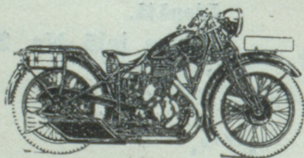
IEVĒRĪBAI: cukurbiešu un citu sakņu audzētājiem! Līdz šim vēl nepārspēti darbā, jaunas konstrukcijas divrindu sējmašīnas, kombinētas arī par irdinātājiem pēc visām prasībām, pēc praktisku lauksaimnieku norādījumiem. Ļoti viegla vadīšana, viens cilvēks vada mašīnu un zirgus pie viena roktura, bez piepūlēšanās. Godalgota ar **sudraba medāļu.** Ir jau pagājušā pavasarī dārzos laistas darbā ar labām atsauksmēm. Tuvākas ziņas un apraksti **A. HEILA DARBNĪCĀ, Liepājā, Brīvības ielā 54,** tālrunis 1444.

Ž. ASARS

Modes rokdarbi

Liepājā, Graudu ielā Nr. 54.
AIZSARGIEM RABATS

Par mērenām cenām un uz izdevīgiem maksāšanas noteikumiem piedāvā
Motocikletus: „NSU", „D", „ARDIE" un „Zündap".
Velosipedus: „LATVELLO".
Bērnu ratiņus un separātorus „Westfalia"
Paša mēchaniska darbnīca speciālista vadībā

T.-N. S. DANS

Liepājā, Graudu ielā 39. Tālr. 29.

V. RIEGE

Kr. Valdemāra ielā 14. Tālr. 225.
Dib. 1870. g.

BŪVDARBU UZŅEMŠANA UN BŪVMATERIĀLI

Tvaika ķieģeļnīca Priekulē, tālr. 7.
Izgatavo dažādu šķiru ķieģeļus un drenu caurules.

SABIEDRĪBA

Liepājas pulvera fabrika

Izgatavo šaujamo dūmu pulveri, akmeņu spridzināmo pulveri un spridzināmās vielas

Kārlis Grāvers

SIĻĶU UN SĀLS IMPORTS. Liepājā, Lielā ielā 5.

I L G V I Ļ Ņ I

EĻĻAS-SUTAS ar jaunākās konstrukcijas aparātu „V E L L A". Akurāts darbs. Ārzem .eļļas. Mērenas cenas.

Ida Šilders

dāmu friziere un diplomēta ilgviļņu speciāliste.

L i e p ā j ā,
Tirgoņu ielā 16, dz. 2. Tālrunis 805.

FORD automobiļi,
FORDSON traktori,
DKW motocikleti,
OMEGA velosipedi

Gotfrīds Kurce

L i e p ā j ā,
Lielā ielā 15, tālr. 671.

Liepājas cietuma fermā

„BATE"

D a b ū j a m i par labākiem atzītie

augļu kociņi un ogulāju krūmiņi

G. Tidemand

KUĢU AĢENTŪRA.

L i e p ā j ā, Rožu laukumā 13.

KOKU EKSPORTS

H. Hiršbergs

Liepājā,
Lielā ielā Nr. 16. Tālr. 219.

DZELŽU LIELTIRGOTAVA

S. Michelsons

Liepājā

Drogu preču lieltirgotava

S. L. Liebermann

atkl. sab.

L i e p ā j ā

Dibināta 1892. gadā.
Tālr.: 151 un 503.

FINIERI, KRĀSAS UN GALDNIEKU PIEDERUMI
E. AKERMANS
Liepājā, Lielā ielā 5. Tālr. 1113.
Piedāvā visādus finierus priekš būvēm un galdniecībām, kā arī visādus kalumus un darba rīkus galdniekiem.

TVAIKA DZIRNAVAS

J. Alperovičs un Ko.

Liepājā, Brīvības ielā 23.
Tālrunis 230.

Pie ārsta.

— Ārsta kungs, es arvien vēl netieku vaļā no savām iesnām.

— Pamēģiniet ņemt karstas kāju peldes, un galvenais, izsargājaties no kāju saslapināšanas.

Īsredzīgais.

Advokāts: „Ņemiet vērā, tiesnešu kungi, arī to, ka mans aizstāvamais ir ļoti īsredzīgs un kā tāds viņš nevarēja paredzēt sava soļa sekas."

Savāds jautājums.

— Vai tu proti peldēt?
— Peldēt? Kā tad — protu!
— Kur tu mācījies?
— Kur es mācījos? Ūdenī!

Uzmanīgais.

— Kamdēļ tu savai līgavai vēstules raksti ar rakstāmmašīnu?
— Tamdēļ, ka viņa prot noteikt raksturu pēc rokraksta!

Koncertā.

— Brīnišķa ārija! Jāmēģina to neaizmirst.
— Jā, kā tad: iesien nezdodziņā mezglu!

Dabas bērns.

— Es katru rītu ceļos augšā, tiklīdz pirmais saules stars iespīd manā istabā.
— Vai tas nav mazliet par agru?
— O, nē! Man istabas logs atrodas uz rietumiem.

Īstais.

— Man vajadzīgs šofers, kurš ir uzmanīgs un neriskē!
— Lūdzu, kungs, tad pieņemiet mani: es pat algu pieprasu uz priekšu!

Tīra! Balinā! Nebojā!

TIKAI ZIVTIŅA ZIEPES

Pie biļešu kases.

— Lūdzu man vienu biļeti un vienu bērna biļeti.

Veikalā.

— Šis audums, godājamā kundze, ir gluži līdzīgs jūsu paraugam.

— Jā, pareizi! Kā divas ūdens lāses.

— Lūdzu, cik jums nomērīt?

— Ko jūs! Šis tikai pirmais veikals, kurā es ienācu!

Dots pret dotu.

„Tu jau spēlē kā ķēniņš Dāvids, tikai ne tik jauki!"

„Bet tu runā kā ķēniņš Zālamans, bet ne tik gudri!"

Sapinies.

Viņš: „Ja jūs mani atraidīsiet, es nekad vairs citu nemīlēšu!"

Viņa: „Un ja nu es jūs neatraidīšu — kā tad?"

Zēna negals.

— Vai jūs ziniet, kur jūsu puika vienmēr noplēš savas jaunās bikses?

— Nu?

— Manā dārzā, pār sētu kāpjot un ābolus zogot!

— Ak, tu pagāns! Vai tad šis nevarēja vecās uzvilkt!

Mūzika.

— Es vislabāki mūziku varu klausīties, ja aizveru acis!

— Bet es, — ja tu ar savu draudzeni aizveri muti!

Samaitāts prieks.

„Jā, mans mīļais, par katru prieku jāmaksā!"

„Tev taisnība, bet ja man jāmaksā, tad man vairs nav nekāda prieka!"

Jonas Klompus DZINTARU DARBNĪCA
Dib. 1894. g. **Liepājā — Latvijā,**
Julianes ielā Nr. 35. Tālr. 1279.

AĢENTŪRAS UN PRIEKŠSTĀVNIECĪBAS
J. Knoth
Liepājā, Helēnes ielā Nr. 12.
Tālrunis 412.

KOLONIĀL- UN SĪKPREČU NOLIKTAVA
Brāļi Kroks
Liepājā, Lielā ielā Nr. 4.
Tālrunis 1983.

H. Kroms
Dib. 1893. g. **SIĻĶU IMPORTS.**
Liepājā, Bāreņu ielā Nr. 15.
Tālr.: 239, 1157.

LEJAS - KURZEMES KRĀJ - AIZDEVU SABIEDRĪBA
Dib. 1924. g.
Izdara visas bankas operācijas.
Liepājā, Lielā ielā Nr. 13.
Tālr. 740.

DROGU UN PARFIMĒRIJAS TIRGOTAVA
Z. Levins
Liepājā, Graudu ielā Nr. 35.
Tālrunis 1226.

Liepājas kokosa grīdsegu darbnīca
bij. HERMANIS LEVY,
īpašn. JULIUSS BERNICS.
Atslēdznieku ielā 12, t. 511. F-ma dib. 1890.
Kokosa celiņi -- Tepiķi -- Kāju slaukāmie
Rīgā, fabrikas noliktavā: **„Avianautika",**
Grēcinieku ielā Nr. 30.

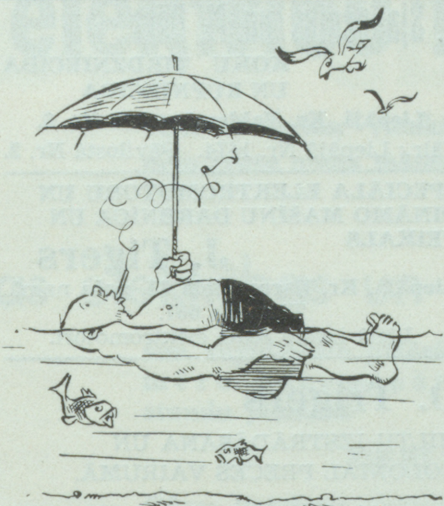
Liepājas dzelzceļa stacijas bufete
Ekon. O. VICUPS
dz-c. stacijā.

Liepājas papiru kulīšu fabrika
Liepājā, Jēkaba ielā Nr. 9.
Tālrunis 1692.

Pieņem noguldījumus uz noteiktu un nenoteiktu laiku, maksā augstākās procentes. Izsniedz visāda veida aizdevumus
LIEPĀJAS TIRGOŅU UN RŪPNIEKU SAV. S-BA
Liepājā, Kungu ielā Nr. 9. Tālr. 387.

LIEPĀJAS UN APKĀRTNES KRĀJ-AIZDEVU S-BA Liepājā, Rožu lauk. 5-6
Pieņem noguld. un maksā augst. %%, izsniedz. aizd. pret pilsētu un lauku nekust. īpašumu obligāc. un galvin. Darba laiks katru dienu no pl. 9-15, sestd. no 9 - 13.

Liepājas Valsts Technikumā
ir mēchanikas un elektrotechnikas nodaļas, kuras uzņem skolniekus, kas beiguši pilnu VI. kl. tautskolu, izturēdami Izglītības ministrijas nosacītos gala pārbaudījumus.

Peldu sezonā.

Salīdzinājums.

— Jūs salīdziniet mani ar koku mežā. Vai jūs ar to domājiet, ka esmu tik stiprs.

— Nē, bet neaptēsts.

Taupīgi ļaudis.

— Vai arī jums ir mājās suns?

— Nē, mēs sev to nevaram atļauties. Ja naktī dzirdam kādu aizdomīgu troksni, tad rejam mēs paši.

Sarežģīta matēmatika.

„Cik tev gadu, Mirdziņ?"

„Es nezinu. Kad es piedzimu, tad māmucim bija 26, bet tagad viņai ir 24 gadi!"

Priekšrocība.

Arnoldiņš: „Es gribētu būt nēģeris!"
Māte: „Kāpēc nēģeris?"
Arnoldiņš: „Lai nav mute jāmazgā."

JĒLĀDU TIRGOTAVA
J. Lurie un M. Zeligmans
Liepājā, Biržas laukumā Nr. 19.
Tālr. 3. Pastkastīte 127.

Liep. latv. Māksl. veic. biedrības
Mākslinieku pagrabs
Rožu laukumā Nr. 11. Tālr. 1638.
Pirmās šķ. restorāns. **Deja publikā.**

APAVU NAMS
„Merkury"
Liepājā, Graudu ielā Nr. 52.
Tālrunis 745.

MINERĀĻU ŪDEŅU IESTĀDE
J. Mindels
Liepājā, Lielā ielā Nr. 23. Tālr. 543.
Vislabākais zelters, limonāde, kvass, galda etiķis un liķieru ekstrakts.

K. MITTENBERGS,
pirts
Jaun-Liepājā, Rolova ielā Nr. 17.

VISĒRTĀKĀ IEPIRKŠANĀS VIETA
H. Niderlands
Liepājā, Biržas lauk. Nr. 4. Tālr. 1906.
Vecu dzelžu un mašīnu daļu tirgotava.
Pērk un pārdod.

KLIŅĢERU CEPTUVE
K. Osipovs
Liepājā, Kr. Barona ielā 19.
Tālrunis 726.

Kīno „Palass"
Liepājā, Graudu ielā Nr. 27.
Tālrunis 1942.

MANUFAKTŪRAS VEIKALS
Georgs Patellis
Liepājā, Vecais tirgus 11.
Lielā
izvēlē gatavas dāmu kleitas un veļa.

J. Pavelsons
MĒBEĻU VEIKALS
Liepājā, Rožu laukumā Nr. 5.
Darbnīca **Strautu ielā Nr. 7.**

KONDITOREJA
K. Pētersons
Liepājā, Julianas ielā 21. Tālr. 1003.

L. Petrellevičs
Zārku un metalla vaiņagu tirgotava.
Liepājā, Peldu ielā Nr. 9.

GRĀMATU TIRGOTAVA
Rūdolfs Pūce
Liepājā, Graudu ielā Nr. 56.
Tālrunis 1286.

KOKU TIRGOTAVA
T. Rogalins
Liepājā, Republikas ielā 28. Tālr. 678.

Pareizi.

— Man liekas, ka šī desa ne visai labi ož!

— Man atkal liekas, ka desu jūs pērkat nevis ošanai, bet ēšanai!

Prātnieki sarunājas

— Vai tu zaķi ar ausīm esi redzējis?

— Kā nē, kurš zaķis tad bez ausīm?

— Ar ausīm gan tu neredzēji, bet gan acīm.

Zvērnīcā.

Zvērnīcas īpašnieka sieva, iznākusi ārā, lūdz garāmgājējus:

— Manam vīram uzbrucis zilonis! Labie cilvēki, nākiet jel palīgā! Ieeja brīva!

Sākums arvien grūts.

Pirmziemnieks raksta saviem vecākiem pirmo vēstuli uz mājām:

— mīļie Vecāki! vistas! Ko jūs skolotājam devāt nosprāgušas. Atlicis viens gailis Jūsu dēls jānis.

Izlietojiet elektrību mājturībā

viņa atvieglos, vienkāršos un darīs patīkamu līdzšinējo grūto nama mātes darbu.

Liepājas pilsētas elektrības un gāzes iestādes

šīm vajadzībām patērētai elektrības enerģijai piemēro pazeminātu tarifu: par izlietotu kv. stundu jāmaksā

tikai Ls 0,20, resp. Ls 0,10

Gāzes lietošana virtuvē izmaksā lētāki kā ogles jeb malka. Arī pašus aparātus —

pirmklasīgu fabriku ražojumus,

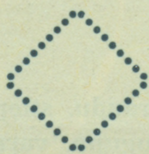
PĀRDOD UZ NOMAKSU.

Liepājas pilsētas elektrības un gāzes iestādes, Kr. Barona ielā Nr. 58 un Valsts elektrotechniskās fabrikas Liepājas veikals, Lielā ielā Nr. 13

A.-S.

Liepājas ādu fabrika

„Korona"

Akc. sab. „PLUTO" fabrika

Dib. 1899. g. **Liepājā, Kūršu ielā Nr. 42.**

Ražo pazīstamos:

Cirvjus,
Arklus,
Lemešus,
Vērtuves,
Āmurus, dažādus,
Kniebles,
Lāpstas un šķipeles,
Kuļmašīnu zobus,
Atsperu ecēšu zaru uzgalus,
Grābekļus,
Āmuriņus un laktiņas izkapšu kapināšanai,
Apavu pakavus,
Darba rīkus dažādiem amatniekiem,
Darba ratus un riteņus,
Cukurbiešu izcēlējus.